

Tampereen yliopisto  
Johtamiskorkeakoulu

ILKKA TIENSUU

ENTER ECONOMY, EXIT IDEOLOGY?

*Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombian* toiminta ja sen muutos 1964-2014  
Michael Mannin vallan nelilähdemallin kautta selitettynä

Pro gradu -tutkielma  
Kansainvälinen politiikka  
Heinäkuu 2014

Tampereen yliopisto

Johtamiskorkeakoulu

TIENSUU, ILKKA: Enter economy, exit ideology? *Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombian* toiminta ja sen muutos 1964-2014 Michael Mannin vallan nelilähdemallin kautta selitettynä

Pro gradu -tutkielma, 117 s, 1 liite.

Kansainvälinen politiikka

Heinäkuu 2014

---

Tämä pro gradu -työ analysoi kolumbialaisen sissijärjestön *Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombian* (FARC) toimintaa Kolumbiassa vuodesta 1964 nykypäiviin saakka jatkuneessa konfliktissa. Työn lähtökohdat ovat konfliktintutkimuksessa, tarkemmin sanottuna nk. uusiin sotiin ja matalan intensiteetin konflikteihin liittyvässä problematiikassa, mutta työ pyrkii vastaamaan tieteenalan keskustelussa esitettyyn kritiikkiin lähtökohtien liiallisesta kategorisoivasta vaikutuksesta ja tiettyihin konfliktien aspekteihin keskittymisestä muiden kustannuksella käyttämällä analyysissa teoreettista mallia, jota tieteenalalla ei aiemmin juuri ole sovellettu.

Mainittuna teoreettisena mallina toimii englantilaisen sosiologin Michael Mannin vallan nelilähdeteoriassaan muotoilema nk. IEMP-malli, jonka mukaan yhteiskunnalliset valtalähteet voidaan jakaa ideologiseen, taloudelliseen, sotilaalliseen ja poliittiseen. Teoriaa hyödyntämällä työ kykenee huomioimaan kaikkien eri valtalähteiden ilmenemisen FARCin toiminnassa ja antamaan täten tutkimuskohteestaan mahdollisimman kattavan, monipuolisen ja koherentin kuvan.

Työssä käytettävä metodi on tapaustutkimus lähinnä tulkitsevassa muodossaan. Työn tieteenfilosofiset lähtökohdat ovat kriittisessä realismissa ja metateoreettisesti työ edustaa instrumentalismia korostaen teorioiden selittävää luonnetta ja puolisäännönmukaisuutta. Näistä lähtökohdista rakennetaan Mannin teoriamallin valossa tapaustutkimuksellinen analyysi konfliktin kehityskulusta lähinnä prosessinjäljitystä ja typologista teoretisointia hyödyntäen.

Tuloksissaan työ osoittaa FARCin painottaneen aiemmin toiminnassaan varsin paljon ideologista valtaa, mutta sittemmin siirtyneen enenevässä määrin sotilaallisen ja (jossain määrin keinona edellisen saamiselle myös) taloudellisen vallan tavoitteluun. Näistä varsinkin jälkimmäiseen liittyvät toimenpiteet (erityisesti FARCin osallisuus huumekauppaan) ovat puolestaan voimakkaasti heikentäneet liikkeen ideologista valtapositiota eikä FARC siksi ole kyennyt hyötymään asymmetrisen sodankäyntinsä aiheuttamasta valtiovallan delegitimaatiosta. Lisäksi FARCin mahdollisuuksia konfliktissa on heikentänyt se, että Kolumbian hallitus on kyennyt hyödyntämään poliittista valtaansa toimijana kansainvälisessä järjestelmässä siten, että se on saanut runsaasti sotilaallista ja taloudellista tukea Yhdysvalloilta.

FARCin ja Kolumbian konfliktin selittämisen lisäksi työ toimii samalla eräänlaisena koeluotauksena Mannin mallin soveltamisesta konfliktintutkimukseen. Tältä osin työ tuo esille mahdollisesti yleisemminkin tieteenalalla päteviä huomioita toimijan vahvistumisen yksittäisen valtalähteen kohdalla toisinaan aiheuttamista negatiivisista takaisinkytkennöistä saman toimijan positioissa muiden valtalähteiden kohdalla sekä rauhanneuvottelujen tarkastelemista sotilaallisen vallan trade-offina muissa vallan lajeissa saavutettavaan valtaan. Mannin teorian kohdalla työ toimii esimerkkinä sen soveltamiskelpoisuudesta myös konfliktintutkimukseen, mutta nostaa myös esiin huomioita poliittisen vallan valtiolähtöisen määrittelyn ongelmallisuudesta.

# Sisällysluettelo

1. JOHDANTO.....	1
1.1. Työn lähtökohdat.....	1
1.2. Tutkimuskysymykset ja hypoteesi.....	2
1.3. Työn rakenne.....	4
2. TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS.....	5
2.1. Matalan intensiteetin konfliktit.....	5
2.2. Uudet sodat.....	9
2.3. Avoin sotatalous.....	13
2.4. Viitekehysten kokonaiskuva ja sen yhteydet tutkimukseen.....	16
3. METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT.....	20
3.1. Kriittinen realismi tieteenfilosofisena perustana.....	20
3.2. Puolisäännönmukaisuudet ja instrumentalismi metateoreettisena taustana.....	23
3.3. Tapaustutkimus metodina.....	28
3.4. Metodin soveltaminen tutkimukseen.....	30
4. KÄYTETTÄVÄ TEORIA.....	32
4.1. Vallasta käsitteenä.....	33
4.2. Vallan luokittelutapoja.....	35
4.3. Michael Mannin vallan nelilähde teoria.....	38
4.3.1. Ideologinen valta.....	44
4.3.2. Taloudellinen valta.....	46
4.3.3. Sotilaallinen valta.....	47
4.3.4. Poliittinen valta.....	49
5. KOLUMBIAN KONFLIKTIN HISTORIA 1964-2014.....	51
5.1. Konfliktin tausta.....	53
5.2. Konfliktin syntyminen ja alkuvaiheet (1964-1978).....	56
5.3. Konfliktin monimuotoistuminen ja limittyminen huumekauppaan (1978-1990).....	62
5.4. Eskalaatio ja ratkaisupyrkimykset (1990-2002).....	71
5.5. Konfliktin hiipuminen ja stagnaatio (2002-2014).....	78
6. FARCin TOIMINNAN ANALYYSI MANNIN VALTALÄHDEMALLIN VALOSSA.....	85
6.1. Sotilaallinen valta FARCin toiminnassa.....	85
6.2. Taloudellinen valta FARCin toiminnassa.....	88
6.3. Ideologinen valta FARCin toiminnassa.....	93
6.4. Poliittinen valta FARCin toiminnassa.....	100
7. JOHTOPÄÄTÖKSET.....	106
LÄHDELUETTELO.....	109

# 1. JOHDANTO

Tämä pro gradu -työ on luonteeltaan tapaustutkimus, jonka tutkimuskohteena on Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia (lyhennettynä ja tästä eteenpäin FARC) -sissijärjestön toiminta Kolumbiassa 1960-luvulta nykyyhetkiin saakka käydyssä aseellisessa konfliktissa. Työ pyrkii tarjoamaan kattavan ja mahdollisimman monipuolisen näkökulman järjestön toimintaan ja siinä tapahtuneisiin muutoksiin ja tätä kautta koko konfliktiin hyödyntämällä rauhan- ja konfliktitutkimuksen monitieteisen perinteen mukaisesti englantilaisen sosiologin Michael Mannin nk. vallan nelilähde teoriaa, jota ei tieteenalalla ole aiemmin juurikaan käytetty. Tästä syystä tutkimuksen relevanssi ei rajaudu pelkästään FARCin toiminnan tai Kolumbian konfliktin<sup>1</sup> aiempaa koherentimpaan analyysiin, vaan sen on tarkoitus tarjota uutta valoa myös käytettävään teoriaan sekä sen soveltamismahdollisuuksiin muita vastaavankaltaisia konflikteja tutkittaessa.

## 1.1. Työn lähtökohdat

Alaltaan tämä työ edustaa rauhan- ja konfliktitutkimusta ja sen taustalla on mainitulla tieteenalalla viimeisten vuosikymmenten aikana käyty keskustelu nk. ”uusien sotien” käsitteeseen liittyen<sup>2</sup>. Mainittua käsitettä kannattavan koulukunnan<sup>3</sup> mukaan sodankäynnissä on toisesta maailmansodasta ja ennen kaikkea kylmän sodan loppumisesta lähtien tapahtunut useita merkittäviä murroksia, jotka ovat merkittävästi muuttaneet sodankäynnin kuvaa aiemmasta. Näiden murroksien seurauksena sodankäyntiä leimaavat yhä enenevässä määrin sellaiset tekijät kuin sissisodankäynti<sup>4</sup>, geopoliittisen tai ideologisen vastakkainasettelun vähäisyys tai täydellinen poissaolo<sup>5</sup> sekä konflikteihin usein linkittyvä sotatalous<sup>6</sup>. Nämä näkemykset ovat kuitenkin saaneet osakseen myös kritiikkiä<sup>7</sup>.

Uusien sotien käsitteeseen kohdentuvan kritiikin lisäksi on syytä huomata, että vaikka sodankäynnin nähtäisiinkin viimeisten vuosikymmenten aikana muuttuneen merkittävästi, on vaarana muutosten ylikorostuminen tutkimuksessa. Pahimmillaan se voi esimerkiksi johtaa

---

<sup>1</sup> Käytän tässä työssä termiä ”Kolumbian [aseellinen] konflikti” ”Kolumbian sisällissodan” sijaan kahdesta syystä: ensinnäkin siksi, että konfliktin määrittely (täysimittaiseksi) sodaksi olisi jossain määrin kiistanalainen terminologinen ratkaisu (kts. tarkemmin luku 2.4.), ja toiseksi siksi, että Kolumbiassa on maan historian aikana käyty lukuisia sisällissotia – pelkästään 1800-luvulla 7 (Bushnell 1993, 325). Tästä syystä pelkkä termi ”Kolumbian sisällissota” ei vielä eksplisiittisesti kertoisi mistä sodasta on kysymys ja termin tarkempi määrittely olisi täten joka tapauksessa tarpeen.

<sup>2</sup> Aihetta käsittelee tarkemmin luku 2.

<sup>3</sup> Esim. Kaldor 2001; Münkler 2005.

<sup>4</sup> Kaldor 2001, 131-132.

<sup>5</sup> Emt, 17-18.

<sup>6</sup> Emt, 138-144.

<sup>7</sup> Esim. Maaø 2010, Zelik 2005.

sellaiseen reduktionismiin, jossa kaikkia konflikteja tarkastellaan yksinomaan taloudellisten motiivien näkökulmasta<sup>8</sup>. Tästä syystä merkittäväksi haasteeksi alan tutkimuksessa muodostuukin se, miten moninaistuneen sodankäynnin eri aspektit kyetään huomioimaan tutkimuksessa tasapuolisesti.

## 1.2. Tutkimuskysymykset ja hypoteesi

Tämän työn tarkoitus on vastata edellä mainittuun haasteeseen pyrkimällä antamaan mahdollisimman monipuolinen kuva yhdestä matalan intensiteetin konfliktista. Tutkimuskohteeksi on valikoitunut Kolumbian konflikti useastakin eri syystä. Niistä tärkein on se, että kyseistä konfliktia on käytetty esimerkkinä sekä uudesta sodasta<sup>9</sup> että uudet sodat -hypoteesin virheellisyydestä<sup>10</sup>. Se on myös harvinaisen monimuotoinen konflikti jo pelkästään pitkän kestoensa takia: yhtäältä sen syttymisellä 1960-luvulla on selvä ideologinen perusta, jonka taustalla on vasemmistolaisten poliittisten ryhmien tuntema tyytymättömyys maan silloista kahden hallitsevan puolueen vallanjakopolitiikkaa kohtaan<sup>11</sup>. Toisaalta muodoltaan sota on erittäin tyypillinen matalan intensiteetin konflikti, jolle luonteenomaisia ovat olleet ennemminkin sissiliikkeiden ja kuolemanpartioiden suorittamat terroriteot ja kidnappaukset kuin aktiivinen sotilaallinen vastakkainasettelu<sup>12</sup>. Lisäksi mukana on myös sotataloudelle luonteenomaisia piirteitä, joista ehdottomasti tärkein on huumekaupan rooli konfliktissa<sup>13</sup>. Konflikti soveltuu siis esimerkkitapaukseksi edellä mainitusta haasteesta sekä ominaispiirteidensä että siitä käydyn akateemisen keskustelun puolesta.

Edellä mainituista syistä työn tutkimuskysymys on muotoiltu seuraavanlaiseksi: *Kuinka Kolumbian konflikti (ja muut vastaavankaltaiset konfliktit) on mahdollista esittää siten, että konfliktin kaikki aspektit tulevat käsitellyksi tasapuolisesti ja konfliktista muodostuu mahdollisimman koherentti kuva?* Tässä muodossaan tutkimuskysymys on sikäli relevantti, että onnistunut selitysmalli Kolumbian sisällissotaan kykenee avaamaan sitä ja muita samankaltaisia konflikteja entistä ymmärrettävämpään ja sitä kautta toivottavasti myös helpommin hallittavaan muotoon. Parhaimmillaan tällainen malli palvelee myös laajempaa teoreettista viitekehystä rakentamalla siltaa uudet sodat -teoreetikkojen ja heidän kriitikoidensa välille.

Tämän työn hypoteesi on, että kattavan ja tasapuolisen kuvauksen Kolumbian konfliktista saa

---

<sup>8</sup> Tästä on varoittanut mm. Cater 2003, 20.

<sup>9</sup> Münkler 2005, 16, myös 94, 96; Kaldor 2001, 139

<sup>10</sup> Zelik 2005.

<sup>11</sup> Aiheesta tarkemmin luvussa 5.

<sup>12</sup> Valtonen 2001, 367-370.

<sup>13</sup> Fernández Andrade 2002, 89-109.

soveltamalla siihen englantilaisen sosiologin Michael Mannin kehittämää nk. vallan nelilähdeteoriaa. Mannin mukaan valta jakaantuu neljänlaiseen eri tyyppiin: ideologiseen, taloudelliseen, sotilaalliseen ja poliittiseen (nk. IEMP-malli).<sup>14</sup> Mann ei ole soveltanut malliaan konfliktintutkimukseen, mutta on toisaalta käyttänyt sitä monien konflikteille hyvin läheisten ilmiöiden, kuten vallankumousten<sup>15</sup>, etnisten puhdistusten ja kansanmurhien<sup>16</sup> selittämiseen. Mannin malli on myös saanut kiinnostusta esimerkiksi kansainvälisessä politiikassa siksi, että se vastaa moniin sellaisiin ongelmiin, joita esimerkiksi neorealistisessa paradigmassa on<sup>17</sup>. Kansainvälisen politiikan tutkimuksessa on myös yleisemmin peräänkuulutettu tieteenalojen välisten raja-aitojen kaatamista ja muiden tieteenalojen relevantin tutkimuksen huomioimista<sup>18</sup>, ja konfliktintutkimus puolestaan on aina ollut monitieteistä. Näistä syistä konfliktintutkimukselle uuden teorian käyttäminen tutkimuskohteen selittämiseen ei ole millään muotoa mahdotonta, vaan se voi paremminkin tuoda huomattavaa tutkimuksellista lisäarvoa, sillä samalla on mahdollista kokeilla, kuinka hyvin (jos lainkaan) Mannin malli konfliktintutkimukseen ja erityisesti uusien sotien piirteitä sisältävien konfliktien selittämiseen soveltuu. Koska Kolumbian konflikti on, kuten jo edellä todettiin, lajissaan poikkeuksellisen monimuotoinen sisältäen vallan eri muotoja ideologiasta talouteen, on se samalla esimerkkitapaus, jonka selittämiseen Mannin mallin tulisi soveltua erityisen hyvin. Toisin sanoen tutkimuskohde on nk. ”todennäköisin tapaus”<sup>19</sup>, ja siinä tapauksessa että teoria ei sovellu sen selittämiseen, voidaan olettaa ettei sitä kannata käyttää muidenkään konfliktien selittämiseen. Näin tämä tutkimus toimii Kolumbian konfliktin selittämisen lisäksi myös Harry Ecksteinin termiä käyttäen ”koeluotauksena”<sup>20</sup> Mannin mallin soveltamiskelpoisuudesta konfliktintutkimuksessa.

Työn tutkimuskysymyksenä on siis pyrkiä löytämään Kolumbian sisällissodalle sellainen selitysmalli, joka kykenee sulkemaan sisäänsä kaikki erilaiset sodan aspektit. Samalla tutkimus pyrkii nostamaan esille mainitunkaltaisiin konflikteihin liittyvän uusien teorioiden kehittämisen tarpeen ja testaa yhtä teoreettista mallia kehittämisen lähtökohdaksi. Koska tavoitteena on löytää sisällissodan eri aspektit tasapuolisesti kattava selitysmalli, osoittautuu tutkimushypoteesi sitä oikeammaksi, mitä paremmin nämä aspektit kyetään sovittamaan osaksi Mannin IEMP-mallia ja

---

<sup>14</sup> Mann 1986, 2.

<sup>15</sup> Mann 1993, 137-166, 167-213; Mann 2012, 167-207, 398-422; Mann 2013, 246-267.

<sup>16</sup> Mann 2005.

<sup>17</sup> Hobson 2006, 150-152. Mainittuja ongelmakohtia ovat neorealismien ahistoriallisuus (kun taas Mann näkee yhteiskunnallisten kehityskulkujen muuttuvan historian saatossa), strukturalismi (Mann ei kannata reduktionismia), materialistinen epistemologia (siinä missä Mann huomioi myös ideologisen vallan ollen näin lähempänä kansainvälisen politiikan konstruktivistista koulukuntaa) ja reduktionistinen kausaalimalli.

<sup>18</sup> Forsberg 2011, 208. Kts. myös Aalto, Harle & Moisio 2011 kokonaisuudessaan.

<sup>19</sup> ”Most-likely case” (Eckstein 1975, 118-119). Oma suomennos.

<sup>20</sup> ”Plausibility probe” (Eckstein 1975, 108-113). Oma suomennos.

mitä paremmin konfliktin historiallinen kehityskulku muutoksineen voidaan selittää eri valtalähteiden muutoksina. Mikäli konfliktissa sitä vastoin on jotakin sellaista, johon nämä selitysmallit eivät sovellu, osoittautuu hypoteesi virheelliseksi.

### 1.3. Työn rakenne

Työn aluksi esitellään sen tutkimuksellinen viitekehys (luku 2). Tämä tarkoittaa matalan intensiteetin konfliktin, uusien sotien sekä sotatalouden käsitteiden läpikäymistä sekä tutkimusorientaatioon liittyvien kiistakysymysten käsittelyä. Viitekehysten jälkeen siirrytään tutkimuksessa käytettävään metodiin (luku 3). Ensimmäiseksi esitellään työn tieteenfilosofiset ja metateoreettiset perusteet, joista ensimmäisenä toimii kriittinen realismi ja jälkimmäisenä puolissäännön mukaisuudet. Tämän jälkeen jatketaan osoittamalla, että näistä lähtökohdista katsottuna tapaustutkimus yleensä ja ennen kaikkea tulkitsevassa muodossaan on erittäin toimiva metodi tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi.

Metodologisten lähtökohtien läpikäynnin jälkeen siirrytään hyödynnettävän teorian tarkempaan esitykseen (luku 4). Luku alkaa vallan määrittelyn pohtimisella ja valtateorioiden kursorisella yleisesittelyllä, jonka jälkeen siirrytään käsittelemään Mannin nelilähdemallia kokonaisuutena. Tämän jälkeen vuorossa on kunkin vallan lajin (järjestyksessä ideologinen, taloudellinen, sotilaallinen ja poliittinen) yksityiskohtaisempi analyysi, jossa Mannin näkemysten esittelyn lisäksi pyritään myös löytämään eri vallan lajeille vastinpareja kansainvälisen politiikan käsitteistön joukosta.

Ennen varsinaista analyysiosuutta vuorossa on tutkittavana olevan konfliktin historian läpikäynti (luku 5). Siinä pyritään antamaan mahdollisimman kattava yleiskuva konfliktista ja sen kehittymisestä, jotta varsinaisen analyysin seuraaminen on lukijalle helpompaa. Lähteiden osalta sekä tässä että varsinaisessa analyysiluvussa turvaudutaan sekä primaari- että sekundaarilähteisiin, ja niin akateemisiin tutkimuksiin kuin journalistisempiinkin tuotoksiin. Syinä näille ratkaisuille ovat ensinnäkin se, että viidenkymmenen vuoden konfliktia koskevan puhtaan primaariaineiston kerääminen vaatisi huomattavasti suuremman mittakaavan työtä kuin mitä tässä tutkimuksessa on mahdollista. Lisäksi on syytä muistaa tapaustutkimuksessa<sup>21</sup> (etenkin kun kyseessä on työ, jonka tavoitteena on esittää konfliktin uudessa valossa) olevan välttämätöntä kyetä käyttämään mahdollisimman laajaa sfääriä aiempia tulkintoja konfliktista, vaikka myös primaarilähteitä kannattaa (ja tilanteen niin vaatiessa jopa tulee) käyttää<sup>22</sup>. Jotta tulkintoja olisi käytettävissä

---

<sup>21</sup> Tapaustutkimus metodina ja perusteet sen valitsemiselle esitetään luvussa 3.3.

<sup>22</sup> George & Bennett 2005, 95-97.

mahdollisimman laajalti, ei lähteitä myöskään rajata puhtaasti akateemisiin tutkimuksiin: tämän ratkaisun puolesta puhuu myös se, että, kuten Timothy Garton Ash huomauttaa, ajankohtaisia tapahtumia (kuten edelleen käynnissä oleva konflikti) tutkittaessa journalismin ja (historian)tutkimuksen välinen ero on ainoastaan veteen piirretty viiva<sup>23</sup>.

Konfliktin historian ja nykykehityksen esittämisen jälkeen siirrytään itse analyysiin (luku 6) jossa keskitytään esittämään FARCin toiminta konfliktissa Mannin teorian valossa, kunkin vallan lajin osalta erikseen. Työ päättyy lukuun 7, jossa vedetään yhteen saadut tulokset, verrataan niitä hypoteesiin ja esitetään muutamia työstä kummunneita ehdotuksia jatkotutkimukselle.

## **2. TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS**

Kolumbian konflikti luokitellaan siis alan tutkimuskirjallisuudessa usein kuuluvaksi matalan intensiteetin konfliktien<sup>24</sup> ja/tai nk. ”uusien sotien”<sup>25</sup> kategoriaan. Käsitteet ovat hieman toisistaan eroavia, mutta molemmat kuvaavat muualla kuin länsimaissa vallitsevaa, toisen maailmansodan jälkeen muotoutunutta ja viime vuosikymmeninä yleistynyttä konfliktilajia, joka on sen muotoilleiden tutkijoiden mukaan syrjäyttänyt perinteisen, kansallisvaltioiden ja vakituisten armeijoiden välillä käydyn nk. clausewitzilaisen sodan aseellisen konfliktin tyypillisimpänä muotona.<sup>26</sup> Hyvä esimerkki tällaisesta konfliktista on alkaneen vuosituhannen tähän mennessä tuhoisin konflikti, Kongon sisällissota, jonka sitä seuranneine pienempine paikallistahon konflikteineen arvioidaan vaatineen yli viiden miljoonan ihmisen hengen.<sup>27</sup> Seuraavaksi esitellään molemmat edellä mainitut sekä uusiin sotiin oleellisesti liittyvä avoimen sotatalouden käsite, minkä jälkeen tehdään synteesi temasta yleensä ja sen Kolumbian konfliktin kannalta relevanteimmista tekijöistä erityisesti.

### **2.1. Matalan intensiteetin konfliktit**

Ensimmäisen kattavan yleisesityksen edellä mainitusta sodankäynnin murroksesta teki israelilainen sotahistorioitsija Martin van Creveld teoksessaan *The Transformation of War* (1991). Alun perin Yhdysvaltain asevoimien kylmän sodan aikana<sup>28</sup> kehittämän käsitteen ”matalan intensiteetin konflikti” oleelliset piirteet ovat van Creveldin määrittelyn mukaan kehitysmaat tapahtumaympäristönä, vakituisten armeijan korvautuminen (vähintään toisen osapuolen osalta)

---

<sup>23</sup> Garton Ash 2000, xxiii-xxvii.

<sup>24</sup> van Creveld 1991, 60.

<sup>25</sup> Münkler 2005, 16, myös 94, 96; Kaldor 2001, 139.

<sup>26</sup> van Creveld 1991, erit. 20, 57-58; Kaldor 2001, 12-13, 28-31, 125-126; Münkler 2005, 1-3, 11-12, passim.

<sup>27</sup> Aiheesta enemmän Prunier 2012; Nest, Grignon & Kisangani 2006.

<sup>28</sup> Kaldor 2001, 13; Maaø 2010, 20.



erilaisilla puoli- tai ei-sotilaallisilla joukoilla (esim. sisseillä, terroristeilla tai joskus jopa siviileillä) sekä raskaan ja/tai korkean teknologian aseistuksen (ilmavoimat, panssarit, ohjukset, raskas tykistö) puuttuminen (jälleen ainakin toiselta osapuolelta). Hänen mukaansa matalan intensiteetin konflikti on sekä poliittisilta seurauksiltaan merkittävin että eniten uhreja vaatinut konfliktimuoto toisen maailmansodan jälkeisellä aikakaudella.<sup>29</sup>

Ajallisesti ensimmäinen esimerkki ovat toisen maailmansodan päättymistä seuranneina vuosikymmeninä käydyt dekolonisaatiokonfliktit, joissa vastakkain olivat siirtomaavaltojen perinteiset armeijat ja antikolonialistiset sissiliikkeet (esimerkiksi Kenian ja Algerian itsenäisyystaistelut). Samankaltaisen taustan lisäksi näitä konflikteja yhdistää niiden päättyminen siirtomaavaltojen konventionaalisten armeijoiden tappioon niiden selkeästä resurssiylivoimasta huolimatta.<sup>30</sup> Osapuolten välinen asymmetria oli itse asiassa niin merkittävä, että siirtomaavallat suhtautuivat aluksi vastapuolensa toimintaan ennemminkin rikollisuutena kuin sotilasoperaatioina eivätkä kyenneet suhtautumaan konfliktiin sen ansaitsemalla vakavuudella ennen kuin oli liian myöhäistä<sup>31</sup>.

1970- ja 1980-luvut osoittivat, että vanhojen siirtomaavaltojen lisäksi myöskään kylmän sodan supervallat Yhdysvallat ja Neuvostoliitto eivät Vietnamin ja Afganistanin sodissa kyenneet löytämään toimivaa strategiaa matalan intensiteetin konfliktin voittamiseksi. Vastaavasti myös käymissään konventionaalisisissa sodissa vastustajiinsa nähden ylivoimaiseksi osoittautunut Israelin armeija ei kyennyt saavuttamaan ratkaisua Libanonissa tai Länsirannalla, jossa vastustajat olivatkin matalan intensiteetin toimintaan pohjaavia sissiliikkeitä.<sup>32</sup>

Syitä sille, miksi sissitoiminnan kaltaisiin epäsuoriin strategioihin turvaava osapuoli menestyy huomattavasti itseään vahvempaa, konventionaalisempiin strategioihin turvautuvaa vastustajaa vastaan tällaisissa nk. asymmetrisissa konflikteissa<sup>33</sup>, on van Creveldin mukaan useita. Ensimmäkin konventionaaliset armeijat kamppailevat useimmiten vieraalla maaperällä, siinä missä heidän vastustajansa ovat yleensä (kuten kaikissa edellä mainituissa esimerkeissä) pääasiassa paikallisia toimijoita. Tämä ei tarkoita ainoastaan sitä, että sissit tukijoukkoineen tuntevat ympäristön paremmin, vaan myös sitä, että he suhtautuvat konfliktiin vakavammin ja ovat siksi valmiita kärsimään huomattavasti raskaampia tappioita. Siinä missä armeija ja viime kädessä sen taustalla olevat poliitikot suhtautuvat sotaan clausewitzilaisittain keinona tiettyjen poliittisten päämäärien

---

<sup>29</sup> van Creveld 1991, 20-21.

<sup>30</sup> Emt, 22-23.

<sup>31</sup> Emt, 57.

<sup>32</sup> Emt, 23-25, 57.

<sup>33</sup> Asymmetrisista konflikteista laajemmin Arrenguin-Toft 2001.

ajamiseksi, on kyse vastapuolelle usein olemassaoloa koskevasta taistelusta, jolle ei yksinkertaisesti ole olemassa vaihtoehtoja. Siksi sellaisetkin tappioluvut, jotka olisivat sietämättömiä kenelle tahansa kenraalille, ovat sisseille hyväksyttäviä. Tästä on hyvänä osoituksena se, että miltei kaikissa matalan intensiteetin konflikteissa epäsuoraan strategiaan turvautuneen – ja voittaneen – osapuolen tappiot ovat huomattavasti vastapuolta suuremmat.<sup>34</sup> Tämä epäsuhta voimistuu vielä entisestään, jos mukaan lasketaan siviiliväestöön kuuluvat uhrin, jotka usein tukivat epäsuorasti, toisinaan myös suorasti, sissejä. Paikallisen väestön tuen saaminen ja sen kautta tapahtuva alueen poliittinen kontrollointi onkin kuulunut perinteisen sissitoiminnan vakiintuneimpiin toimintamalleihin<sup>35</sup>, ja sen merkityksen voi huomata esimerkiksi siinä, että ainoa merkittävä dekolonisaatiokonflikti, josta siirtomaavalta selviytyi voittajana, oli nk. Malaijan poikkeustila, jossa brittien siirtomaavaltaa vastaan nousseet kommunistikapinalliset saivat tukea lähinnä vain maan kiinalaisvähemmistöltä mutteivät paikallisväestön enemmistöltä<sup>36</sup>.

Toinen merkittävä tekijä matalan intensiteetin konfliktien tehokkuudelle on van Creveldin mukaan raskaan aseistuksen ja monimutkaisen huoltokoneiston varaan perustuvan konventionaalisen armeijan kömpelyys suhteessa matalalla intensiteetillä toimiviin sissijoukkoihin. Monimutkaisesta teknologiasta ja tehokkaista aseista on hyötyä lähinnä taisteluissa toisia moderneja armeijoita vastaan ja/tai meren tai ilman kaltaisessa avoimessa ympäristössä.<sup>37</sup> Van Creveld vertaakin moderneja armeijoita vahvuudessaan dinosauruksiin ennustaen niiden hirmuliskojen lailla olevan tuomittuja sukupuuttoon<sup>38</sup>. Mikäli sissijoukoillekin haluaa hakea jonkinlaista sodankäynnin ulkopuolista vertailukohtaa, voisi sellainen olla esimerkiksi pieni ja ketterä startup-firma, joka kykenee menestyksekkäästi haastamaan kaavoihinsa kangistuvan globaalin suuryrityksen viimeksi mainitun ylivoimaisista resursseista huolimatta. Analogialle sopivasti myös taloudelliset kustannukset ovat tällaisessa vastakkainasettelussa asymmetriset: matalalla intensiteetillä toimivien joukkojen aseistus on erittäin halpaa verrattuna modernin armeijan huippukalliiseen teknologiaan.<sup>39</sup> Kustannukset eivät myöskään ole pelkästään rahallisia: suurvallan venyvä konflikti heikompaa osapuolta vastaan ja omien tappioiden kasvaminen herättävät usein kotirintamalla voimistuvia vaatimuksia sodan lopettamiseksi, samoin kuin (ainakin demokratioissa) vaihtoehtoisten sotatoimien, kuten kiellettyjen aseiden, terroripommitusten tai siviileihin kohdistuvan väkivallan

---

<sup>34</sup> van Creveld 1991, 22, 142-149, 155-156. Tämän työn kannalta on huomionarvoista, että nämä van Creveldin näkemykset on huomioitu myös työssä käytettävää teoriaa käsittelevissä teoksissa (Mann 2011, 35; Mann 2013, 430)

<sup>35</sup> Kaldor 2001, 13-14, 133; van Creveld 60.

<sup>36</sup> van Creveld 1991, 23.

<sup>37</sup> Emt, 29-32. Kts. myös Münkler 2005, 106-107.

<sup>38</sup> Van Creveld 1991, 107.

<sup>39</sup> Münkler 2005, 74-76; van Creveld 1991, 210; Kaldor 2001, 131-132.

käyttö<sup>40</sup>. Kaikkien edellä mainittujen tekijöiden seuraukset kiteytyvät varsin tehokkaasti Henry Kissingerin analyysissä Vietnamin sodasta: ”Sissit voittavat sodan olemalla häviämättä sitä, konventionaalinen armeija häviää mikäli se ei voita.”<sup>41</sup>

Edellä mainittujen, matalan intensiteetin konfliktin yleistymisen puolesta puhuvien tekijöiden lisäksi niiden lisääntymiseen on vaikuttanut myös konventionaalisten sotien käyminen vähemmän houkuttelevaksi. Jo edellä mainitun modernin sodankäynnin kalleuden lisäksi merkitystä on myös aseteknologian muuttumisella entistään tuhoisammaksi ja erityisesti ydinaseiden leviämällä: toisen maailmansodan jälkeen suurvallat ovat sekä pienentäneet huomattavasti armeijoidensa miesvahvuuksia (koska ydinsodan vaatima miesvahvuus on huomattavasti pienempi kuin perinteisen suursodan) että vältäneet suoraa vastakkainasettelua (koska ydinaseiden käytön seuraukset olisivat liian raskaat).<sup>42</sup> Tämä on huomattavasti vähentänyt sellaisia vastakkainasetteluja, joista perinteiset sodat ovat aiemmin kummunneet, ja siksi konventionaalisia, kahden valtion vakinaisten armeijoiden välillä käytyjä sotia on Korean sodan jälkeen ollut varsin vähän. Niistä merkittävänä mainittakoon Israelin ja sen arabinaapureiden väliset sodat (1956, 1967, 1973), Falklandin sota sekä Irakin ja Iranin välinen sota<sup>43</sup> - kylmän sodan jälkeiseltä ajalta listaan voinee lisätä lähinnä ensimmäisen Persianlahden sodan.

Se, että aiemmin annetut esimerkit matalan intensiteetin sodasta ovat pääasiassa asymmetrisiä konflikteja (sekä joukkojen vahvuuden, käytettyjen metodien ja aseiden kuin tavoitteidenkin suhteen) ei tarkoita sitä, että asymmetrisuus olisi matalan intensiteetin konflikteille jokin välttämätön ominaispiirre. Päinvastoin, van Creveld ennustaa valtion roolin vähentyvän entisestään paitsi konflikteissa pahimmassa tapauksessa myös laajemmin, sillä valtio, joka ei kykene takaamaan kansalaistensa turvallisuutta menettää vähitellen legitimitettinsä kansalaistensa silmissä<sup>44</sup>. Samalla konfliktit alkavat muistuttaa yhä enemmän järjestäytyntä rikollisuutta (niin käytettyjen metodien kuin yhteistyötahojenkin osalta)<sup>45</sup>. Van Creveld tiivistääkin osuvasti tapahtuneen muutoksen todetessaan matalan intensiteetin konfliktin olevan konventionaaliselle sodankäynnille samaa kuin einsteinilainen maailmankuva newtonilaiselle<sup>46</sup>.

---

<sup>40</sup> van Creveld 1991, 29-31; Arrenguin-Toft 2001, 95, 108.

<sup>41</sup> ”the guerrilla wins if he does not lose. The conventional army loses if it does not win” (Kissinger 1969, 214). Oma suomennos.

<sup>42</sup> van Creveld 1991, 18-19, Kaldor 2001, 16. Ydinaseiden vaikutuksen suurvaltakonfliktien vähentymiseen mainitsee myös Mann 2013, 400.

<sup>43</sup> van Creveld 1991, 15-16.

<sup>44</sup> Emt, 192, 198; samoin myös Kaldor 2001, 16.

<sup>45</sup> van Creveld 1991, 59, 61.

<sup>46</sup> Emt, 207.

## 2.2. Uudet sodat

Sodankäynnissä tapahtunutta muutosta ja erityisesti sen laajempia yhteiskunnallisia ulottuvuuksia ovat analysoineet edelleen englantilainen Mary Kaldor teoksessaan *New and Old Wars* vuodelta 1999 (suom. *Uudet ja vanhat sodat*, 2001) ja saksalainen Herfried Münkler vuonna 2002 ilmestyneessä kirjassaan *Die Neuen Kriege* (engl. *The New Wars*, 2005). Molemmat kartoittavat sotilaallisen muutoksen ja siihen johtaneen historiallisen kehityskulun lisäksi erityisesti sen mukanaan tuomaa taloudellista muutosta, jonka lisäksi Kaldor analysoi erityisesti konfliktien identiteettipoliittikkaa ja Münkler suhdetta kansainväliseen terrorismiin.

Laajempi näkökulma van Creveldiin verrattuna tulee hyvin ilmi siinä, että niin Kaldor kuin Münklerkin käyttävät kuvailemastaan ilmiöstä matalan intensiteetin konfliktien sijaan Kaldorin kehittämää<sup>47</sup> käsitettä ”uudet sodat”. Kaldor korostaa, että vaikka uusien sotien (sotilaallinen) mekaniikka juontaakin juurensa kylmän sodan aikaisista matalan intensiteetin konflikteista, niillä on myös selkeitä ominaispiirteitä, jotka jäävät helposti vaille huomiota laajemmassa yläkategoriassa<sup>48</sup>. Samalla kuitenkin sekä Kaldor että Münkler näkevät sodankäynnin kehityskulun toisen maailmansodan jälkeen kulkeneen hyvin samalla tavoin kuin van Creveld ja vertaavat samalla tavoin tutkimuksen kohteena olevaa konfliktimuotoa ”perinteiseen” valtiokeskeiseen sodankäyntiin, jonka oleellisimpana kuvaajana kaikki näkevät von Clausewitzin<sup>49</sup>.

Sekä Münkler että Kaldor esittävät, että von Clausewitzin kuvaama sodankäynnin muoto, jota Kaldor kutsuu ”vanhoiksi sodiksi”, alkoi muotoutua Euroopassa 1700-luvulla, kun aseiden teknologinen kehitys teki niistä niin kalliita että palkkasoturijoukkojen kaltaisilla yksityisillä toimijoilla ei enää ollut niihin varaa ja samoihin aikoihin syntyneet modernit valtiot kykenivät täten saavuttamaan väkivaltamonopolin<sup>50</sup>. (Ironista kyllä, kuten edellä on todettu, aseteknologian kallistuminen entisestään on nyt johtamassa tämän monopolin katoamiseen.) Kaldorin mukaan tämän seurauksena clausewitzilaisiin sotiin yhdistyi modernille valtiolle tyypillisiä dikotomioita. Näitä ovat ero julkisen ja yksityisen tai poliittisen ja ei- poliittisen välillä, ero valtion sisäisten ja ulkoisten asioiden välillä, ero taloudellisen ja poliittisen sekä sotilaallisen ja ei-sotilaallisen välillä ja viimeisenä ero laillisesti ja laittomasti aseita kantavien välillä.<sup>51</sup> Nämä piirteet ovat katoamassa uusien sotien myötä<sup>52</sup>.

---

<sup>47</sup> Münkler 2005, 144.

<sup>48</sup> Kaldor 2001, 13.

<sup>49</sup> Emt, 34-38; Münkler 2005, 12, 32-34; van Creveld 1991, 33-34, 57-58. Kirjoittajien ”clausewitzilaiseksi” luonnehtimien näkemysten yhteys von Clausewitziin itseensä on ainakin jossain määrin yksinkertaistettu (Maaø 2010, 15-17.)

<sup>50</sup> Münkler 2005, 57-58, Kaldor 2001, 26.

<sup>51</sup> Kaldor 2001, 33-34.

<sup>52</sup> Emt, 144.

Kenties helpoimmin havaittavissa oleva muutos sodankäynnissä on sotilaan ja siviilin välisen eron hämärtyminen<sup>53</sup>. 1900-luvun alussa käydyissä sodissa kuoli kahdeksan sotilasta yhtä siviiliä kohden, vuosisadan lopussa suhde oli kääntynyt lähes päinvastaiseksi yli 80% uhreista ollessa siviilejä<sup>54</sup>. Syynä tähän on se, että väkivallan kohdistamisesta siviileihin on jälleen (valtiokeskeisen sodan vuosisatojen jälkeen) tullut normaali sodankäynnin muoto<sup>55</sup>. Asiaan on vaikuttanut voimakkaasti uudenlainen sotilaallinen strategia, jossa ei pyritä hallitsemaan kiistanalaista aluetta sotilaallisesti (kuten perinteisessä sodassa) tai alueen väestöä poliittisesti (kuten perinteisessä sissisodassa) vaan luomalla alueesta kaikille muille konfliktin osapuolille ja heidän kannattajilleen mahdollisimman epäsuotuisa. Siinä missä perinteiset vallankumoukselliset halusivat saada väestön tuen edustamilleen aatteille ja luoda kontrolloimilleen alueille omien ihanteidensa mukaisen yhteiskuntajärjestyksen, pyritään uusien sotien strategiassa vastavallankumouksellisen toiminnan tavoin luomaan siviiliväestöön jatkuvaa pelon ja epävarmuuden tunnetta. Siviiliväestöön kohdistuvan väkivallan uhreja ovat erityisesti naiset ja raiskaukset ynnä muu seksuaalinen väkivalta ovat usein osa sitä. Viime kädessä tavoitteena on alueen kontrollointi alistamalla siviilit pakolla antamaan tukea omille joukoille, poistamalla omia joukkoja oletettavasti vastustavat väestön elementit karkotuksin tai joukkomurhin ja/tai tekemällä alueesta kokonaan asumiskelvotonta esimerkiksi tuhoamalla infrastruktuuri, luomalla keinotekoinen nälänhätä tai kylvämällä miinoja.<sup>56</sup> Tavoite on myös hyvin helposti toteutettavissa matalan intensiteetin toimintaan riittävällä kevyellä aseistuksella, siis sellaisilla helposti saatavilla ja käytettävillä aseilla kuten kiväärit, konekiväärit, maamiinat ja käsikranaatit. Toisinaan joukkoja saatetaan tosin vahvistaa yksittäisillä matalan kaliiperin tykeillä ja lyhyen kantaman raketeilla.<sup>57</sup>

Edellä mainitut tekijät suosivat hajautettua sodankäynnin mallia, joka puolestaan johtaa pienten, toisistaan löyhästi riippuvaisten sissijoukkojen syntyyn. Erityisesti asian laita on näin sisällissodissa, joita uudet sodat usein ovat. Tällaisessa tilanteessa eri osapuolilla ei usein edes periaatteessa ole käytettävissä samanlaisia keinoja joukkojen kontrollointiin kuin perinteisillä armeijoilla. David Keen esittää tämän johtavan siihen, että osapuolten on hyödynnettävä sodankäynnissä myös sellaisia ryhmiä, jotka eivät ole kokonaan niiden kontrollissa. Tästä seuraa väkivallan privatisoitumista, joka hämärtaa sekä julkisen ja yksityisen sfäärin että ”laillisen” ja ”ei-laillisen” taistelijan eroja.<sup>58</sup> Erilaisilla palkkasoturiyksiköillä onkin ollut merkittävä rooli viime

<sup>53</sup> Emt, 39; van Creveld 1991, 203.

<sup>54</sup> Kaldor 2001, 20, 137. 1900-luvun alun lukemien luotettavuus on tosin osoitettu kyseenalaiseksi (Melander, Öberg & Hall 2006, 19-20).

<sup>55</sup> van Creveld 1991, 59-60, 194.

<sup>56</sup> Kaldor 2001, 19-20, 133-136; Münkler 2005, 14, 20.

<sup>57</sup> Kaldor 2001, 131-132. Myös tämän nostaa esille Mann 2013, 416.

<sup>58</sup> Keen 2000, 27. Viimeksi mainitusta erosta myös van Creveld 1991, 216; Münkler 2005, 15.

aikojen konflikteissa Balkanilla, Lähi-idässä ja Afrikassa<sup>59</sup>. Toisaalta paikallisesta väestöstä varsinaisiin sotatoimiin ottaa osaa huomattavasti pienempi osuus väestöstä<sup>60</sup> (esimerkiksi Bosniassa vain 6,5%) kuin vakinaisten armeijoiden voimin käytyihin konventionaalisiin sotiin. Tämä yhdessä matalan intensiteetin strategioiden kanssa vaikeuttaa jaon tekemistä sotatoimialueiden ja (näennäisen) rauhan alueiden välillä.<sup>61</sup> Kaldor kiteyttää privatisaation synnyttämän tilanteen toteamalla, että uusien sotien luokittelu on hankalaa, sillä ne sijoittuvat sodan, järjestäytyneen rikollisuuden ja etnisen puhdistuksen välimaastoon<sup>62</sup>.

Eroa valtion sisäisen ja ulkoisen politiikan välillä kuvaavat puolestaan toisaalta ylikansallisten liittoutumien merkityksen kasvaminen toisesta maailmansodasta lähtien<sup>63</sup> ja toisaalta Kaldorin lainaama, Myron Weinerin kehittämä käsite ”arveluttavat lähiympäristöt”<sup>64</sup>. Nämä ovat useiden valtioiden muodostamia ryppäitä, joissa konfliktit leviävät helposti valtiosta toiseen.<sup>65</sup> Mark Duffield esittää, että tällaisella ilmiöllä on yhteys entistä globalisoituneempaan talouteen, jonka vuoksi konfliktialueiden sotataloudet linkittyvät yhä voimakkaammin naapurivaltioihin<sup>66</sup>. Mainitut sotataloudet, joiden käsittelyyn palaan vielä tarkemmin, ovat puolestaan esimerkki taloudellisen ja poliittisen eron katoamisesta uusissa sodissa<sup>67</sup>.

Edellä käsiteltyjen kehityskulkujen seuraukset eivät jää pelkästään jo mainittuihin. Münklerin mukaan perinteiset sodan lieveilmiöt, kuten nälänhätä ja tautiepidemiat, joiden yhteys sotiin muuttui clausewitzilaisten sotien aikana varsin kontingentiksi, ovat palanneet miltei välttämättömiksi osiksi sotia. Tämä voi johtua edellä mainitusta alueiden elinkelvottomuuteen tähtäävästä sotilaallisesta strategiasta joko suorasti tai epäsuorasti (pakolaisleirien huonojen olojen seurauksena), mutta niille on myös muita syitä, kuten esimerkiksi talouspakotteiden käyttö rauhaanpakottamiseen voimatoimien sijaan.<sup>68</sup>

Toinen merkittävä seuraus on se, että uudet sodat ovat myös konventionaalisia sotia selvästi pitkäkestoisempia. Yhtäältä tämä johtuu siitä, että siinä missä clausewitzilaiset, valtioiden väliset sodat perustuivat sotilaallisen voiman kokoamiseen, uusissa, intensiteetiltään matalissa ja yhteiskunnan sisäisissä sodissa kantavana ajatuksena on päinvastoin voiman hajauttaminen niin paikan kuin ajankin suhteen. Perinteisiin matalalla intensiteetillä käytyihin sisällissotiin verrattuna

---

<sup>59</sup> Münkler 2005, 20-21.

<sup>60</sup> Esimerkiksi Bosniassa vain 6,5% (Kaldor 2001, 148).

<sup>61</sup> Ibid.

<sup>62</sup> Kaldor 2001, 13.

<sup>63</sup> Emt, 43.

<sup>64</sup> ”bad neighbourhoods”. Suomennos Riikka Taipale.

<sup>65</sup> Kaldor 2001, 147.

<sup>66</sup> Duffield 2000, 75.

<sup>67</sup> van Creveld 1991, 216.

<sup>68</sup> Münkler 2005, 15.

uusia sotia pitkittää entisestään vielä niiden linkittyminen globalisoituneeseen maailmantalouteen varjoglobalisaatioksi kutsutun ilmiön kautta. Paljolti näistä syistä konfliktien kesto mitataan usein vuosien sijasta vuosikymmenissä.<sup>69</sup>

Muutokset eivät vain pidennä konfliktien kestoja vaan myös vaikeuttavat niiden jälkihoitoa. Sekä rauhanturvaoperaatioiden peruslähtökohdat että sotarikoksia koskeva lainsäädäntö kumpuavat lähinnä clausewitzilaisesta sotakäsityksestä, mikä luonnollisesti asettaa omat haasteensa tehtyjen sotarikosten käsittelylle tai menestyksekkäälle rauhanturvaoperaatiolle<sup>70</sup>. Viimeksi mainittua vaikeuttaa myös se, että valtioiden väkivaltamonopolin katoamisen seurauksena ei ole enää olemassa mitään auktoriteetteja, joilla olisi legitimizeettiä päättää sodan loppumisesta, vaan periaatteessa jokaisella sotilaallisesti riittävän voimakkaalla toimijalla on olemassa veto-oikeus konfliktin loppumisen suhteen. Sama pätee luonnollisesti myös sodan aloittamisen suhteen.<sup>71</sup> Toisin sanottuna sotaa ei voida määritellä enää *de jure* vaan ainoastaan *de facto*. Münkler kuvaa muutosta terävästi toteamalla, että siinä missä sodat ennen päättyivät rauhansopimuksiin, ne päättyvät nykyään rauhanprosesseihin<sup>72</sup>.

Legitiimin auktoriteetin katoaminen ei näy pelkästään sotien alussa ja lopussa, vaan heijastuu myös sodankäyntiin. Osapuolten ylin (myös poliittinen) johto on muuttunut jälleen hyväksyttäväksi sotilaalliseksi kohteeksi, jota se oli clausewitzilaisissa sodissa vain äärimmäisen harvoin<sup>73</sup>. Kuten edellä todettiin, myös julkisen vallan toteuttaman väkivallan legitimizeetti ja valtiokoneiston uskottavuus ylipäänsä alkavat kadota sen menettäessä väkivaltamonopolinsa. Mitä heikompi valtiokoneisto on ja mitä vähemmän legitiiminä se koetaan, sitä suurempia vaikeuksia sillä on ylläpitää julkista valtaa. Tämä taas heikentää sen uskottavuutta ja legitimizeettiä entisestään. Kontrollin ja legitimizeetin vähentyminen heikentävät kykyä kerätä veroja, jolloin valtio on monessa tilanteessa pakotettu ulkoistamaan verojen keräämisen yksityisille toimijoille, jotka vievät osan verotuloista lisäen samalla entisestään veronkiertoa ja julkista valtaa kohtaan tunnettua vastustusta. Noidankehä pahenee entisestään, jos verotulojen väheneminen näkyy asevoimien ylläpidossa. Tilanteessa, jossa valtio ei kykene suoriutumaan sotilaidensa palkanmaksusta, nämä joutuvat hankkimaan tulonsa itse – usein laittomin keinoin ja siviiliväestön kustannuksella. Palkanmaksukykyensä myötä valtio menettää vähitellen myös määräysvaltansa, ja armeija uhkaa pirstoutua yhä pienemmiksi, paikallisten sotaherrojen johtamiksi joukoiksi, jotka eivät paikallisväestön silmissä mitenkään eroa

---

<sup>69</sup> Münkler 2005, 10-12.

<sup>70</sup> Kaldor 2001, 154, 157-158.

<sup>71</sup> Münkler 2005, 13.

<sup>72</sup> Ibid.

<sup>73</sup> van Creveld 1991, 198-200.

ei-valtiollisista puolisoitilaisista joukoista.<sup>74</sup>

### 2.3. Avoin sotatalous

Paljolti juuri edellä käsitelty uusiin sotiin osallistuvien joukkojen autonomisuus on syynä niitä perinteisistä matalan intensiteetin konflikteista eniten erottavaan seikkaan eli moderniin, avoimeen sotatalouteen. Koska sisseiltä, paikallisilta sotajoukoilta ja puolisoitilaisilta toimijoilta puuttuu useimmiten mahdollisuus virallisia kanavia tulevaan rahoitukseen, niiden on käytettävä tulojensa hankkimiseen muita keinoja. Tämä tapahtuu yleensä suorasti tai epäsuorasti siviiliväestön kustannuksella mutta harvoin suostumuksella.<sup>75</sup>

Näin syntyvä sotatalous on rakenteeltaan hyvin hajanainen<sup>76</sup> ja sen koostumus riippuu runsaasti konfliktiympäristöstä, mutta hyvin usein se perustuu erilaisten resurssien, kuten jalokivien, öljyn, kullan ja muiden jalometallien tai trooppisten puulajien kaupalle tai tällaisen kaupan valvonnalle ja verojen/suojelurahojen keräämiseen kauppiailta. Yhtä yleisiä kuin lailliset tuotteet ovat myös laittomat, esimerkiksi aseet ja huumeet. Muunkinlainen rikollisuus, esimerkiksi ryöstöt, kiristykset, panttivankien ottaminen ja lunnaiden vaatiminen, rahanpesu sekä ihmiskauppa ja seksiorjuus.<sup>77</sup> Laajamittaista pakolaisuutta sisältävissä konflikteissa sotatalouteen linkittyy usein myös pakolaisleirien kontrollointi ja leireille tai muutoin siviileille toimitettavan humanitaarisen avun verottaminen.<sup>78</sup> Tämä asettaa avustusjärjestöt vaikean dilemman eteen: avun toimittaminen sitä tarvitseville voi tarkoittaa myös sotilaisellisen toiminnan tukemista, mutta toisaalta vaihtoehtona apua tarvitsevat jäävät oman onnensa nojaan<sup>79</sup>.

Sotatalous itsessään ei clausewitzilaisuudesta poikkeavista lähtökohdistaan<sup>80</sup> ole mitenkään erityisesti uusiin sotiin liittyvä ilmiö, vaan esimerkkejä siitä löytyy esimerkiksi 1800-luvun Latinalaisesta Amerikasta ja 1900-luvun alkupuolen Kiinasta, jossa sen taustalla olivat yksittäisiä alueita hallinnassaan pitäneet sotaherrat. Nämä sotataloudet olivat kuitenkin suurimmaksi osaksi omavaraistalouksia vailla merkittäviä yhteyksiä sotatalousalueen ulkopuolisiin talouksiin tai maailmantalouteen. Tämä asetelma kuitenkin murtui 1970- ja 1980-luvuilla erityisesti Etelä-Amerikassa, kun sikäläiset sotataloudet alkoivat integroitua jatkuvasti globalisoituvaan maailmantalouteen pääasiassa järjestäytyneen rikollisuuden kautta. Kolumbia oli toinen

<sup>74</sup> Kaldor 2001, 127-128, 156.

<sup>75</sup> Münkler 2005, 17. Aihetta käsitteleviä yleisesityksiä ovat mm. Berdal & Malone 2000, Ballentine & Sherman 2003, Bannon & Collier 2003, Ballentine & Nitzschke 2005.

<sup>76</sup> Kaldor 2001, 21

<sup>77</sup> Emt, 138-139; Münkler 2005, 94, 97-98; van Creveld 1991, 203.

<sup>78</sup> Münkler 2005, 1, 87-90.

<sup>79</sup> Kapuściński 2002, 289.

<sup>80</sup> Esim. Kaldor 2001, 125.



merkittävistä avoimen<sup>81</sup> sotatalouden syntyalueista toisen ollessa Peru.<sup>82</sup>

Kylmän sodan loppuvaiheiden aikana avoimia sotatalouksia alkoi syntyä myös monille muille konfliktialueille. Aluksi niiden integraatio maailmantalouteen tapahtui usein paikallisille sissiliikkeille tukea antavan supervallan (Yhdysvaltain tai Neuvostoliiton) toimiessa välikätenä, mutta kylmän sodan päättymisen jälkeen sotataloudet integroituivat suuremmin markkinoille esimerkiksi öljy-yhtiöiden, timanttikauppiain tai jo edellä mainittujen rikollisorganisaatioiden kautta.<sup>83</sup>

Sotatalouden muuttuessa avoimeksi ja integroitua maailmantalouteen siinä tapahtui myös erittäin merkittävä muutos. Siinä missä perinteiset, suljetut sotataloudet olivat käytännön sanelema pakko joista paikalliset sotaherrat pyrkivät siirtymään pois ja lujittamaan valtaansa luomalla hallitsemalleen alueelle jonkinlaisen alueellisen hallintojärjestelmän, tuli avoin sotatalous itsessään kannattavaksi ylläpitää: toisin sanoen sen ylläpitokulut olivat niin pienet ja siitä saatavat tuotot niin suuret että minkäänlaiselle aktiivisemmalle vallankäytölle ei enää ollutkaan tarvetta.<sup>84</sup>

Syyt tälle kehitykselle eivät johtuneet pelkästään taloudellisesta integraatiosta. Kuten jo edellisissä luvuissa todettiin, matalan intensiteetin konfliktia oli mahdollista ylläpitää hyvin kevyellä ja siksi myös halvalla aseistuksella. Tämä korostui yhä enemmän kylmän sodan päättymisen jälkeen, jolloin erityisten venäläisten pienaseiden tulva kansainvälisille markkinoille pudotti hintoja entisestään.<sup>85</sup> Aseistuksen lisäksi myös joukkojen kouluttaminen oli halpaa, sillä matalan intensiteetin sodankäyntiin riittävät huomattavasti konventionaalista sodankäyntiä vähemmän koulutetut joukot. Lisäksi pitkään jatkuneen konfliktin alueella ei ole puutetta värvättävästä materiaalista, sillä erityisesti nuoremmille miehille on muodostunut kuva sotajoukoista täysin normaalina elinkeinon lähteenä – usein vieläpä ainoana mahdollisuutena rikastumiseen vaihtoehtojen ollessa käytännössä samaisten sotajoukkojen uhrin asemaan joutumisen.<sup>86</sup> Vähäisen koulutustarpeen ja pienasepainotteisuuden (sekä pienaseiden kevenemisen aseteknologian kehittymisen myötä) myös lapsisotilaiden käyttö on muuttunut entistä helpommaksi<sup>87</sup>.

Edellä mainituista syistä sodan rahoittamisesta on tullut oleellinen aspekti itse taisteluja<sup>88</sup> ja on syntynyt nk. ”varjotalouksia” joissa väkivaltaa ja taloudellista vaihtoa on mahdotonta enää erottaa

---

<sup>81</sup> ”Avoin” vastakohtana perinteiselle, ”suljetulle” sotataloudelle (Münkler 2005, 94).

<sup>82</sup> Emt, 95-96.

<sup>83</sup> Emt, 96-97. Afganistan on tästä tyypillinen esimerkki (emt, 94).

<sup>84</sup> Emt, 96.

<sup>85</sup> Emt, 74-76; Kaldor 2001, 15.

<sup>86</sup> Münkler 2005, 76-77, 80.

<sup>87</sup> Kapuściński 2002, 170.

<sup>88</sup> Münkler 2005, 1.

toisistaan<sup>89</sup>. Tähän rohkaisee anarkinen ympäristö, jossa rikoksen käsitteenä voidaan nähdä tulleen merkityksettömäksi, koska se edellyttäisi lakia takaavan valtiovallan olemassaolon alueella<sup>90</sup>. Juuri tämä tekee rikollisorganisaatioiden osallisuudesta uusiin sotiin sotasaaliin ja laittomien tuotteiden ostajana sekä aseiden myyjinä<sup>91</sup> niin luontevaa.

Kuten todettua, sotilaalliset toimijat eivät ole ottaneet valtion roolia lain ja järjestyksen takaajana sotatalousalueella, mutta tämä ei tarkoita sitä, etteikö niiden toiminnassa muutoin voitaisi nähdä yhtäläisyyksiä valtioon. Käytännössä sotataloudessa on hyvin pitkälti kysymys siitä, että yksittäinen sotajoukko on ottanut itselleen valtion normaalissa yhteiskunnassa pitämän talouden sääntely- ja suojelumonopolin. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole pyrkiä edistämään vapaata kilpailua, vaan paremminkin muokata markkinoita väkivallalla ja sen uhalla mahdollisimman asymmetrisiksi niin että taloudellinen hyöty valuu yksinomaan aluetta kontrolloiville sotajoukoille. Lyhyesti ilmaistuna kulujen jakautumista kontrolloidaan, voitot yksityistetään ja tappiot sosialisoidaan (siviiliväestön aseman kurjistumisen kautta).<sup>92</sup> Asiaa ei tule kuitenkaan ekonomisoida liikaa: Münkler huomauttaa, että avoimissa sotatalouksissa toimivat sotaherrat eivät millään muotoa perusta toimintaansa pelkästään taloudellisen hyödyn maksimointiin stereotyyppisen länsimaisen sijoittajan tavoin, vaan heidän toimintaansa ohjaavat myös erilaiset ideologiset, uskonnolliset, etnis-kulttuuriset ja poliittiset motiivit<sup>93</sup>. Paremminkin voidaan sanoa, että modernissa sotaherrassa yhdistyvät yrittäjän, poliitikon ja sotilasjohtajan roolit.<sup>94</sup>

Vaikka sotaherrat eivät toimikaan pelkästään taloudellisten motiivien mukaan, ovat taloudelliset tekijät merkittävin syy uusien sotien pitkälle kestolle. Kuten Kaldor toteaa, avoimen sotatalouden muututtua itsessään kannattavaksi ollaan tultu tilanteeseen, jossa sotilaallisten toimijoiden tulonhankkimiskeinot edellyttävät väkivallan jatkumista. Näin sodasta ja sen jatkamisesta tulee kiinteä osa talouden toimintaa.<sup>95</sup> Asiaa ongelmoittaa entisestään se, että taloudellisten tekijöiden painoarvo tapaa kasvaa sitä enemmän, mitä pidempään konflikti pitkittyy. Taloudellisen hyödyn maksimointi ei useinkaan ole konfliktin alkuperäinen syy, mutta siitä tulee usein ainoa syy sille, miksi konfliktia ei saada loppumaan.<sup>96</sup> Münkler sitoo kehityskulun erinomaisesti yhteen todetessaan, että juuri uusien sotien halpuus saa aikaan sen, että sen lopettamisen kustannukset ovat

---

<sup>89</sup> Münkler 2005, 14.

<sup>90</sup> Emt, 15-16.

<sup>91</sup> Emt, 15.

<sup>92</sup> Emt, 92.

<sup>93</sup> Emt, 92-93.

<sup>94</sup> Emt, 91 Vrt. edellisessä luvussa mainittuun Kaldorin määritelmään uusista sodista rikollisuuden, sodan ja etnisen puhdistuksen välimuotona.

<sup>95</sup> Kaldor 2001, 20-21.

<sup>96</sup> Münkler 2005, 93-94.

niin korkeat<sup>97</sup>.

Sotatalouden rooli on täten oleellinen tekijä uusien sotien ymmärtämiseksi<sup>98</sup> mutta samalla se on syy sille, miksi niiden ymmärtäminen on niin vaikeaa: se kun on vastoin monia yleisesti varsin hyväksytyjä olettamuksia. Tällaisia ovat esimerkiksi ajatus siitä, että uudet sodat perustuvat etnisille tai uskonnollisille vastakkainasetteluille ja ovat siten pohjimmiltaan irrationaalisia, ja näin ratkaistavissa rationaalisten tekijöiden korostamisella<sup>99</sup> (vaikka taloudelliset kannustimet sodan jatkamiselle ovat rationaalinen tekijä jos mikä), tai ajatus siitä, että kehitysmaiden lisääntyvä taloudellinen integraatio maailmantalouteen parantaa rauhan mahdollisuuksia<sup>100</sup> (vaikka tosiasiasa juuri tämä integraatio on mahdollistanut avoimet sotataloudet). Haasteen uusien sotien ymmärtämiselle asettaa myös clausewitzilainen paradigma, josta käsin on mahdotonta ajatella, että sodan itseisarvoinen jatkaminen voisi olla poliittisesti tai taloudellisesti hyödyllistä<sup>101</sup>. David Keen tiivistääkin muuttuneen paradigman osuvasti, kun hän myös Clausewitzin tunnettuun sanontaan viitaten toteaa, että sota ei enää ole politiikan, vaan *talouden* jatkamista toisin keinoin<sup>102</sup>.

#### **2.4. Viitekehysten kokonaiskuva ja sen yhteydet tutkimukseen**

Edellisessä kahdessa alaluvussa on käsitelty niitä uusien sotien piirteitä, joissa Kaldorin ja Münklerin näkemykset ovat kutakuinkin yhtäpitävät. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että heidän käsityksensä olisivat samanlaiset kaikkien uusien sotien piirteiden kohdalla, saati sitä etteivät ne olisi saaneet osakseen kritiikkiä. Seuraavaksi esitetään ensin Kaldorin ja Münklerin näkemysten oleellisimmat erot ja uusien sotien käsitettä vastaan kohdistettua kritiikkiä. Tämän jälkeen nämä tekijät huomioiden vedetään yhteen edellä esitetty tutkimuksellinen viitekehys ja suhteutetaan se tutkimuskohteeseen.

Merkittävin ero Kaldorin ja Münklerin uusista sodista maalaamissa kuvissa koskee sitä, millainen rooli ideologisilla tekijöillä niissä nähdään olevan. Kaldorin mukaan uusia sotia erottaa clausewitzilaisista sodista myös se, että niiden tavoitteet eivät ole geopolittisiä tai ideologisia, vaan ”liittyvät identiteettikysymyksiin”<sup>103</sup>. Tästä näkemyksessä on kuitenkin löydettävissä monia ongelmia. Ensimmäinen niistä on Kaldorin jaottelu toisaalta geopolittisiin ja ideologisiin konflikteihin, toisaalta identiteettipohjaisiin konflikteihin. Geopolitiikan ja ideologian asettaminen samaan koriin identiteettipolitiikan vastapainoksi on kuitenkin täysin keinotekoista: huomattavasti

---

<sup>97</sup> Münkler 2005, 81.

<sup>98</sup> Emt, 1.

<sup>99</sup> Emt, 91.

<sup>100</sup> Emt, 94-95.

<sup>101</sup> Kaldor 2001, 124.

<sup>102</sup> Keen 2000, 27.

<sup>103</sup> Kaldor 2001, 17-18.

järkevämpi luokittelu on nähdä identiteettipoliittiset erottelut yhtenä ideologisen vallankäytön muotona<sup>104</sup>. Kaldor itsekin myöntää erottelunsa ongelmakohdat todetessaan, että pohjimmiltaan *kaikki* konfliktit voidaan tietyssä mielessä nähdä ideologioiden yhteenottoina. Hänen mukaansa vain uusissa sodissa identiteettipohjainen erottelu on huomattavasti aiempaa oleellisempi tekijä.<sup>105</sup>

Edellisessä kappaleessa käsiteltyä ongelmaakin huomattavasti vakavampi puute on se, että läheskään kaikkia kylmän sodan päättymisen jälkeen käytyjä, uusien sotien olennaisia piirteitä sisältäviä konflikteja ei millään muotoa voida nähdä identiteettikonflikteina. Joissakin, useimmiten jo kylmän sodan aikana alkaneissa konflikteissa kuten Kolumbiassa, mutta myös esimerkiksi 1996-2006 käydyssä Nepalin sisällissodassa, ideologinen vastakkainasettelu on edelleen perinteisen poliittinen. Myös Afganistanin ja Lähi-idän konflikteissa merkittävässä roolissa oleva islamismi on selvästi poliittinen ideologia. Selvästi määrätynlaisten, annettujen ja useimmiten etnis-kulttuuriseen jaotteluun pohjaavien identiteettien välille luoduille vastakkainasetteluille pohjaavat konfliktit olivat huomattavassa asemassa 1990-luvulla erityisesti Balkanilla, minne (erityisesti Bosniaan) Kaldorin esimerkeistä monet pohjaavatkin<sup>106</sup>, mutta reilu vuosikymmen myöhemmin tarkasteltuna identiteettipoliitiikan roolin korostaminen uusissa sodissa vaikuttaa lähinnä kirjoitusaikakauden synnyttämältä perspektiiviharhalta.

Huomionarvoista on myös se, että Kaldorin näkemys identiteettipoliitiikan noususta perinteisten ideologioiden tilalle ei saa tukea Münkleriltä, joka niputtaa sekä etnis-kulttuuriset että uskonnolliset vastakkainasettelut ideologisiin tekijöihin. Münkler toteaa niilläkin olevan merkityksensä, mutta toisaalta kritisoi näiden tekijöiden painottamista, koska niillä luodaan helposti virheellistä kuvitelmaa siitä, että kyseessä ovat sen tyyppiset konfliktit, jotka Eurooppa on jo kauan sitten jättänyt taakseen.<sup>107</sup> Münkler ei allekirjoita tätä vaan yhtyy van Creveldin arvioon, jonka mukaan tämän tyyppiset konfliktit kuvastavat paremminkin sodankäynnin tulevaisuutta myös länsimaissa<sup>108</sup>.

Myös Kaldorin tapa sitoa uusien sotien synty tiukasti yhteen kylmän sodan päättymisen kanssa<sup>109</sup> on varsin ongelmallinen. Kaldorin mukaan kylmän sodan päättymisen myötä ”ylijäämäseiden saatavuus helpottui, sosialistinen aate menetti uskottavuutensa, totalitaariset valtiot hajosivat ja

---

<sup>104</sup> Ideologisesta vallankäytöstä kts. luku 4.3.1.

<sup>105</sup> Kaldor 2001, 18.

<sup>106</sup> Emt, 48-96. Aiheen on nostanut esille mm. Maaø 2010, 9.

<sup>107</sup> Münkler 2005, 1-2, 32.

<sup>108</sup> Emt, 32; van Creveld 60-62, 207-208, 218-227. Huomionarvoista on, että myöskään van Creveld ei näe ideologisten ja geopolitiittisten tekijöiden konfliktien taustana väistävän identiteettikysymysten tieltä, vaan ideologisten tekijöiden laajemmasta mielessä (erityisesti uskonnolliset syyt) syrjäyttävän geopolitiittiset. Hänen kohdallaan kyse tosin on enemmänkin ennustuksesta kuin olemassa olevan kehityskulun havainnoinnista. (Emt, 212-215)

<sup>109</sup> Kaldor 2001, 14-15.

suurvallat lopettivat vasallivaltioidensa tukemisen”<sup>110</sup>. Näistä väitteistä lähinnä ensimmäisen voidaan sanoa pitävän selvästi paikkansa: sitä vastoin sosialismin houkuttelevuuden vähentymisestä huolimatta se on ollut kylmän sodan jälkeenkin merkittävin ideologinen tekijä esimerkiksi jo edellä mainituissa Kolumbiassa ja Nepalissa ja totalitaarisia valtioita löytyy edelleen. Suurvaltojen tilalle aseellisen tuen antajana taas ovat monissa tapauksissa astuneet naapurivaltiot – seikka, jonka Kaldor itsekin toteaa<sup>111</sup>. Monet uusien sotien teoreetikoista näkevätkin muutoksen kohti uusia sotia alkaneen jo toisen maailmansodan päättymisestä<sup>112</sup>.

Edellä mainitun, Kaldorin spesifeihin näkemyksiin liittyvän kritiikin lisäksi myös uusien sotien käsitteeseen kokonaisuutena voidaan esittää kritiikkiä. Esitetyn kritiikin kolme yleisintä pääkohtaa ovat, että uusissa sodissa ei itse asiassa ole juurikaan uutta, että näkemys sodankäynnin muutoksesta perustuu liian eurosentriselle tarkastelulle, ja että konfliktien kategorisointi uusien sotien kattokäsitteen alle estää niiden tarkastelun spesifissä historiallisessa ja kulttuurisessa kontekstissään<sup>113</sup>. Huomionarvoista on, että kaikki nämä kritiikin pääkohdat liittyvät joko uusien sotien käsitteeseen tai kuvailtujen ilmiöiden uutuuteen, kun taas kuvailtujen ilmiöiden paikkansapitävyyttä sinänsä ne eivät kyseenalaista. Näinpä esimerkiksi Kaldorin näkemystä siviiliuhrien runsaudesta suhteessa sotilaisiin ei ole kritisoitu: sitä vastoin on esitetty, että kyse ei ole mitenkään uudesta asiaintilasta vaan siviilit ovat aina kärsineet sotilaita enemmän<sup>114</sup>. Vastaavasti Mats Berdal on huomauttanut, että vaikka monet sotatalouden piirteet kuten sotaherrat eivät olisikaan osa ”clauswitzilaista” sodankäyntiä, niistä löytyy esimerkkejä Euroopan valtioiden käymistä siirtomaasodista ja uuden ajan alun Euroopan konflikteista kuten 30-vuotisesta sodasta<sup>115</sup>. Juuri tästä kumpuaa syytös eurosentrisyydestä ja siitä, että ”vanhojen sotien” määritelmä on itse asiassa lähinnä vain tietyn aikakauden eurooppalaisiin sotiin pätevä anomalia<sup>116</sup>.

Kritiikki kuvattujen ilmiöiden uutuutta kohtaan saattaa siis pitää paikkansa ainakin osittain, vaikka toisaalta esimerkiksi siviiliuhrien lukumäärästä on todella vaikea sanoa mitään ennen viimeisiä vuosikymmeniä<sup>117</sup> ja Berdalkin on todennut, että talouden avautumiseen liittyvät tekijät ovat huomionarvoisia ainakin joissakin viime aikojen kehitysmaakonflikteissa<sup>118</sup>. On myös syytä huomata, että Kaldor on korostanut jaottelun uusiin ja vanhoihin sotiin olevan tyyliä<sup>119</sup> ja

---

<sup>110</sup> Kaldor 2001, 15.

<sup>111</sup> Emt, 140.

<sup>112</sup> Maaø 2010, 3.

<sup>113</sup> Schneider 2012, 3-6.

<sup>114</sup> Maaø 2010, 11-13; Melander, Öberg & Hall 2006, 5.

<sup>115</sup> Berdal 2003, 492-493.

<sup>116</sup> Maaø 2010, 18.

<sup>117</sup> Kaldor 2013, 8-9.

<sup>118</sup> Berdal 2003, 496.

<sup>119</sup> Kaldor 2001, 28; Kaldor 2013, 3.

perustuvan enemmän ideaalityypeille kuin aktuaalisille historiallisille esimerkeille – toki niin, että 1900-luvun Euroopan sodat ovat lähempänä vanhojen sotien ja 2000-luvun sodat uusien sotien” ideaalia<sup>120</sup>. Myös eurosentrisyyteen voidaan huomauttaa, että nykyinen kansainvälinen järjestelmä on syntynyt westfalenilaisen Euroopan sodankäynti- ja valtiomallin pohjalle<sup>121</sup>. Oleellisinta kuitenkin on, että vaikka edellä esitelty kritiikki pitäisikin paikkansa, se ei aseta kyseenalaiseksi ilmiötä sinällään vaan ainoastaan sen syntyhistorian. Tästä syystä sellaiset uusille sodille luonteenomaiset aspektit kuten ei-valtiollisten toimijoiden runsaus, osapuolten välinen voimakas asymmetria, pienasepainotteisuus sekä sotatalous<sup>122</sup> ovat kiistämättä olemassa olevia: kiistanalaista on vain se, millaisella nimellä tällaisiin aspekteihin painottuvaa konfliktia pitäisi kutsua. Vaihtoehtoisia nimiä ovat olleet esimerkiksi ”postmodernit sodat”, ”pienet sodat”, ”villit sodat” tai ”neo-hobbesilaiset sodat”, joissa kuitenkin kaikissa on ongelmansa<sup>123</sup>. ”Uusien sotien” puolesta voidaan esittää argumentti, jonka mukaan ”uutuus” ei viittaa niinkään sodankäynnin kuin sitä koskevan paradigman muutokseen<sup>124</sup>, mutta käsitteen ongelmallisuuden myöntävät silti myös Kaldor<sup>125</sup> ja Münkler<sup>126</sup>; jälkimmäinen myös nostaa esille myös sen, että monilta osin uudet sodat ovat paremminkin vanhan paluuta ja esimerkiksi 30-vuotinen sota varsin hyvä vertailukohta niille<sup>127</sup>.

”Uusien sotien” käsitettä on pidetty ongelmallisena myös jälkimmäisen määreen osalta, lähinnä siksi, että sen myötä paljon esimerkiksi järjestäytyneeksi rikollisuudeksi, etniseksi puhdistukseksi tai terrorismiksi luettavaa toimintaa niputetaan sodan kattokäsitteen alle<sup>128</sup>. Sodasta käsitteenä tekee tarkkojen kriteerien asettamisen ongelmallisuuden lisäksi haasteellisen myös se, että termi on hyvin politisoitunut<sup>129</sup>. Toisaalta van Creveld on kutsunut matalan intensiteetin konflikteja nimestään huolimatta sodaksi *an sich* ja hobbesilaisimmillaan<sup>130</sup>, minkä lisäksi myös käsitteessä ”konflikti” on ongelmansa, sillä sitä voidaan käyttää myös väkivallattomassa kontekstissa<sup>131</sup>. Matalan intensiteetin konfliktia voidaan kuitenkin pitää käsitteenä selvärajaisempana kuin uusia sotia, ja Maaßen näkemyksessä, jonka mukaan uudet sodat on parempi ymmärtää vain ”matalan intensiteetin

---

<sup>120</sup> Emt, 13-14.

<sup>121</sup> Schneider 2012, 6.

<sup>122</sup> Emt, 3.

<sup>123</sup> Kaldor 2001, 13; Münkler 2005, 23-24.

<sup>124</sup> Kaldor 2013, 3-4.

<sup>125</sup> Kaldor 2001, 13.

<sup>126</sup> Münkler 2005, 2.

<sup>127</sup> Münkler 2-3, 42-50. Vrt. 30-vuotisen sodan osalta Wilson 2010, 8-11, 807-812, 827-839.

<sup>128</sup> Schneider 2012, 7; Kaldor 2013, 6.

<sup>129</sup> Münkler 2005, 3-4.

<sup>130</sup> van Creveld 1991, 22. Vrt. Kaldorin luonnehdinta uusista sodista sotana rationalisoidummillaan ja ilman rajoitteita” (Kaldor 2001, 137).

<sup>131</sup> Kaldor 2013, 7.

konflikteina hivenen uusissa vaatteissa”<sup>132</sup>. Koska näinä ”vaatteina” voidaan pitää lähinnä identiteettikonfliktin piirteitä joiden yleispätevyys on, kuten edellä todettu, varsin kyseenalaista, ja sotataloutta, joka on mahdollista määritellä varsin itsenäisesti, on tämän työn näkökulmasta katsottava tarkoituksenmukaisemmaksi olla aineistoa käsiteltäessä viittaamatta monitulkintaiseen kattokäsitteeseen ”uudet sodat” ja käyttää vain selväpiirteisempiä käsitteitä kuten ”matalan intensiteetin konflikti”, ”asymmetrinen sodankäynti” ja ”sotatalous”. Toki myös viimeksi mainittuihin pätee edellä esitetty kritiikki konfliktin spesifin historiallisen ja kulttuurisen kontekstin hämärtyemisestä<sup>133</sup>. Juuri tästä syystä, semminkin kun joidenkin mainituista käsitteistä on syytetty olevan sopimattomia Kolumbian konfliktiin<sup>134</sup>, myös nämä käsitteet pyritään jättämään enemmän avustavaan rooliin ja analyysissa, kuten jo tutkimuskysymystä määriteltäessä todettiin, annetaan pääpaino Mannin teoriasta nouseville käsitteille joiden tarkoitus on juuri kyetä antamaan kokonaisvaltaisempi kuva konfliktista. Ennen mainittujen käsitteiden läpikäyntiä on kuitenkin käytävä läpi työn metodologiset lähtökohdat.

### **3. METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT**

Tutkimuskysymykseen vastaamisen ja tutkimushypoteesin oikeellisuuden tai virheellisuuden arvioinnin kannalta on välttämätöntä kirjata auki ne kriteerit, joilla kysymykseen vastataan ja hypoteesia arvioidaan. Nämä kriteerit puolestaan ovat suurelta osin riippuvaisia vastauksista sellaisiin tieteenfilosofisiin kysymyksiin, kuin ”mitä voidaan tietää?” (epistemologia), ”millaista uutta tietoa tutkimus voi tuottaa?” (tieteenfilosofia), ”mikä rooli teorioilla on tutkimuksessa?” (metateoria) ja ”mikä on paras tapa tiedon hankkimiseen?” (metodologia). Vastaukset näihin kysymyksiin ovat (ehkä ensimmäistä lukuun ottamatta) varsin pitkälti sidonnaisia tieteenalaan ja jopa tutkimuskysymykseen. Tässä luvussa pyritään antamaan työn kannalta relevantit vastaukset: 3.1. esittää vastaukset kahteen ensimmäiseen kysymykseen, 3.2 kolmanteen ja 3.3. viimeiseen. Tämän jälkeen avataan vielä tarkemmin sitä, miten vastaukset näihin kysymyksiin (eritoten viimeiseen) näkyvät työn toteutuksessa.

#### **3.1. Kriittinen realismi tieteenfilosofisena perustana**

Tietämistä ja tietoa koskeviin kysymyksiin tämä työ vastaa niin kutsutun kriittisen realismin pohjalta. Mainittu käsite ei kuten eivät filosofiset käsitteet yleensä ole määriteltävissä eksaktisti

---

<sup>132</sup> ”LICs in somewhat new clothes” (Maaø 2010, 21). Oma suomennos.

<sup>133</sup> Teoreettisten käsitteiden haasteellisuudesta yleisemmin kts. luku 3.2.

<sup>134</sup> Zelik 2005. Zelik perustelee näkemystään vastakumouksellisen sodankäynnin ulkoistamisella paramilitaareille. Väite pitää paikkansa, mutta Zelikin perustelut sille, että tämä osoittaisi laajempia aukkoja uusien sotien teoreettisessa viitekehyksessä, jäävät varsin ohuiksi.

niin, että se vastaisi täsmälleen ja tasapuolisesti kaikkien sen käyttäjien tarkoitusta<sup>135</sup>. Varsin hyvän ja mikä tärkeintä, tämän työn kannalta käyttökelpoisen määritelmän on kuitenkin antanut englantilainen eksegeetti N.T. Wright. Wright yhdistää kriittisen realismin hermeneuttiseen kehään, joka muodostuu tutkijan ja tutkittavan välille. Tutkija ei periaatteessa voi aluksi tietää kohteestaan muuta kuin sen, että tämä on olemassa, mutta kohdetta tutkimalla ja suhteuttamalla tutkimustuloksiaan ja hypoteesejaan muuhun olemassa olevaan tietoon hän voi hylätä jotkut näkemykset, havaita joidenkin toisten vahvistuneen hieman ja kolmansien runsaasti. Tämän pohjalta hän voi taas pohtia uusia, vahvempia hypoteeseja ja tutkia niiden soveltumista selitysmalleiksi. Näin yksittäinen tutkija ja samoin koko tiedeyhteisö kykenee vähitellen saavuttamaan yhä parempaa ja todempaa kokonaiskuvaa tutkimuskohteistaan.<sup>136</sup>

Kriittisessä realismissa yhdistyvät siis toisaalta epistemologinen ja toisaalta tieteenfilosofinen kanta. Sen nykysuosion takana on ennen kaikkea englantilainen filosofi Roy Bhaskar, joka muotoili 1970- ja 1980-luvuilla ”transsendentaaliseksi realismiksi” kutsutun yleisen tieteenfilosofisen ajattelutavan, jonka ihmis- ja yhteiskuntatieteellistä sovellutusta hän kutsui ”kriittiseksi naturalismiksi”. Myöhemmin muut kuin Bhaskar ovat yhdistäneet nämä kaksi kattokäsitteen ”kriittinen realismi” alle.<sup>137</sup>

Kriittisen realismin ”realismi” tarkoittaa perinteistä filosofista realismia, eli ajatusta, jossa todellisuuden olemassaolo on riippumatonta sitä koskevista inhimillisistä representaatioista<sup>138</sup>. Siinä missä empirismille luonnollinen järjestys tulee kokemuksen antamana ja idealismille siinä on kyse siitä, mitä ihmiset luovat tai konstruoivat<sup>139</sup>, Bhaskar muotoilee asian siten, että tiedon objektit eivät ole sen paremmin ilmiöitä kuin niiden varaan rakennettuja inhimillisiä konstruktioitakaan, vaan todellisia, reaalisia rakenteita, jotka ovat olemassa ja toimivat riippumatta havainnoitsijoiden tiedosta, kokemuksesta tai heidän pääsytensä objektien luokse sallivista reunaehdoista: esimerkiksi luonnon olemassaolo on riippumatonta luonnontieteestä<sup>140</sup>. Tästä seuraa, että objektiivisesta todellisuudesta on mahdollista saada sellaista tietoa, joka on erillistä sitä koskevista representaatioista. Tämä ei tarkoita sitä, että asioista *an sich* olisi mahdollista saada korrespondenttia tietoa, vaan sitä, että tiedonhankinnassa on kyse inhimillisen tiedon muuttumisesta yhä paremmaksi tulkinnaksi todellisuudesta Wrightin jo edellä kuvaamalla tavalla. Tämä tieto on

---

<sup>135</sup> López & Potter 2001b, 15. Kattavia esityksiä kriittisen realismin eri aspekteista ovat esim. López & Potter 2001a sekä Cruickshank 2003a.

<sup>136</sup> Wright 1992, 34-36.

<sup>137</sup> Bhaskar 1989c, 190.

<sup>138</sup> Cruickshank 2003b, 3.

<sup>139</sup> Bhaskar 1987, 102.

<sup>140</sup> Bhaskar 1975, 25, 27.



kuitenkin aina luonteeltaan fallibilistista, eikä ihmisillä siksi ole parhaimmillaankaan mahdollisuutta muuhun kuin oman todellisuudentulkintansa parantamiseen.<sup>141</sup>

Kaikki tämä pätee luonnollisesti myös tieteelliseen tiedonhankintaan. Sen tuloksena on toivottavasti yhä parempaa ja parempaa kuvausta todellisuudesta, vaikkei tämä taattua olekaan, mutta absoluuttisen varmoja totuuksia sillä ei pystytä saavuttamaan.<sup>142</sup> Klassinen metafora tästä tieteen fallibilistisuudesta on Karl Popperin aikanaan esittämä kuvaus tieteestä suolla paalujen varassa seisovana talona. Teorioiden testaamista kuvaavat tässä vertauksessa paalut, joita hakataan aina vain tiukemmin kiinni suohon. Koskaan ei kuitenkaan voida saavuttaa täyttä varmuutta siitä, että paalu on varmasti kiinni suon pohjassa, vaan voi olla mahdollista että sen ja pohjan välissä onkin vettä, johon saakka paalua ei vain vielä ole hakattu. Toisin sanottuna tieteellisiä teorioita ei koskaan voida verifioida, ainoastaan falsifioida (jota vertauksessa vastaisi se, että alaspäin hakattu, jo kiinteän maaperän varassa lepääväksi uskottu paalu hulahtaisikin yhden lisäiskun seurauksena alla piilevään suoveteen). Popper toteaakin, että hakkaamisen lopettaminen ei tarkoita sitä, että kiinteä pohja olisi varmasti saavutettu, ainoastaan sitä, että paalu lepää nyt riittävän lujalla pohjalla rakenteen kantaakseen. Tämän kantavuuden lisätestaaminen voi kuitenkin tulla tarpeelliseksi uusien rakenteiden (tai selitysmallien) myötä.<sup>143</sup>

Siinä missä Bhaskarin kriittisen realismin ”realismi” käsittelee tieteenfilosofiaa yleensä, liittyy sen ”kriittisyys” puolestaan yhteiskunta- ja humanististen tieteiden filosofiaan. Ennen kaikkea yhteiskuntatieteitä on leimannut tieteenfilosofinen jako positivismiin ja antinaturalismiin<sup>144</sup>. Tämän taustalla on se, että toisin kuin luonnontieteiden tutkimuskohteet, yhteiskunnalliset rakenteet eivät ole olemassa itsenäisesti, ihmisten toimijoiden käsityksistä riippumatta. Ne ovat myös luonteeltaan vain suhteellisen kestäviä, eivät muuttumattomia<sup>145</sup>. Kriittinen realismi tunnustaa toisaalta postpositivistisen ja -strukturalistisen perinteen näkemyksen siitä, että tämä erottaa alan ja siinä käytettävät menetelmät luonnontieteellisestä tutkimuksesta. Se ei kuitenkaan kannata tieteellistä relativismia, vaan Bhaskarin sanoin ”ei-positivistista naturalismia”, jossa tutkimuksen tekemisen periaatteet ovat samat, vaikka sosiaalisen toiminnan selittämisessä käytettävät väittämät ja niiden hankkimiseen sovellettavat menetelmät ovatkin ainakin osittain erilaisia<sup>146</sup>. Se ei kiellä tapahtumien ja diskurssien todellisuutta, muttei myöskään redusoi sosiaalista todellisuutta vain

---

<sup>141</sup> Cruickshank 2003b, 1-2.

<sup>142</sup> López & Potter 2001b, 12.

<sup>143</sup> Popper 2005, 94.

<sup>144</sup> Bhaskar 1989a, 66.

<sup>145</sup> Bhaskar 1979, 48-49.

<sup>146</sup> Emt, 26.

niihin<sup>147</sup>. Ihmistieteet (ja erityisesti yhteiskuntatieteet) voivat siis olla tieteitä täsmälleen samassa *mielessä*, joskaan eivät samalla *tavalla*, kuin luonnontieteet<sup>148</sup>: niiden välillä on relevantteja eroja, jotka johtuvat siitä että ensin mainittujen tieto on kulttuurisesti ja historiallisesti riippuvaa, mutta tämä ei kuitenkaan johda ”anything goes” -tyyppiseen relativismiin, koska merkitykset ovat olemassa riippumatta siitä ymmärretäänkö niitä tai osataanko niitä selittää vai ei. Hermeneuttinen tarkastelunäkökulma on siis oikeassa sosiaalisesta todellisuudesta, sen avoimuudesta, uusien tapahtumien mahdollisuudesta ja tiedon konstruktivisuudesta, mutta väärässä sikäli kuin se väittää edellä mainittujen seikkojen estävän sosiaalisen todellisuuden tieteellisen selittämisen. Näin kriittinen realismi asettuu yhteiskuntatieteiden filosofiassa kolmanneksi vaihtoehdoksi, joka vastustaa sekä positivismia että postmodernismia<sup>149</sup>.

Tässä viitekehyksessä määre ”kriittinen” tulee siitä, että struktuurin ja toimijuuden määrittävän metateorian muodostamat käsitteet on mahdollista kehittää ainoastaan keskenään vaihtoehtoisten sosiaalisten ontologioiden välisessä kriittisessä tieteellisessä dialogissa. Struktuurin suhde toimijoihin on emergentti: se ei sen paremmin määrää toimijoita kuin määräydykään niistä.<sup>150</sup> Samankaltaista joustavuutta edustaa myös jo edellä sivuttu näkökulma, jonka mukaan tieteellisen metodin sopivuus riippuu aina kohteesta<sup>151</sup>, sekä tiukkojen tieteenalarajojen vastustaminen<sup>152</sup>. Etenkin kaksi viimeksi mainittua piirrettä ovat oleellisia myös tämän työn kannalta. Kriittisen realismin monipuolisuus selittänee osaltaan myös sitä, miksi siitä on tullut erityisen suosittu lähestymistapa juuri kansainvälisessä politiikassa<sup>153</sup>, joka on yhteiskuntatieteidenkin joukossa varsin voimakkaasti jakaantunut eri tieteenfilosofisiin ja teoreettisiin ryhmittymiin.

### **3.2. Puolisäännönmukaisuudet ja instrumentalismi metateoreettisena taustana**

Pyrkimys totuuden likiarvoon yhdistyneenä yhteiskuntatieteissä käytettävien metodien eroavuuteen positivistisista lähtökohdista heijastuu myös kysymykseen teorioiden roolista tutkimuksessa. Kuten jo edellisessä luvussa todettiin, kriittinen realismi korostaa sitä, että yhteiskuntatieteiden tutkimuskohteet eivät ole havainnoitsijoistaan riippumattomia entiteettejä, vaan niiden ja niitä koskevan tiedon välillä vallitsee keskinäisriippuvuus<sup>154</sup>. Tästä seuraa se, että toisin kuin luonnontieteissä, yhteiskuntatieteissä tutkimuksen kohteena olevat inhimilliset toimijat ovat

---

<sup>147</sup> Bhaskar 1989b, 2.

<sup>148</sup> Bhaskar 1979, 203.

<sup>149</sup> López & Potter 2001b, 8-9, 13.

<sup>150</sup> Cruickshank 2003b, 3. Usein kriittiseen realismiin liitetään myös poliittinen kriittisyys (ibid.), mutta edellä käsitellyt seikat ovat tästä riippumattomia.

<sup>151</sup> López & Potter 2001b, 13.

<sup>152</sup> López 2003, 82.

<sup>153</sup> Neumann 2011, xiv.

<sup>154</sup> Bhaskar 1989c, 186. Kts. myös Bhaskar 1979, 47.

reflektiivisiä. Reflektiivisyys tarkoittaa, että toimijat voivat siis muuttaa intentionaalisesti käyttäytymistään tulevaisuudessa teorioista riippumatta<sup>155</sup> tai jopa niiden perusteella: jälkimmäisestä esimerkkinä E.H. Carrin toteamus, jonka mukaan Marx ei pelkästään analysoinut kapitalismia koskevia faktoja, vaan myös muutti niitä<sup>156</sup>. Yhteiskuntatiede voi siis toisin sanottuna vaikuttaa omiin tutkimuskohteisiinsa<sup>157</sup>. Carr kiteyttää problematiikan erinomaisesti todetessaan, että ”kapitalismia koskevat faktat eivät, toisin kuin syöpää koskevat, ole riippumattomia ihmisten asenteista”.<sup>158</sup>

Pitkälti juuri reflektiivisyyden syytä on yhteiskuntatieteiden laaja teoreettinen kirjo ja teorioiden luonnontieteellisiin teorioihin verrattuna lyhyt elinkaari<sup>159</sup> kuten myös se, että niin kutsutut ”peittävän lain” kategoriset teoriat ovat alalla niin yleisluontoisia, että niistä on harvoin hyötyä<sup>160</sup>. Reflektiivisyydestä seuraa, että yhteiskuntatieteellisten teorioiden korrespondenssi ei ole mahdotonta ainoastaan epistemologisista, vaan myös ontologisista syistä<sup>161</sup>. Yhteiskuntatieteelliset lainalaisuudet eivät siis voi olla aina ja kaikkialla voimassa olevia totuuksia, vaan lähtökohtaisesti kontingentteja ja aikasidonnoisia<sup>162</sup> – Johan Galtungin erinomaisen toteamuksen mukaisesti ”paremminkin kumisia kuin rautaisia lakeja”<sup>163</sup>. Samaa näkemystä edustaa myös Mann todetessaan, että ”yhteiskuntatieteissä lait eivät ole mahdollisia, mutta eräät yleistyksiset toimivat oikein hyvin”<sup>164</sup>. Puhuttiin sitten laeista tai yleistyksistä, ne ovat muodoltaan usein aleatorisia eli mallia ”A X:n takia, huolimatta Y:stä”<sup>165</sup> ja pitävät paikkansa parhaimmissakin tapauksissa vain useimmiten, eivät aina – Heikki Patomäki toteaaakin, että ne eivät ole säännönmukaisuuksia vaan paremminkin ”puolisäännönmukaisuuksia”<sup>166</sup>.

Reflektiivisyyden lisäksi syynä yhteiskunnallisten lakien puolisäännönmukaisuudelle on se, että yhteiskunta on aina ja kaikkialla niin kutsuttu avoin systeemi, johon vaikuttavat sen ulkopuolelta tulevat, enemmän tai vähemmän satunnaiset voimat, ja jossa ei siksi ole muuttumattomia,

---

<sup>155</sup> George & Bennett 2005, 129.

<sup>156</sup> Carr 2001, 5. Vastaavasti Carrin oman työn voidaan nähdä osaltaan vaikuttaneen realistisen ulkopoliitiikan nousuun toisen maailmansodan jälkeen. Viimeksi mainittuun liittyen kts. myös Guzzini 2005, 499.

<sup>157</sup> Bhaskar 1989a, 84.

<sup>158</sup> ”the facts about capitalism are not, like the facts about cancer, independent of the attitude of the people toward it” (Carr 2001, 5.). Oma suomennos.

<sup>159</sup> George & Bennett 2005, 131.

<sup>160</sup> Emt, 7.

<sup>161</sup> Bhaskar 1989a, 84-85.

<sup>162</sup> George & Bennett 2005, 130.

<sup>163</sup> ”rubber laws rather than iron laws” (Galtung 1977, 72). Oma suomennos.

<sup>164</sup> ”In the social sciences laws are not possible, but some broad generalizations work quite well” (Mann 2013, 266). Oma suomennos.

<sup>165</sup> George & Bennett 2005, 145-146. Aleatorisuuden ongelmista peittäville laeille kts. Elster 1993, 2.

<sup>166</sup> ”demi-regularities”. (Patomäki 2008, 22). Oma suomennos.

empiirisesti havaittavia säännöllisyyksiä<sup>167</sup>. Luonnontieteissä sitä vastoin on mahdollista rakentaa suljettu systeemi, jossa ilmiöitä kyetään havainnoimaan ilman ulkopuolisten voimien (ainakaan merkittävää) vaikutusta asiaan. Tällaisiin suljetussa systeemissä järjestettäviin testeihin ei kuitenkaan ole mahdollisuutta yhteiskuntatieteissä, joissa tutkimuskohteena oleva maailma on jatkuvasti muuttuva, eikä siksi voi tarjota varmuutta ikuisesti pysyvistä syy-yhteyksistä<sup>168</sup>. Skenaarion, jossa ihmisten toiminnan tarkka ennustaminen on mahdollista, voikin sanoa kuuluvan vain salapoliisiromaaniin, ei todellisuuteen.<sup>169</sup> Mann kiteyttää asioiden laidan erinomaisesti toteamalla, että ”yhteiskunnat ovat paljon *sotkuisempia* kuin meidän teoriamme niistä”<sup>170</sup>.

Se, että yhteiskuntatieteelliset teoriat ovat parhaimmillaankin vain puolissäännönmukaisuuksia, korostaa niiden luonnetta ei niinkään *an sich* olemassa olevina lakeina kuin tutkijoiden tutkimuskohteensa paremman ymmärtämisen avuksi kehittämistä ajatusmalleina. Ero luonnontieteellisiin lakeihin ei ole niin suuri kuin miltä se saattaisi vaikuttaa, sillä kuten Stefano Guzzini Kantin maksiimiin viitaten huomauttaa, kategoriat ylipäättään ovat tiedon mahdollisuuden ennakkoehto<sup>171</sup>: toisin sanottuna ilman kategorisointia ihmisten ei ole mahdollisuus jäsentää maailmaa koskevia havaintojaan minkäänlaiseksi tiedoksi. Niinpä lopulta *kaikki* tieteelliset lait ovat tutkijoiden tutkimuksensa helpottamiseksi kehittämiä yleistäviä ajatusmalleja, ennemmin tendenssejä kuin lakeja<sup>172</sup>, ja tutkijan roolin merkitystä tieteenalasta riippumatta kuvaa hyvin Popperin luonnehdinta teorioista ”älyn vapaina luomuksina, lähes runollisen intuition tuotteina”<sup>173</sup>.

Yhteiskunnallisia ilmiöitä ja rakenteita käsitteleviin teorioihin kaikki edellä mainittu pätee erityisen vahvasti, ovathan yhteiskuntatieteiden tutkimuskohteet luonnontieteiden vastaavia vielä huomattavasti kompleksisempia. Tämä on myös yleisesti tiedostettua alan tutkimuksessa: esimerkiksi Mann toteaa, että faktojen havainnointi järjestyy mentaalisten käsitteiden ja teorioiden varaan<sup>174</sup>. Yhteiskunnallisia kokonaisuuksia tutkittaessa kyse on välttämättömyydestä jo siksikin,

<sup>167</sup> Bhaskar 1989a, 82-83; Bhaskar1989c, 185.

<sup>168</sup> Patomäki 2008, 21-23. On tosin huomattava, että sekä täysin avoimet että täysin suljetut systeemit ovat vain vain teoreettisia käsitteitä: kaikki aktuaaliset systeemit sisältävät edes vähän piirteitä molemmista, kuten Patomäki Pertti Töttöä lainaten huomauttaa (ibid).

<sup>169</sup> Mainittakoon, että ajatusta ihmisten toiminnan tarkan ennustamisen mahdollisuudesta on itse asiassa kritisoitu myös salapoliisiromaanigenren *sisällä*. ”Jokin tapahtuma ei voi täsmätä kuin laskutoimitus, jo siitä yksinkertaisesta syystä, että me emme tunne kaikkia välttämättömiä tekijöitä, vaan vain muutamia, nekin enimmäkseen sangen perifeerisiä. Myös satunnainen, laskematon, yhteismitaton esittää liian suurta osaa. Lakimme perustuvat vain todennäköisyyteen, tilastoon, ei kausaliiteettiin, ne pitävät paikkansa vain yleisesti, ei erityistapauksissa. Erityistapaus pysyy laskujen ulkopuolella.” (Dürrenmatt 1977, 14)

<sup>170</sup> ”Societies are much *messier* than our theories of them” (Mann 1986, 4). Oma suomennos.

<sup>171</sup> Guzzini 2005, 507.

<sup>172</sup> López & Potter 2001b, 11. Tämä siitä huolimatta, että luonnontieteellisten ”lakien” validiteetti on huomattavasti vahvempaa kuin yhteiskuntatieteissä.

<sup>173</sup> Popper 1995, 192.

<sup>174</sup> Esim. Mann 1986, 3.

että niiden itsensä olemassaoloa ei voida havaita irrallaan efekteistä: ei ole esimerkiksi mitään sellaista entiteettiä, kuin ”yhteiskunta”, jonka olemassaolo voitaisiin osoittaa.<sup>175</sup> Kuten Alexander Wendt toteaa, havaintojen tekeminen tällaisista itsessään havaitsemattomista kokonaisuuksista rakentuukin aina teorioiden varaan<sup>176</sup>: tosin teoreettinen esiyymmärrys vaikuttaa havaintojen tulkintaan myös muissa tapauksissa ja tieteenaloilla<sup>177</sup>. Tämä havaintojen teoriapohjaisuus ei kuitenkaan tarkoita niiden teoriamääräytymistä: skenaario, jossa havaintojen ei anneta millään tavalla vaikuttaa teorioihin vaan havainnot tulkitaan yksinomaan teoriasta käsin (ilman Wrightin hermeneuttisen kehän mallia<sup>178</sup>), ei yleensä johda kovinkaan suotuisaan lopputulokseen, mistä mehuksena esimerkkinä Wendtin käyttämä atsteekkikuningas Moctezuman virheellinen käsitys espanjalaiskonkistadorien alku- ja tarkoituspäristä<sup>179</sup>.

Edellisissä kappaleissa esitetyistä syistä yhteiskuntatieteellisiä teorioita ei kannata käsitellä niinkään tarkkoina, yhteiskunnallisia ilmiöitä ennustavina korrespondenteina malleina, kuin välttämättöminä mentaalisisina kehikoina joiden varassa pyritään hahmottamaan sosiaalisten objektien toimintaa<sup>180</sup>. Teoriat eivät siis pyri yhteiskunnallisten ilmiöiden ennustamiseen, vaan selittämiseen<sup>181</sup>, olkoonkin, että tämä selittäminen on aina ja väistämättä osittaista, positioitua ja altista erehdyksille<sup>182</sup>. Tästä syystä oleellisempaa, kuin kysyä, onko teoria tosi vai epätosi, onkin kysyä, onko se *valaiseva*<sup>183</sup>. Teorioita voikin verrata metaforiin<sup>184</sup> enemmän kuin täsmällisiin kuviin sosiaalisesta todellisuudesta: viimeksi mainittuja ne eivät ole eikä niiden pidäkään olla<sup>185</sup>. Myös tälle metateoreettiselle määritelmälle teorioista ”ikonisina malleina sosiaalisen maailman todellisista kausaalikomplekseista”<sup>186</sup> voidaan antaa metafora: Knud Erik Jørgensenin esittämää vertausta lainaten teorian suhde todellisuuteen on kuin metrokartan, joka ei anna täsmälleen paikkansapitävää kuvaa kohteestaan, mutta jonka avulla kohdetta pystyy hahmottamaan *paremmin* kuin tarkan kuvan avulla<sup>187</sup>. Kuten metrokartan, myös teorioiden kohdalla väistämätön hinta paremmasta hahmottamisesta on se, että todellisuudesta annettu kuva kapeutuu ja osa informaatiosta katoaa<sup>188</sup>.

---

<sup>175</sup> Bhaskar 1989a, 82.

<sup>176</sup> Wendt 2003, 5.

<sup>177</sup> Jervis 1976, 154-172. Yhteiskuntatieteissä myös käsitteet ovat pitkälti riippuvaisia teoreettisesta ja metateoreettisesta kontekstistaan (Guzzini 2005, 496).

<sup>178</sup> Vrt. myös Patomäen käyttämä termi ”kaksoishermeneutiikka” (Patomäki 2002, 123).

<sup>179</sup> Wendt 2003, 62-63, 77, 355; George & Bennett 2005, 130.

<sup>180</sup> López 2003, 79.

<sup>181</sup> Bhaskar 1979, 58; Bhaskar 1989c, 186. Ennustavien teorioiden ongelmista kts. George & Bennett 2005, 130.

<sup>182</sup> López 2003, 79.

<sup>183</sup> Knutsen 1997, 5.

<sup>184</sup> López 2003, 80-84.

<sup>185</sup> Emt, 78.

<sup>186</sup> Patomäki 2002, 123, 126.

<sup>187</sup> Jørgensen 2012.

<sup>188</sup> George & Bennett 2005, 93, 225.

Tämä näkemys yhteiskuntatieteellisistä teorioista abstraktina, käsitteellisenä tai spekulatiivisena representaationa todellisuudesta<sup>189</sup> on hyväksytty jopa niin positivistisena pidetyllä tutkimusalalla kuin uusklassisessa taloustieteessä. Milton Friedmanin sanoin: ”Teorian ”oletuksia” käsiteltäessä relevantti kysymys ei ole, ovatko ne tarkasti ottaen ”realistisia”, sillä sitä ne eivät koskaan ole, vaan ovatko ne riittävän hyviä arvioita kyseessä olevaa tarkoitusta varten.”<sup>190</sup> Toisin sanoen teorioiden vajavaisuus tiedostetaan, mutta niihin suhtaudutaan silti lähtökohtaisesti pätevinä siksi, että se on oikeastaan ainut mahdollinen keino kyetä hahmottamaan yhteiskunnallisten ilmiöiden äärimmäisen kompleksista kenttää oikeastaan millään tavalla.

Tällainen instrumentalistinen näkemys teorioista ”ikään kuin” paikkansapitävinä on saanut osakseen myös kritiikkiä, kuten Wendtin sekä Alexander L. Georgen ja Andrew Bennettin esittämän näkemyksen, jonka mukaan ”as if” -lähtökohta tekee teorioiden oletusten realistisuudesta irrelevantteja, eikä kykene erottamaan silkkaa satunnaista yhteyttä asioiden kuvauksesta. Kritiikki on totta kai oikeassa siinä, että mahdollisuus mallintaa jokin asia tietyllä tavalla ei vielä tarkoita sitä, että se myös toimisi mallinnetulla tavalla, ja että alemman tason yksityiskohtia koskevia tietoja ei voi täysin ignoroida laajemman kuvan nimissä.<sup>191</sup> Toisaalta kuitenkin skenaario, jossa yksityiskohtien tasolla täysin virheellinen teoria onnistuisi jatkuvasti ja joka tilanteessa mallintamaan täysin mielekkään ja ongelmattoman kokonaiskuvan, on niin epätodennäköinen ettei sitä voida pitää realistisena. Tämän Wendtkin epäsuorasti myöntää jo edellä mainitussa toteamuksessaan puhtaasti teoriamääräytyvien havaintojen vahingollisuudesta. Lisäksi on syytä huomata, että Friedmanin käyttämä ilmaus ”riittävän hyvistä” arvioista ei ehdota alemman tason informaation täydellistä hylkäämistä, vaan paremminkin jo edellä mainitun teorianmuodostuksen aiheuttaman informaatiokadon myöntämistä. George ja Bennettkin myöntävät Friedmanin olevan oikeassa siinä, että kaikki teoriat ovat yksinkertaistuksia<sup>192</sup> ja että eksakteimmissakin tieteissä ”as if” -olettamus on joissain kohdissa välttämätön<sup>193</sup>. Tästä syystä instrumentalistiseen teoriakäsitykseen ei käytännössä – ja lopulta lähes kaikki ajattelu perustuu viime kädessä käytännöllisille lähtökohdille<sup>194</sup> – kohdistu juurikaan sellaisia heikkouksia kuin siihen kohdennettu kritiikki antaisi ymmärtää, vaan se kykenee metateoreettisella tasolla välttämään pahimmat karikat molemmilla puolilla (toisaalla liiallinen jäykkyys ja yhteiskuntatieteen erityispiirteiden ignorointi ja

---

<sup>189</sup> Knutsen 1997, 5.

<sup>190</sup> ”the relevant question to ask about the assumptions” of a theory is not whether they are descriptively ”realistic” for they never are, but whether they are sufficiently good approximations for the purpose in hand.” (Friedman 1966, 15). Oma suomennos.

<sup>191</sup> George & Bennett 2005, 139-140; Wendt 2003, 61.

<sup>192</sup> George & Bennett 2005, 139.

<sup>193</sup> Emt, 143.

<sup>194</sup> Carr 2001, 4.

toisaalla liiallinen relativismi) samalla tavoin kuin kriittinen realismi tieteenfilosofian tasolla. Se sopii myös erittäin hyvin tämän työn tutkimuskysymyksessä ilmaistuun tavoitteeseen muodostaa nimenomaisesti mielekäs kokonaiskuva tutkimuskohteesta.

### 3.3. Tapaustutkimus metodina

Tiedonhankinnan mahdollisuuksien sekä teorian roolin tutkimuksessa tultua käsitellyiksi edellä on aika siirtyä käsittelemään sitä, millaisin metodein tietoa pyritään hankkimaan ja teorian valossa jäsentämään. Koska Mannin teorian soveltamiseen tarvitaan runsaasti aineistoa monipuolista aineistoa Kolumbian sisällissodan historiasta sekä ideologian, talouden, sotilaallisten yhteenottojen ja poliittisen vallan roolista siinä, on oikeastaan ainut mahdollinen metodi työhön tapaustutkimus. Tapaustutkimuksen kutsuminen metodiksi on tosin jossain määrin harhaanjohtavaa, sillä tapaustutkimuksessa käsiteltävää aineistoa ei analysoida minkään yksittäisen metodin avulla. Harry Eckstein vertaa tapaustutkimusta lääketieteen alan kliinisiin tutkimuksiin, joissa tarkastellaan yksittäistä potilasta pitkällä ajanjaksolla keskittymättä mihinkään yksittäiseen tapahtumaan. Vastaavalla tavalla tapaustutkimuksessa tarkastelun kohteesta pyritään hankkimaan tietoa kaikin hyödyksi olevin metodein.<sup>195</sup> Tämä ei tarkoita sitä, että kaikkia metodeja käytettäisiin yhtämittaisesti: joillakin metodeilla kyetään luonnollisesti saamaan enemmän relevanttia informaatiota kuin toisilla, mutta mitään keinoa ei lähtökohtaisesti suljeta pois. Tutkimuksen tavoite ei ole saada selville niinkään yleispäteviä faktoja, mikä toki on yhteiskuntatieteissä yleensäkin vaikeaa, kuten edellisessä luvussa todettiin. Ennemminkin tavoitteena on tuoda esille mahdollisimman paljon tutkimuskohteeseen erityisesti liittyvää tietoa. Tämän vuoksi tutkimustulokset ovat usein luonteeltaan narratiivisia ja deskriptiivisiä<sup>196</sup>. Tällainen tapaustutkimus edustaakin monelta osin praktista tiedonintressiä<sup>197</sup>, ja toiminnan motiivien ymmärtämiseen perustuva *Verstehen* -tekniikkaa käytetäänkin tapaustutkimuksissa<sup>198</sup>.

Jo edellisessä luvussa mainitut George ja Bennett puolestaan määrittelevät teoksessaan *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences* tapaustutkimuksen ”jonkin historiallisen episodin tietyn aspektin yksityiskohtaiseksi tutkimiseksi, jonka tavoitteena on kehittää tai testata historiallisia selityksiä jotka voivat olla yleistettävissä muihin tapauksiin”<sup>199</sup>. Myös Eckstein tunnistaa sekä teoriaa kehittävän että teoriaa testaavan aspektin korostaen erityisesti

---

<sup>195</sup> Eckstein 1975, 81.

<sup>196</sup> Emt, 82.

<sup>197</sup> Kts. Habermas 1976, 130-133.

<sup>198</sup> Eckstein 1975, 81.

<sup>199</sup> ”The detailed examination of an aspect of a historical episode to develop or test historical explanations that may be generalizable to other events” (oma käännös). (George & Bennett 2005, 5).

jälkimmäistä<sup>200</sup>.

Edellä luetellut tekijät, etenkin keskittyminen yksityiskohtaisesti yhteen tapaukseen useampien tutkimuskohteiden sijasta, johtavat siihen että tapaustutkimuksessa on mahdotonta noudattaa sellaisia positivistisia (laadullisiakaan) tutkimusmenetelmiä, joita esimerkiksi Gary King, Robert O. Keohane ja Sidney Verba ovat esittäneet<sup>201</sup>. Ne ovat kuitenkin erittäin oleellinen tutkimuksen muoto etenkin makrotasolla liikuttaessa: Christopher H. Achen ja Duncan Snidal ovat jopa esittäneet, että kansainvälisen politiikan tutkimuksessa ainoastaan tapaustutkimukset tarjoavat sellaista intensiivistä empiiristä analyysiä jolla voidaan löytää aiemmin huomaamattomia kausaalisia tekijöitä tai historiallisia kaavoja<sup>202</sup>.

George ja Bennett näkevät tapaustutkimuksessa neljä merkittävää etua muihin metodeihin verrattuna.<sup>203</sup> Niitä ovat käsitteellinen tarkkuus, koska toisin kuin lukuisia erillisiä tapauksia analysoitaessa, tapaustutkimuksessa käsitteet on mahdollista kalibroida juuri sellaisiksi, että ne nimenomaisesti vastaavat tutkimuksen kohdetta; mahdollisuudet uusien hypoteesien kehittämiseen, erityisesti silloin kun tutkimuksen kohteena oleva tapaus poikkeaa valtavirrasta; oletettujen kausaalimekanismien roolin tutkiminen yksittäisessä tapauksessa ja historiallisten selitysten antaminen tutkittavana oleville tapauksille; ja viimeisenä kyky monimutkaisten syy-seuraussuhteiden mallintamiseen.<sup>204</sup> Sitä vastoin tapaustutkimuksessa ei edes pyritä siihen, että tutkimus olisi tilastollisesti edustava<sup>205</sup>. Tämän työn kannalta relevantteja etuja ovat oikeastaan kaikki edellä mainitut ensimmäistä lukuun ottamatta, niistä selvästi suurimpana mahdollisuus uusien hypoteesien kehittämiseen.

Tutkimuksen kannalta hyödyllistä on myös se, että sen tavoitteenasettelulla kyetään välttämään valtaosa tapaustutkimuksen mahdollisista ongelmakohdista. Näihin kuuluvat esimerkiksi tapauksen valinnan biasoituminen, eli tutkimuskohteiden valitseminen siten, että ne antavat hyödynnettävälle teorialle suuremman selitysarvon kuin mitä satunnaisesti valitut kohteet antaisivat. George ja Bennett toteavat, että tapaustutkimuksissa tämä ei ole aina ongelmallista, sillä tapaustutkimuksissa on mahdollista nimenomaisesti tapaus jonkin sen erityispiirteen takia, mikäli tälle valinnalle on esitettävissä hyvä perustelu.<sup>206</sup> Kuten jo luvussa 1.2. todettiin, tässä tapauksessa niitä on löydettävissä kaksikin: yhtäältä käytettävä teoria tarjoaa aiempaa kokonaisvaltaisemman tavan

---

<sup>200</sup> Eckstein 1975, 80.

<sup>201</sup> George & Bennett 2005, 13-14. Vrt. King, Keohane & Verba 1994.

<sup>202</sup> Achen & Snidal 1989, 167-168.

<sup>203</sup> Edut on esitetty ensisijaisesti vertailussa tilastolliseen ja mallitutkimukseen.

<sup>204</sup> George & Bennett 2005, 19-22.

<sup>205</sup> Emt, 30-31.

<sup>206</sup> Emt, 22-23.



tutkimuskohteena olevan konfliktin laajempaan ymmärtämiseen ja toisaalta tutkimuskohde on ”todennäköisimpänä tapauksena” erinomainen tapaus otettaessa selville, soveltuuko käytettävä teoria konfliktitutkimukseen ylipäänsä. Näistä syistä myöskään toinen tapaustutkimuksiin liitetty potentiaalinen ongelma, edustavuuden puute, ei aiheuta vaikeuksia tälle työlle, sillä sen tavoitteena ei ole pyrkiä tarjoamaan kattavaa teoreettista mallia, joka pätsisi kaikkiin matalan intensiteetin konflikteihin, vaan yhtäältä mahdollisimman kattava yleiskuva tutkimuskohteena olevasta konfliktista ja toisaalta kokeilla, onko käytettävän teoreettisen mallin hyödyntäminen matalan intensiteetin konfliktien selittämiseen edes periaatteessa mahdollista.

Kolmas tapaustutkimuksiin usein liitetty ongelma on se, että niissä ei voida arvioida, kuinka paljon jollain tietyllä yksittäisellä tekijällä on vaikutusta tutkittavana olevan tyyppisissä tapauksissa yleensä<sup>207</sup>. Tämä kritiikki pätee kuitenkin vain, mikäli tutkimus pyrkii selittämään kohdettaan kausaalisen mallin kautta. Koska Mannin nelilähdemalli ei ole kausaalinen vaan paremminkin konstitutiivinen teoria<sup>208</sup> ei nimenomaisesti kausaaliseen selittämiseen ongelmallinen vaikeus yksittäisen tekijän vaikutuksen arvioinnista tuota sille ongelmaa. Tähän voidaan huomauttaa, että tällöin pyrkimys teorian testaamiseen tulisi unohtaa, koska syiden etsimiselle perustuva kausaalinen selittäminen on nykyisissä yhteiskuntatieteissä erittäin oleellinen osa teoriaa rakentavaa tai testaavaa tapaustutkimusta<sup>209</sup>. Tällöin kuitenkin unohdetaan, että Milja Kurki on osoittanut David Humeen syyn määritelmälle pohjautuvan jaottelun, jossa ainoastaan kausaalisiin mekanismeihin perustuva selittäminen on aitoa selittämistä muiden, konstitutiivisempien selitysmallien joutuessa tyytymään vain pyrkimykseen tutkimuskohteen ”ymmärtämiseen”, olevan perusteeton ja rajoittavan tarpeettomasti syyn ja samalla selittämisen käsitteitä<sup>210</sup>. Vaihtoehdoksi Kurki tarjoaa palaamista Aristoteleen nelijakoon materiaalisiin, formaalisiin, aikaansaaviin (ts. syyn ”kapea”, kausaalimekanismin palautuva määritelmä) sekä päämääräsyihin.<sup>211</sup> Tässä jaottelussa valtalähteet lukeutuvat formaalisten syiden joukkoon. Täten niihin pohjautuvan teorian voidaan nähdä paitsi auttavan ymmärtämään, myös selittävän tutkimuskohdetta ja olevan siten mahdollinen myös testaamiselle tapaustutkimuksen kautta.

### 3.4. Metodien soveltaminen tutkimukseen

Kuten jo edellä todettiin, on tapaustutkimus metodina hyvin laaja ja monimuotoinen. Siksi on varsin

<sup>207</sup> George & Bennett 2005, 25.

<sup>208</sup> Erottelusta kts. esim. Wendt 2003, 79-88.

<sup>209</sup> Kausaalisen selittämisen roolia tapaustutkimuksessa korostaa George & Bennett 2005 passim, erit. 135-148.

Toisaalta, kuten edellä todettiin, monet tapaustutkimuksista ovat luonteeltaan narratiivisia ja perustuvat ennemmin ymmärtämiselle kuin kausaaliseen selittämiseen.

<sup>210</sup> Kurki 2008, erit. 189-241. Humeen kausaaliteettikäsitystä kritisoi jo Bhaskar 1975.

<sup>211</sup> Kurki 2008, 218-230. Aristoteleen jaottelusta kts. Met. I, 3.

oleellista tarkentaa, millaista tapaustutkimuksen muotoa tämä työ edustaa. Jaotteluja tapaustutkimuksen sisällä ovat esimerkiksi teorian suhde aineistoon sekä työssä käytettävät menetelmät. Seuraavassa eritellään tämän työn erityispiirteitä molempien edellä mainittujen jaottelujen kautta, jonka jälkeen peilataan vielä tässä luvussa esitettyjä näkemyksiä tutkimuskysymykseen ja -hypoteesiin.

George ja Bennett erittelevät edellä mainitussa teoksessaan kaikkiaan kuusi erilaista mallia teorian ja aineiston suhteesta toisiinsa tapaustutkimuksissa<sup>212</sup>. Niistä tämä tutkimus on lähinnä Arend Lijphartin ”tulkitseväksi tapaustutkimukseksi”<sup>213</sup> nimeämää mallia. Siinä tarkoituksena on käyttää olemassa olevaa teoriaa yksittäisen tapauksen selittämiseen. Tutkimuksen painopiste voi joko olla tapauksen hyödyntämisessä valaisevaksi esimerkiksi käytetystä teoriasta (esimerkiksi pedagogisessa tarkoituksessa) tai historiallisesti erityisen tärkeän tapauksen selittämisessä.<sup>214</sup> Eckstein, jonka määrittelyssä mainitunkaltaista lähinnä oleva malli kulkee paradigmaattisen tapaustutkimuksen nimellä<sup>215</sup>, lisää, että tällainen tutkimus voi myös kontribuoida hyödyntämänsä teorian testaamiseen osoittamalla hyödynnetyn teorian ongelmakohdat tilanteessa, jossa teorian tulisi sopia mutta se ei sovikaan, sekä korostamalla tarvetta uusille teorioille tutkimuskentällä<sup>216</sup>. Näistä tavoitteista tämä työ täyttää lähinnä historiallisen selittämisen, ja sen voidaan nähdä myös korostavan tarvetta uusille teorioille, olkoonkin että se myös pyrkii vastaamaan tähän tarpeeseen. Tämän tarpeeseen vastaamisen osalta työ kuuluu, kuten jo luvussa 1.2. todettiin, Ecksteinin ”koeluotaukseksi” kutsumaan kategoriaan, jossa tavoitteena on lyhyen tapaustutkimuksen muodossa selvittää teorian käyttökelpoisuus tutkimuskentässä<sup>217</sup>.

Myös menetelmien osalta tässä työssä on löydettävissä aspekteja useammasta kuin yhdestä tapaustutkimuksen luokasta. Eniten siinä voidaan nähdä Georgen & Bennettin prosessinjaljitykseksi<sup>218</sup> kutsuman menetelmän piirteitä. Siinä on paljon yhteistä historiantutkimuksen kanssa, mutta (erityisesti sen analyyttiseksi selittämiseksi kutsutussa variaatiossa) siinä puhtaan historiallinen narratiivi muunnetaan analyyttiseksi selitykseksi, joka perustuu tutkimuksen suunnitteluvaiheessa määriteltyihin teoreettisiin käsitteisiin. Tuloksena ei ole historiallisen kausaaliprosessin tarkka jäljittäminen, vaan helpommin yleistettävissä oleva selitys joka usein liikkuu lähinnä makrotasolla. Se soveltuu erityisesti tutkimukseen, jossa huomioidaan

---

<sup>212</sup> George & Bennett 2005, 75-76.

<sup>213</sup> ”Interpretative case study” (Lijphart 1971, 692). Oma suomennos.

<sup>214</sup> Ibid; George & Bennett 2003, 75.

<sup>215</sup> Eckstein 1975, 133.

<sup>216</sup> Emt, 99.

<sup>217</sup> Emt, 108-113, George & Bennett 2005, 75.

<sup>218</sup> ”Process-tracing” (Emt, 205-232). Oma suomennos.

historiallisten tapahtumien monimutkaisuus mutta pyritään yksittäisen tapauksen selittämisen lisäksi myös laajempaan teoretisointiin<sup>219</sup>.

Toisaalta yhdistäviä tekijöitä on löydettävissä myös niin kutsutun typologisen teoretisoinnin<sup>220</sup> kanssa. Typologinen teoria ei ole selittävä teoria sanan kapeassa positivistisessa mielessä, vaan se pyrkii tarjoamaan tällaista teoriaa runsaamman ja monimuotoisemman kuvauksen ilmiöstä. Jossain määrin analoginen on syndrooman käsite patologiassa: siinäkin ei pyritä antamaan tarkkaa kausaalista selitystä yksittäiselle oireelle vaan keskitytään useista eri oireista ja niiden syistä muodostuviin kokonaisuuksiin.<sup>221</sup> Typologista teoriaa voidaan lähteä tekemään sekä induktiivisesti että deduktiivisesti<sup>222</sup>: tämän työn kannalta läheisin on nimenomaan deduktiivinen lähestymistapa, jossa luodaan ensin teoriapohja ja tarkastellaan sitten tutkimuskohdetta sen valossa<sup>223</sup>. Typologista teoretisointia on myös mahdollista yhdistää prosessinjäljitykseen, jolloin viimeksi mainitulla esimerkiksi varmistetaan typologisten teorioiden luotettavuus.<sup>224</sup> Sekä tällä kombinaatiolla että molemmilla menetelmistä erikseen on paljon yhteyksiä historiallisessa selittämisessä redeskriptioksi kutsutun strategian kanssa: myös siinä oleellista on tapahtumien selittäminen tavanomaista vähemmän konkreettisesti ja abstraktimmin.<sup>225</sup>

Pähkinänkuoressa tapaustutkimusta sovelletaan siis tässä työssä tavoitteena ensinnäkin kokonaisvaltaisemman ja valaisevamman selityksen antamisen tutkimuskohteena olevalle konfliktille samalla testaten sitä, onko valitun teorian soveltaminen konfliktitutkimukseen yleensäkin mahdollista. Samalla on myös mahdollista havainnoida, tuleeko sovelluksessa esille joitakin sellaisia аспекteja teoriasta, jotka kaipaavat kehittämistä<sup>226</sup>. Menetelmänä käytetään historiallisen prosessin analysointia, jossa pyrkimyksenä on jäsentää konfliktikokonaisuus luvussa 3.2. luonnehditaksi mahdollisimman koherentiksi mentaaliseksi malliksi. Kehikkona, jonka varaan tämä malli rakennetaan, toimii Mannin nelilähdeteoria. Ennen tähän työhön ryhtymistä on kuitenkin välttämätöntä tarkastella valittua teoriaa tarkemmin.

#### **4. KÄYTETTÄVÄ TEORIA**

Valta on perinteisesti nähty oleellisesti juuri politiikkaan ja sen tutkimukseen liittyvänä ilmiönä: E.H. Carr totesi osuvasti, että ”vaikka politiikkaa ei kyetäkään tyydyttävästi määrittelemään

<sup>219</sup> George & Bennett 2005, 211-212, 223, 225.

<sup>220</sup> ”Typological theorizing” (Emt, 233-262). Oma suomennos.

<sup>221</sup> Emt, 235.

<sup>222</sup> Emt, 239.

<sup>223</sup> Emt, 244-245.

<sup>224</sup> Emt, 253-255.

<sup>225</sup> Roberts 1996, 62-63.

<sup>226</sup> George & Bennett 2005, 148.

yksinomaan valtaan liittyvin käsittein, voidaan silti sanoa vallan olevan aina olennainen tekijä politiikassa”<sup>227</sup>. Tästä huolimatta valta ei kuitenkaan ole yksinomaan politiikkaan tai politiikan tutkimukseen liittyvä käsite: samalla tavoin kuin matalan intensiteetin konfliktit ilmiönä sijoittuvat toisaalta kansainväliseen ja toisaalta kansalliseen kenttään ja sotataloudessa on aspekteja paitsi taloudesta myös politiikasta, myös valtaa ja sen eri lajeja on vastaavasti määritelty monien eri tieteenalojen kentillä. Tuomas Forsbergin tekemässä listauksessa mainitaan politiikan tutkimus, sosiologia, psykologia, hallintotiede, historia, maantiede, filosofia, lingvistiikka, oikeustiede, taiteet, taloustiede ja luonnontieteet<sup>228</sup>. Tämän työn kannalta relevanteimmat tieteenalat ovat kansainvälinen politiikka johtuen sen läheisyydestä rauhan- ja konfliktintutkimukseen sekä sosiologia siksi, että suuri osa aihetta koskevista teorioista, mukaan lukien työssä hyödynnettävä Mannin teoria, on tehty sen puitteissa. Ennen Mannin teorian esittelyä käsitellään työssä luodaan kuitenkin hieman laajempi katsaus valtaan ja sen luokittelutapoihin. Ensimmäiseksi analysoidaan lyhyesti vallan käsitettä, sillä koska vallan eksakti määrittely on ainakin jossain määrin teoriasidonnaista, auttaa tarkka käsitteenmäärittely myös hyödynnettävän teorian ymmärtämistä<sup>229</sup>.

#### 4.1. Vallasta käsitteenä

Valta on, Forsbergia lainaten, monien muiden käsitteiden tavoin ”klusterimainen”. Tämä tarkoittaa sitä, että siihen liitetään usein monia eri konnotaatioita jotka eivät kuitenkaan ole väistämätön tekijä määrittelyssä.<sup>230</sup> Paljolti tästä johtuen valtaa käsitteenä on hyvin vaikea määritellä eksaktisti<sup>231</sup>, ja sille on historian saatossa annettu useita toisistaan poikkeavia määritelmiä. Suuri osa näistä määritelmistä voidaan jakaa kolmeen eri kategoriaan. Ensimmäiset kaksi ovat empiirisiä: joko valta nähdään vaikutuksena toisten ihmisten toimintaan tai tämän vaikuttamisen mahdollistavina resursseina<sup>232</sup>. Kolmas kategoria taas sijoittuu näiden kahden väliin: sen mukaan vallassa ei ole kysymys sen paremmin vaikutuksesta kuin sen taustalla olevista (empiirisesti havainnoitavista) resursseistakaan, vaan *kyvystä* tai *mahdollisuudesta* vaikuttaa<sup>233</sup>. Tätä näkemystä edustavat mm. Max Weberin määritelmä, jonka mukaan ”valta on sosiaalisten suhteiden piirissä tapahtuvaa oman tahdon toteuttamista riippumatta vastaanhangoitteista ja siitä, mistä mahdollisuus vallankäytölle on tullut”<sup>234</sup>, Bertrand Russellin ”valta on kyky tuottaa tarkoitettuja seurauksia”,<sup>235</sup> Robert Dahlin

<sup>227</sup> Carr 2001, 97.

<sup>228</sup> Forsberg 2011, 208.

<sup>229</sup> Emt, 212.

<sup>230</sup> Emt, 211. ”Klusterimaisuus” muistuttaa Wittgensteinin perheyhtäläisyyden käsitettä (Wittgenstein 1981, 65-68).

<sup>231</sup> Forsberg 2011, 207.

<sup>232</sup> Emt, 210.

<sup>233</sup> Emt, 212-213.

<sup>234</sup> ”Macht bedeutet jede Chance, innerhalb einer sozialen Beziehung den eigenen Willen auch gegen Widerstreben durchzusetzen, gleichviel worauf diese Chance beruht” (Weber 2002, 28). Oma suomennos.

<sup>235</sup> ”power is the ability to produce intended effects”. (Russell 1938, 35.) Oma suomennos.

määritelmä, jonka mukaan ”A:lla on valtaa B:n suhteen sikäli kuin hän voi saada B:n tekemään jotakin sellaista jota B ei muutoin tekisi”<sup>236</sup>, Peter Morrissin ”valta on kapasiteettia valittujen asioiden tekemiseen”<sup>237</sup> sekä Forsbergin ”hypoteettisessa tilanteessa, jossa A:n valta ei olisi läsnä, B voisi todennäköisesti toimia eri tavalla”<sup>238</sup>. Mann puolestaan määrittelee vallan ”kyvyksi tavoitella ja saavuttaa päämääriä oman ympäristön hallinnalla”<sup>239</sup>.

Vaikka kaikissa edellä mainituista määritelmistä valta selkeästi mielletään vaikuttavaksi kyvyksi, ne eivät kuitenkaan ole täysin yhtäpitäviä, vaan ne eroavat toisistaan ainakin kahdella eri tavalla. Ensimmäinen niistä koskee vallan *vaikutuspiiriä*: Weberin, Dahlin ja Forsbergin määritelmät rajaavat vallankäytön piirin vain toisiin ihmisiin, kun taas Russellin, Morrissin ja Mannin määritelmät eivät näin tee. Mann tosin lisää, että *sosiaalinen* valta (jota hänen nelilähdemallinsa kirjojen nimenkin mukaisesti käsittelee), käsittelee nimenomaisesti ihmisten välisiä suhteita<sup>240</sup>. Koska tässä työssä hyödynnettävä teoria analysoi nimenomaisesti sosiaalista valtaa, tulee rajaus ihmisten välisiin suhteisiin luonnostaan, eikä tässä siksi ole tarpeellista käsitellä sitä, onko valtaa käsitteenä yleensä tarpeen rajata ainoastaan sosiaalisiin suhteisiin.

Myös toinen eroavaisuus edellä lueteltujen määritelmien välillä liittyy niiden laajuuteen: tällä kertaa siihen, millaisia vallankäytön seuraukset laadultaan ovat. Dahlin ja Morrissin määritelmät ovat suppeimpia, sillä ne rajoittuvat selkeästi ainoastaan tekojen *tuottamiseen*: valta on siis jotain, joka synnyttää tietynlaista käyttäytymistä tai konkreettisia seurauksia. Russellin, Weberin ja Mannin määritelmät ovat hieman laajempia, sillä ”tarkoitettut seuraukset”, ”oman tahdon toteuttaminen” tai ”päämäärien saavuttaminen” voivat kaikki tarkoittaa paitsi jonkin teon aikaansaamista, myös sitä, että vallankäytön seurauksena sen kohteena oleva toimija *jättää tekemättä* jotakin jota hän muutoin tekisi – tai laajemmin: asia joka muuten tapahtuisi ei tapahdukaan. Tämän aspektin ovat tuoneet esille mm. Peter Bachrach ja Morton S. Baratz, jotka korostavat, että valtaa voi käyttää myös siten, että mahdolliset ristiriitatilanteet eivät nouse esille<sup>241</sup>, sekä Steven Lukes, joka huomauttaa että myös toimijan omasta tahdostaan tekemissä päätöksissä voi olla läsnä ulkopuolinen vallankäyttö, jos tehdyt päätökset ovat vastoin toimijan todellisia etuja<sup>242</sup>. Vielä astetta laajempi on kuitenkin Forsbergin määritelmä, joka, toisin kuin edellä luetellut, ei rajoitu pelkästään intentionaalisiin

---

<sup>236</sup> ”A has power over B to the extent he can get B to do something that B would otherwise not do”. (Dahl 1957, 202-203). Oma suomennos.

<sup>237</sup> ”your powers are capacities to do things when you choose”(Morriss 2002, 48). Oma suomennos.

<sup>238</sup> ”B could probably act differently in a hypothetical situation in which A's power is not present.” (Forsberg 2011, 213). Oma suomennos.

<sup>239</sup> ”ability to pursue and attain goals through mastery of one's environment” (Mann 1986, 6). Oma suomennos.

<sup>240</sup> Ibid.

<sup>241</sup> Bachrach & Baratz 1962, 948-949.

<sup>242</sup> Lukes 2005, 25-29.

seurauksiin, vaan sulkee sisäänsä myös sellaiset seuraukset, joita vallankäyttäjät ei ole tarkoittanut, jos ne seuraavat vallankäyttäjän toiminnasta tai olemassaolosta.<sup>243</sup>

Kuten edellä mainittu Forsbergin määritelmä tuo selvästi esille, vallan määrittely kyvyksi vaikuttaa on määriteltävissä ainoastaan kontrafaktuaalien kautta ja siksi sen testaaminen empiirisesti on mahdotonta. Sillä on kuitenkin hyvät puolensa suhteessa muihin määritelmiin verrattuna, sillä laajana käsitteenä se kykenee sulkemaan sisäänsä sellaisia arkikielessä ja eri tutkimusperinteissä vallalla tarkoitettuja käsitteitä, jotka suppeammissa määritelmissä jäisivät huomiotta.<sup>244</sup> Tästä syystä tällainen mahdollisimman laajan määrittely on tarkoituksenmukaisin, ainakin tutkimuksessa jossa analysoidaan keskenään hyvin erilaisia vallan muotoja. Vaikka käytettävä määritelmä on Mannin omaa määritelmää laajempi, ei tämä tarkoita sitä, että se sopisi huomomin yhteen Mannin teorian kanssa. Päinvastoin: kuten luvussa 4.3. tulee esille, Mannin käyttämää diffuusin vallan käsitettä ei ole tarkoituksenmukaista rajata vain intentionaalisiin seurauksiin.

Lopuksi on syytä huomauttaa, että vaikka näkemys vallasta suorina vaikutuksina tai tämän vaikuttamisen taustalla olevina resursseina ei määritelmänä olekaan yhtä hyvä kuin kyky vaikuttaa, se ei tarkoita sitä, etteikö näillä näkemyksillä olisi tutkimuksellista merkitystä. Empiirisessä tutkimuksessa, ehkä juuri ennen kaikkea tapaustutkimuksessa, valtaa on ensisijaisesti mahdollista löytää juuri sen vaikutusten kautta: näin asianlaita on etenkin tällaisessa työssä, jossa valta-analyysin kohteena on yksittäisen ryhmän *toiminta*. Resurssit puolestaan ovat merkityksellisiä ennen kaikkea siksi, että vallan luokittelu, josta Mannin teoriassa pitkälti on kyse, tapahtuu paljolti juuri käytettävien resurssien mukaan, ja niinpä Mannin korostaa vallan näkemistä keinoina, organisaationa, infrastruktuurina ja logistiikkana<sup>245</sup>. Seuraavaksi käsittelyn aiheena ovatkin juuri vallan eri luokittelumallit.

## 4.2. Vallan luokittelutapoja

Paljolti juuri vallan ilmenemismuotojen moninaisuudesta johtuen valta on eri tutkimusperinteissä usein määritelty hyvin eri tavoin ja sen eri aspekteja korostaen. Hyvä esimerkki tästä on kansainvälinen politiikka, jossa realistisen koulukunnan perinteisesti painottaman sotilaallisen vallan sijaan liberaalit tutkijat ovat korostaneet vallan lähteenä kauppaa, marxilaiset tuotantovoimia, konstruktivistit normeja ja poststrukturalistit tuotantovoimia.<sup>246</sup> Tällainen yhteen aspektiin perustuva tarkastelu antaa kuitenkin erittäin rajautuneen kuvan vallan ilmenemismuodoista, ja siksi

<sup>243</sup> Forsberg 2011, 215-216.

<sup>244</sup> Emt, 214-216. Kapeissa käsitelmääritelmissä on vaarana myös keskittyminen käsitteen helpoimmin operationalisoitaviin aspekteihin merkityksellisempien kustannuksella (Guzzini 2005, 502).

<sup>245</sup> Mann 1986, 518.

<sup>246</sup> Forsberg 2011, 207.

kokonaiskuvan kannalta erittäin oleellista olisikin yksittäisen vallan muodon sijaan tarkastella valtarakennetta kokonaisuutena, perustuen sellaiseen taksonomiaan, jonka pätevyys ei ole riippuvaista sosiaalisesta kontekstista<sup>247</sup>.

Tällaisia taksonomioita onkin eri yhteiskuntatieteiden piirissä esitetty huomattava määrä. Klassisia esimerkkejä ovat muun muassa Pierre Bourdieun esittämä näkemys erilaisista pääomista vallan lähteenä (taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen pääoma<sup>248</sup> – mutta kiinnostavaa kyllä ei sotilaallista) tai Jürgen Habermasin formulointi, jossa vallan lähteitä ovat palkkioille ja rangaistuksille perustuva strateginen rationaliteetti, legitimitetistä kumpuava normatiivinen rationaliteetti ja suostutteluun pohjautuva kommunikatiivinen rationaliteetti<sup>249</sup>.

Aina valtaa ei jaotella ainoastaan yhden kehikon kautta: niinpä esimerkiksi John Kenneth Galbraith esittää yhtäältä vallan pohjautuvan henkilökohtaisille ominaisuuksille, omaisuudelle tai organisaatiolle<sup>250</sup> mutta toisaalta jaottelee valtaa myös sen mukaan, toimivatko toiset ihmiset halutulla tavalla rangaistusten tai epäsuosittujen seurausten pelosta, palkkion motivoimina vai siksi, että ovat ehdollistuneet uskomaan halutun toimintamallin olevan (heidän kannaltaan) paras mahdollinen.<sup>251</sup> Ensin mainitun jaottelun osalta Galbraith korostaa organisaation valtalähteenä kasvattavan jatkuvasti merkitystään henkilökohtaisiin ominaisuuksiin tai omaisuuteen verrattuna<sup>252</sup>. Huomionarvoinen on myös Galbraithin jaottelu organisaation jäsenistöön kohdistamaan sisäiseen valtaan ja muihin toimijoihin kohdistuvaan ulkoiseen valtaan, joista jälkimmäinen on paljolti riippuvainen ensimmäisestä. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että mitä moninaisemmat tavoitteet organisaatiolla on, sitä vaikeampaa on vallan sisäinen keskittäminen ja sen myötä myös ulkoinen vallankäyttö.<sup>253</sup> Jälkimmäiseen jaotteluunsa liittyen Galbraith puolestaan huomauttaa tietyn tyyppiseen valtaan vastattavan tavallisesti samantyyppisellä vallalla todeten tosin, että joissakin tilanteissa (esim. Gandhin tai Martin Luther Kingin väkivallaton vastarinta) juuri tämän kuvion rikkominen on johtanut poikkeuksellisen mittaviin onnistumisiin<sup>254</sup>.

Edellä mainitut erittelyt ovat kaikki ensinäkemältä käsitteistöltään varsin kaukana Mannin neljän valtalähteen mallista, mutta niitä tarkemmin tarkastellessa voidaan havaita löytyvän huomattavia yhtäläisyyksiä. Esimerkiksi Habermasin kommunikatiivinen rationaliteetti on monilta osin lähellä

---

<sup>247</sup> Näin mm. Galbraith 1984, 79; Forsberg 2011, 224.

<sup>248</sup> Bourdieu 1983, 185.

<sup>249</sup> Forsberg 2011, 222.

<sup>250</sup> Galbraith 1984, 19-20.

<sup>251</sup> Emt, 18-19.

<sup>252</sup> Emt, 19-20, 67-84, 142-168.

<sup>253</sup> Emt, 69-77, 81-82.

<sup>254</sup> Emt, 87, 91-93.

Mannin näkemystä ideologisesta vallasta<sup>255</sup> ja Galbraithin jaotteluissa omaisuus valtalähteenä muistuttaa taloudellista valtaa<sup>256</sup>. On kuitenkin myös huomattava määrä sellaisia valtateorioita, joiden kohdalla yhtäläisyydet Mannin malliin ovat nimiä myöten huomattavasti edellä mainittuja malleja läheisempiä.

Kansainvälisen politiikan alalla klassinen esimerkki tällaisesta löytyy E. H. Carrin teoksen *The Twenty Years' Crisis* kahdeksannesta luvusta. Carr jakaa Bertrand Russellin mallia seuraten<sup>257</sup> kattokäsitteenä käyttämänsä poliittisen vallan kansainvälisellä kentällä kolmeen kategoriaan huomauttaen kuitenkin, että ne ovat hyvin läheisessä keskinäisriippuvuudessa ja että ajatus valtiosta, jolla on vain yhdenlaista valtaa, on käytännössä mahdoton. Carrin kolme vallan lajia ovat sotilaallinen, taloudellinen ja mielipidevalta.<sup>258</sup> Viimeksi mainitussa hän korostaa propagandan merkitystä sekä koulutuksen ja joukkotiedotusvälineiden hyödyntämistä mielipidevaikuttamisessa. Kun Carr myös esittää keskiaikaisen katolisen kirkon ensimmäisenä systemaattisena tämän valtalajin käyttäjänä, tulee hänen kuvauksensa mielipidevallasta varsin lähelle sitä, mitä Mann tarkoittaa ideologisella vallalla.<sup>259</sup> Näin Carrin erittelyssä Mannin vallan lajeista jää pois ainoastaan poliittinen valta itsenäisenä vallan lajina. Tämän voi katsoa johtuvan pitkälti siitä, että kansainvälisessä politiikassa (erityisesti Carrin aikaan) itsenäisillä poliittisilla instituutioilla ei ollut juurikaan merkitystä. Muitakin samantyyllisiä jaotteluja kansainvälisestä politiikasta ja sen lähialoilta löytyy: esimerkkeinä mainittakoon Susan Strangen kansainvälisen poliittisen taloustieteen alaan lukeutuva teos *States and Markets*, jossa Strange esittää ”rakenteellisen vallan” mallin, jonka neljä lähdettä ovat turvallisuus, tuotanto, rahoitus ja tieto<sup>260</sup>, sekä kylmän sodan aikana turvallisuuspolitiikassa paljon käytetty DIME-malli, jossa valtioiden valtainstrumentit jaettiin diplomatiaan, informaatioon, sotilasvoimaan ja talouteen<sup>261</sup>. Molempien mallien jaottelu on lähellä Mannin vastaavaa, joskin Strangen lähtökohta on selvästi taloudessa ja DIME taas käsittelee ainoastaan valtioiden käyttämää valtaa.

Myös Mannia edeltävässä sosiologiassa esitetyt vallan lajien jaottelut ovat varsin lähellä nelilähdemallia, joskaan eivät identtiset. Sekä uusweberiläisyydessä että marxilaisuudessa valta on jaoteltu kolmeen eri tyyppiin: status (ideologinen), luokka (taloudellinen) sekä puolue

---

<sup>255</sup> Tosin myös normatiivisesta rationaliteetista löytyy poliittisen lisäksi ideologisen vallan piirteitä.

<sup>256</sup> Galbraithin toisessa jaottelussa palkitsemiselle perustuva valta on lähellä taloudellista, rangaistukselle perustuva valta sotilaallista sekä poliittista ja toisia ehdollistava valta ideologista valtaa.

<sup>257</sup> Carr 2001, 131.

<sup>258</sup> Emt, 102.

<sup>259</sup> Emt, 120-121. Mannin näkemys ideologisesta vallasta esitetään luvussa 3.3.1.

<sup>260</sup> Strange 1988, 29-32.

<sup>261</sup> Worley 2012, 6, 275.



(poliittinen).<sup>262</sup> Uudemman sosiologian jaotteluista mainittakoon Anthony Giddensin nelijako symbolisiin järjestyksiin tai diskurssimoodeihin, taloudellisiin instituutioihin, lakiin tai sanktio- ja pakkokeinoihin sekä poliittisiin instituutioihin<sup>263</sup>. Mannin erona ensiksi mainittuihin on lähinnä se, että hän jakaa poliittisen vallan kahtia hallinnoivaan poliittiseen valtaan ja pakottavaan sotilaalliseen valtaan<sup>264</sup>. Giddensin suhteen hänen näkemyksensä taas eroaa lähinnä lainkäytön sijoittamisen suhteen: Giddensillä ne ovat osa sanktio- ja pakkokeinoja (johon siis kuuluu myös Mannin sotilaallinen valta), Mannilla taas poliittista valtaa (eli Giddensin poliittisia instituutioita).

### 4.3. Michael Mannin vallan nelilähdeteoria

Oman aikansa Max Weberiksi luonnehdittu<sup>265</sup> Michael Mann syntyi 1942 Englannissa Manchesterin lähistöllä, jossa hän myös vietti lapsuutensa ja nuoruutensa. Mann suoritti opintonsa ja väitteli Oxfordin yliopistossa, jonka jälkeen hän työskenteli Cambridgen ja Essexin yliopistoissa sekä London School of Economicsissa. Viimeksi mainitussa työskennellessään Mann julkaisi 1986 ensimmäisen osan neliosaisesta magnum opuksestaan *The Sources of Social Power*. Teos sai paljon huomiota ja positiivista palautetta ja seuraavana vuonna Mann sai hoidettavakseen sosiologian professuurin University of California, Los Angelesista jossa hän on työskennellyt siitä lähtien.<sup>266</sup>

Edellä mainitussa teoksessa huomiota herätti etenkin Mannin vallan nelilähdeteoria, jonka mukaan valta jakaantuu neljänlaiseen eri tyyppiin: ideologiseen, taloudelliseen, sotilaalliseen ja poliittiseen (nk. IEMP-malli).<sup>267</sup> Mannin neliosainen pääteos onkin paljolti tämän teorian kehittämistä ja soveltamista sosiaalhistoriaan: ensimmäinen osa käsittelee maailmanhistoriaa vuoteen 1760 saakka; toinen, 1993 ilmestynyt yltää ensimmäisen maailmansodan alkuun asti; kolmas, joka käsittelee maailmansotien välistä aikaa mutta myös edellisessä osassa analysoimatta jäänyttä 1800-luvun lopun imperialismia ilmestyi 2012; ja viimeinen, nykypäivään saakka ulottuva 2013. Näiden teosten lisäksi Mann on 2000-luvun aikana julkaissut myös vallan muotoja 2000-luvulla hieman kevyemmässä muodossa analysoivan keskustelukirjan (*Power in 21st Century*, 2011) sekä useita monografioita: lähinnä kansainvälisen politiikan alalle kuuluvan Yhdysvaltain ulkopoliitiikan analyysin (*Incoherent Empire*, 2003) sekä kaksi nelilähdeteoriaa yksittäisempiin kysymyksiin soveltavaa kirjaa: toisen tutkimuskohteena ovat etniset puhdistukset (*The Dark Side of Democracy: Explaining Ethnic Cleansing*, 2005) ja toisen fasismin ja autoritarismin nousu maailmansotien

---

<sup>262</sup> Mann 1986, 10.

<sup>263</sup> Giddens 1981, 47.

<sup>264</sup> Mann 1986, 10-11.

<sup>265</sup> Hall 2011, 1.

<sup>266</sup> Hall 2006, 37-41.

<sup>267</sup> Mann 1986, 2.

välisenä aikana (*Fascists*, 2004).<sup>268</sup> Yksittäisistä teoksista viimeksi mainitussa on tämän tutkimuksen kannalta huomionarvoista se, että Mann kritisoi aiempia fasismin selittämisyrityksiä siitä, että ne keskittyvät liiaksi korostamaan jotakin edellä mainituista vallan lajeista<sup>269</sup>.

Juuri yhteiskunnallisen todellisuuden ja vallankäytön monimuotoisuuden korostaminen onkin yksi Mannin teorian leimallisimmista piirteistä. Mannin mukaan valtaosa sosiologian teorioista, systeemiteoriasta marxismiin ja strukturalismista evolutionismiin sortuu juuri siihen, että ne ottavat yhteiskunnan annettuna, selkeänä ja yhtenäisenä kokonaisuutena. Useimmiten niiden ongelmana on se, että ne keskittyvät liiaksi valtioon, siis poliittiseen valtakäyttöön. Yhteiskunta on kuitenkin eri asia kuin valtio eikä redusoidu yksinomaan poliittiseen vallankäyttöön. Poliittiset valtasuhteet ovat vain yksi valtaverkostojen muoto, ja niiden (yli)korostaminen yhteiskuntateorioissa johtuu lähinnä kansallisvaltion dominoivasta roolista etenkin sosiologian muotoutumisvaiheessa 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa. Samanaikaisesti Mann on sitä mieltä, että arkeologit ja antropologit syyllistyvät samankaltaiseen virheeseen kuin sosiologit keskittyessään ”kulttuuriin” yksittäisenä, rajattuna ja dominoivana entiteettinä. Vielä yksi vastaavanlaisen erheen tekevä ryhmä ovat ne modernit sosiologit ja historioitsijat, jotka alistavat kaiken muun yhteiskunnassa transnationaalille taloudellisille suhteille ja selittävät kaiken kapitalismin tai industrialismin kaltaisten kattokäsitteiden kautta.<sup>270</sup>

Mannin näkökulmasta tällaisista holistisista teorioista tekee virheellisiä niiden pyrkimys sosiaalisen interaktion reifikaatioon, vaikka todellisuudessa ei ole mitään sellaista totaliteettia – kutsuttiinpa sitä sitten ”järjestelmän logiikaksi”, ”maailmanjärjestelmäksi” tai ”kansainväliseksi järjestelmäksi” – jonka varassa tällainen olisi mahdollista. Historiaa ei voida Mannin mukaan esittää yksiuotteisena evoluutiokertomuksena eikä luokkataistelun, diskurssimuodostelmien tai minkään muunkaan monokausaalisen mallin kautta, sillä tällaiset esitykset eivät tavoita sosiaalista todellisuutta.<sup>271</sup> Myöskään rationaalisen valinnan teoria ei ole toimiva pelkistys, sillä ihmiset ovat usein ideologisia, emotionaalisia ja irrationaalisia<sup>272</sup>. Mannin oma malli lähteekin siitä, että yhteiskunnat eivät ole yhtenäisiä, solideja systeemejä, tai oikeastaan systeemejä (sen paremmin suljettuja kuin avoimia) ylipäänsä. Tästä syystä niillä ei myöskään voi olla ulottuvuuksia tai tasoja eikä niitä voida redusoida mihinkään yksittäiseen asiaan tai ominaisuuteen systeemissä. Koska ne eivät ole selkeitä järjestelmiä, ei niillä ole myöskään selkeitä rajoja. Mannin mukaan paras tapa

<sup>268</sup> Lyhyemmistä artikkeleista tämän työn kannalta huomionarvoinen on Kolumbiaakin käsittelevä Mann 2002, joka ei kuitenkaan ota juurikaan kantaa konfliktiin.

<sup>269</sup> Mann 2004, 31-91, passim.

<sup>270</sup> Mann 1986, 2.

<sup>271</sup> Mann 2006, 343-344; Heiskala 1996b, 87-88.

<sup>272</sup> Mann 2011, 174-175.

kuvailu yhteiskuntia onkin sanoa niiden koostuvan monista keskenään limittäisistä ja risteävistä sosiaalis-tilallisista valtavverkostoista. Nämä valtavverkostot ovat siis yhteiskuntaa perustavammanlaatuisia tekijöitä, eivät dimensioita, aspekteja, rakenteita tai tasoja yhteiskunnallisessa kokonaisuudessa.<sup>273</sup>

Koska paras tapa yhteiskunnan käsittämiseen on nähdä se limittäisten ja risteävien valtasuhteiden verkkona, voidaan sen rakenne, määritelmä ja historia parhaiten esittää Mannin neljäksi sosiaalisen vallan lähteeksi kutsumien määreiden (ideologia, talous, sotilasvoima ja politiikka) keskinäisten suhteiden kautta. Nämä neljä valtalähdettä ovat sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen keskenään limittyviä verkostoja että järjestelmiä, institutionaalisia keinoja inhimillisten päämäärien saavuttamiseksi. Niiden primaarinen asema muihin yhteiskunnallisiin käsitteisiin nähden ei tule siitä, että ihmiset arvostaisivat tai tavoittelisivat niitä enemmän, vaan siitä, että niistä jokaisen kautta voidaan muodostaa järjestelmiä, jotka mahdollistavat erittäin tehokkaasti minkä tahansa inhimillisen päämäärän tavoittelun.<sup>274</sup> Niiden kautta ei myöskään ole missään tapauksessa mahdollista antaa tyhjentävää esitystä kaikesta inhimillisestä toiminnasta: on olemassa myös muita prosesseja, joita ei kuitenkaan ole mahdollista esittää teoreettisesti<sup>275</sup>.

Mann korostaa myös, että valtalähteet eivät ole mitään analyttisiä ideaalityyppejä, jotka esiintyisivät lähtökohtaisesti puhtaissa muodoissaan<sup>276</sup>. Hän hylkää metaforan biljardipalloista, jotka törmäilevät toisiinsa suuntaa muuttaen, ja käyttää mieluummin kielikuvana ”köynnöstymistä”<sup>277</sup>: valtalähteet eivät toisin sanottuna juurikaan *sulaudu* toisiinsa, mutta *kietoutuvat* kyllä<sup>278</sup>, ja tukeutuvat näin toisiinsa auttaen toistensa rakentumista<sup>279</sup>, vaikka ensisijaisesti valtalähteiden kehitys onkin niiden sisäinen prosessi<sup>280</sup>. Juuri tämän prosessin seurauksena syntyy ”historian kudos”, johon valtalähteet punoutuvat sisään ja ulos<sup>281</sup>.

Mann korostaa, että hänen mallinsa tarkoitus on keskittyä mahdollisimman konkreettisiin yhteiskunnallisiin tekijöihin, kuten organisaatioihin, kontrolliin, logiikkaan ja kommunikaatioon, toisin sanottuna siihen, kuinka ihmisiä, tavaraa ja alueita on mahdollista organisoida ja valvoa. Kaikki edellä mainitut neljä valtalähdettä mahdollistavat nämä toiminnot, kukin omalla tavallaan.

---

<sup>273</sup> Mann 1986, 1, 77.

<sup>274</sup> Emt, 1.

<sup>275</sup> Emt, 29.

<sup>276</sup> Emt, 77; Mann 1993, 9; Mann 2012, 15.

<sup>277</sup> Mann 1993, 2.

<sup>278</sup> Mann 2006, 387.

<sup>279</sup> Mann 2012, 15.

<sup>280</sup> Mann 2006, 385.

<sup>281</sup> Mann 1986, 523.

Eri aikoina ja eri paikoissa kullakin näistä voi olla muita merkittävämpi asema.<sup>282</sup> Tätä prosessia kuvaamaan Mann käyttää Max Weberin vaihdemies-analogiaan viittaavaa metaforaa valtalähteistä ”raiteentekijöinä”<sup>283</sup>: ne luovat rataa jonne historia suuntaa kulkunsa. Toisinaan jokin valtalähteistä voi muuttaa radan raideleveyttä ollen näin muihin nähden ensisijaisena toimijana, mutta tämä ei missään tapauksessa tarkoita sitä, että jokin yksittäinen valtalähde olisi *yleisesti* ensisijainen historiassa toisiin nähden.<sup>284</sup> Sitä vastoin tiettyjen valtalähteiden rooli voi olla eri aikakausina korostuneempi kuin toisina: antiikissa dominoivassa roolissa olivat Mannin mukaan sotilaallinen ja taloudellinen valta, kunnes ideologisen vallan rooli vahvistui maailmanuskontojen myötä. Uudella ajalla ideologinen valta menetti taas rooliaan taloudelliselle ja sotilaalliselle vallalle, kunnes poliittinen valta ohitti merkityksessä sotilaallisen kansallisvaltioiden synnyn myötä.<sup>285</sup>

Samalla tavoin kuin tietyt valtalähteet ovat dominoineet tiettyjä aikakausia, ovat jotkut niistä myös selvästi merkittävämpiä yksittäisille toimijoille kuin toiset. Hyvänä esimerkkinä tästä on EU, jota Mann luonnehtii määreillä ”taloudellinen jättiläinen, poliittinen kääpiö ja sotilaallinen mato”<sup>286</sup>. Valtalähteet voivat myös asettaa rajoituksia toisilleen: Mannin mukaan Yhdysvallat kykenee käyttämään Lähi-idässä huomattavaa tuhoavaa sotilaallista valtaa, mutta siltä puuttuvat uudelleenrakennukseen tarvittavat ideologiset ja poliittiset valtaresurssit<sup>287</sup>. Toisaalta Mann korostaa, että kaikkien vallan lähteiden päätyminen samoihin käsiin on mahdollista lähinnä totalitarismissa<sup>288</sup>. Kriittinen Mann on myös tilanteelle, jossa yksi valtalähde nousee muita selvästi dominoivaan asemaan – kehityskulku, jonka hän näkee tapahtuneen uusliberalismissa<sup>289</sup>.

Edellä mainittu ei tarkoita sitä, etteivätkö yksittäiseen yhteiskunnallisen valtaverkoston lajiin keskittyvät tarkastelutavat olisi mahdollisia, vaan sitä, että niihin pitää suhtautua kriittisesti. Mannin mukaan olennaista on tajuta, että ei ole olemassa yhtä määräävää käsitettä tai perusyksikköä käsitteelle ”yhteiskunta”.<sup>290</sup> Yhteiskunta on hänelle ”mallintunutta sekasotkua”<sup>291</sup>, ja valtalähdemallin tarkoituksena yksinkertaisesti luoda analyyttinen lähtöpiste sotkun selvittelyyn<sup>292</sup>. Makrotason ilmiöitä (kuten Kolumbian konfliktia) tutkittaessa kaikki neljä valtalähdettä onkin

---

<sup>282</sup> Mann 1986, 2-3.

<sup>283</sup> ”Tracklying vehicles”. Suomennos Risto Heiskala.

<sup>284</sup> Mann 1986, 28.

<sup>285</sup> Mann 2011, 170-171.

<sup>286</sup> Mann 2013, 321.

<sup>287</sup> Mann 2011, 33. Valtalähteiden keskinäisten suhteiden asettamista ristiriidoista toimijoille oivallinen esimerkki on Feldman 2013, vaikkei siinä käytetäkään Mannin terminologiaa.

<sup>288</sup> Mann 2012, 252, 345.

<sup>289</sup> Mann 2013, 132.

<sup>290</sup> Emt, 2-3. Tässä mielessä suomen termi ”yhteiskunta” tavoittanee Mannin näkemyksen paljon paremmin kuin englannin ”society”.

<sup>291</sup> ”patterned mess” (Mann 1993, 4, passim.). Oma suomennos.

<sup>292</sup> Mann 1993, 10.

Mannin mukaan otettava käsittelyyn<sup>293</sup>.

Mannin valtateoria ei kuitenkaan millään muotoa tyhjenny edellä mainittuun nelilähdemalliin, vaan hän esittää vallalle myös muita jaottelumalleja. Näitä ovat ensinnäkin jako kollektiiviseen ja distributiiviseen valtaan: kollektiivinen valta on ihmisten yhteistyön kautta saavuttamaa valtaa kolmansien osapuolten tai luonnon suhteen, distributiivinen taas nollasummapohjaista valtaa toisten toimijoiden yli. Näiden kahden välinen suhde on dialektinen, koska yhtäältä sosiaalinen organisoituminen antaa kollektiivista valtaa mutta samalla siinä on läsnä myös distributiivinen valta.<sup>294</sup>

Toinen Mannin tekemä distinktio on jako intensiiviseen ja ekstensiiviseen valtaan. Intensiivinen valta on kykyä organisoida tietty, määrätty joukko selkeästi määrättyyn tehtävään, ekstensiivinen taas kyky organisoida paljon ihmisiä laajalla alueella heikkoon yhteistyöhön. Kolmas Mannin jaottelu puolestaan tapahtuu auktoritatiivisen ja diffuusin vallan välillä. Ensin mainittuun kuuluvat tietoista organisoitumista vaativat määrätty komennot ja niiden totteleminen, jälkimmäiseen taas spontaanisuus, keskittyneisyys ja riippuvuus sosiaalisista käytännöistä: se ei vaadi komentorakennetta vaan ainoastaan käsityksen tiettyjen käytäntöjen luonnollisuudesta, moraalisuudesta tai oman edun mukaisuudesta. Esimerkkinä vallasta, joka on sekä intensiivistä että auktoritatiivista Mann antaa armeijan komentorakenteen, kun taas intensiivistä ja diffuusia valtaa on esimerkiksi yleislakko. Ekstensiivisellä puolella esimerkkinä auktoritatiivisesta vallasta toimii sotilasimperiumi ja diffuusista markkinatalous.<sup>295</sup>

Yhtä kaikki nelilähdemallia voinee pitää Mannin valtateorian merkittävimpänä osana, sillä kuten todettua, juuri valtalähteiden tasavertaisuus erottaa hänet sellaisista koulukunnista kuin talouden ensisijaisuutta korostava marxilaisuus tai ideologiasta valtaa painottava kulttuuriteoria<sup>296</sup>. Juuri tästä syystä Mannia onkin luonnehdittu Ernest Gellnerin ja neoweberiläisten kaltaiseksi multifaktorialistiksi tai -kausalistiksi<sup>297</sup>. Mann itse myöntää rinnastukset weberiläisiin jossain määrin paikkansapitäviksi, vaikka korostaakin, että hän on lukuisista asioista myös eri mieltä näiden kanssa<sup>298</sup>. Erimielisyyden aiheita ovat mm. Weberin näkemys, jonka mukaan sosiaalisen toiminnan rakenteista ei voi tehdä toimivia yleistyksiä, kun taas Mannin mukaan yhteiskuntien tutkiminen neljän valtalähteen vuorovaikutuksena on mahdollista<sup>299</sup>. Samoin Marxin pyrkimys yleistysten

---

<sup>293</sup> Mann 2006, 344.

<sup>294</sup> Mann 1986, 6-7.

<sup>295</sup> Emt, 7-9.

<sup>296</sup> Mann 2011, 174-175.

<sup>297</sup> Schroeder 2006, 9.

<sup>298</sup> Mann 2011, 176.

<sup>299</sup> Emt, 169-170.

tekemiseen on oikeampi kuin Weberin, vaikka Weber onkin oikeassa siinä, että jonkin valtalähteen määräävyyttä on lopulta mahdotonta osoittaa<sup>300</sup>.

Kaiken kaikkiaan Mannin teoreettinen malli sisältää monia piirteitä, jotka tekevät siitä erinomaisen välineen tämän työn tavoitteiden saavuttamiseksi. Yhtäältä se tunnustaa yhteiskunnallisten ilmiöiden monimutkaisuuden ja tiedostaa liian yksinkertaisten selitysten ongelmallisuuden. Se ei myöskään pyri redusoimaan yhteiskunnallisia ilmiöitä mistään yksittäisestä tekijästä johtuvaksi. Samanaikaisesti se kuitenkin tarjoaa loogisen, suhteellisen helposti ymmärrettävän ja eri tieteenaloille sovellettavissa olevan<sup>301</sup> mallin, jonka pohjalta tehtävät analyysit on mahdollista kyetä hahmottamaan. Lisäansiona on myös se, että mallin on tarkoitus keskittyä nimenomaisesti konkreettisiin ilmiöihin. Risto Heiskala toteaaakin, että empiiristä ilmiötä kuvattaessa tutkijan on aina syytä kysyä itseltään, onko hän muistanut huomioida kaikkien eri valtalähteiden alle kuuluvat ilmiöt, ja että Mannin teoria tarjoaa oivallisen näköalapaikan nykypäivän poliittisten ja historiallisten prosessien tarkasteluun<sup>302</sup>.

Mannin teoriaa kohtaan on esitetty luonnollisesti myös kritiikkiä. Osa tästä, nimittäin Mannin tapaan määritellä valta<sup>303</sup> liittyvä kritiikki, ei ole teoriaspesifiä, ja siltä osin siihen pätevät ne samat argumentit jotka luvussa 4.1. on annettu tässä työssä käytettävälle vallan määritelmälle. Määritelmää on myös epäilty liian kulttuurisidonnaiseksi<sup>304</sup>. Tämä on mahdollista, mutta käytännössä Mann on käyttänyt mallia niin monenkaltaisiin yhteiskuntiin, että sen soveltamiskelpoisuutta viimeisen puolen vuosisadan Kolumbiaan ei tulisi olla syytä epäillä, vaikkei se täysin yleispätevä olisikaan. On myös kysytty, pitäisikö valtalähteiden määrää laajentaa esimerkiksi luokittelemalla tiede omaksi valtalähteekseen. Mannin mukaan tähän ei ole tarvetta, koska historiassa tutkijat ovat aina olleet taloudellisen, sotilaallisen tai poliittisen vallan palvelijoita.<sup>305</sup> Tältä osin on myös syytä huomata, että uuden tutkimustiedon merkitys Kolumbian konfliktissa on ollut niin olematon, että kysymys tieteellisen vallan autonomisuudesta on tämän työn osalta täysin akateeminen. Mannia on syytetty myös keskittymisestä liiaksi vain organisoituneisiin vallan muotoihin<sup>306</sup>. Tässä voikin olla perää, mutta kyseessä ei niinkään ole teoriaan itseensä, vaan Mannin toteutustapaan liittyvä heikkous. Tämän työn voidaan katsoa itse asiassa vastaavan kritiikkiin esittämällä analyysi sissiliikkeestä, joka institutionaalsiin toimijoihin

---

<sup>300</sup> Mann 2013, 423-424, 429-430.

<sup>301</sup> Heiskala 1996a, 141.

<sup>302</sup> Ibid.

<sup>303</sup> Emt, 135-136.

<sup>304</sup> Emt, 138-139.

<sup>305</sup> Mann 2011, 165. Kts. myös Mann 2012, 8.

<sup>306</sup> Heiskala 1996a, 139-140.

verrattuna on varsin vähän organisoitunut taho. Lopuksi on vielä kysytty, onko Mannin malli valtateoria sanan varsinaisessa mielessä, vai vain ”malli mielekkäiden tarinoiden kertomiseksi historiasta”<sup>307</sup>. Kuten luvussa 3 on tuotu esille, metaforat tai mielekkäät tarinat ovat tämän työn lähtökohdista mielekäs tapa kuvata teoriaa, jolloin työn näkökulmasta edellinen kritiikki ei mitenkään heikennä Mannin mallia, vaan päinvastoin vahvistaa sitä.

Edellä mainittujen, Mannin malliin kokonaisuutena kohdistuneiden kritiikkien lisäksi kritiikkiä ovat saaneet Mannin yksittäisiä valtalähteitä koskevat määritelmät. Näitä kritiikkejä käsitellään seuraavissa alaluvuissa, joissa esitellään yksi kerrallaan Mannin määritelmät jokaiselle neljälle vallan lajille.

#### **4.3.1. Ideologinen valta**

Ideologisella vallalla Mann tarkoittaa kykyä kontrolloida kolmea erilaista mutta toisiinsa liittyvää sosiaalista ilmiötä. Ensimmäinen niistä liittyy siihen, miten ihmiset jäsentävät ja ymmärtävät maailmaa, toisin sanoen, minkälaiseen merkitysten kehykseen he sijoittavat aistihavaintonsa. Toinen, normit, koskee ihmisten välistä yhteisymmärrystä siitä, kuinka heidän tulisi toimia keskinäisessä kanssakäymisessään ja muodostaa pohjan sosiaaliselle vuorovaikutukselle. Kolmas ilmiö ovat erilaiset esteettiset ja rituaaliset käytännöt. Näiden ilmiöiden kontrollointiin joko yksittäin tai kaikkia samanaikaisesti sisältyy huomattava määrä sosiaalista valtaa.<sup>308</sup> Nykyaikana tätä valtaa voidaan käyttää niin kansanliikkeiden kuin massamediankin kautta<sup>309</sup>.

Ideologia voi ilmetä kolmen erilaisen järjestyksen kautta. Ensimmäisestä Mann käyttää nimeä transsendentti. Siinä muodostuu jokin erityinen auktoriteetin muoto, joka nousee tavanomaisten sosiaalisen vallan instituutioiden yläpuolelle ja yhdistää eri ryhmiin kuuluvia ihmisiä määrittelemiensä yhteisten ominaisuuksien, joille annetaan perustavanlaatuinen merkitys, kautta. Toista Mann kutsuu immanentiksi. Siinä on kyse olemassa olevan ihmisryhmän tai valtaorganisaation sisäisen koheesion voimistamisesta tietynlaisten käyttäytymismallien kautta. Nämä kaksi ilmenemismuotoa ovat keskenään varsin erilaisia, pitkälti toisistaan riippumattomia ja toisinaan ristiriitaisia (esimerkkinä Mann nostaa keskiaikaisen kristinuskon johon kuuluivat sekä transsendentti sanoma kaikille ihmisille yhtä lailla kuuluvasta pelastuksesta että immanentti, feodaaliyhteiskunnan instituutioita ja käyttäytymismalleja pönkittänyt luokkamoraali).<sup>310</sup> Myöhemmin Mann on nostanut kolmanneksi muodoksi institutionalisoituneiksi kutsumansa

---

<sup>307</sup> Heiskala 1996a, 136.

<sup>308</sup> Mann 1986, 22-23.

<sup>309</sup> Mann 2005, 30.

<sup>310</sup> Mann 1986, 23-24, 519-520; Mann 1993, 7.

ideologiat. Ne ovat luonteeltaan konservatiivisia ja pragmaattisia, ja pyrkivät lähinnä status quon säilyttämiseen. Ideologinen valta on niissä kahteen ensin mainittuun muotoonsa verrattuna hyvin pienessä roolissa.<sup>311</sup>

Ilmeisin esimerkki ideologisesta vallasta ovat uskonnot<sup>312</sup>, mutta Mann toteaa, että ideologia voi olla myös sekulaari, ja nostaa erilaiset perusteellisen sekulaarit (poliittiset) ideologiat, kuten marxismin, liberalismien, nationalismien tai ympäristöaatteen modernille ajalle luonteenomaisiksi ideologian muodoiksi. Tällaisessa tilanteessa ”transsendentiksi” auktoriteetiksi voi nousta sinällään täysin sekulaari asia, esimerkiksi kansainvälinen työväenliike.<sup>313</sup> Yhteistä kaikille ideologioille on se, että ne eivät ole tieteellisesti todistettavissa<sup>314</sup> ja että kieli ja lukutaito ovat niille erittäin oleellisia välineitä<sup>315</sup>.

Verrattuna poliittiseen ja etenkin sotilaalliseen valtaan ideologiselle vallalle on ominaista se, että se kuuluu ainakin osittain yksityisen piiriin ja perustuu vapaaehtoisuudelle: viimeksi mainittu näkyy esimerkiksi siinä, että ihmiset paitsi omaksuvat ideologioita, joita he pitävät järkeenkäypinä, myös siinä, että he aktiivisesti tulkitsevat ja muokkaavat niitä edelleen<sup>316</sup>. Se on myös usein riippumatonta sellaisista auktoritatiivisen vallan ilmenemistä kuin valtioiden tai luokkien rajat<sup>317</sup>. Edellä mainitut seikat eivät kuitenkaan tarkoita sitä, että julkinen valta ei voisi toimia myös ideologisen vallan käyttäjänä – itse asiassa ideologisen vallan rooli on alueellista järjestystä alkujaan synnyttäessä ollut hyvin merkittävä<sup>318</sup>. Sen rooli onkin huomattava etenkin institutionalisoituneissa ideologioissa, joita esimerkiksi koulutus, politiikka ja työelämä luovat olemassa olevien käytänteidensä kautta. Tällaiset ideologiat perustuvat lähinnä pragmatismille voimakkaan transsendentin auktoriteetin tai arvojen korostamisen sijasta. Olemassa olevien instituutioiden joutuessa kriisiin (jonka takana ovat yleensä muut valtalähteet) johon ei ole löydettävissä ratkaisua sen hetkisten valtasuhteiden puitteissa, voi kuitenkin käydä niin, että rutiinit ja pragmatismi eivät tunnukaan toimivan ja syntyvät tilausta uudelleen ideologioille merkityssysteemeineen, normeineen ja käytänteineen. Nämä syntyvät ideologiat ovat tyypillisesti luonteeltaan totaalisia, parempaa, usein jopa utooppista tulevaisuutta lupaavia, mutta ihmisten mielestä silti uskottavia. Niille on tyypillistä merkittävä emotionaalinen ja moraalinen vaikuttavuus – weberiläisittäin ilmaistuna ne ovat siis arvo-, eivät

---

<sup>311</sup> Mann 2006, 348.

<sup>312</sup> Uskonnoista ideologisena valtana kts. erit. Mann 1986, 301-373.

<sup>313</sup> Mann 1986, 519; Mann 1993, 7; Mann 2006, 346; Mann 2012, 6.

<sup>314</sup> Mann 2012, 335, Mann 2013, 2.

<sup>315</sup> Mann 2005, 37; Mann 1986, 297.

<sup>316</sup> Mann 2005, 30, 33.

<sup>317</sup> Mann 2006, 386.

<sup>318</sup> Mann 1986, 126.



päämäärärationaalisia – sekä sosiaalisten käytäntöjen jakaminen ”hyviin” ja ”pahoihin”.<sup>319</sup>

Koska ideologiset valtarakenteet syntyvät usein vastauksena muiden lähteiden tuottamiin kriiseihin ennen emergoitumistaan itsenäisiksi vallantuottajiksi (jotka puolestaan saattavat vähitellen institutionalisoitua), ei ideologinen valta ole yleensä autonomista. Toisaalta se voi olla vaikutukseltaan hyvin nopeaa ja maantieteellisesti erittäin ekstensiivistä, sillä ideologioilla ei ole koskaan ollut samankaltaisia ”maksimikantamia” kuin sotilaallisilla, poliittisilla tai taloudellisillakaan verkostoilla.<sup>320</sup> Ideologiset valtarakenteet eivät Mannilla (toisin kuin marxilaisuudessa) ole myöskään mitenkään luokkariippuvaisia<sup>321</sup>

Lyhyesti määriteltynä ideologisessa vallassa on siis kyse kyvystä mobilisointiin arvojen, normien ja rituaalien kautta. Mann toteaa, että hänen käyttämänsä termin ”ideologia” sijaan jotkut muut tutkijat käyttävät ”kulttuuria”<sup>322</sup>, jota Mann itse pitää liian epämääräisenä käsitteenä. Hän kuitenkin haluaa muistuttaa, että esimerkiksi myös etninen konflikti on perustaltaan hyvin ideologinen. Benedict Andersonin ”kuviteltujen yhteisöjen” käsitteeseen viitaten Mann toteaaakin, että ajatus etnisestä yhteenkuuluvuudesta on nimenomaisesti ideologinen luomus, joskin Andersonista poiketen hän huomauttaa myös luokkatietoisuuden olevan aivan yhtä ideologista.<sup>323</sup> Andersonin lisäksi ideologisesta vallasta on löydettävissä yhtäläisyyksiä esimerkiksi kansainvälisen politiikan piirissä hyvin tunnettuun Joseph Nyen pehmeän vallan (erotuksena taloudellisesta ja sotilaallisesta ”kovasta” vallasta) käsitteeseen, jonka määritelmää ”kyky saada haluamansa ennemmin vetovoimalla kuin pakolla tai korvauksilla” Mannin siteeraa<sup>324</sup>.

#### **4.3.2. Taloudellinen valta**

Taloudellisen vallan kohteena ovat ihmisten materiaaliset tarpeet. Pohjimmiltaan se perustuu siihen, että ihmiset pyrkivät organisoitumaan kyetäkseen tehokkaammin hyödyntämään, jakamaan ja kuluttamaan erilaisia resursseja. Tämän pohjalta syntyvät erilaiset taloudelliset instituutiot, yhteiskunnan sisäinen työnjako luokkineen sekä markkinat. Tuotantokeinojen ja vaihdon välineiden

<sup>319</sup> Mann 2004, 78; Mann 2011, 172; Mann 2012, 7, 210; Mann 2013, 405-406. Kaikki ideologiat eivät kuitenkaan ole tällaisia: kuten Philip S. Gorski huomauttaa, Mannin valtamääritelmistä on johdettavissa myös (puhtaan) diffuusi ideologinen valta, joka on organisatorisesti fragmentoitunutta ja tarjoaa kaikenkattavan maailmanselityksen sijasta vastauksia ainoastaan yksittäisiin kysymyksiin. Gorski näkee tämän ideologisen vallan muodon (jota Mann ei juurikaan käsittele) olevan nykyaikana kasvussa auktoritatiivisen ideologisen vallan merkityksen vähentyessä (ainakin länsimaissa). (Gorski 2006, 122-128).

<sup>320</sup> Mann 2012, 8; Mann 2013, 428.

<sup>321</sup> Mann 1993, 30-31.

<sup>322</sup> Tätä käsittelee Gorski 2006, 104.

<sup>323</sup> Mann 2005, 30; Mann 2006, 345; Mann 1993, 36-37. Vrt. Anderson 2007, esim. 33-41, 212-213.

<sup>324</sup> ”ability to get what you want through attraction rather than coercion or payments” (Nye 2004, x). Oma suomennos. Vrt. Mann 2012, 20.

kontrollointi, taloudellinen valta, antaa täten mahdollisuudet kasata sosiaalista valtaa.<sup>325</sup>

Taloudellinen valta jakaantuu itse talouden tavoin tuotantoon, levittämiseen, vaihtoon ja kulutukseen. Mikään näistä ei ole toista perustavanlaatuisesti merkityksellisempi ja itse kutakin niistä kontrolloimalla on mahdollista saada taloudellista valtaa.<sup>326</sup> Taloudellisen järjestyksen muotoihin puolestaan kuuluvat sekä työnjako yhteiskuntaluokkineen että markkinatalous.<sup>327</sup>

Luonteeltaan taloudellinen valta on toisaalta intensiivistä ja auktoritatiivista (tuotanto), toisaalta taas ekstensiivistä ja diffuusia (markkinat). Juuri tämä yhdistelmä tekee taloudellisista valtasuhteista niin voimakkaita.<sup>328</sup> Yhtäältä taloudellinen valtaorganisaatio sulkee sisäänsä ihmisten jokapäiväisen arjen palkkatyön muodossa<sup>329</sup>, toisaalta se on hyvin laaja-alaista rajoittuen vain tuotannon ja kaupan rajoihin<sup>330</sup>. Mann ei kuitenkaan anna taloudelliselle vallalle minkäänlaista erityisasemaa muihin valtalajeihin nähden, vaan torjuu Marxin näkemyksen siitä erityisenä ”historian moottorina”<sup>331</sup>.

Taloudellisen vallan moninaisuus tulee hyvin esille myös siinä, että se on luonteeltaan stabiilia (verrattuna esimerkiksi ideologiseen valtaan) mutta samanaikaisesti myös jatkuvasti kumuloituvaa<sup>332</sup>. Se ei siis ole muuttumatonta, mutta muutokset ovat hitaita eivätkä dramaattisia<sup>333</sup>.

Nykyaikana taloudellinen valta ilmenee pääasiassa modernina kapitalismina, joka on paitsi taloudellisen vallan dominoiva ilmenemismuoto<sup>334</sup>, myös merkittävin moderni valtajärjestelmä ylipäänsä.<sup>335</sup> Globalisaation myötä sen verkostot ovat muuttuneet yhä ekstensiivisemmiksi säilyttäen kuitenkin samalla tuotantosuhteiden intensiivisen vallan ihmisten arjessa. Näin on syntynyt hyvin stabiilisti integroitunut ja tasaisesti sekä jatkuvasti kehittyvä globaali taloudellisten valtasuhteiden verkko<sup>336</sup>.

#### **4.3.3. Sotilaallinen valta**

Sotilaallisella vallalla Mann viittaa kaikkeen sosiaalisesti organisoituneeseen ja keskitettyyn väkivaltaan, joka on (ainakin potentiaalisesti) tappavaa. Sen relevanssi syntyy tarpeesta organisoida fyysistä väkivaltaa sekä puolustautumismahdollisuudeksi ulkoisilta uhkilta että siksi, että fyysisen

<sup>325</sup> Mann 1986, 24; Mann 2004, 48-49.

<sup>326</sup> Mann 1986, 24

<sup>327</sup> Emt, 25, 520

<sup>328</sup> Mann 2012, 9.

<sup>329</sup> Mann 1986, 25.

<sup>330</sup> Mann 2013, 428.

<sup>331</sup> Mann 1986, 520.

<sup>332</sup> Mann 2013, 428.

<sup>333</sup> Emt, 2; Mann 2006, 386.

<sup>334</sup> Mann 2011, 11-12

<sup>335</sup> Mann 2012, 9.

<sup>336</sup> Mann 2011, 171-172.

aggression kontrolli tarjoaa hyödyllisen mahdollisuuden myös muunlaisen sosiaalisen vallan tavoitteluun.<sup>337</sup>

Sotilaalliseen valtaan kuuluu olennaisena osana sen pakottava luonne sekä oman organisaationsa että vallankäytön kohteiden suhteen. Jälkimmäisen takia myös sellaiset asiat kuin pakkotyövoima ja orjuus ovat pakkoluonteensa seurauksena perimmiltään sotilaallista valtaa, samoin kuin niihin jossain mielessä verrattavissa oleva modernin aikakauden ilmiö eli lakkojen murtaminen väkivalloin. Toinen oleellinen osa sotilaallista valtaa on sen käytön uhan synnyttämä pelko, joka jo itsessään on merkittävä vallankäytön muoto. Sotilaalliselle vallalle tyypillistä on myös se, että sen intensiteetti vaihtelee suuresti riippuen siitä, pyrkiikö se voimakkaaseen vallankäyttöön vai ainoastaan yksittäisiin sotilaallisiin iskuihin. Näistä ensiksi mainittu on huomattavasti intensiivisempää mutta toisaalta myös alueellisesti rajatumpaa: esimerkiksi sissitoiminnalla ei ole kovin intensiivistä pakottavaa valtaa toiminta-alueellaan, mutta sen alueellisen toiminnan säde voi olla huomattavasti laajempi kuin tiettyä aluetta intensiivisesti valvovan sotilasjoukon.<sup>338</sup>

Luonteeltaan sotilaallinen valta on tuhoisin vallan muoto. Se esiintyy usein lyhyinä, terävinä pistoina, voi tuhota kokonaisia sivilisaatioita ja destabiloi yhteiskuntia kiihdyttäen joitakin sosiaalisia muutoksia, hidastaen toisia ja ohjaten kolmansia uuteen muotoon. Toisaalta se on historiallisesti ollut varsin maantieteellisesti rajautunutta ollen riippuvainen sotilaallisen iskukyvyn etäisyydestä (joka matalan intensiteetin konflikteissa ei edelleenkään ole kovin mittava). Se on myös kaikkein kontingentein vallan lähde, sillä sotatoimien tulokset ovat usein olleet hyvin sattumanvaraisia.<sup>339</sup> Kontingenttina voidaan nähdä myös se, että sotilaallista vallankäyttöä eivät koske juuri minkäänlaiset säännöt<sup>340</sup>; samoin se, että kyseessä on ainut neljästä vallan lähteestä joka periaatteessa voisi kadota tykkäänään<sup>341</sup>

Historiallisesti sotilaallinen valta on ollut erittäin merkittävä tekijä suurvaltojen synnyssä<sup>342</sup>, mutta nykyaikana se on pääosin institutionalisoitunutta eikä näy juurikaan arjessa<sup>343</sup>. Modernina aikana se on vakiintunut (esim. van Creveldin kuvaamalla tavalla) territoriaalivaltion alaisuuteen säilyttäen silti institutionaalisen autonomisuutensa<sup>344</sup>, vaikka sillä onkin läheinen riippuvuussuhde valtioon ja talouksiin<sup>345</sup>. Armeijoiden ja poliisivoimien lisäksi sen yleisimpiin käyttäjiin lukeutuvat erilaiset

---

<sup>337</sup> Mann 2004, 64

<sup>338</sup> Mann 1986, 26; Mann 1993, 9; Mann 2006, 351; Mann 2012, 70.

<sup>339</sup> Mann 2011, 171; Mann 2013, 428.

<sup>340</sup> Mann 2012, 12.

<sup>341</sup> Mann 2013, 428-429.

<sup>342</sup> Mann 2005, 39.

<sup>343</sup> Emt, 33.

<sup>344</sup> Mann 1993, 402; Mann 2012, 11.

<sup>345</sup> Mann 2013, 428.

valtion ulkopuoliset, paramilitaarit liikkeet.<sup>346</sup>

Mannin mukaan sotilaallinen valta on suurelta osin jäänyt vaille huomiota modernissa yhteiskuntatieteessä, ja hän kertoo pyrkineensä palauttamaan esille sen keskeisen vaikutuksen ihmiskunnan historiassa<sup>347</sup>. Sotilaallisen vallan kehityksen nykylogiikkaa yhtäältä ydinaseiden ja toisaalta sissisodankäynnin aikaansaamine vaikutuksineen Mann kuvailee<sup>348</sup> pitkälti samoin kuin se on kuvattu tämän työn luvussa 2.1. ja 2.2.

#### **4.3.4. Poliittinen valta**

Poliittinen valta kumpuaa ihmisten välisten sosiaalisten suhteiden keskitetyn, institutionalisoidun ja alueellisen sääntelyn tuottamista käytännöllisistä hyödyistä. Mannin mukaan se jakautuu kahteen eri lajiin. Niistä keskeisempi on valtiollinen valta. Tällä tarkoitetaan ihmisten sosiaalisiin suhteisiin (ml. muiden valtalähteiden luomat valtasuhteet) kohdistuvia keskusjohtoisia ja territoriaalisesti rajatulla alueella toteutuvia sääntely- ja pakotustoimenpiteitä.<sup>349</sup> Luonteeltaan poliittinen valta valtiollisessa muodossaan on paitsi territoriaalista, myös auktoritatiivista ja monopolistista.<sup>350</sup> Se kanavoi ja institutionalisoi muita valtalähteitä määrättyjen alueiden puitteissa stabilisoiden näiden sosiaalista elämää. Nykyaikana sen määräävä muoto on kansallisvaltio, jonka asema on käytännössä hegemoninen (merkittävimpana poikkeuksena tähän Mann mainitsee EU:n).<sup>351</sup>

Kansallisvaltion sisällä Mann esittää poliittisen vallan toimivan pääasiassa neljän eri valtiomekanismin kautta. Näitä ovat ensinnäkin maan perustuslaki ja muu lakijärjestelmä, toisekseen budjetit, kolmanneksi poliittisten puolueiden toiminta (enemmistö)parlamentarismissa ja viimeisenä monokraattinen byrokratiakoneisto.<sup>352</sup> Mann myös jakaa valtion sisäisen poliittisen vallan kahtia yhtäältä despoottiseen valtaan, joka viittaa valtioeliitin kykyyn *tehdä* poliittisia päätöksiä kansalaisyhteiskunnan edustajia konsultoimatta ja toisaalta infrastruktuuralliseen valtaan, jossa kyse on valtion kapasiteetista ”tunkeutua” syvemmälle yhteiskuntaan ja *toteuttaa* tehtyjä päätöksiä.<sup>353</sup>

Koska poliittinen valta on oleellisesti sidoksissa territoriaalivaltioon, toinen sen muoto liittyy näiden valtioiden välisiin suhteisiin. Tämä poliittisen vallan muoto on valtion sisäiseen poliittiseen

---

<sup>346</sup> Mann 2005, 32

<sup>347</sup> Mann 2004, 64; Mann 2012, 12. Kts. myös Poggi 2006, 135.

<sup>348</sup> Mann 2013, 415-416.

<sup>349</sup> Mann 1986, 26-27; Mann 2013, 429.

<sup>350</sup> Mann 2005, 33.

<sup>351</sup> Mann 2011, 172; Mann 2013, 418-420. Kansallisvaltiosta poliittisen vallan muotona tarkemmin Mann 1993, 44-91.

<sup>352</sup> Mann 1993, 78-79.

<sup>353</sup> Mann 2012, 13.

vallankäyttöön verrattuna huomattavasti vähemmän intensiivistä. Siihen kuuluvat sellaiset vallankäytön muodot kuin geopolitiikka ja diplomatia.<sup>354</sup> Muodosta riippumatta poliittinen valta on hidasta muuttumaan (äärimmäisenä esimerkkinä lainsäädäntö) ja siinä tapahtuvat muutokset ovat varsin pragmaattisia<sup>355</sup>. Yhtäläisesti myös sen molempien muotojen merkitys on kasvanut modernina aikana, sillä valtion merkityksen korostumisen seurauksena sen kontrollointi on oleellista merkittävän sosiaalisen vallan käytön mahdollistamiseksi<sup>356</sup>. Ehkä juuri tästä syystä Mann esittää, että väkivalta syttyy useimmiten kamppailussa nimenomaisesti poliittisesta vallasta<sup>357</sup>. Tämä voi tapahtua myös valtiovallan joihinkin ryhmiin kohdistaman eksklusion seurauksena, jolloin mainitut ryhmät saattavat alkaa liikehtiä valtiota vastaan<sup>358</sup>.

Kuten jo luvussa 4.2. tuli ilmi, Mannin luokittelun ehkä omintakeisin piirre on nimenomaisesti sotilaallisen vallan erottaminen poliittisesta siinä missä useimmissa valtaajaotteluissa niin sotilaallinen kuin poliittinenkin valta nähdään valtion toteuttaman sääntely- ja pakkovalan osina<sup>359</sup>. Mann perustelee tätä sillä, että valtion monopoli sotilaalliseen vallankäyttöön on historiallisesti varsin tuore ilmiö: useimmilla historiallisilla valtioilla ei ollut väkivaltamonopolia (eivätkä niistä monet edes väittäneet sellaista olevan). Hän myös huomauttaa, että sotilaalliset toimijat ovat valtion alaisuudessaakin varsin itsenäisiä toimijoita yhtäältä siinä mielessä, että armeijat ovat pitkälti varsin autonomisia toimijoita ja toisaalta siinä mielessä että ne saattavat pyrkiä ottamaan haltuunsa myös poliittisen vallan sotilaallisen vallankaappauksen kautta. Toisaalta kaikki valtioiden väliset konfliktit eivät ole luonteeltaan sotilaallisia, ja on myös olemassa poliittisesti vahvoja mutta käytännössä demilitarisoituja valtioita, kuten esimerkiksi toisen maailmansodan jälkeiset Japani ja Saksan liittotasavalta.<sup>360</sup> Mannin tämän työn kannalta mielenkiintoisin perustelu sotilaallisen ja poliittisen vallan erottelulle on kuitenkin se, että nykyaikanakin monissa territoriaalivaltioissa toimii erilaisia paramilitaariliikkeitä (samoin kuin aseistautuneita rikollisjärjestöjä tai jengejä), jotka kiistatta käyttävät sotilaallista, mutteivät poliittista valtaa<sup>361</sup>.

Ehkä yleisin Mannin tapaa määritellä poliittinen valta kohtaan suunnattu kritiikki on, että määritelmä on liian kapea. Kapeus voi tässä tarkoittaa kahta eri asiaa. Ensimmäisen näkemyksen mukaan poliittista valtaa ei voida erottaa väkivaltakoneistosta niin, että jäljelle jäävissä

---

<sup>354</sup> Mann 1986, 27; Mann 2013, 429.

<sup>355</sup> Mann 2006, 387.

<sup>356</sup> Mann 2004, 70.

<sup>357</sup> Mann 2005, 32-33.

<sup>358</sup> Mann 2011, 107-108.

<sup>359</sup> Schroeder 2006,1; Heiskala 1996b, 89-90; Poggi 2006, 136. Poggin artikkeli kokonaisuudessaan tarjoaa esimerkin Mannin erittelyn kritiikistä.

<sup>360</sup> Mann 1986, 11.

<sup>361</sup> Mann 2011, 118; Mann 2006, 352.

valtarakenteissa olisi riittävästi leveyttä omaksi valtalähteekseen<sup>362</sup>. Mann on vastannut tähän kritiikkiin korostamalla, että sotilaalliseen valtaan liittyy aina (potentiaalinen) tappavuus, kun taas valtion käyttämä pakottava valta (sotilasvaltaa lukuun ottamatta) on muodoiltaan hyvin lievää ja institutionalisoitunutta.<sup>363</sup> Toisen näkemyksen mukaan taas Mannin näkemys vallasta on liian valtiokeskeinen ja että on kyseenalaista, onko poliittinen valta oma valtalähteensä vai vain valtion käyttämää muista valtalähteistä muotoutunutta valtaa. Tämän näkemyksen mukaan mielekkäämpi tapa määritellä poliittinen valta olisi sen perustaminen poliittisiin hierarkioihin kuuluvilla auktoriteettiasemille.<sup>364</sup> Mann itse taas on nimenomaisesti korostanut poliittisen vallan kuulumista vain valtiolle ja maininnut erikseen, että esimerkiksi kansalaisjärjestöt eivät sisälly hänen määritelmäänsä poliittisesta vallasta<sup>365</sup>.

Tämän työn näkökulmasta jälkimmäisessä kritiikin muodossa on enemmän perää kuin ensimmäisessä. Luvun 6 poliittista valtaa käsittelevässä osassa tulee esille runsaasti sellaisia valtion vallankäyttöön liittyviä asioita, jotka eivät millään muotoa ole redusoitavissa pakkovallan alle. Toisaalta samassa luvussa tulee esille tiettyjä ongelmia, joita poliittisen vallan rajaaminen puhtaasti valtion alle tuottaa.

Mannin poliittisen vallan toinen, territoriaalivaltioiden välisiä valtasuhteita käsittelevä aspekti on puolestaan saanut osakseen kritiikkiä siitä, että sen näkemys kansainvälisistä suhteista on liian neorealistinen<sup>366</sup>. Mann myöntää kritiikissä olevan perää todeten kuitenkin laajentaneensa aiempaa geopolitiikkaan rajoittunutta määritelmäänsä myös pehmeämpään vallankäyttöön sekä transnationaalisiin suhteisiin valtioiden lisäksi<sup>367</sup>. Lisäksi on syytä huomata, että diplomatian ja geopolitiikan kaltaisten poliittisen vallan muotojen lisäksi valtiot voivat käyttää myös ideologista ja taloudellista valtaa, kuten esimerkiksi seuraavista luvuista käy ilmi.

## **5. KOLUMBIAN KONFLIKTIN HISTORIA 1964-2014**

Työn lähtökohtien ja siinä käytettävän teorian tultua käsitellyksi siirrytään tässä luvussa käsittelemään itse tutkimuskohdetta. Kuten George ja Bennett toteavat, noudattaa yhteiskuntatieteilijä tapaustutkimusta tehtäessä historiantutkimuksen standardimenetelmiä<sup>368</sup>. Tästä syystä myös tässä työssä käydään läpi ennen varsinaista analyysia itse tutkimuskohde, eli

---

<sup>362</sup> Poggi 2006, 136.

<sup>363</sup> Mann 2006, 351-356.

<sup>364</sup> Forsberg 2011, 219.

<sup>365</sup> Mann 2013, 2.

<sup>366</sup> Hobson 2006, 152, 155-157.

<sup>367</sup> Mann 2006, 356-358.

<sup>368</sup> George & Bennett 2005, 90.

Kolumbian konfliktin historia. Erityistä huomiota pyritään luonnollisesti kiinnittämään FARCin toimintaan, mutta luvussa käsitellään paitsi sen ja Kolumbian valtion, myös muiden sissiryhmien, oikeistolaisten paramilitaarien sekä huumekartellien roolia konfliktissa. Syynä tähän on lähinnä se, että valtion toiminta sissien tukahduttamiseksi on välttämätön osa sissien toiminnan selitystä, ja muut ei-valtiolliset aseelliset toimijat puolestaan tarjoavat oivallisen vertailukohtan FARCille: peilaamalla viimeksi mainitun toimintaa muihin on mahdollista havaita, mitkä osat FARCin toimintaa ovat ominaisia juuri sille.

Lähteinä kaiken edellä mainitun selvittämisessä käytetään, kuten jo johdannossa mainittiin, monia erilaisia primaari- ja sekundaarilähteitä. Pääpaino on kuitenkin Kolumbian historian kokonaisuudella sekä siksi, että lähdemateriaali olisi mahdollista pitää mielekkään kokoisena että siksi, että makrotasosta teoriaa hyödynnettäessä myös lähdemateriaalin on mielekäästä käsitellä tutkimuskohdetta makrotasolla. Yleisesityksiä ei myöskään ole kritisoitu tendenssinomaisuudesta ja konfliktin roolin tarpeettomasta korostamisesta, toisin kuin monia pelkästään konfliktiin keskittyviä teoksia<sup>369</sup>. Tarvittaessa, erityisesti konfliktiin limittyvää huumekauppaa sekä muita sotatalouden muotoja käsiteltäessä, on lähteenä kuitenkin käytetty myös yksittäisiä artikkeleja tai spesifimpeihin teemoihin liittyviä tekstejä.

Oma kysymyksensä on luvun rajaus. Kun kyse on matalan intensiteetin konfliktista, jotka Münkleriä lainatakseni ”alkavat tavalla tai toisella ja päättyvät siellä tai täällä”<sup>370</sup>, on jo pelkästään tarkasteltavana olevan ajanjakson rajaaminen haasteellista. Max Jakobsonin *Diplomaattien talvisodassa* esitettyä klassista vertauskuvaa lainaten siinä missä vuorikiipeilyonnettomuuden syitä tutkittaessa ei ole tarpeen lähteä analysoimaan sellaisia ”pysyviä, muuttumattomia kehyksiä” kuten painovoima, vuorten muotoutuminen tai ihmisten kiinnostus vuorikiipeilyyn vaan ainoastaan niitä viimeisiä harha-askeleita, jotka johtivat kiipeilijän putoamiseen, tulee myös konfliktin syitä selitettäessä keskittyä vain niihin sen mahdollistaneihin tekijöihin, jotka tapahtuivat juuri ennen sen syttymistä. Jakobson toteaa aivan oikein, että tällainen ”[H]istoriallisen kehityskulun lähtökohdan määrääminen on aina mielivaltaisen teko”, joka yhtä kaikki on välttämätöntä ihmisen käsityskyvyn rajallisuuden vuoksi.<sup>371</sup> Tämän työn kontekstissa itse konfliktin alkuketkeksi on asetettu vuosi 1964, joka oli merkittävä paitsi FARCin, myös toisen edelleen toiminnassa olevan merkittävän sissiliikkeen, ELN:n (*Ejército de Liberación Nacional*) historiassa.<sup>372</sup> Vuotta 1964 edeltävää historiaa käydään nopeasti läpi ensimmäisessä alaluvussa, jossa esitetellään Kolumbian poliittinen

<sup>369</sup> LaRosa & Mejía 2012, xviii-xix.

<sup>370</sup> Münkler 2005, 33.

<sup>371</sup> Jakobson 2009, 5-6. Vuorikiipeiljämetafora on alun perin peräisin Marc Blochilta (Bloch 2004, 157-158).

<sup>372</sup> LaRosa & Mejía 2012, 245.

ympäristö ja valaistaan hieman tarkemmin nykykonfliktiin oleellisesti vaikuttanutta, 1940- ja 1950-luvuilla käytyä sisäistä konfliktia joka tunnetaan yleensä vain yksinkertaisesti nimellä *La Violencia* eli ”Väkivalta”. Tämän jälkeen siirrytään itse konfliktin historian läpikäymiseen vuodesta 1964 nykyyhetkeen, tarkemmin ottaen kesän 2014 presidentinvaaleihin joissa neuvotteluilla konfliktin päättämiseksi on oleellinen rooli.

Lopuksi huomautettakoon vielä, että vaikka luku toisinaan sivuaakin Kolumbian yhteiskunnallisia oloja laajemmin, sen ei ole missään tapauksessa tarkoitus antaa kaikenkattavaa kuvaa maan historiasta, vaan keskittyä konfliktin kuvaamiseen. Koska kyseessä on myös siinä mielessä tyypillinen matalan intensiteetin konflikti, että se on keskittynyt vain tietyille, pääasiassa syrjäisille alueille maasta merkittävien osien, erityisesti monien suurten kaupunkien, kärsittyä siitä huomattavasti vähemmän<sup>373</sup>, antaa konfliktiin laajemman näkökulman sijasta keskittyvä tarkastelu maan historiasta kokonaisuutena väistämättä liian väkivaltaisen kuvan. Lisäksi on huomautettava, että Kolumbia on lähinnä maantieteellisistä syistä varsin fragmentoitunut yhteiskunta, jossa niin kulttuuriset kuin poliittisetkin erot eri maantieteellisten alueiden välillä ovat suuria<sup>374</sup>. Tämä näkyy myös konfliktissa siten, että sen rakenne ja tapahtumakulut voivat poiketa toisistaan huomattavasti eri puolilla maata<sup>375</sup>. Tästä syystä konfliktin kulun kuvaus ei missään tapauksessa päde aina yleisesti koko Kolumbiaan eikä (varsinkaan silloin, kun kuvauksessa viitataan tiettyyn maantieteelliseen alueeseen) edes kaikkiin konfliktialueisiin.

## 5.1. Konfliktin tausta

Nykyisen Kolumbian valtion juuret ovat Espanjan siirtomaa-aikana perustetussa Uuden Granadan varakuningaskunnassa. Etelä-Amerikan valtioiden itsenäistyessä Espanjasta varakuningaskunnan pohjalta muodostui 1819 Kolumbian tasavalta, johon kuuluivat myös nykyiset Venezuela, Ecuador ja Panama. Tämän nykyään ”Suur-Kolumbiana” (*Gran Colombia*) tunnetun valtion presidentiksi tuli maanosan itsenäisyysankari Símon Bolívar.<sup>376</sup> Venezuela ja Ecuador kuitenkin irtautuivat hajanaisesta valtiosta jo 1830. Jäljelle jäänyt valtio otti jälleen nimekseen Uusi Granada, kunnes nimi vaihtui uudelleen ja tällä kertaa lopullisesti Kolumbiaksi 1861.<sup>377</sup> Maa sai nykyisen muotonsa vuonna 1903, kun Panama itsenäistyi Yhdysvaltain tuella tuhannen päivän sodaksi kutsutun sisällissodan (1899-1902) jälkeen, kun Kolumbian parlamentti oli kieltäytynyt ratifioimasta maan

<sup>373</sup> Rodríguez 2011, 58; Roldán 2010, 80; Valtonen 2001, 367.

<sup>374</sup> Palacios 2006, xi-xiii; Safford & Palacios 2002, ix; Feiling 2013, 22.

<sup>375</sup> Rodríguez 2011, 58. Vrt. keskenään esim. konfliktin aspekteihin tietyllä alueella keskittyviä tapaustutkimuksia Roldán 2010, Ramírez 2010, Rodríguez 2011, 37-83, 85-132, 133-180.

<sup>376</sup> Valtonen 2001, 349.

<sup>377</sup> Emt, 350.



Yhdysvaltain kanssa neuvottelemaa sopimusta Panaman kanavan rakentamisesta<sup>378</sup>.

Sisäpoliittisesti Kolumbia oli tyypiesimerkki Latinalaista Amerikkaa 1800-luvulla leimanneesta kaksipuoluejärjestelmästä, jonka osapuolina olivat kirkon ja valtion eroa ja federalismia ajaneet liberaalit sekä katolisen kirkon asemaa ja vahvaa keskusvaltaa puoltaneet konservatiivit. Poikkeuksen useimpiin muihin alueen maihin Kolumbia teki siinä, että 1840-luvulla muotoutunut järjestelmä säilyi voimassa myös miltei koko 1900-luvun ajan.<sup>379</sup> Hieman yksinkertaistettuna 1800-luvun loppupuoliskon voidaan sanoa olleen liberaalien dominoimaa, kun taas 1900-luvun alkuvuosikymmenet valta oli konservatiiveilla<sup>380</sup>.

Vuonna 1930 valta siirtyi jälleen liberaaleille konservatiivien asetettua presidentinvaaleihin kaksi ehdokasta, jotka alueelle tyypillisessä yksivaiheisessa enemmistövaalissa saivat molemmat vähemmän ääniä kuin liberaalien ehdokas, vaikka he yhdessä keräsivätkin yli puolet äänisaaliista<sup>381</sup>. Liberaalit pitivät valtaa vuoteen 1946, kunnes menettivät sen samankaltaisessa tilanteessa kuin konservatiivit 16 vuotta aiemmin. Jakautunut puolue asetti kaksi ehdokasta: puolueen perinteisempiä linjoja edustaneen Gabriel Turbayn sekä vasemmalle kallistuneen Jorge Eliecer Gaitánin, jotka molemmat jäivät äänimäärässä konservatiivien ehdokkaan Mariano Ospina Pérezin taakse. Yhteistä edellisen vallanvaihdoksen kanssa oli myös se, että vallan siirtyminen ei sujunut ilman yhteenottoja puolueiden kannattajien välillä.<sup>382</sup> Kolumbialainen yhteiskunta oli jo sadan vuoden ajan perustunut konservatiivien ja liberaalien vastakkainasettelulle jopa siinä määrin, että puolueiden kannattajille, joita löytyi köyhimmistäkin kansankerroksista, puolue oli vähintään yhtä merkittävä identifikaation kohde kuin Kolumbian valtio. Järjestelmässä, jossa valtaa piti hyvin pitkälti vain toinen puolueista kerrallaan, identiteettipolitiikka ruokki helposti osapuolten välisiä kaunoja ja polarisoi yhteiskuntaa etenkin maaseudulla tavalla, jolla oli erittäin vakavia seurauksia.<sup>383</sup>

Toisin kuin 1930 väkivalta ei nimittäin vuoden 1946 vaalien jälkeen lakannut kokonaan, ja sai vielä uuden sytykkeen, kun koko liberaalipuolueen yhteiseksi presidenttiehdokkaaksi seuraaviin vaaleihin sovittu Gaitán murhattiin 1948. Liberaalit syytivät teosta konservatiiveja, konservatiivit taas radikaalivasemmistoa, jonka he epäilivät tavoitelleen maahan syntynyttä anarkiaa. Molemmat syytökset olivat erittäin todennäköisesti paikkansa pitämättömiä, mutta se ei estänyt puolueiden

---

<sup>378</sup> Valtonen 2001, 355-356.

<sup>379</sup> Bushnell 1993, viii, 96-97, 117.

<sup>380</sup> Valtonen 2001, 351-357; Bushnell 1993, 289-291.

<sup>381</sup> Valtonen 2001, 359; Bushnell 1993, 291.

<sup>382</sup> Valtonen 2001, 359, 361.

<sup>383</sup> Bushnell 1993, 201, 205-206; LaRosa & Mejía 2012, 60-62.

kannattajien välistä yhteenottoa. *Bogotazona* tunnettu väkivalta vaati yli tuhat kuolonuhria, ja sen vaikutukset heijastuivat myös muualle maahan, missä sekä liberaalit että konservatiivit tappoivat vastapuolen edustajia omilla vahvoilla alueillaan.<sup>384</sup>

*La Violencian* nimellä yleisesti tunnettujen väkivaltaisuuksien katsotaan yleensä saaneen alkunsa *Bogotazosta*. Se kuitenkin voimistui entisestään, kun loppuvuodesta 1949 järjestettiin presidentinvaalit, joita liberaalit boikotoivat perusteenaan konservatiivien väkivallantekojen uhka. Liberaalien vastaehdokkaiden puuttuessa presidentiksi valittiin konservatiivien jyrkintä siipeä edustanut Laureano Gómez, joka liberaalien keskuudessa tunnettiin nimellä *El Monstruo*, ”Hirviö”. Gómezin valtaannousu kiihdytti liberaalien vastarintaa ajaen maan täysimittaisen sisällissodan partaalle, ja 1950-luvun alkupuoli vaati valtaosan *La Violencian* kaikkiaan 100000 – 200000 uhrista.<sup>385</sup>

Gómezin tiukka linja vieraannutti hänet paitsi liberaaleista, myös suuresta osasta puoluetovereitaan. Hänen kannaltaan vakavinta oli kuitenkin välien kärjistyminen Kolumbian armeijan johdon kanssa, mikä johti armeijan komentajan Gustavo Rojas Pinillan johdolla tehtyyn sotilasvallankaappaukseen vuonna 1953. Rojas Pinilla pyrki vakiinnuttamaan asemansa ja lopettamaan liberaalien ja konservatiivien välisen väkivallan esiintymällä kokoavana, puolueiden ulkopuolisena voimana vailla sen tarkempaa poliittista linjaa kuin ”kristillisen ja bolivaarisen valtion luominen”. Käsitteessä yhdistyivät arvokonservatismi ja patriotismi, mutta Rojas Pinilla otti mallia myös peronismista ja pyrki saamaan tukea vallalleen työväestön keskuudesta. Molempien vanhojen puolueiden näkemyksistä poikkeavat linjat saivat ne yhdistämään voimansa Rojas Pinillaa vastaan, jonka suosiota heikensi myös se, että hän ei lupaavalta vaikuttaneesta alusta huolimatta ollut kyennyt lopettamaan *Violenciaa*. Konservatiivien ja liberaalien johtohahmot sopivat keväällä 1957 keskinäisestä vallanjaosta ja organisoivat sen jälkeen yleislakon, joka kaatoi Rojas Pinillan.<sup>386</sup>

Diktatuurin kaaduttua maan poliittinen johto pyrki yhteistuumiin katkaisemaan *La Violencian* taustalla olleen puolueiden välisen vastakkainasettelun. Ratkaisu oli ”Kansallisen rintaman” (*Frente Nacional*) nimellä tunnettu omalaatuinen järjestely, jossa maan kaikki vaaleilla valittavat tehtävät kuntatasolta parlamenttiin ja hallitukseen jaettiin tasan konservatiivien ja liberaalien kesken. Ainut poikkeus oli presidentinvirka, jota ei voinut jakaa kahtia: sen kohdalla sovittiin, että presidentti valittaisiin aina toisesta puolueesta kuin edeltäjänsä. Kansanäänestyksellä hyväksytyn järjestelmän suunniteltiin kestävän seuraavat neljä vaalikautta eli kaikkiaan 16 vuotta. Ilmeisestä

<sup>384</sup> Bushnell 1993, 201-204; Palacios 2002, 141-142; Valtonen 2001, 362.

<sup>385</sup> Palacios 2002, 145-147; Bushnell 1993, 204-205; Valtonen 2001, 362-363.

<sup>386</sup> Bushnell 1993, 214-222; Valtonen 2001, 363-364.

epädemokraattisuudestaan huolimatta se ei ollut niin eksklusiivinen kuin miltä saattaisi kuulostaa, sillä molemmat puolueet olivat paitsi kannattajapohjaltaan laajoja, myös niin heterogeenisiä, että esimerkiksi maan poliittinen vasemmisto kykeni osallistumaan vaaleihin liberaalien riveistä. Tästä huolimatta järjestelmän ongelmallisuus alkoi nopeasti heijastua laskevana äänestysaktiivisuutena. Onnistumisiakin Kansallinen rintama kuitenkin sai aikaan, sillä sen ensimmäisen presidentin, liberaalien Alberto Lleras Camargon tekemä armahdustarjous sai valtaosan *La Violencian* aikaisista aseistetuista konservatiivi- ja liberaaliryhmistä laskemaan aseensa. Jäljelle jääneet kapinallisryhmät, joille sissitoiminta oli alkanut muodostua jonkinasteiseksi elämäntavaksi, olivat taustaltaan joko epäpolitisoituneita maantierosvoja tai kommunisteja. Viimeksi mainituista muodostui Kansalliselle rintamalle pitkäkestoinen ongelma.<sup>387</sup>

## 5.2. Konfliktin syntyminen ja alkuvaiheet (1964-1978)

Kansallisen rintaman aikakauden toisen presidentin, Guillermo León Valencian kauden (1962-66) alkaessa vaikutti siltä, että *La Violencian* jäljiltä jääneitä ryhmiä vastaan tehdyt sotilasoperaatiot olivat rauhoittamassa maan lopullisesti. Väkivaltaisuuksia esiintyi edelleen, mutta niissä menehtyneiden määrä oli laskussa. Valencian kauden puolivälissä kuolonuhrien määrä putosi alle tuhanteen vuodessa, joka oli alle kymmenesosa *La Violencian* vuosien keskiarvosta. Kuitenkin juuri tuolloin, vuonna 1964, kävivät yhä ilmeisimmiksi merkit siitä, että väkivalta ei ollut hiipumassa, vaan ainoastaan muuttamassa muotoaan hallituksen ja vasemmistolaisten sissiliikkeiden väliseksi.<sup>388</sup>

Sissiliikkeistä kaksi vanhinta olivat, kuten edellä on jo todettu, FARC sekä ELN. Huolimatta niiden syntyhistorian samanaikaisuudesta liikkeet olivat taustaltaan selvästi erilaisia. FARCin tausta oli Kolumbian kommunistisen puolueen jo 1920-luvulta aina *La Violencian* aikoihin asti Cundinamarcan ja Toliman maakuntien eteläosissa Bogotásta lounaaseen harjoittamassa talonpoikaisväestön agitoinnissa. Tämän toiminnan seurauksena talonpojat muodostivat vähitellen alueellisia itsepuolustusjoukkoja, joiden tarkoitus oli turvata heidän pyrkimyksensä itsenäiseen maanomistukseen ja asutustoimintaan. Ensisijainen suojautumisen kohde ei niinkään ollut valtio, vaan muut talonpoikaisyhteisöt: yhteisöjen välillä vallitsi sitkeä kilpailuasetelma ja ne pyrkivät usein vahvistamaan asemiaan turvautumalla erilaisten aseellisten ryhmien suojeluun. *La Violencian* aikana tämä klientilistinen järjestelmä politisoitui, kun osasta yhteisöjä muodostui konservatiivisia ja osasta liberaaleja ryhmiä. Viimeksi mainitut jakautuivat vielä ”puhtaisiin” (*limpios*) liberaaleihin ja kommunistiyhteyksisiin (*comunes*). Kommunistien asema vahvistui, kun Kansallisen rintaman

<sup>387</sup> Valtonen 2001, 364-365; Bushnell 1993, 223-225.

<sup>388</sup> Valtonen 2001, 365; Bushnell 1993, 205, 226-227; Palacios 2006, 166.

synnyn myötä liberaalit sissiryhmät demobilisoituivat joko osana puoluettaan tai itsenäisesti toimintaansa jatkaneiden radikaalimpien liberaaliryhmien liittyessä kommunisteihin. Violencian päättyessä nämä kontrolloivat pääkaupungin eteläpuolella useita harvaan asuttuja alueita Magdalena-joen yläjuoksulla Toliman, Huilan, Metan, Caquetán ja Caucan maakunnissa.<sup>389</sup>

Nämä alueet, jotka olivat saaneet alkunsa suurtilallisia ja kauppiaita boikotoineista paikallistalouksista, muodostuivat vähitellen yhä omalakisemmiksi yhteisöiksi. Omalakisuu­den kasvaessa kasvoivat kuitenkin myös valtion vastatoimet, joita ruokkivat erityisesti maan parlamentissa esitetyt kylmän sodan retoriikkaa henkivät syytökset keskellä maata sijaitsevista ”itsenäisistä tasavalloista”. 1950- ja 1960-lukujen aikana armeija toteutti useita iskuja, joilla sissien valta alueella pyrittiin nujertamaan ja alueet saattamaan takaisin valtion kontrolliin. Iskujen luonne vaihteli Yhdysvaltain Vietnamin sodassa toteuttaman vastakumouksellisen sodankäynnin mallin mukaisista, ankaraa sotilaallista voimaa käyttäneistä operaatioista pehmeämpiin, sotilas- ja siviilijoukkoja yhdistäneisiin operaatioihin, joissa alueille tarjottiin myös niiltä aiemmin puuttuneita (valtion) terveydenhoito- ja infrastruktuuripalveluita.<sup>390</sup>

Perinteisten tukialueiden joutuminen armeijan hyökkäysten kohteeksi johti siihen, että sissiryhmät siirtyivät perinteisten *La Violencian* aikaisten sissitukikohtien lisäksi myös monilta osin uusille seuduille, erityisesti vasta äskettäin asutetuille alueille Cordillera Orientalin<sup>391</sup> etelä- ja itäpuolisilla tasangoilla, missä niiden merkittäväksi tukialueeksi muodostui erityisesti Guaviaren maakunta. Samalla myös niiden toiminta-ajatus muuttui, sillä vuodesta 1964 lähtien, paljolti vastauksena valtion tekemiin iskuihin – erityisesti nk. ”operaatio Marquetaliaan” toukokuussa 1964, ryhmät alkoivat yhtenäistää toimintaansa ja muuttivat aiemmin puhtaan puolustuksellisen strategiansa liikkuvaan ja offensiiviseen sissisodankäyntiin.<sup>392</sup> Tätä pidetään varsin yleisesti FARCin syntyhetkenä<sup>393</sup>, vaikka virallisesti liike järjestäytyi ja ottikin nimensä vasta kaksi vuotta myöhemmin<sup>394</sup>. Alusta alkaen sen johdossa oli talonpoikaistaustaisissa aseellisissa ryhmissä jo *La Violencian* aikana 1950-luvun alusta toiminut Manuel Marulanda (oik. Pedro Antonio Martín Marín), josta usein käytettiin vain hänen *La Violencian* ajoilta periytyvää liikanimeään Tirofijo (”Varma laukaus”). Vuosikymmenten saatossa Tirofijo-Marulanda kohosi legendaariseen maineeseen osoitettuaan kuolemastaan liikkuneet huhut vääriksi useaan eri otteeseen.<sup>395</sup>

<sup>389</sup> Safford & Palacios 2002, 349, 355; Labrousse 1999, 316-317; Palacios 2006, 164, 166; Bushnell 1993, 244; Guáqueta 2003, 75; Valtonen 2001, 365

<sup>390</sup> Safford & Palacios 2002, 323, 356; Ramírez 2010, 88, 105-106; Palacios 2006, 166.

<sup>391</sup> Itäisin Andien vuorijonoista Kolumbiassa.

<sup>392</sup> Safford & Palacios 2002, 323, 355-356; Ramírez 2010, 106; Labrousse 1999, 317; Palacios 2002, 166-167.

<sup>393</sup> Guáqueta 2003, 75; LaRosa & Mejía 2012, 88, 245; Valtonen 2001, 365.

<sup>394</sup> Safford & Palacios 2002, 356.

<sup>395</sup> Safford & Palacios 2002, 354-356; Bushnell 1993, 244; LaRosa & Mejía 2012, 88.

FARC onnistui rekrytoimaan seuraajia erityisesti uusilla, vastikään asutetuilla tukialueillaan, jotka kuuluivat maan syrjäisimpiin alueisiin. Siellä FARC myös omaksui nopeasti maanvaltaajien ja rajaseudun siirtolaisten suojelijan roolin. Liitto oli luonteeltaan taktinen, sillä mainitut ryhmät olivat luonteeltaan pientilallisuutta kannattavia, kun taas FARCin tavoitteet olivat kollektivistisia: se pyrki rikkomaan Kolumbian yhteiskunnan hierarkkisine sosioekonomisine rakenteineen ja rakentamaan tilalle sosialistisen järjestelmän. FARCin ideologia oli neuvostomarxismiin ja kylmän sodan vastakkainasettelun soveltamista paikallisiin oloihin, mikä näkyi mm. siinä, että se piti Kolumbian valtiota ja turvallisuuskoneistoa Yhdysvaltain hegemonian käsikassaroina. Varsinkin alkuvaiheissa ryhmän yhteydet Kolumbian kommunistiseen puolueeseen olivat tiiviit, ja puolueen johto piti sitä jopa aseellisena siipenään. Luonnehdinta oli liioiteltu, sillä FARCilla oli oma johtonsa, mutta yhtä kaikki sen ja kommunistipuolueen lopulliset tavoitteet olivat samanlaisia, ja osapuolet tekivät tilaisuuden tullen yhteistyötä. FARCin suhde kommunistipuolueeseen voidaan nähdä jossain määrin verrannollisena toiseen vuonna 1964 syntynsä saaneeseen tahoon, jossa kommunisteilla oli merkittävä rooli, uuteen ammattijärjestöön nimeltä *Confederación Sindical de Trabajadores de Colombia* (CSTC). Aiemmat syndikaatit olivat olleet enemmän tai vähemmän sidoksissa maan valtapuolueisiin.<sup>396</sup>

Toimintansa alkuvaiheissa FARC pyrki aktiivisesti laajentamaan toimintakenttäänsä maan itäosista luomalla itselleen uutta tukialuetta kahvikasvatuksesta tunnettuun Quindíon maakuntaan Kolumbian länsiosissa. Yritys kuitenkin epäonnistui, ja liike kärsi merkittäviä tappioita. Vahingosta viisastuneena FARC keskittyikin tappioista toivuttuaan hitaaseen kasvuun lujittaen vähitellen kannatuspohjaansa talonpoikaisväestön keskuudessa.<sup>397</sup>

Siinä missä FARC oli taustaltaan talonpoikainen, ELN oli radikaalin opiskelijanuorison liike<sup>398</sup>. Se edusti Kuuban vallankumouksen ja Che Guevaran sissisodankäynnin oppien inspiroimaa nk. *foquismo*-ideologiaa, jonka johtoajatukseksi oli, että urbaanissa ympäristössä syntyneen vallankumouksen etujoukon oli siirryttävä maaseudulle, jossa se muodostaisi vallankumouksellisen ”polttopisteen” (*foco*) talonpoikaisväestön keskuuteen. Teorian mukaan tämä lisäisi sekä talonpoikien että johtajien vallankumouksellisuutta.<sup>399</sup> Ensimmäiset Kuuban tukemat *foquista*-ryhmät toimivat vuosina 1961-63, mutta niiden toiminta epäonnistui. ELN oli tuolloin jo olemassa, mutta ainoastaan ryhmänä radikalisoituvia opiskelijoita, jotka tukivat Alfonso López Michelsenin vasemmistoliberaalia kampanjaa vuoden 1962 presidentinvaaleissa (Michelsenin ehdokkuus oli

<sup>396</sup> Bushnell 1993, 243-244; Safford & Palacios 2002, 356; Guáqueta 2003, 75.

<sup>397</sup> Safford & Palacios 2002, 356.

<sup>398</sup> Valtonen 2001, 365

<sup>399</sup> Safford & Palacios 2002, 355

vastoin Kansallisen Rintaman periaatteita, joiden mukaan 1962 presidentiksi tuli valita konservatiivi). Kuuban ja venezuelalaisen FALN-liikkeen vaikutuksesta ELN kuitenkin liukui äärivasemmistoon, omaksui marxismi-leninismiin, vaikkakaan ei yhtä ”oikeaoppisessa” muodossa kuin FARC, ja aloitti pienten terrori-iskujen sarjan kaupungeissa. Seuraavien vuosien aikana ELN kuitenkin siirtyi Kuubasta tulleiden joukkojen vaikutuksesta Santanderin maakuntaan, jossa vuonna 1963 tapahtuneelle Barrancabermejan öljytyöläisten lakolla oli merkittävä rooli liikkeen muotoutumiselle. ELN aloitti hyökkäyksensä Santanderin maaseudulla vuosien 1964-65 aikana kun samalla toissijaiseksi jäänyt urbaani verkosto paljastui ja hajotettiin. Tätä pidetään ELN:n nykymuotoisen toiminnan alkuna.<sup>400</sup> Julkisuuteen liikkeen nosti erityisesti nk. vapautuksen teologiaa edustanut Bogotá yliopiston entisen opiskelijapappi Camilo Torres, joka radikalisoituttuaan liittyi ELN:ään 1965 saaden kuitenkin surmansa yhteenotossa armeijan kanssa jo seuraavana vuonna.<sup>401</sup>

Taustaltaan FARCin ja ELN:n välistä oli kolmas merkittävä 1960-luvulla syntynyt sissiliike, vuonna 1967 Antioquian maakunnan pohjoisosien rannikkotasangoilla toimintansa aloittanut EPL (*Ejército Popular de Liberación*). Sen tausta oli osittain *foquismo*-ideologiassa ja osittain perinteisemmässä kommunismissa, mutta erityisesti se profiloitui omaksumalla kommunismin maolaisen muodon. Kuten FARC ja ELN, myös EPL säilyi 1960-luvulla pienenä ja toiminnaltaan alueellisesti hyvin rajautuneena organisaationa.<sup>402</sup>

Huolimatta sissien toiminnan pienestä mittakaavasta ryhmiin suhtauduttiin alusta asti vakavasti, olihan vallankumouksellinen sissisota osoittanut tehokkuutensa Kuubassa muutamaa vuotta aikaisemmin. Yhdysvaltain Kolumbian hallitukselle antama sotilaallinen tuki lisääntyi huomattavasti vuosikymmenen alkupuoliskolta lähtien, ja se oli suunnattu paljolti juuri sissejä vastaan. Tuen seurauksena Kolumbian armeijan koko yli kaksinkertaistui viidessä vuodessa.<sup>403</sup> Aluksi näyttikin siltä, että armeijalla olisi resurssit sissien nujertamiseen, sillä sen ELN:ään 1970-luvun alussa kohdistamat iskut olivat ajaneet vuoteen 1973 liikkeen niin ahtaalle, että ELN päätyi vaihtamaan koko johtonsa teloitettuaan sitä ennen osan jäsenistöstään sisäisten ideologiaristiriitojen vuoksi.<sup>404</sup>

Samanaikaisesti kuin valtio lujitti sotilaallista asemaansa, oli Kansallisen rintaman legitimizeetti kuitenkin heikkenemässä. Rintama oli toteuttanut tarkoituksensa tekemällä lopun konservatiivien ja

---

<sup>400</sup> Safford & Palacios 2002, 358-359; LaRosa & Mejía 2012, 245; Feiling 2013, 119; Bushnell 1993, 245.

<sup>401</sup> Bushnell 1993, 243-244. LaRosa & Mejía 2012, 88. Vapautuksen teologiasta enemmän mm. Vuola 1991.

<sup>402</sup> Safford & Palacios 2002, 355; Valtonen 2001, 365; Bushnell 1993, 246-247.

<sup>403</sup> Kline 1983, 86; Feiling 2011, 222.

<sup>404</sup> Safford & Palacios 2002, 359; Bushnell 1993, 245.

liberaalien vastakkainasettelusta, mutta samalla puolueiden välinen vallanjako oli synnyttänyt uuden ja kasvavan jaon niiden ja molempiin puolueisiin identifioitumattomien, lähinnä vasemmistotaustaisten ryhmien välille. Järjestelmä, jossa poliittinen osallistuminen oli rajattu kahteen valtapuolueeseen, antoi samalla tiettyä legitimitettä sitä vastaan kohdistetulle ulkoparlamentaariselle toiminnalle.<sup>405</sup> Myös kiinnostus poliittiseen osallistumiseen oli matalaa: Kansallisen rintaman kolmansissa presidentinvaaleissa vuonna 1966 yli puolet äänioikeutetuista jätti äänestämättä.<sup>406</sup> Järjestelmän uskottavuutta heikensi entisestään se, että konservatiivit ja liberaalit sopivat 1968 nk. *desmonte*<sup>407</sup>-järjestelystä, jossa sovittiin että vaikka presidentin kierrätys puolueelta toiselle ja kongressipaikkojen sekä virkatehtävien jakaminen kahtia loppuisikin sopimuksen mukaisesti 1974, jaettaisiin hallituspaikat jatkossakin molemmille puolueille<sup>408</sup>. Kutakuinkin entisellään pysyi myös kiinnostus poliittiseen osallistumiseen, sillä vuoden 1978 vaaleissa äänestysprosentti oli vain 40, ja suurimmissa kaupungeissa ainoastaan joka neljäs äänioikeutettu äänesti<sup>409</sup>.

Tyytymättömyyden kohdistuminen Kansalliseen rintamaan ja sen keskittyminen kaupunkiseuduille tuli hyvin esille 1970-luvun merkittävimmissä uudessa sissiliikkeessä, M-19:ssä, joka oli 1970- ja 1980-luvulla FARCia ja ELN:ää huomattavampi tekijä. Sen taustalla oli entisen diktaattorin Rojas Pinillan 1960-luvulla perustama ”kansanliike” ANAPO eli *Alianza Nacional Popular*, jolla hän pyrki haastamaan järjestelmän sisältä käsin: ANAPO asetti omia ehdokkaitaan sekä liberaalien että konservatiivien listoille. Linjaltaan liike jatkoi Rojas Pinillan valtakauden ja ennen kaikkea sen loppuvaiheiden nationalistista populismia, jossa perinteinen koti-uskonto-isänmaa -ajattelu yhdistyi vasemmistolaiseen sosiaali- ja talouspolitiikkaan sekä kriittisyyteen vallanpitäjiä ja Yhdysvaltoja kohtaan. Sen kannattajat muodostuivat lähinnä urbaaneista köyhistä ja alemmasta keskiluokasta. Liike saavutti suurimman kannatuksensa vuoden 1970 presidentinvaaleissa, jolloin sen ehdokkaana konservatiivien listoilta ollut Rojas Pinilla hävisi vaalit niukasti Kansallisen rintaman ”viralliselle” ehdokkaalle Misael Pastranalle. Monet epäilivät tulosta väärennetyksi, sillä hallitus keskeytti virallisen tulosseurannan ja ilmoitti vasta seuraavana aamuna tulokset, joiden mukaan Pastrana oli voittanut. Mahdolliset protestit ehkäistiin määräämällä ulkonaliikkumiskielto suurimpiin kaupunkeihin. Seuraavien vuosien aikana hallitus toteutti joukon poliittisia manööverejä, joilla varmistettiin, ettei ANAPO enää muodostanut poliittista uhkaa.<sup>410</sup>

<sup>405</sup> Safford & Palacios 2002, 325; Guáqueta 2005, 75; Valtonen 2001, 366.

<sup>406</sup> Halperin Donghi 1990, 620-621

<sup>407</sup> Desmonte kääntyy tässä asiayhteydessä suomeksi lähinnä ”purkuna” (Safford & Palacios 2002, 324).

<sup>408</sup> Ibid.

<sup>409</sup> Rouquié 1984, 232.

<sup>410</sup> Bushnell 1993, 228-230; Valtonen 2001, 366; Safford & Palacios 2002, 332; Kline 1983, 84-85.

Joukko ANAPOn vasemmistoa tulkitsi edellä mainitut tapahtumat niin, että muutos järjestelmään olisi mahdollista ainoastaan väkivaltaisain keinoin. Tämä ryhmä perusti vuonna 1973 vallankumouksellisen liikkeen, jonka nimeksi tuli Movimiento 19 de Abril (vuoden 1970 vaalipäivän 19. huhtikuuta mukaan) eli lyhyemmin M-19. Aktiivisen vastarinnan ryhmä aloitti pari vuotta myöhemmin Rojas Pinillan kuoltua. Sen linja oli ANAPOn tavoin hyvin epäselvä, mutta lähinnä sitä voisi luonnehtia sekoitukseksi vahvaa nationalismia, yleisvasemmistolaisuutta ja amerikkalaisvastaisuutta. Toisin kuin aiemmat sissiliikkeet M-19 erikoistui toimimaan nimenomaan kaupungeissa ottaen mallia Uruguayn Tupamaros-kaupunkisisseilä. Se toteutti mm. pankki- ja kaupparyöstöjä ja keräsi kannatusta köyhälistökortteleista Robin Hood -tyyppisellä rahojen jakamisella. Iskuillaan liike tavoitteli enemmän hallituksen painostamista muutoksiin kuin omaa valtaanpääsyä, ja monesti sen toiminnassa olikin mukana runsaasti teatraalisuutta: se mm. varasti museosta Simon Bolívarin miekan ilmoittaen palauttavansa sen vasta kun ”Bolívarin ihanteisiin olisi palattu”. Muutenkin liike hyödynsi aktiivisesti tuolloin pinnalle nousutta vasemmistobolivaristista retoriikkaa, jota sittemmin teki tunnetuksi mm. Hugo Chávez. M-19 toiminta ei kuitenkaan rajoittunut vain erilaisiin ryöstöihin, vaan siinä oli myös vahva terrorielementti: liike mm. tappoi merkittävän ay-johtajan José Raquel Mercadon siitä huolimatta, että tämä köyhistä oloista kotoisin olevana afrokolumbialaisena oli taustaltaan samaa ryhmää, josta liike hankki kannatustaan.<sup>411</sup>

M-19 lisäksi 1970-luvun aikana syntyi useita muitakin sissiliikkeitä. Niistä ehkä huomattavin oli 1900-luvun alkupuolen intiaanijohtajan mukaan nimetty Quintín Lame, joka profiloitui erityisesti intiaanien maaomaisuuden puolustajana. Se, samoin kuin Carlos Lleras Restrepon presidenttikauden (1966-1970) maareformipolitiikan (jonka yhtenä syynä on pidetty halua vähentää sissien vaikutusvaltaa) tuloksena synnytetty kansallinen talonpoikaisjärjestö ANUC asemoituivat jossain määrin sekä valtiokoneistoa että muita, yksityisten pientilojen syntyä edistänyttä maareformia kollektivistisen politiikkansa vuoksi vastustaneita sissiryhmiä vastaan. Quintín Lamen ja muiden sissiryhmien välejä kiristi myös se, että ensiksi mainittu katsoi muiden sissien pyrkivän valjastamaan intiaaniradikalismia myös sellaisten asioiden ajamiseen, joilla ei ollut merkitystä intiaaneille. ANUC puolestaan liukui monin paikoin äärivasemmiston käsiin, mutta tämä kehityskulku vieraannutti suuren osan talonpoikaisväestöstä järjestöstä, jonka asema oli muutenkin heikentymässä 1970-luvun hallitusten edistettyä maareformia varsin laimeasti.<sup>412</sup>

Juuri edellä kuvatun kaltaiset ristiriidat sekä sissiliikkeiden ja niiden taustaryhmien faktionalisaatio

<sup>411</sup> Valtonen 2001, 366; Bushnell 1993, 245-246.

<sup>412</sup> Valtonen 2001, 365-367; Bushnell 1993, 233-234, 247-248.



– jälkimmäistä arvosteli mm. Kolumbian kommunistipuolueen äänenkannattaja – vaikeuttivat niiden valitseman väkivaltaisen strategian tehokasta toteuttamista. 1970-luvun lopulla eri sissiryhmät olivat saaneet haltuunsa enimmäkseen maaseudulla sijaitsevia, toisistaan eristyksissä olevia kohtuullisen suuriakin maaseutuvyöhykkeitä. Näillä alueilla sisseillä oli, jos ei kontrollia, niin ainakin kapasiteetti estää valtion kontrolli, joka tosin monin paikoin oli jo ennen sissejä ollut varsin olematon. Tämä kuitenkin johtui paljolti siitä, että valtion oli mielekkäämpää pyrkiä vain patoamaan sissien toiminta liikkeiden vahvimille tukialueille kuin juuria se kokonaan pois – jälkimmäiseen resurssit eivät armeijan voimistumisesta huolimatta riittäneet. M-19 toiminta kaupungeissa oli valtion uskottavuuden kannalta huolestuttavampi ilmiö, mutta senkään merkitystä ei pidä liioitella: vuonna 1977 järjestetty yleislakko oli huomattavasti voimakkaampi protesti hallitusta vastaan kuin sissien toiminta, mutta niinpä valtio myös tukahdutti sen tehokkaasti.<sup>413</sup>

### **5.3. Konfliktin monimuotoistuminen ja limittyminen huumekauppaan (1978-1990)**

Vuonna 1978 presidentiksi valittiin liberaalien Julio César Turbay Ayala, joka jatkoi edeltäjänsä López Michelsenin tavoin desmote-järjestelyä ottamalla hallitukseen konservatiiveja näiden kongressiin saamien paikkojen edellyttämässä suhteessa. Turbayn hallituskauden aikana sissien toiminta kiihtyi: M-19 suoritti useita näyttäviä iskuja, joihin lukeutuivat asevarkaus armeijan tukikohdasta Bogotassa vuonna 1979, sekä seuraavana vuonna joukon diplomaatteja, ml. Yhdysvaltain lähettiläs, kaappaaminen panttivangeiksi Dominikaanisen tasavallan lähetystöstä kesken siellä pidetyn vastaanoton ja vapauttaminen lunnaita vastaan. Myös ELN palasi huomionarvoiseksi tekijäksi tuhon partaalta uutena keulakuvanaan espanjalainen entinen pappi Manuel "el cura" Pérez. Liikkeen aiempi tiukka ideologisuus, joka oli vienyt sen poliittiseen eristykseen tukialueillaan, väheni Pérezin korostaessa ammattiliittoyhteyksien kehittämisen tarpeellisuutta. Hallituksen kyvyttömyys tukahduttaa sissejä johti maan eliitin turhautumiseen, varsinkin siksi, että M-19 myötä toiminta oli levinnyt myös eliitin "omille", väkivallalta aiemmin säästyneille alueille kaupunkeihin. Turbayn hallituksen vastaus oli hyväksyä myös laittomien toimien käyttö sissejä ja heidän tukijoikseen epäiltyjä vastaan. Poliittisten vankien kiduttaminen, sissiyhteyksistä tai -sympatioista epäiltyjen "katoamiset" (yleensä erilaisten kuolemanpartioiden toimesta) ja muut ihmisoikeusloukkaukset lisääntyivät samalla, kun hallituksen – joka antoi johtotasollakin vähintään hiljaisen hyväksyntänsä toimille – maine rapistui.<sup>414</sup>

Vaikka M-19 sai runsaasti huomiota toimistaan ja Nicaraguan sandinistivallankumouksen innoittamana levittäytyi ajoittain maaseudulle, FARC säilyi kooltaan selvästi suurimpana

<sup>413</sup> Bushnell 1993, 247-248, Safford & Palacios 2002, 336; Palacios 2002, 184.

<sup>414</sup> Bushnell 1993, 245, 253-254, 257; Valtonen 2001, 367; Safford & Palacios 2002, 359.

sissiryhmänä. Monilla sen laajoista tukialueista Magdalenajoen yläjuoksulla ja itäisillä tasangoilla sissien ja muun väestön välille oli pikku hiljaa kehittynyt eräänlainen symbioosi, jossa sissit muodostivat aseellisena toimijana alueen epävirallisen järjestysvallan ja saivat talonpojilta elintarvikkeita ja majoitusta. Järjestely oli varsin epämuodollinen, sillä vastikään asutetuilla alueilla oli totuttu auttamaan uusia tulijoita, kantoivat nämä aseita tai eivät. Toisinaan FARC suojeli talonpoikia karjankasvattajien ja suurtilallisten palkkaamilta jengeiltä ja häätöyryyksiltä ja esti kauppiaita ostamasta talonpoikien tuotteita polkuhintaan. Toisaalta levottomimmilla seuduilla FARC (samoin kuin ELN joillain omista tukialueistaan) sai tukea toisinaan myös suurtilallisilta ja karjankasvattajilta, jotka näkivät sisseillä olevan valtion väkivaltakoneiston poissa ollessa rikollisuutta torjuvan ja aluetta rauhoittavan vaikutuksen.<sup>415</sup>

Samanaikaisesti sissit pyrkivät levittämään ideologista kannatustaan. Tämä tapahtui yhtäältä erilaisina alueellisina kehittämistoimenpiteinä, kuten uusien lajien kasvatuskokeiluina, infrastruktuurin kehittämisenä, kaivojen ja yhteisöomisteisten myllyjen rakentamisena, koulujen perustamisena sekä terveydenhuollon kehittämisenä. Toisin sanoen FARC toimi Kolumbian valtion korvikkeena alueilla, joilla valtio oli menettänyt poissaolonsa vuoksi legitimizeettinsä. Jopa Kolumbian maatalousministeriö tunnusti, että sissien vaikutus ei ollut yksinomaan negatiivinen.<sup>416</sup> Toisen keinon kannatuksen edistämiseksi tarjosi uusien yhteistyötahojen etsiminen: näitä olivat jo edellä mainittujen ammattiliittojen lisäksi myös talonpoikaisorganisaatiot ja muut kansalaisjärjestöt. Yhteistyömuotoihin kuuluivat esimerkiksi logistinen tuki ja poliittinen kasvatus sekä yksittäistapauksissa myös tiiviimmät ad hoc -liitot. Aina ideologinen vaikutusvalta ei ollut suurta, sillä varsinkin alueilla, joilla klienttisuhteet olivat tavallisia, sissit nähtiin helposti vain uutena patronuksena. Toisaalta sissit saivat ideologista tukea paitsi maattomilta talonpojilta ja vaille teiden ja vesijohtojen kaltaisia peruspalveluita jääneiden syrjäseutujen pikkukaupunkien asukkailta, myös urbaanimmasta ympäristöstä, joissa heidän kannattajiaan löytyi erityisesti tyytymättömistä keskiluokan intellektuelleista ja urbaaniköyhälistöstä.<sup>417</sup>

1980-luvun alku muodostui kuitenkin käännekohdaksi, sillä sen aikana niin FARC kuin ELN:kin päättivät tietoisesti siirtää edellisten vuosikymmenten myötä kasvaneen suosionsa ideologisen lujittamisen toiselle sijalle ja nostivat prioriteeteikseen sotilaalliset ja taloudelliset tavoitteet. Sissit olivat aiemminkin perineet pakkoveroa suurtiloilta, mutta vähitellen verotuksen kohteeksi joutuivat myös erilaiset pienyrittäjät – pienviljelijät, kauppiat ja jopa torimyyjät. Tällainen taloudellisen aseman lujittaminen johti kannatuksen roimaan laskuun. Tämä ei toki pätenyt kaikkeen

<sup>415</sup> Rodríguez 2011, 11,143; Labrousse 1999, 318; Bushnell 1993, 254; Safford & Palacios 2002, 359.

<sup>416</sup> Labrousse 1999, 318-319.

<sup>417</sup> Rodríguez 2011, 12-13, 143; Safford & Palacios 326-327; Bushnell 1993, 256.

varainkeruuseen: ELN sai suoranaisen lottovoiton, kun Araucan osavaltion tasangoille Venezuelan rajoille perustetut uudet öljykentät yhdistettiin Karibian rannikolle ELN:n koillis-Kolumbian ydinalueiden läpi kulkevalla putkella. Rakennuttaja, joka pyrki saamaan työn valmiiksi mahdollisimman nopeasti ja vähäisin häiriöin, osoittautui otolliseksi kiristyskohteeksi. Putken valmistumisen jälkeen ELN jatkoi vaatimalla rahaa öljy-yhtiöiltä ja kidnappaamalla näiden työntekijöitä sekä kasvatti myös ideologista uskottavuuttaan aina silloin tällöin räjäyttämällä reikiä putkeen protestoidakseen hallituksen yhtiöiden kanssa tekemiä ”liian anteliaita” sopimuksia (asiaa edesauttoi se, että monet korjaustöitä tekevistä olivat hyvissä suhteissa ELN:ään). Toiminta teki ELN:stä nopeasti Kolumbian rikkaimman sissiliikkeen, kun taas valtion öljy-yhtiö ECOPETROL leikkasi ELN:lle menettämänsä rahat porausalueen paikallisyhteisöiden edistämiseen lahjoittamistaan rahoista. Myös FARC vaurastui laajentaen toimintaansa Magdalenan yläjuoksulta ja itäisiltä tasangoilta avaten uusia ”rintamia” ympäri maata alueille, joilla valtiovallan läsnäolo oli vähäistä, ja joilla se pystyi tarjoamaan suojeluaan talonpojille ja perimään suojelumaksuja suurmaanomistajilta. 1980-luvun puoliväliin mennessä FARCilla olikin aseissa arviolta 4000 miestä. Siitä huolimatta sitä ei vielä pidetty erityisenä uhkana valtiolle, mitä kuvaa erään liberaalipoliitikon sarkastinen huomautus siitä, että FARC ei suinkaan ollut proletariaatin etuvartio, vaan paremminkin ”*colonon* [talonpoikaisuudisasukas] takavartio”.<sup>418</sup>

Sissejä ja heidän kaikkia edellä mainittuja laittoman varainhankinnan muotojaan merkityksellisemmäksi ja ennen muuta enemmän huomiota kerääväksi uhaksi valtiolle nousi huumekauppa. Huumetuotanto ei ollut uusi ilmiö, sillä maassa oli kasvatettu pieniä määriä marihuanaa jo 1950-luvulta lähtien, ja 1970-luvulla käynnistyi suoranainen marihuanabisneksen kultakausi, *la bonanza marimbera*. Sen merkittävintä aluetta olivat Sierra Nevada de Santa Martan rinteet maan koillisrannikolla. Tuotteelle oli kysyntää erityisesti Yhdysvalloissa, jossa kolumbialainen Santa Marta Gold -marihuana sai maineen taatusti laadukkaana tuotteena.<sup>419</sup>

1970-luvun lopussa marihuanaboomi oli kuitenkin jo ohitse. Syinä tähän olivat yhtäältä Yhdysvaltain painostus Turbayn hallitusta kohtaan vastatoimiin ryhtymiseksi, ja toisaalta Yhdysvaltain oman marihuanatuotannon lisääntyminen esimerkiksi kotikasvatuksen muodossa. Huumeiden merkityksellisyyden kolumbialaisessa yhteiskunnassa oletettiin olevan vähenemään päin. Kävi kuitenkin toisin, sillä 1980-luvulla huumeet näyttelivät vielä selvästi suurempaa roolia Kolumbiassa kuin edellisellä – kyse ei tosin enää ollut marihuanasta vaan kokaiinista.<sup>420</sup>

---

<sup>418</sup> Rodríguez 2011, 13-14, 144; Bushnell 1993, 254-256; Guáqueta 2003, 83-84.

<sup>419</sup> Bushnell 1993, 260; LaRosa & Mejía 2012, 210; Guáqueta 2003, 79.

<sup>420</sup> Bushnell 1993, 260; Kline 1983, 116; Glenny 2008, 345.

Syitä kokaiinibisneksen nousulle oli useita. Ensinnäkin Kolumbia oli maantieteellisesti lähellä perinteisesti merkittäviä kokankasvattajamaita Boliviaa ja Perua. Tuotteen jalostaminen kokaiiniksi oli näissä maissa kuitenkin pienimuotoista: vuoteen 1973 asti Etelä-Amerikan perinteinen kokaiinikaupan keskus oli ollut Chile. Pinochetin valtaannousu teki kuitenkin lopun Chilen asemasta, ja tilalle astui Kolumbia, jossa oli tarvittava kemiallinen osaaminen jo ennestään vuonna 1968 Bogotáan perustetun kemian tutkimusinstituutin myötä.<sup>421</sup> Samaan aikaan kokaiinin kysyntä kasvoi Yhdysvalloissa huomattavasti sen noustessa maan keskiluokan suosioon, ja seuraavalla vuosikymmenellä sen poltettava muoto crack, kolumbialaisittain *bazuco*, lisäsi myyntiä entisestään. Myös marihuanankasvatuksen joutuminen tiukemman valvonnan alle ja sen myötä marihuanan kohonnut hinta tekivät kokaiinista houkuttelevampaa. Kolumbian tekstiiliteollisuuden romahdettua maasta 1960- ja 70-luvuilla Yhdysvaltoihin suuntautunut siirtolaisuus takasi kolumbialaiselle kokaiinille valmiit jakelukanavat, semminkin kun kokaiini marihuanaa vähemmän tilaa vievänä oli myös helpompaa kuljettaa. Marihuanaboomin romahdettua tarjolla oli myös runsaasti kokaiinibisneksestä kiinnostunutta työvoimaa: kasvattajat saattoivat palata kotitarvetuotteiden viljelyyn, mutta bisnekseen osallistuneilla rikollisryhmillä ei ollut vastaavanlaista vaihtoehtoa, joten niille kokaiinintuotanto tarjosi erinomaisen tilaisuuden. Erityisen houkuttelevaa kokaiinikaupasta teki se, että (toisin kuin marihuanan kohdalla) myös kuljetus ulkomaille ja jakelu siellä olivat kolumbialaisten käsissä, mikä tarkoitti huomattavasti suurempaa osuutta voitoista kuin pelkkä alkutuotanto. Vähitellen myös kokanviljely Kolumbiassa lisääntyi joidenkin marihuananviljelijöistä siirtyessä viljelemään kokapensasta, jota hyvin sitkeänä kasvina oli paljon marihuanaa vaikeampaa tappaa lentokonemyrkytyksin.<sup>422</sup>

Alkuun päästyään kokaiinibisnes kasvoi nopeasti, ja vuoteen 1982 mennessä Kolumbiasta oli tullut maailman suurin kokaiinintuottaja. Samanaikaisesti kaupan kasvamisen kanssa se myös keskittyi, ja syntynsä saivat huumekartellit, joista tunnetuimmat toimivat Medellínin ja Calin kaupungeissa. Kartellien johtajista tuli julkisuuden hahmoja, jotka lujittivat valtaansa hankkimalla köyhän väestönsä kannatusta lahjoitusvaroin. Ehkä kuuluisin heistä oli Medellínin kartellin johtaja Pablo Escobar, joka valittiin peräti Kolumbian kongressin varajäseneksi. Tämä kuvastaa hyvin myös kartellien hallintokoneistossa lisääntyneen korruption vuoksi julkisesta vallasta saamaa otetta.<sup>423</sup>

Kokaiinikaupan kasvu muutti sissien huume politiikkaa. Vielä 1970-luvun lopulla FARC oli vastustanut voimakkaasti Medellínin kartellin toteuttamaa kokansiementen jakamista Caguán-joella

---

<sup>421</sup> Bushnell 1993, 261; Glenn 2008, 345; Lunde 2004, 183. Kokaiinin ja kokantuotannon varhaishistoriasta kts. Feiling 2011, 17-22.

<sup>422</sup> Feiling 2011, 60-63, 190-191; Glenn 2008, 346-348; Bushnell 1993, 260-261; Valtonen 2001, 367

<sup>423</sup> Valtonen 2001, 367-368; Guáqueta 2003, 79.

maan kaakkoisosissa pitäen huumeita ”kapitalistisen dekadenssin tuotteina”. Pian FARC kuitenkin omaksui alun perin M-19:lta peräisin olevan tulkinnan, jonka mukaan kapinalliset ovat oikeutettuja edistämään asiaansa myös huumekaupasta peräisin olevilla tuloilla. Lopullisesti päätös kokanviljelylle ja -kaupalle asetettavasta ”verosta” tehtiin liikkeen kokouksissa 1982 (jossa liike myös lisäsi viralliseen nimeensä määreen *Ejército del Pueblo*) ja 1984. Asiaa edesauttoi se, että monille FARCin tärkeimmistä tukiryhmistä, talonpojista, kokankasvatus oli muodostumassa taloudelliseksi välttämättömyydeksi. Sissit kykenivät myös tuomaan jonkinlaista järjestystä nopeasti väkivaltaistumassa olleeseen huumekauppaan. Kokanviljely yleistyi 1980-luvun aikana erityisesti FARCin kontrolloimilla alueilla maan kaakkoisosissa mm. Guaviaren ja Caquetán maakunnissa.<sup>424</sup>

Vuoden 1982 presidentinvaalit voitti konservatiivien Belisario Betancur, joka omaksui sissien suhteen radikaalisti toisenlaisen taktiikan kuin kritisoitu Turbay. Betancur (samoin kuin hänen seuraajansa) sanoutuivat irti turvallisuuskoneiston ihmisoikeusloukkauksista, vaikka valtiokoneiston keski- ja alatasoilla niitä katsottiin edelleen läpi sormien, mikä sai aikaan myös kritiikkiä lehdistöltä ja joiltakin kongressin jäseniltä. Betancur pyrki myös saavuttamaan neuvotteluratkaisun sissien kanssa, ja Nobel-kirjailija Gabriel García Márquezin välityksellä aloitetut neuvottelut johtivatkin FARCin, M-19:n sekä EPL:n kanssa vuosina 1983-84 solmittuihin tulitaukosopimuksiin. Molempien osapuolten johdon aktiivisuudesta huolimatta alemman tason toimijat rikkoivat tulitaukoa puolin jos toisinkin. Ongelmaksi muodostui myös se, että sissit vaativat paitsi takuuta turvallisuudestaan myös sellaisia uudistuksia, joiden toteuttaminen ei ollut vain presidentistä kiinni. Betancurin tarkoitusperiä pidettiin yleisesti vilpittöminä, siinä missä myös useimmat heistä, jotka tunnustivat molempien osapuolten rikkoneen aselepoehtoja, olivat sitä mieltä, että sissit eivät olleet panostaneet neuvotteluihin yhtä vakavasti kuin hallitus. Yhtenä syynä tälle saattoi olla se, että sissien taloudellinen asema oli tähän aikaan paranemaan päin johtuen edellä kuvatuista tekijöistä, ja tästä syystä he katsoivat myöhemmissä neuvotteluissa olevan mahdollista saavuttaa parempi tulos heidän väliaikana lisääntyneiden resurssiensa ansiosta. Oli miten oli, sissien katsottiin neuvottelujen kariutumisen tuloksena menettäneen mahdollisuutensa saada itselleen julkinen hyväksyntä legitiimeinä toimijoina.<sup>425</sup>

Ensimmäisenä aselevon sanoi irti M-19. Se aloitti uuden avoimen vastarinnan aallon, joka kulminoitui vuonna 1985 liikkeen vallatessa Kolumbian korkeimman oikeuden rakennuksen Bogotá keskustassa. Tavoitteena oli saada Betancur jatkamaan neuvotteluja, mutta lopputulos oli

---

<sup>424</sup> Feiling 2011, 216-217; Labrousse 1999, 329; Guáqueta 2003, 80; Safford & Palacios 2002, 364; Feiling 2013, 59.

<sup>425</sup> Valtonen 2001, 368; Bushnell 1993, 250, 257-259; Guáqueta 2003, 76.

katastrofaalinen: armeija vastasi valtaamalla takaisin rakennuksen käyttäen hyväkseen jopa panssarivaunuja. Operaatiossa kuoli valtauksen toteuttaneiden sissien lisäksi 11 tuomaria (puolet koko korkeimmasta oikeudesta) ja 90 muuta siviiliä. Hallitus sai runsaasti kritiikkiä valitusta strategiastaan, mutta vielä tuhoisampi lopputulos oli M-19:lle, joka menetti monien ydintoimijoidensa ohella runsaan osan kannatuksestaan eikä toteuttanut enää merkittäviä iskuja.<sup>426</sup>

Toisin kuin M-19, FARC ei muodollisesti irtisanonut tulitaukoa, ja osa sen jäsenistä päätti osallistua politiikkaan perustamalla *Unión Patriótica* [UP] puolueekseen. UP:n tarkoituksena oli koota entisiä sissejä yhteen kommunistisen puolueen jäsenten ja muiden vasemmistolaisten kanssa. Puolueen ongelmaksi muodostui se, että FARC näki sen vain yhtenä keinona omien päämääriensä edistämiseksi: liike oli ideologisen johtajansa Jacobo Arenasin mukaan valmis ”kaikkien taistelun muotojen yhdistämiseen”<sup>427</sup>: ts. pyrkimään ajamaan tavoitteitaan sekä poliittisin että kumouksellisin keinoin. UP leimautui täten vain FARCin viikunanlehdeksi, mikä paitsi kiristi sen välejä liikkeen johtoon, myös vaaransi puolueen ja sen edustajat: vuonna 1985 valituista 14 kongressiedustajasta murhattiin kuukaudessa kolme.<sup>428</sup>

Murhat kuvastivat konfliktin uutta aikakautta, jolle luonteenomaisia olivat konfliktin uuden osapuolen, oikeistolaisten paramilitaarien toteuttamat terroriteot. Paramilitaarit jakautuivat sissien tavoin useisiin erilaisiin ja -taustaisiin järjestöihin, joita yhdisti sissien vastustaminen. Osan paramilitaariryhmistä taustalta löytyivät huumekartellit, joiden aluksi neutraali suhtautuminen sisseihin ja näiden (lähinnä FARCin) huometuotannosta perimiin suojelurahoihin oli muuttunut hyvin negatiiviseksi. Tähän löytyi ainakin kaksi syytä. Ensimmäinen liittyi yhteen sissiryhmien varainhankintakeinoista, kidnappauksiin ja lunnasvaatimuksiin. Vuonna 1981 M-19 toteutti kidnappauksen, jonka kohteena oli Medellínin kartellin johtohahmoin kuuluneiden Ochoan veljesten sisar Marta Nieves Ochoa. Vastineeksi tälle kartellien johtajat kokosivat seuraavana vuonna Escobarin ja Ochoan veljesten sekä Calin kartellin voimahahmoina toimineen Rodríguez Orejuelan perheen johdolla ensimmäisenä paramilitaariryhmänä pidetyn, nimeltään paljonpuhuvan MAS:n (lyhenne sanoista *Muerte a secuestradores* eli ”Kuolema kidnappajille”), ja antoivat sille lähtöpääomaksi 7,5 miljoonaa dollaria. Perustamisen yhteydessä kartellit myös jakoivat keskenään Yhdysvaltain kokaiinimarkkinat.<sup>429</sup>

Toinen syy paramilitaarien synnyn taustalla puolestaan oli se, että osa huumekaupalla rikastuneista hankki itselleen maaomistuksia ja päätyi täten myös henkilökohtaisesti sissien ”verotuksen”

<sup>426</sup> Valtonen 2001, 366; Bushnell 1993, 254, 258-259.

<sup>427</sup> ”La combinación de todas formas la lucha”. Oma suomennos.

<sup>428</sup> Valtonen 2001, 368; Feiling 2013, 126-127.

<sup>429</sup> Bushnell 1993, 264-265; Ramírez 2010, 89; Guáqueta 2003, 81; Glenny 2008, 349-350; Kline 1983, 82.

kohteiksi, jolloin he alkoivat perustaa itsepuolustusjoukkoja yhdessä aiempien suurtilallisten sekä paikallispoliisin kanssa. Kaikilla paramilitaariryhmillä ei ollut kartelliyhteyksiä: esimerkiksi samaan aikaan MAS:n synnyn kanssa armeijan kapteeni Oscar de Jesús Echandia Sánchez organisoï Puerto Boyacan kaupungissa maan keskiosissa FARCin vastaista ryhmää maanomistajista, poliittisista johtajista sekä öljy-yhtiön työntekijöistä. Puerto Boyacasta ja muista Magdalena-joen keskijuoksun kaupungeista niitä ympäröivine alueineen tulikin ensimmäinen paramilitaariryhmien merkittävä tukialue. Samalla paramilitaarit jo pelkällä olemassaolollaan pakottivat joillain alueilla aiemmin sissien olemassaoloa pitkälti sietäneet ja lähinnä sporadisia tukahduttamisyhteyksiä tehneet paikallistason poliisi- ja sotilaskomentajat aktiivisempiin toimiin sissejä vastaan.<sup>430</sup>

Kartellit toimivat sissejä ja niiden tukijoiksi epäilemiään vasemmistolaisia vastaan lähinnä yhteistyössä muiden tahojen kanssa ja paramilitaarien kautta, mutta niiden väkivalta ei suinkaan rajoittunut tähän. Betancurin hallituksen suhtautuminen kartelleihin oli kiristynyt osin korruption aiheuttamien ongelmien ja osin Yhdysvaltain painostuksen takia. Erityisesti asiaa ajoi liberaalien uudistusmielinen siipi johtajanaan Luis Carlos Galán. Sitä edustanut Betancurin hallituksen oikeusministeri Rodrigo Bonilla Lara otti vastuulleen kartellien aseman heikentämisen ja onnistui mm. tuhoamaan yhden niiden merkittävimmistä maanalaisista laboratorioista. Kartellit reagoivat murhauksella Bonillan 1984, mihin hallitus puolestaan vastasi toteuttamalla massiivisen huumekauppaa vastaan suunnatun operaation, jossa kartellit kärsivät huomattavia taloudellisia tappioita, vaikka pidätykset kohdistuivatkin lähinnä vain niiden alempien portaiden toimijoihin osan johtoportaan siirtyessä väliaikaiseen maanpakoon Panamaan ja osan hakiessa turvaa paramilitaarien Magdalenan keskijuoksulle perustamasta ”itsenäisestä antikommunistisesta tasavallasta”. Osa pidätetyistä luovutettiin vuonna 1979 tehdyn sopimuksen perusteella Yhdysvaltoihin. Päätös sai osakseen kritiikkiä, mutta sitä perusteltiin sillä, että heidän tuomitsemisensa Kolumbiassa olisi ollut vaikeaa korruption ja tuomareihin kohdistuvan uhan takia. Kartellien väkivalta heikensi niiden asemaa paitsi valtiovallan aktiivisen reagoinnin takia, myös siksi, että ne menettivät sen vuoksi aiemmin köyhän kansanosan keskuudessa lahjoituksillaan saavuttamaansa suosiota. Liiketoimiin tällä ei kuitenkaan pitkällä tähtäimellä ollut vaikutusta: 1980-luvun puolivälissä Medellínin kartelli kontrolloi yli puolta Yhdysvaltain kokaiinituonnista.<sup>431</sup>

Myös FARCille 1980-luku oli siihen ja sen kannattajiin kohdistuneen väkivallan lisääntymisestä huolimatta menestyksenkäs. Sen toiminta paitsi kasvoi, myös monipuolistui: vuonna 1983 tekemänsä päätöksen mukaisesti FARCista tuli ”autenttisesti offensiivinen sissiliike”: toisin sanoen se ei

<sup>430</sup> Bushnell 1993, 264-265; Ramírez 2010, 89; Rodríguez 2011, 144; Roldán 2010, 73.

<sup>431</sup> Valtonen 2001, 368-369; Lunde 2004, 183-184; Safford & Palacios 2002, 366; Bushnell 1993, 263-264.

keskittynyt ainoastaan väijytyksiin, vaan pyrki myös hyökkäämään vihollistensa kimppuun tai piirittämään heidät. Samanaikaisesti FARC teki selvää pesäeroa heikentyvään kommunistipuolueeseen (joka romahti lopullisesti hieman myöhemmin Neuvostoliiton myötä) ja muodosti entistä selkeämmin itsenäisen sissiryhmän omine sotilaallisine ja poliittisine tavoitteineen: tässä profiilinnostossa ensiarvoisen tärkeä rooli oli sillä, että liike oli neuvotellut itsenäisesti valtiovallan kanssa Betancurin kauden rauhanneuvotteluissa.<sup>432</sup>

FARCin kasvusta huolimatta huumekauppa ja siihen liittyvä väkivalta lisäsivät merkitystään vielä nopeammin muodostaen 1980-luvun puolestavälistä lähtien vähintään yhtä suuren uhan yhteiskunnallisille instituutioille kuin sissit. Kartellien ja paramilitaarien välinen yhteys syveni entisestään Magdalenan keskijuoksulla, jossa paljolti kartellien tarjoamalla rahoilla paramilitaarijoukot uudelleenorganisoitiin, aseistettiin sekä koulutettiin paikallisten armeijan yksiköiden sekä brittiläisten ja israelilaisten palkkasoturien johdolla. Vuodesta 1986 vuoteen 1989 paramilitaarit organisoivat tuhoamiskampanjan, jonka kohteiksi joutuivat mm. puolueet, ay-liike, talonpoikaisjärjestöt, julkiset viranhaltijat ja journalistit. Pahimpia väkivaltaisuuksia olivat maan pohjoisosassa Córdoban maakunnassa. Tällaisia ”puhdistusmurhia” oli tehty satunnaisesti jo 1970-luvulla, mutta mittakaava oli aivan uutta: sitä kuvastaa hyvin se, että 1986 murha oli noussut maan johtavaksi kuolinsyyksi vuoden 1973 seitsemänneltä sijalta ja Kolumbia samalla maailman asukasta kohden suhteutetun murhatilaston kärkeen. Kaupungeissa vastaavanlaista toimintaa harjoittivat hyvin pitkälti samantaustaiset kuolemanpartiot, jotka keskittyivät myös ”ei-toivottuna aineksena” pitämiensä ihmisryhmien, kuten katulapsien, narkomaanien, pikkurikollisten, prostituoitujen ja homoseksuaalien murhiin. Erityisen paha tilanne oli Medellínissä, mutta kuolemanpartiot toimivat myös Bogotássa. Oman mausteensa soppaan toi myös Medellínin ja Calin kartellien keskinäinen välienselvittely, jonka lisäksi valtiovastainen huumeterrori jatkoi olemassaoloaan. Juuri väkivallan laajamittainen tulo myös urbaaneihin keskuksiin toi väkivallan lopullisesti osaksi kolumbialaista arkea: maaseudun väkivaltaan, joka oli muodossa tai toisessa ollut käynnissä jo *La Violencian* ajoilta, oli ainakin kaupunkiväestön keskuudessa jo totuttu.<sup>433</sup>

Hälyttävässä tilanteessa vuonna 1986 presidentiksi valittu liberaalien Virgilio Barco yritti uusia ratkaisuja. Yksi niistä oli pesäeron tekeminen Kansallisen rintaman aikaan, jonka perinnön hän näki edelleen olevan yhden väkivallan taustalla olevista syistä. Barco tarjosi konservatiiveille vain paria hallituspaikkaa ja näiden kieltäytyttyä muodosti ensimmäisen yhden puolueen hallituksen sitten *Violencian* aikojen. Hän myös pyrki lisäämään erilaisten kehityshankkeiden toimeenpanoa niillä

<sup>432</sup> Safford & Palacios 2002, 356, 364.

<sup>433</sup> Safford & Palacios 2002, 360-361, 366; Bushnell 1993, 252-253, 264; Feiling 2011, 207-208, 225.



alueilla, joilla valtiovallan läsnäolo oli olematonta. Kautensa aikana Barco onnistui myös lisäämään huomattavasti Yhdysvalloilta tulevan huumeidenvastaiseen taisteluun käytettävän rahan määrää: Yhdysvallat oli myöntänyt Kolumbialle tähän tarkoitukseen rahaa jo vuodesta 1971 ja lisännyt tukeaan vähin erin, mutta Bush vanhemman nk. Andien strategia vuodelta 1989, johon Barco vastasi omalla suunnitelmallaan seuraavana vuonna, oli aiempia suunnitelmia huomattavasti kattavampi. Betancurin tavoin Barco pyrki myös neuvotteluihin sissien kanssa, ja onnistuikin saamaan M-19, Quintín Lamen sekä pari pienempää ryhmää aseistariisuntaan.<sup>434</sup>

Samaan aikaan Barcon hallituksen ja vasemmiston rauhanneuvottelujen kanssa paramilitaarien ja huumekartellien väkivalta yltyi entisestään. Kartellit lisäsivät sissejä kohtaan toteuttamansa väkivallan määrää vastakkainasettelun lisääntyttyä, kun FARC oli vastannut kartellien tiukan neuvottelemattomaan linjaan kidnappausten lisäksi myös huumelaboratorioihin kohdistetuilla tuhopolttoiskuilla. Medellínin kartelli etsi yhteistyökumppaneita paitsi paramilitaareista, myös heitä tukeneista poliisin ja armeijan aluetason toimihenkilöistä, maanomistajista ja paikallispoliitikoista toteuttaen vuonna 1987 laajan sissien vastaisten iskujen sarjan. Koska FARC sissisodankäynnin periaatteita noudattaen vetäytyi asemiinsa varmistaen omien tappioidensa minimoinnin, valtaosa väkivallasta kohdistui sen viidentenä kolonnana pidettyyn *Unión Patriótica*an, joka menetti senkin vähäisen suojelun, jota sissit olivat sille aiemmin tarjonneet. 1980-luvun jälkimmäisellä puoliskolla eri tahot murhasivat yli 1000 UP:n edustajaa, heidän joukossaan puolueen presidentinvaaliehdokkaana 1986 toiminut Jaime Pardo vuonna 1987 ja vuoden 1990 vaalien ehdokkaaksi asetettu Bernardo Jaramillo hieman ennen näitä vaaleja. *Unión Patrióticalle* nämä iskut olivat käytännössä kuolettavia, mikä yhtäältä selkiytti FARCin asemaa puhtaana sissiliikkeenä ja toisaalta vei Kolumbian kommunistipuolueelta sen viimeisenkin vaikutuskanavan.<sup>435</sup>

Samoin kuin Betancurin hallituksen aikana, myös tällä kertaa kartellien terrori ulottui myös poliittiseen eliittiin. Nimellä *Los Extraditables* eli ”Luovutetut” tunnetun terroriryhmän tavoitteena oli lopettaa kartellien jäsenten luovuttaminen Yhdysvaltoihin, ja tässä myös onnistuttiin, sillä luovutukset ensin keskeytettiin 1987 ja kiellettiin sittemmin 1991 perustuslainvastaisina. Väkivalta kuitenkin vain kiihtyi tämän jälkeen: Escobarin Medellínin kartellin (jonka arvioitiin olleen mm. maan oikeuskanslerin murhan sekä kahteen merkittävään sanomalehteen ja maan turvallisuuspalvelun päämajaan tehtyjen pommi-iskujen takana) terrori huipentui sen murhauksessa 1989 seuraavan vuoden presidentinvaalien käytännössä varmana voittajana pidetyn liberaalien johtohahmon Luis Carlos Galánin, joka kuului samaan ideologiseen leiriin 5 vuotta aiemmin

<sup>434</sup> Valtonen 2001, 368-369; Guáqueta 2003, 76, 87; Labrousse 1999, 319.

<sup>435</sup> Safford & Palacios 2002, 356-357; Bushnell 1993, 266; Valtonen 2001, 368-369; Feiling 2011, 217; LaRosa & Mejía 2012, 89.

murhatun oikeusministeri Bonillan kanssa ja oli luvannut presidenttinä hajottaa kartellit. Samoin kuin Bonillan murhan kohdalla, myös tällä kertaa murhasta oli kartelleille enemmän haittaa kuin hyötyä: Hallitus reagoi murhaan voimakkaasti pidättäen yli 10 000 ihmistä. Medellínin kartelli vastasi tappamalla muutamia tulossa olleiden oikeudenkäyntien todistajia reittilentokoneeseen tehdyllä pommi-iskulla, jossa kuoli yli sata sivullista. Kuitenkin pian tämän jälkeen iskun organisoinut Escobarin kakkosmies Gonzalo Rodríguez Gacha, joka oli kartellin sisälläkin profiloitunut poikkeuksellisen aggressiivisena toimijana, sai surmansa tulitaistelussa hallituksen joukkojen kanssa.<sup>436</sup>

Paramilitaarit puolestaan profiloituivat myös vastustamalla Barcon hallituksen rauhanneuvotteluja sissiryhmien kanssa ja pyrkivät estämään M-19 sovinnon hallituksen kanssa murhaamalla liikkeen johtajan ja presidentinvaaliehdokkaan Carlos Pizarron vain muutama viikko ennen vaaleja – Pizarron murha oli peräti neljäs presidenttiehdokkaaseen kohdistunut näissä vaaleissa. Toisin kuin UP, M-19 ei vetäytynyt vaaleista, vaan asetti uuden ehdokkaan, Antonio Navarro Wolfin, joka sai vaaleissa 13 % äänistä – kolme kertaa enemmän kuin UP:n Pardo neljä vuotta aiemmin, ja huomattavasti enemmän kuin mitä liikkeen kannatus sen väkivaltaisen toiminnan aikana oli ollut. M-19 sekä muut neuvotteluihin osallistuneet ryhmät kuten enemmistö EPL:stä saivat aikaan sopimuksen hallituksen kanssa, ja veivät aseistariisuntansa loppuun – myös M-19 varastama Bolívarin miekka palautettiin. Kun presidentiksi valittu César Augusto Gaviria kokosi hallituksensa, sai Navarro itselleen terveysministerin salkun. Quintín Lame puolestaan huomioitiin siinä, että vuoden 1991 uudessa perustuslaissa alkuperäiskansoille taattiin oma kahden edustajan kiintiö maan senaattiin.<sup>437</sup>

#### **5.4. Eskalaatio ja ratkaisupyrkimykset (1990-2002)**

1990-luku alkoi siitä, mihin edellinen vuosikymmen oli jäänyt, sillä nyt myös FARC, ELN ja osa muista jäljelle jääneistä sisseistä kävivät jälleen rauhanneuvotteluja hallituksen kanssa. Ne kuitenkin kariutuivat viimeistään armeijan – eräiden väitteiden mukaan omavaltaisesti ja estääkseen FARCin osallistumisen uuden perustuslain laatimiseen) tehtyä iskun FARCin päämajaan. Samoihin aikoihin FARC (jonka asema, kuten edellä todettiin, oli muuttunut merkittävästi kommunistipuolueen kuihtumisen ja UP:n tuhon myötä) vaihtoi yleisstrategiaansa ottaen huomattavasti aiempaa enemmän vaikutteita *foquista*-tyyppisiltä sissiliikkeiltä. Erityisen tehokkaasti se kykeni saavuttamaan paikallisväestön suosiota kokanviljelijätalonpoikien

<sup>436</sup> Bushnell 1993, 264; LaRosa & Mejía 2012, 90-91, 250; Valtonen 2001, 369; Safford & Palacios 2002, 368; Feiling 2011, 217; Lunde 2004, 184-185.

<sup>437</sup> Bushnell 1993, 259, 266, 283; Safford & Palacios 2002, 359, 366; Valtonen 2001, 369; Ramírez 2010, 106; LaRosa & Mejía 2012, 90-91; Valencia 2012.

keskuudessa. Tällä oli monia seurauksia: yhtäältä se kasvatti huumekaupan merkitystä FARCille, toiseksi toi huumeteollisuutta yhä suuremmassa määrin sellaisille alueille, joilla FARC oli merkittävä toimija, ja kolmantena loi kokankasvattajista FARCille selkeän ydinkannattajajoukon, joka oli voimakkaampi kuin yhdelläkään Violencian jälkeisellä sissiliikkeellä tätä ennen.<sup>438</sup>

FARCia (ja ELN:ää) vahvisti osaltaan myös se, että läheskään kaikki vuosikymmenen vaihteessa aseistariisuutuneiden liikkeiden arviolta n. 4000 jäsenestä eivät luopuneet aseistaan lopullisesti, vaan liittyivät jäljelle jääneisiin sissiryhmiin. Tosin siirtymää tapahtui myös paramilitaareihin, mikä kuvastaa osaltaan ideologisten erojen vähäistä merkitystä ruohonjuuritasolla. Yhtä kaikki väkivaltainen kehityskulku jatkui. Kolumbian murhaluvut olivat jo 1960- ja 70-luvuilla olleet verrattain korkeat joskaan eivät Latinalaisen Amerikan tasolla poikkeukselliset, mutta 1980-luvulla ne nousivat räjähdysmäisesti ja jatkoivat kasvuaan myös 1990-luvun alussa niin, että vuonna 1993 tapahtui 95 murhaa 100 000 asukasta kohden. Tämä oli kolme kertaa enemmän kuin vuonna 1980.  
439

Vuoden 1990 presidentinvaalit voittanut liberaalien César Augusto Gaviria pyrki lopettamaan väkivaltakierteen jälleen kerran hieman uudenvuodelaisilla metodeilla edeltäjiinsä nähden. Gavirian ratkaisu oli uudistaa maan perustuslaki: ajatuksena oli, että samalla tavoin kuin Kansallisen rintaman perustuslakiuudistus vuonna 1957 oli tuonut lopun Violencian aikakaudelle, lopettaisi uusi perustuslaki viime vuosikymmenten konfliktin. Perustuslaki pyrki tekemään kongressista ja tuomiovallasta vastuullisemman ja tehokkaamman: jo edellisen vuosikymmenen puolivälissä voimaan astuneiden suorien pormestarinvaalien lisäksi myös maakuntien kuvernöörit valittiin tästedes suoralla kansanvaalilla nimityskäytännön sijaan. Perustuslaissa myös kiellettiin kansalaisten luovuttaminen ulkomaille, mikä osoitti Gavirian pyrkivän neuvotteluratkaisuihin myös huumekartellien kanssa.<sup>440</sup>

Aluksi näyttikin siltä, että strategia tuottaisi tulosta, sillä Gavirian taattua antautuville kartellijohtajille oikeudenkäynnin ja vankeuden kotimaassa tarjoukseen tartuttiin aina Pablo Escobaria myöten. Escobar suostui oikeudenkäyntiin ja vankeustuomioon neuvoteltuaan sitä ennen itselleen erinomaiset vankeusolosuhteet alkaen paikasta, jonne uusi, häntä varten rakennettu vankila sijoitettaisiin päättyen sen järjestyssääntöihin. Kun Escobaria oltiin siirtämässä sotilasvankilaan hän kuitenkin pakeni ja pyrki turvaamaan asemansa kidnappaamalla maan merkittävimpien poliittisten vaikuttajien perheenjäseniä. Tulos oli kuitenkin Escobarin kannalta katastrofi, sillä hallitus sai tukea

<sup>438</sup> Safford & Palacios 2002, 357; Feiling 2011, 218.

<sup>439</sup> Safford & Palacios 2002, 360.

<sup>440</sup> Bushnell 1993, 251, 267; Valtonen 2001, 369-370; Safford & Palacios 2002, 336-337, 340; Rodriguez 2011, 183.

häntä vastaan paitsi Yhdysvalloilta, myös Calin kartellilta, ja tahojen välinen yhteistyö johti Escobarin surmaamiseen vuoden 1993 lopussa.<sup>441</sup>

Tämä tiesi käytännössä Medellínin kartellin loppua, ja sen markkinat siirtyivät pääosiltaan huumekaupan ehdottomaksi ykköstekijäksi nousseelle Calin kartellille, jonka vuosittaisiksi tuloiksi 1990-luvun puolivälissä arvioitiin neljästä kahdeksaan miljardia dollaria. Se ei käyttänyt yhtä paljon väkivaltaa kuin Medellínin kartelli ja perustui yhtäältä vaikutusvallan ostamiselle paikallisten liikemiespiirien suosion kautta ja toisaalta kevyemmille, pienille franchising-mallisille soluille. Kartelli tuli myös tunnetuksi luovista ratkaisuksistaan: se mm. varmisti kokaiinintuotannossa oleellisten kemikaalien laillisen maahantuonnin ostamalla itselleen maan suurimman apteekkiketjun Rebajan, ja oli kyennyt kehittämään tiedusteluorganisaation, joka valvoi niin Calin takseja kuin puhelimiakin. Poikkeavista metodeista huolimatta Calin kartellin kohtalo oli sama kuin Medellínilä, sillä jo vuonna 1995 valtio iski myös sen ja sen johtohahmoina toimineiden Rodriguez Orejuelan veljesten kimppuun. Tämä oli käytännössä suurten huumekartellien ajan kuolinisku, mutta huumekauppaa itsessään se ei lopettanut, vaikka huumeisiin suoraan liittyvä väkivalta vähentyikin Escobarin ajoista. Suurien kartellien tilalle muodostui nimittäin lukuisia pieniä, rakenteeltaan löyhiä, suuria kartelleja hajaantuneempia, huomaamattomampia ja ulospäin vähemmän aggressiivisiä ”minikartelleja”, *cartelitoja*. Ne veivät Calin kartellin franchising-mallin astetta pidemmälle toimien yleensä pitkälti alihankintaperiaatteella, mikä varmisti organisaatiosta ulkopuolelle tihkuvan tiedon pysymisen vähäisenä. *Cartelitos* keskittyivät yleensä vain huumetuotantoon ulkoistaen suojelunsa joko paramilitaareille tai sisseille, kun taas ulkomaanviennissä yhteistyötä etsittiin mm. meksikolaissalakuljettajien ja Venäjän mafian kanssa. Sekä paramilitaarit että sissit omaksuivatkin paikallisyhteisöissä hyvin samankaltaisen sosioekonomisen aseman kuin kartelleilla oli ollut vahvimpina aikoinaan.<sup>442</sup>

Suurten huumekartellien tuho ei siis tehnyt loppua huumekaupasta, mutta jonkinlaista vaikutusta sillä oli, sillä 1990-luvun loppupuolella huumeiden suhteellinen osuus Kolumbian kansantaloudesta kääntyi selvään laskuun, ja Cali sekä Medellín joutuivat taloudelliseen lamaan kartelliensa tuhon jälkeen. Vuosien 1980-1995 välillä huumekaupan arvioitiin vastanneen keskimäärin 5,3% maan BKT:sta. 1980-luvun huippuvuosina pelkästään kokaiinin osuus arvioitiin 5 prosentiksi BKT:sta (suunnilleen samoihin aikoihin kokaiinikaupan tuottojen arvioitiin myös vastaavan noin puolta kaikista Kolumbiaan tehdyistä ulkomaisista sijoituksista), mutta 1998 osuus oli laskenut 2,3 prosenttiin. Käytännössä kaikki maassa tuotetusta kokaiinista meni vientiin, sillä Kolumbiassa sen

<sup>441</sup> Safford & Palacios 2002, 369; Valtonen 2001, 369, Bushnell 1993, 267; Lunde 2004, 185; Feiling 2011, 209.

<sup>442</sup> LaRosa & Mejía 2012, 91; Feiling 2011, 210; Safford & Palacios 2002, 367; Valtonen 2001, 369; Lunde 2004, 185-186; Glenny 2008, 350-353.

käyttö oli hyvin harvinaista.<sup>443</sup>

Taloudellisen merkityksen vähentymisestä huolimatta huumeilla oli kuitenkin erittäin runsaasti painoarvoa Kolumbian politiikassa. Vuonna 1994 presidentiksi valittu Ernesto Samper sai vastaansa pian valintansa jälkeen valtaosin paikkansapitäviä syytöksiä, joiden mukaan hänen vaalivoittonsa takana oli Calin kartellin avokätinen tuki. Samperia koskeva skandaali oli vain jäävuoren huippu, sillä huumerahaa oli tihkunut Kolumbian politiikkaan jo 1970-luvulta lähtien. Syytösten ulottuminen presidenttitasolle, samoin kuin vuoden 1996 alussa tapahtunut maan entisen yleisen syyttäjän Felipe Lópezin murha, jonka arvioitiin johtuneen pelosta, että López todistaisi oikeudessa poliitikkoja ja/tai kartelleja vastaan, oli kuitenkin poikkeuksellisen vakava isku Kolumbian maineelle. Maata alettiin kutsua ”narkodemokratiaksi” ja Samperin asema heikentyi niin, että vuonna 1996 enemmistö maan etujärjestöistä vaati hänen eroaan – tosin tuloksetta. Myös Yhdysvallat kohdisti presidenttiin voimakasta painostusta peruuttaen mm. tämän viisumin, ja maiden välisten suhteiden parantamiseksi Kolumbia luopui kiellosta luovuttaa kansalaisiaan ulkomaille oikeudenkäynteihin.<sup>444</sup>

Samaan aikaan sekä sissit että paramilitaarit jatkoivat kasvuaan. Vuonna 1995 FARCilla oli kaikkiaan 7000 taistelijaa 60 eri ”rintamalla” eli *frentellä* siinä missä edellisen vuosikymmenen puolivälissä vastaavat lukemat olivat olleet 3600 ja 32. ELN:n kohdalla kasvu samana aikana oli vieläkin voimakkaampaa: 800 taistelijasta ja 11 rintamasta 3000 taistelijaan 32:lla *frentellä*. Myös aseistus kehittyi, sillä Kolumbiaan virtasi runsaasti aseita ulkomailta, erityisesti Keski-Amerikasta sikäläisten konfliktien hiljennettyä, mutta myös Latinalaisen Amerikan ulkopuolelta. Hyvänä esimerkkinä viimeksi mainitusta toimi FARCin IRAlta saama koulutus räjähdysaineiden käyttöön. Samalla sissit levittäytyivät marginaalisilta alueilta yhä enenevässä määrin rikkaammille, asutetuimmille seuduille, joiden yhteydet kaupunkiseutuuihin olivat vahvemmat, sekä talouden tai kansallisen turvallisuuden kannalta strategisesti merkittävillä alueilla kuten Venezuelan, Ecuadorin ja Panaman rajoille. Eräiden arvioiden mukaan vuonna 1996 sisseillä oli jonkinasteista läsnäoloa 60% Kolumbian kunnista. Vuosikymmenen loppupuolella sekä FARC että ELN jatkoivat kasvuaan, ja vuonna 2000 niiden taistelijamääräksi arvioitiin 15000-18000 ja 5000. Tämä tapahtui siitä huolimatta, että ainakin FARC pyrki hillitsemään kasvua, jotta joukkojen kontrollointi olisi helpompaa ja niihin soluttautuminen vaikeampaa.<sup>445</sup>

Kasvusta huolimatta sissien oleellinen strategia ei muuttunut, vaan liikkeet jatkoivat edelleen

<sup>443</sup> Feiling 2011, 211-213; Safford & Palacios 2002, 315.

<sup>444</sup> Safford & Palacios 2002, 326, 340; Valtonen 2001, 370; Feiling 2011, 210; Feiling 2013, 146; Lunde 2004, 185, 187, LaRosa & Mejía 2012, 212.

<sup>445</sup> Safford & Palacios 2002, 362, 364; Guáqueta 2003, 82-83; Feiling 2011, 218.

FARCin jo 1982 omaksumaa strategiaa. Se perustui hyvin paikallistasoisille sissioperaatioille, jossa eri *frentejen* toimintoja ei vaikutettu koordinoitavan minkään kattavan kansallisen poliittisen suunnitelman puitteissa. Sissien tavoitteena oli saavuttaa paikallisyhteisöjen hallintoihin jonkinlainen klienttimuotoinen kontrolli ja kasvattaa sen kautta liikkeen valvonnassa olevaa aluetta. Taktiikka perustui yhtäältä poliittiseen työhön sekä maaseudulla että kaupungeissa ja toisaalta satunnaisiin iskuihin armeijan joukkojen kimppuun. Vaikutti kuitenkin siltä, että ensisijaisesti laajentumisessa pyrittiin enemmän parempien neuvotteluasetelmien hankkimisen kuin koko hallituksen kaatamiseen.<sup>446</sup>

Samaan aikaan laajentumisen kanssa sissit ottivat merkittävämpää roolia myös huumekaupassa. Tämä johtui osin, kuten jo edellä todettiin, suurten kartellien korvautumisesta suojautumisen ulkoistaneilla *cartelitoilla*. Kokaiinin lisäksi Kolumbia oli alkanut tuottaa heroïinia: unikkoja viljeltiin etenkin maan eteläosissa Toliman, Huilan, Caucan ja Nariñon maakunnissa. Kokokasvatuksen merkittävimpiä tukialueita taas olivat maan kaakkoisosien maakunnat Caquetá, Meta, Putumayo ja Guaviare, joilla FARC oli vahvimmillaan. Näillä alueilla se kykeni myös vakiinnuttamaan roolinsa eräänlaisena vaihtoehtoisena poliittisena luokkana. ELN:n kohdalla vastaavankaltainen alue oli Arauca, jossa se jatkoi öljy-yhtiöiden kiristämistä.<sup>447</sup>

FARCin ja ELN:n kasvusta huolimatta paramilitaarit olivat niitä vielä kertaluokkaa voimakkaampi toimija. Vuonna 1995 maassa rekisteröidystä yli 25000 murhasta noin 60% vastuussa arvioitiin olevan paramilitaarien, 25% sissien ja 10 % maan armeijan. Samoihin aikoihin paramilitaarit huomasivat suurten huumekartellien katoamisen heikentävän niiden resursseja ja päättivät vastata haasteeseen organisoitumalla uudelleen. 1980- luvulla ja 1990-luvun alussa syntyneiden yli 150 pienen puolisoitilallisen ryhmän yläpuolelle luotiin kansallinen kattojärjestö AUC (*Autodefensas Unidas de Colombia*), jonka johtohahmoiksi nousivat Castañon veljekset Carlos ja Fidel. Toiminnan koordinaatio tehostui ja AUC kykeni siirtymään enenevässä määrin myös FARCin ja ELN:n kontrolloimille alueille pakottaen nämä vetäytymään. Vanhan ydinalueensa Magdalena-joen keskijuoksun lisäksi paramilitaarit vakiinnuttivat nopeasti asemansa maan pohjoisosissa, missä AUC:n merkittävimpiin toiminta-alueisiin kuuluivat mm. Córdoban maakunta ja Panaman rajaseutu luoteessa. Lisäksi AUC eteni myös sellaisiin maakuntiin, joilla sissit olivat perinteisesti olleet vahvimmillaan: näihin lukeutuivat mm. FARCin vanhat valta-alueet Meta ja Putumayo Kaakkois-Kolumbiassa sekä ELN:n merkittävimmät vaikutusalueet maan koillisosissa. Maantieteellisen alueen lisäksi AUC kasvatti jäsenmääräänsä: eräiden arvioiden mukaan sillä oli aseissa

<sup>446</sup> Safford & Palacios 2002, 364.

<sup>447</sup> Emt, 362-364.

vuosikymmenen lopussa jopa 30000 taistelijaa – tosin myös huomattavasti pienempiä lukuja on esitetty. Suosiota selitti paljolti se, että toisin kuin poliisi ja armeija, paramilitaarit olivat saavuttaneet mainetta tehokkaihin vastakumouksellisiin operaatioihin kykenevänä toimijana. Tämä heijastui myös siinä, että paramilitaarit saivat tukea ja suosiota sissein kielteisesti suhtautuneilta siviiliväestön osilta. Osittain syynä paramilitaarien tehokkuuteen lienee ollut se, että, kuten edellä todettiin, paramilitaarijoukkoihin kuului myös jonkin verran entisiä sissejä. Tehokkuutensa lisäksi paramilitaarit herättivät edelleen mainetta raakuudellaan: etenkin alueilla, joilta sissit olivat joutuneet vetäytymään, toteutettiin laajamittaisia puhdistuksia sissien kannattajina pidettyjä tahoja kohtaan. Lisäksi paramilitaarit profiloituivat ”perinteisten arvojen” puolustajina ottamalla kohteekseen myös kaiken epämääräisen ”vasemmistolaisen”, kuten hippinurison, seksuaalivähemmistöt ja feministit. Konfliktin voimistumisesta kärsivätkin edelleen erityisesti siviilit: 1997 arvioitiin, että väkivallan seurauksena kotinsa oli joutunut jättämään jo 200000 maansisäistä pakolaista, ja vuosituhanen vaihteessa arviot olivat nousseet jo seitsensatoisiksi.<sup>448</sup>

Erityisen vakavasti kärsi Kolumbian kansalaisyhteiskunta. Monet kansalaisjärjestöt olivat ottaneet vastaan tukea sisseiltä joko vapaaehtoisesti, kieltäytymisen seurauksia peläten tai koska niille ei annettu muuta mahdollisuutta. Sissit olivat antaneet väkivaltakoneistonsa tuen erilaisille marseille, mielenosoituksille ja lakoille. Toisinaan sissit myös järjestivät näitä mielenilmauksia, mistä esimerkkinä nk. ”aseistettu lakko” (*paro armado*), jossa sissit käskivät paikallista väestöä pysymään kotona. 1995 Caquetássa sissit puolestaan ilmoittivat maakunnan pääkaupungissa alkavan ”maanalaisen bolivaarisen poliittisen projektin”, ja kaupungin väestön vaihtoehtojen olevan projektissa mukana työskentelyn tai kaupungista poistumisen. Joka tapauksessa sissien ja kansalaisjärjestöjen yhteydet ja sissien järjestöjä kohtaan harjoittama manipulaatio johtivat ainakin toisinaan siihen, että järjestöt menettivät paikallisväestön tuen ja tulivat julkisen sektorin delegitimisoimiksi. Tilanteissa, joissa paramilitaarit valtasivat pikkukaupunkeja tai iskivät niihin pienemmällä joukolla (jälkimmäinen taktiikka oli paramilitaareille tyypillisempää siinä missä sissit suosivat hyökkäyksiä *en masse*), paikalliset kansalaisjärjestöjohtajat olivat usein juuri näistä syistä ensimmäisinä paramilitaarien teloituslistalla.<sup>449</sup>

Siinä, missä Samper ei ollut oman legitimititeettiongelmansa vuoksi kyennyt juurikaan keskittymään konfliktin ratkaisemiseen, hänen seuraajakseen 1998 valittu konservatiivien Andrés Pastrana pyrki jälleen neuvotteluihin sissien kanssa. Syynä ei ollut vain jatkuvasti kasvava siviiliuhrien määrä,

<sup>448</sup> Safford & Palacios 2002, 362, 364-367; Valtonen 2001, 370; LaRosa & Mejía 2012, 91, 213; Rodríguez 2011, 15-16; Feiling 2011, 225; Fernández Andrade 2002, 297-302.

<sup>449</sup> Rodríguez 2011, 1, 12-14; Feiling 2011, 202.

vaan myös se, että konflikti aiheutti yhä enemmän vahinkoa Kolumbian kansainväliselle maineelle: Keski-Amerikan konfliktien päätyttyä rauhanprosesseihin Guatemalassa ja El Salvadorissa ja Fujimorin hallituksen kukistettua Perussa Loistava polku -sissiliikkeen Kolumbiasta oli tullut yhä enenevässä määrin anomalia läntisellä pallonpuoliskolla. Pastrana keskustelikin FARCin Marulandan kanssa jo ennen virkaanastumistaan. Samaan aikaan ELN ja joukko mm. journalisteista sekä yliopistojen ja etujärjestöjen johdosta koostuneita kansalaisyhteiskuntatoimijoita laativat saksalaisessa karmeliittaluostarissa käytyjen keskustelujen pohjalta yhteisen dokumentin, jonka oli tarkoituksena toimia pohjana ELN:n ja hallituksen neuvotteluille.<sup>450</sup>

Virkaanastumisensa jälkeen Pastrana sopi FARCin kanssa armeijan vetäytymisestä n. 40000 km<sup>2</sup> laajuiselta, FARCin ”etupiiriksi” vahvistetulta alueelta Kolumbian kaakkoisosista Metan ja Caquetán maakunnissa. Ajatuksena oli mahdollistaa mm. YK:n ja monien kansainvälisten kansalaisjärjestöjen tukemien neuvottelujen käyminen FARCin ”omaksi maaperäkseen” kokemalla alueella, sen sijaan että niitä olisi käyty esimerkiksi Bogotássa, jossa monet sisseistä eivät koskaan olleet olleet. Sissien ja sotilaiden yhteydenotot vähenivät, mutta ratkaisu kuitenkin tuotti runsaasti ongelmia, sillä sissien muu toiminta ei suinkaan vähentynyt. ELN vaati samanlaista järjestelyä omille tukialueilleen ja pyrki parantamaan neuvotteluasetelmiaan mm. kaappaamalla lentokoneen sekä hyökkäämällä eräässä Calin yläluokkaisessa kaupunginosassa pidettyyn sunnuntaimessuun saaden yli 150 panttivankia. FARC puolestaan käytti nimellä *zona de despeje* eli ”puhdistettu alue” kutsuttua etupiiriään, jonka keskuksena toimi San Vicente del Caguánin kaupunki Caquetán maakunnassa, mm. aseiden, kidnappauksen uhrien sekä salakuljetetun tupakan ja alkoholin säilyttämiseen. Tämä herätti epäluuloja sissien tarkoituksien vilpittömyydestä: FARCin katsottiin suostuneen aselepoon vain, koska se tarjosi sille mahdollisuuden jatkaa varainkeruutaan vailla pelkoa sotilaallisesta uhasta. Tämän seurauksena Pastranan kansansuosio romahti.<sup>451</sup>

Toisaalta sissien aseman vahvistuminen koitui Kolumbian hallitukselle myös hyväksi, sillä Pastrana kykeni lobbaamaan Yhdysvalloissa Clintonin hallitukselta ja kongressilta todella mittavaa tukea, joka oli hänen mukaansa ainut tapa estää Kolumbian hallitusta menettämästä maan kontrollia huumekauppaan sotkeutuneille sisseille. Lobbausoperaatio oli menestys, mikä kulmineitui Pastranan taidokkaassa esiintymisessä yhdysvaltalaisyleisölle CBS-kanavan *60 Minutes* -ohjelmassa syksyllä 1999 ja siihen, että Clinton nosti Kolumbian tilanteen esille viimeisessä Kansakunnan tila -puheessaan vuoden 2000 alussa. Lopputulos oli *Plan Colombiaksi* kutsuttu, Yhdysvaltain kongressissa kesällä 2000 lähestulkoon ilman vastalauseita hyväksytty n. puolentoista

<sup>450</sup> Valtonen 2001, 370; LaRosa & Mejía 2012, 92; Safford & Palacios 2002, 370.

<sup>451</sup> Valtonen 2001, 370; LaRosa & Mejía 2012, 92; Safford & Palacios 2002, 370; Glenný 2008, 361-362; Guáqueta 2003, 73-74.



miljardin dollarin tukipaketti. Se oli nimellisesti suunnattu ensisijaisesti huumeiden vastaiseen toimintaan, mutta 9/11 -iskujen jälkimainingeissa vuonna 2002 kongressi poisti aiemmat rajoitteet antaen Kolumbian hallitukselle vapaat kädet rahojen käyttöön mahdollistaen niiden käyttämisen puhtaasti vastakumoukselliseen toimintaan terrorismin vastaisen sodan nimissä. Samaan aikaan presidentti Bush määritteli niin FARCin ja ELN:n kuin AUC:nkin terroristijärjestöiksi (ensin mainittu oli tosin ollut Yhdysvaltain ulkoministeriön terroristijärjestöjen listalla jo 1997 alkaen). Tukipaketti sai myös kritiikkiä, sillä esimerkiksi EU:n mukaan se vei pohjaa neuvotteluilta lisäämällä pyrkimystä sotilaalliseen ratkaisuun. Yhtä kaikki neuvottelut jatkuivat tuloksettomina aina vuoden 2002 alkuun asti, jolloin Pastrana julisti sopimuksen päättyneeksi määräsi sotilaat ottamaan haltuun *zona de despejen*. Tämä ei kuitenkaan auttanut kautensa lopussa olevaa presidenttiä itseään, vaan ratkaisu nähtiin lopullisena osoituksena siitä, että hänen valitsemansa neuvotteluun pyrkivä strategia oli ollut virheellinen.<sup>452</sup>

### 5.5. Konfliktin hiipuminen ja stagnaatio (2002-2014)

Pastranan rauhanpyrkimysten epäonnistuminen näkyi selvästi vuoden 2002 presidentinvaalien lopputuloksessa, sillä ne vaalilauseella ”Kova käsi, suuri sydän”<sup>453</sup> voittanut Álvaro Uribe Velez oli sitten Turbayn kauden ensimmäinen avoimesti neuvotteluja sissien kanssa vastustaneella ohjelmalla valittu presidentti, joka Antioquian maakunnan kuvernöörinä toimiessaan oli ollut perustamassa Convivir -nimistä, paramilitaariyhteyksistä epäiltyä ”maaseudun yksityisten turvallisuusyritysten liittoa”. Uriben valinta kuvasti myös laajempaa muutosta poliittisessa kentässä, sillä hän ei ollut kummankaan vanhan valtapuolueen ehdokas.<sup>454</sup>

Uriben lupaukset ”kovan käden” politiikasta eivät jääneet vaille vastakaikua sisseiltä, sillä FARC teki uuden presidentin virkaanastujaisiin 15 kuolonuhria vaatineen raketti-iskun. Sissit eivät osoittaneet heikentymisen merkkejä myöskään lukumääräisesti, sillä vuonna 2003 sekä FARCin että ELN:n vahvuudet olivat samaa luokkaa kuin vuosituhannen vaihteessa aselevon päättymisestä huolimatta. Uribe jatkoi kuitenkin periksiantamattomalla linjallaan kieltäytyen puhumasta FARCista ja ELNstä poliittisina toimijoina ja luonnehti niitä yksinomaan terroristijärjestöiksi. Sotilaallisen ratkaisun hakua edesauttoi myös se, että Uribella oli käytettävissään vastakumouksellisiin operaatioihin huomattavasti suuremmat resurssit kuin edeltäjillään: hänen kahden kautensa aikana Yhdysvaltain Plan Colombian kautta antama tuki nousi määritelmistä riippuen 5-8 miljardiin dollariin tehden maasta Yhdysvaltain sotilasavun kolmanneksi suurimman

<sup>452</sup> Valtonen 2001, 370; LaRosa & Mejía 2012, 92, 212-213; Glenny 2008, 361-362; Ramírez 2010, 93, 95-96; Feiling 2011, 223.

<sup>453</sup> ”Mano dura, corazón grande”. Oma suomennos.

<sup>454</sup> LaRosa & Mejía 2012, 92; Feiling 2013, xii-xiii, 151.

vastaanottajan listan kahta kärkipaikkaa vuosikymmenet pitäneiden Israelin ja Egyptin jälkeen. Apu käsitti niin aseita, helikoptereita, tiedustelutoimintaa, sotilaskoulutusta, laivoja kuin kasvimyrkkyjen ruiskuttamista huumeidenviljelyalueille, ja pitkälti sen seurauksena Kolumbian armeijan koko kaksinkertaistui 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana. Tuloksena oli sellaisia laajan mittakaavan sotilasoperaatioita, kuin vuonna 2004 Yhdysvaltain tuella toteutettu offensiivi FARCin merkittävimmille tukialueille Caquetán, Guaviaren ja Metan maakuntiin.<sup>455</sup>

Sotilasoperaatioilla oli kuitenkin hintansa: niiden toteuttamiseksi hallitus joutui leikkaamaan useiden olemassa olevien sosiaalisten ohjelmien rahoitusta, sillä Uriben ”demokraattisen turvallisuuden” politiikka ajoi edelle. ”Demokraattisuus” tarkoitti tässä yhteydessä sitä, että viranomaiset ja turvallisuuskoneisto edellyttivät kansalaisten tukevan sotilasoperaatioita vähintään informaatiotasolla: 2004 arvioitiin, että peräti 2,5 miljoonaa kolumbialaista oli rekisteröity valtiovallan tiedonkeräysoperaatioiden yhteistyökumppaneiksi. Jo Samperin ja Pastranan kausilla hyväksytyyn lainsäädäntöön tukeutuen Uriben hallitus antoi sotilaskomentajille välittömän käskyvallan ja mm. mahdollisuuden rajoittaa liikkumisvapautta sellaisilla strategisesti merkittävillä alueilla, joilla sissit tai paramilitaarit olivat voimakkaita. Tällaiset perusoikeuksia rajoittaneet päätökset aiheuttivat niiden tarkoituksenmukaisuutta koskeneita jännitteitä maan perustuslakituomioistuimen ja hallituksen välille.<sup>456</sup>

Kritiikiltä ei säästynyt myöskään Plan Colombian huumeidenvastainen sota. Vaikka pitkittynyt sotatalous olikin muuttanut FARCin suhteita paikallisiin yhä jännittyneemmiksi, kokaiinikauppa oli tehnyt siitä omavaraisen ja hyvin varustellun – 2004 kokaiinikilosta sai Yhdysvalloissa Kolumbiaan nähden yli kymmenkertaisen ja Euroopassa peräti yli kolmikymmenkertaisen hinnan. Plan Colombia tähtäsi sekä FARCin ajamiseen pois kokanviljelyalueilta että kokankasvatuksen lakkauttamiseen. Jälkimmäinen oli huomattavasti vaikeampi tavoite yhtäältä AUC:n kilpailevan roolin vuoksi ja toisaalta siksi, että useat tuotantoketjun osat olivat tuottajien tai kartellien valvonnassa. Tavoitteen saavuttamiseen pyrittiin sotilasoperaatioiden lisäksi lentokoneista suoritetuilla todella laajan mittakaavan glyfosaattiruiskutuksilla. Ne tappoivatkin kokapensaita, mutta levisivät tuulen mukana myös muille viljelmille tappaen myös runsaasti mm. maissia, palmuliljaa ja plataaniamia ja ajaen ahdinkoon erityisesti ne talonpojat, jotka eivät olleet saaneet elantoaan kokanviljelystä. Kasvimyrkyt levisivät myös juomaveteen aiheuttaen vahinkoa paikallisväestön terveydelle. Kokantuotantoon operaatiolla ei ollut läheskään näin drastisia vaikutuksia, sillä kokapensaiden viljely siirtyi ensin maan itäosista etelään ja sieltä länteen päin.

<sup>455</sup> LaRosa & Mejía 2012, 93; Feiling 2011, 186-187; Feiling 2013, xii-xiii; Rodríguez 2011, 10; Ramírez 2010, 101-102.

<sup>456</sup> Ramírez 2010, 96-99.

Viljeltävien hehtaarien kokonaismäärä tosin väheni, mutta samanaikaisesti tekniikan kehitys paransi satoja, ja niinpä Uriben ensimmäisen kauden päättymisen aikaan 2006 maailman kokanlehdistä 70% tuotettiin edelleen Kolumbiassa. Kokaiinia ei kuljetettu vain suoraan Pohjois-Amerikkaan tai Eurooppaan, vaan puolet maasta lähteneestä kokaiinista kulki nk. ”Atlantin reittiä” Venezuelan, Guyanan tai Brasilian (jonne huumeet kulkivat paitsi suoraan, myös Paraguay ja Bolivia välitappeina) kautta. Vuonna 2006 Kolumbian johtava päivälehti *El Tiempo* arvioikin pääkirjoituksessaan huumeiden vastaisen sodan epäonnistuneen ja ehdotti täysin päinvastaista lähestymistapaa eli huumeiden laillistamista. FARCin juuriminen ruiskutuksilla ei ollut onnistunut juuri sen paremmin kuin kokaiiniviljelmien: kuudesta Plan Colombian kohteeksi valitusta maakunnasta liike oli säilynyt aktiivisena neljässä, ja piti tiukasti otteessaan monia alueita. Kuvaava esimerkki nähtiin Metan maakunnassa La Macarenan kansallispuistossa. Siellä huumeviljelmien tuhoaminen yritettiin toteuttaa miesvoimin tehtävällä raivausoperaatiolla, koska glyfosaatteja ei voinut kylvää luonnonsuojelualueelle. Operaatio kuitenkin keskeytyi joulukuussa 2005 yli 400 hengen vahvuisen FARCin osaston iskettyä operaatiota suojanneiden sotilaiden kimppuun ja tapettua heistä 29.<sup>457</sup>

Rikollisuuden torjumista vaikeutti myös se, että sille löytyi kokaiinin ulkopuolisia tulonlähteitä paitsi aiemmin jo mainituista muista huumeista, myös aivan muilta aloilta. Kolumbia oli maailman suurin väärennettyjen dollarien tuottaja ja siellä oli suhteessa eniten palkkamurhaajia asukasta kohden. Maa piti ykköstilaa myös kidnappauksissa ennen Meksikon nousua edelle. Myös korruptio säilyi erittäin vakavana ongelmana: vuonna 2007 pidätetyn, Norte del Valle -kartellin johtajiin kuuluneen Juan Carlos Ramírez Abadían arvioitiin lahjoneen kolme vuotta aiemmin maan tiedustelupalvelua 1,7 miljoonan euron edestä. Vieläkin kouriintuntuvampi esimerkki rikollisuuden ja turvallisuuskoneiston yhteistyöstä saatiin 2006, kun Norte del Vallin kanssa yhteistyötä tehneet armeijan erikoisjoukot tappoivat kokonaisen huume poliisiyksikön Jamundín kaupungissa Kolumbian lounaisosissa.<sup>458</sup>

Myös konfliktin ei-taloudelliset vaikutukset olivat jälleen laajentuneet neuvottelujen päätyttyä 2002. Siviileihin kohdistunut väkivalta jatkui voimakkaana, ja tilannetta pahensivat myös muut tekijät, kuten maamiinojen suuri määrä. 2004 YK:n humanitaarisen avun apulaispääsihteeri Jan Egeland totesi kyseessä olevan läntisen pallonpuoliskon mittavin, eniten surmatöitä sekä suurimmat ihmisoikeus- ja humanitaariset ongelmat aiheuttanut konflikti. Maan sisäisten pakolaisten määrä arvioitiin tähän aikaan jo kolmeksi miljoonaksi ihmiseksi. Vuosikymmenen loppuun mennessä

---

<sup>457</sup> Feiling 2011, 10, 187,193, 220-221, 306, 339; Glenny 2008, 362-363, 367-368; Gay 2010, 215, 221.

<sup>458</sup> Feiling 2011, 199, 203-204; Glenny 2008, 340-342.

lukema oli kasvanut vielä miljoonalla. Kaikkiaan pakolaisia oli noin kymmenen prosenttia Kolumbian väestöstä, ja maaseudun asukkaista pakolaisten osuus oli jopa 30%.<sup>459</sup>

Merkittävin uhka siviiliväestölle olivat edelleen paramilitaarit. Tuhottuaan sissijoukot maan pohjoisosista AUC pyrki lujittamaan asemiaan ja ottamaan haltuun alueen maanomistuksen pienviljelijöiden kustannuksella. AUC:lta hakivat tukea toisinaan myös yritykset: mm. Chiquita palkkasi paramilitaareja tukahduttamaan ammattiliitot Panaman rajan tuntumassa sijaitsevalla Urabán lahdella. Atlánticon maakunnassa puolestaan murhattiin 2003-2005 yli 500 ammattiyhdistys- ja vasemmistoaktiivia, ja samaten Atlantin rannikolla sijaitsevassa Sucressa tapettiin n. 500 henkeä huumekauppiaiden, paramilitaarien ja poliisin yhteisessä operaatiossa. Kolumbian hallitus (kuten myös Washington) pyrki esittämään yksinomaan paramilitaarien olevan syyllisiä siviilejä vastaan kohdistuneisiin väkivallantekoihin, mutta paramilitaareilla oli usein yhteyksiä myös valtion turvallisuuskoneistoon. Maan turvallisuuspalvelun johtaja joutui eroamaan, kun hänen paljastettiin kaupitelleen tiedustelutietoa puolisolitaallisille. Armeijan edustajien, joiden vastuulla oli monilla luonnonvaroiltaan rikkaille alueilla siellä toimivien ulkomaalaisten yhtiöiden suojeleminen, taas epäiltiin sotkeutuneen paramilitaarien toteuttamiin sissien käytyinä pidettyjen paikallisten ammattiyhdistysjohtajien murhiin. Ammattiyhdistysaktiivit olivatkin kaikkiaan eräs konfliktissa pahimmin kärsineistä ihmisryhmistä: heitä arvioidaan ”kadonneen” vuodesta 1985 lähtien lähes 3000.<sup>460</sup>

Yhtä kaikki paramilitaarien sotilaallinen voima oli kasvanut sellaiseksi, että se alkoi sissien lisäksi horjuttaa myös hallituksen asemaa. Hallituksella ei myöskään ollut varaa täysimittaiseen yhteydenottoon 30000 hengen vahvuisen AUC:n kanssa, semminkin kun ottaa huomioon liikkeen yhteydet armeijaan. Uriben ratkaisu tilanteeseen oli 2005 säädetty nk. ”Oikeuden ja rauhan laki”, jonka mukaan eri aseistautuneiden ryhmien jäsenillä oli mahdollisuudet palata takaisin osaksi yhteiskuntaa luovuttamalla aseensa ja tunnustamalla rikoksensa. Käytännössä laki, joka hyväksyttiin hieman tiukenetussa muodossa sekä korkeimman oikeuden että perustuslakituomioistuimen esitettyä kritiikkiä sitä kohtaan, oli suunnattu lähinnä AUC:lle, ei sisseille. AUC tarttuikin tilaisuuteen demobilisoiden joukkonsa. Monissa tapauksissa demobilisaatio oli tosin vain nimellinen, ja entisistä paramilitaarijoukoista tuli aiempaa puhtaampia rikollisorganisaatioita, jotka olivat ainoastaan jättäneet sodankäynnin sissejä vastaan armeijalle. Järjestelyä vastustaneet AUC:n ”poliittisemmat” ainekset, kuten liikkeen aiempi johtaja Carlos Castaño, joutuivat sisäisen puhdistuksen uhreiksi.<sup>461</sup>

<sup>459</sup> Glenny 2008, 355-36; Feiling 2011, 199; Feiling 2013, 180.

<sup>460</sup> Feiling 2011, 221, 223-229, 239; Feiling 2013, 255; Glenny 2008, 366.

<sup>461</sup> Feiling 2011, 226-228, Glenny 2008, 367; LaRosa & Mejía 2012, 93-94.

Vaikka AUC:n demobilisaatio ei ollutkaan täydellinen ja monilla alueilla aiemmat paramilitaarit jatkoivat vastustajinaan pitämiensä ihmisryhmien kimppuun iskemistä (hallitus usein luokitteli tämän ”pelkäksi” rikollisuudeksi vailla poliittisia motiiveja), tilanne kuitenkin rauhoittui jonkin verran. Hallitus pyrki myös luomaan kuvaa rauhan voimistumisesta perustamalla kansallisen sovinto- ja korvauskomission, jonka tehtävänä oli sekä valvoa uuden lain soveltamista demobilisointeihin taistelijoihin, että pitää huolta konfliktin uhrien oikeuksien toteutumisesta ja heidän menetystensä korvaamisesta. Lisäksi perustettiin erillinen ”historiallisen muiston komissio”, jonka tehtävänä oli kartoittaa pahimmat konfliktin ihmisoikeusloukkauksista. Kartoituksen lisäksi pyrittiin paikantamaan konfliktin aikana murhattujen ihmisten ruumiita: vuoteen 2011 niitä oli löytynyt merkitsemättömistä haudoista yli 10000, mutta ottaen huomioon, että konfliktin uhrien kokonaismääräksi on arvioitu 220000 kuollutta ja 34000 ”kadonnutta”, työnsarkaa oli edelleen edessä. Historiallista muistoa pyrittiin vaalimaan myös suunnitellulla erillisen museon perustamisella.<sup>462</sup> Tällaiset toimet saattoivatkin edistää hallituksen pahoin rapautuneen legitimitetin korjaamista, mutta samanaikaisesti turvallisuuskoneisto joutui uusien skandaalien kohteeksi. Pahin niistä oli nk. *falsos positivos* -tapaus, jossa useita armeijajäseniä komentoajineen syytettiin tietoisesta viattomien siviilien tappamisesta ja näiden esittämisestä sisseinä, jotta sissien kärsimät tappiot (joista oli luvattu rahallisia palkkioita) olisi mahdollista esittää todellisuutta suurempina<sup>463</sup>.

Kaikista edellä mainituista ongelmista ja niistä saamastaan kritiikistä huolimatta Uriben hallituksen strategia tuotti kuitenkin pikku hiljaa tuloksia ainakin mitä tulee hallituksen päätavoitteen, sissien heikentämisen, suhteen. 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana valtaosa maaseudusta rauhoittui pikku hiljaa poliisien (ja toisinaan vähitellen myös osan pakolaisista) palatessa jopa kaksi vuosikymmentä anarkian vallassa olleisiin kyliin. FARC joutui vetäytymään yhä syvemmälle maan syrjäseuduille. Kuvaavaa oli, että se karkotti vasta muutaman vuosikymmenen ulkopuoliseen maailmaan yhteydessä olleen Nukak-kansan asuinsijoiltaan tapettuaan sitä ennen näiden päällikön, mihin syynä oli FARCin pelko, että Nukakit paljastaisivat sissien asemat hallitukselle. Vetäytymisestään huolimatta FARC jatkoi edelleen varsin vahvana organisaationa. Sissien toiminnan aktiivisuus kuitenkin heikkeni selvästi: Yhdysvaltain arvion mukaan siinä, missä vuonna 2001 tehtiin 3500 kidnappausta, oli niiden määrä kuusi vuotta myöhemmin pudonnut 180:een vuodessa. FARCin kaupunkeihin tekemien iskujen määrä taas putosi samana aikana 120:stä neljään. Paljolti juuri tästä syystä Kolumbia muuttui myös huomattavasti suositummaksi kohteeksi ulkomaisille investoinneille, joiden määrä peräti viisinkertaistui Uriben kauden aikana kahdesta

<sup>462</sup> LaRosa & Mejía 2012, 93-94; Feiling 2013, 172, 191, 194-195.

<sup>463</sup> LaRosa & Mejía 2012, 214, Feiling 2013, 250-252; BBC 2014a.

kymmeneen miljardiin dollariin vuodessa.<sup>464</sup> FARCin ongelmat näkyivät myös siinä, että monet sen kidnappausten uhreiksi joutuneista onnistuttiin vapauttamaan, ehkä huomattavimpana esimerkkinä presidenttiehdokkaanakin ollut kolumbialaispoliitikko Ingrid Betancourt<sup>465</sup>, ja siinä, että liikkeelle aseita toimittanut huomattava asekauppias Viktor But pidätettiin keväällä 2008<sup>466</sup>.

FARCin tappiolle joutuminen alkoi näkyä yhä selvemmin myös sen johtoportaassa. Jo vuonna 2004 liikkeen sihteeristön johtaviin jäseniin kuulunut ja sen ”ulkoministeriksi” luonnehdittu Simón Trinidad pidätettiin Ecuadorissa, josta hänet luovutettiin Kolumbiaan ja sieltä edelleen Yhdysvaltoihin oikeudenkäyntiin ja vankilaan. Maaliskuussa 2008 taas menehtyi itse liikkeen johtaja Marulanda, ei tosin aseellisessa taistelussa vaan terveyden pettäessä korkean iän johdosta. Tästä syystä hallituksen pyrkimykset esittää ”Tirofijon” kuolema merkittävänä voittonaan eivät saaneet kovin paljoa vastakaikua. Huomattavasti merkittävämpi tapahtuma olikin se, että samaisessa maaliskuussa Kolumbian armeija surmasi FARCin Ecuadorin puolella sijainneeseen tukikohtaan tekemässään iskussa FARCin kakkoskomentajan Raúl Reyesin (oik. Luis Edgar Devia Silva). Tapaus kiristi Kolumbian välit naapureihinsa äärimmilleen, sillä Ecuadorin presidentti Rafael Correa tuomitsi voimakkaasti maansa alueellisen koskemattomuuden loukkauksen ja Venezuelan Hugo Chávez tuki kanssavasemmistolaisista Ecuadorin kollegaansa liikuttamalla joukkojaan Kolumbian rajalle. Hetken spekuloidtiin jopa sodan mahdollisuudella, mutta Uriben oltua reagoimatta tilanteeseen jännite heikkeni ajan myötä. Normaaleiksi Kolumbian diplomaattiset suhteet naapurimaihinsa palasivat kuitenkin vasta Uriben seuraajan Juan Manuel Santosin astuttua virkaansa 2010.<sup>467</sup>

FARCin sotilaallisia vastoinkäymisiä presidentin vaihtuminen ei lopettanut, sillä syksyllä 2010 liikkeen itäisen blokin komentaja ja sen sotilaallisen siiven jyrkimmän laidan edustajana pidetty Jorge Briceño alias ”Mono Jojoy” kuoli ilmavoimien pommituksessa ja vuotta myöhemmin armeija onnistui tappamaan itse Marulandan seuraajan FARCin johdossa, Alfonso Canon. Santos ei kuitenkaan profiloitunut pelkästään Uriben perinnön jatkajina, vaan hän onnistui parantamaan huomattavasti Kolumbian suhteita naapurimaihinsa: 2008 iskun ohella niitä olivat hiertäneet mm. Kolumbiasta tapahtunut väärennetyn rahan ja polttoaineen salakuljetus sekä laitton siirtolaisuus. Santos ajoi myös läpi nimellä *Ley de Víctimas* tunnetun lain, joka oikeutti kaikki vuodesta 1985 lähtien konfliktissa väkivallan uhreiksi joutuneet korvauksiin aivan riippumatta siitä, olivatko väkivallan takana sissit, paramilitaarit vai armeija. Sitä, että hallitus täten myönsi myös armeijan

---

<sup>464</sup> Feiling 2013, xii-xiii, 61, 92; Feiling 2011, 222, LaRosa & Mejía 2012, 93.

<sup>465</sup> Valencia 2012.

<sup>466</sup> Glenny 2008, 292.

<sup>467</sup> LaRosa & Mejía 2012, 93, 211-212; Feiling 2013, 12-13, 202.

syyllistyneen väkivallantekoihin siviilejä kohtaan, pidettiin symbolisesti erittäin merkittävänä. Samaa linjaa voitaneen katsoa edustaneen myös pahamaineiseksi muodostuneen turvallisuusvirasto DAS:n sulkemisen vuonna 2011. Erittäin huomionarvoista oli myös se, että *Ley de Víctimas* velvoitti valtiota palauttamaan eri tahojen laittomasti vuodesta 1991 lähtien viemät maat takaisin laillisille omistajilleen, ja että velvoite säädettiin jo etukäteen ulottumaan vuoteen 2021 asti. Näin pyrittiin varmistamaan se, että tilanteen normalisoituminen ei jäisi vain tilapäiseksi.<sup>468</sup>

Normalisointipyrkimykset eivät kuitenkaan poistaneet sitä, että sissit olivat edelleen olemassa oleva toimija. Niiden vahvuus oli selvästi pudonnut vuosituhaten vaihteen huippuvuosista: FARCilla arvioitiin olevan aseissa 7500-8000 taistelijaa ja ELN:llä 1500-2000, mutta siitä huolimatta liikkeet toteuttivat aina silloin tällöin uusia iskuja. Vähitellen neuvotteluratkaisun mahdollisuus alkoi kuitenkin vallata jälleen alaa. Canoa FARCin johdossa seurannut Rodrigo Londoño Echeverry alias ”Timoshenko” hylkäsi ensimmäisten lausuntojensa äärimmäisen kovan retoriikan ja vaatimukset uudesta *zona de despejesta* neuvottelujen aloittamisen alkuehtona. Asiaa auttoi presidentti Santosin linja: jo virkaanastujaispuheessaan Santos oli tehnyt pesäeroa Uribeen julistamalla, ettei ”ovi rauhaan ole suljettu”. Rauhanneuvottelut saivat myös mittavaa kansainvälistä tukea: mm. OAS, EU, YK, Yhdysvallat, Ranska, Norja, Espanja ja useat Latinalaisen Amerikan valtiot puhuivat neuvotteluiden puolesta. FARCin ja hallituksen väliset neuvottelut, joiden pääpaikaksi muodostui Havanna, saatiinkin käyntiin vuoden 2012 loppupuolella. Niiden on katsottu sujuneen huomattavasti esimerkiksi Pastranan kauden neuvotteluja onnistuneemmissa merkeissä, ja neuvotteluista kantautuneiden tietojen mukaan osapuolet ovat tähän mennessä saavuttaneet yksimielisyyden kolmessa asialistan kysymyksistä: Maareformista (jossa FARC on ajanut erillisiä, ulkomaisilta yrityksiltä suljettuja, lähinnä talonpoikien kollektiivituloille varattuja erityisvyöhykkeitä), FARCin transformaatiosta lailliseksi poliittiseksi puolueeksi sekä huumekaupasta. Sitä vastoin kysymykset aseistariisunnasta, konfliktin uhrien oikeuksista sekä rauhansopimuksen täytäntöönpanosta olivat vielä avoinna vuoden 2014 presidentinvaalien aikaan. Niissä Santosin merkittävimmäksi vastaehdokkaaksi nousi neuvottelujen vastustajana profiloitunut, mutta muuten poliittiselta profiililtaan hyvin samankaltainen entinen valtiovarainministeri Óscar Iván Zuluaga, joka sai toukokuun lopussa pidetyllä vaalien ensimmäisellä kierroksella eniten ääniä. Toisella kierroksella Santos, joka pari päivää ennen äänestystä oli ilmoittanut hallituksen käynnistäneen neuvottelut myös ELN:n kanssa, nousi kuitenkin voittajaksi hieman yli 50%:n ääniosuudella varmistaen paitsi uudelleenvalintansa myös mandaatin neuvottelujen jatkumiselle.<sup>469</sup>

<sup>468</sup> Feiling 2013, 12, 15, 203, 208; LaRosa & Mejía 2012, 55, 211, 215.

<sup>469</sup> Valencia 2012; Line 2012; Feiling 2013, 15; Kaplan & Albertus 2013; Phillips 2013; BBC 2014a; BBC 2014b; Economist 2014.

## **6. FARCin TOIMINNAN ANALYYSI MANNIN VALTALÄHDEMALLIN VALOSSA**

Edellisessä luvussa esitetyn tapahtumakuvauksen ja aineiston läpikäynnin jälkeen tämän luvun tarkoituksena on vastata tutkimuskysymykseen muodostamalla synteesi FARCin toiminnasta konfliktissa sitä Mannin valtalähdemallin kautta analysoiden tavoitteena mahdollisimman kattava, koherentti ja monipuolinen analyysi. Pääsääntöisesti kyse on jo edellä esitetyn materiaalin jäsentämisestä uuteen muotoon, mutta uusiin lähteisiin viitataan silti joissain kohtaa. Tällaisissa tapauksissa on yleensä kyse esimerkeistä, jotka tarjoavat lisävaloa analyysiin, mutta joiden esittäminen viime luvun yhteydessä olisi ainoastaan sekavoittanut kokonaiskuva.

Analyysissa käsitellään eri valtalajien vaikutusta FARCin toimintaan yksi kerrallaan, vaikka toisinaan onkin välttämätöntä sivuta myös hieman muita kuin analyysin kohteena olevaa valtalajia. Temaattisen näkökulman valinnalla kronologisen sijasta pyritään ensinnäkin välttämään turhaa toistoa suhteessa edelliseen lukuun ja toisekseen Mannin teorian täyden potentiaalin hyödyntämiseen. Valtalajien käsittelyjärjestys ei kuitenkaan ole sama kuin luvussa 4.3, sillä analysointi on mielekkäintä aloittaa traditionaalisen konfliktitutkimuksen tasolta, sotilaallisesta vallasta, ja sen jälkeen laajentaa selitystä muihin vallan lajeihin. Tässä tapauksessa sotilaallisen vallan analysoinnista siirrytään taloudelliseen, jolloin pyritään analysoimaan niitä syitä, joiden takia FARC on tullut osalliseksi sotataloudesta, ja mitä tästä on sille seurannut. Luonteva jatko näiden seurausten analysointiin ovat niiden ideologiset vaikutukset, joten kolmas alaluku käsittelee ideologista valtaa myös laajemmin kuin ainoastaan reaktiona konfliktin taloudellisiin aspekteihin. Luvun päätteeksi analyysin kohteena on poliittinen valta yhtäältä konfliktin kansainvälispoliittisten aspektien osalta ja toisaalta siinä mielessä, miten konflikti on heijastunut ja heijastuu Kolumbian valtiorakenteessa.

### **6.1. Sotilaallinen valta FARCin toiminnassa**

Vallan sotilaallisten aspektien osalta niin FARCin toiminta kuin sitä vastaan suunnatut Kolumbian hallituksen toimet ovat varsin edustava esimerkki matalan intensiteetin sodankäynnistä, jossa FARC on tukeutunut perinteiseen sissisodankäyntiin ja hallitus puolestaan sen tukahduttamiseen pyrkivään vastakumoukselliseen sodankäyntiin. Asetelma edeltää jo FARCin syntyä, sillä kuten luvussa 5.2. mainittiin, juuri armeijan vastakumoukselliset iskut sissien kontrolloimiin yhteisöihin saivat sissiryhmät tehostamaan organisoitumistaan sekä vaihtamaan strategiansa puhtaan puolustuksellisesta tarvittaessa liikkuvaan ja offensiiviseen. FARC organisaationa syntyi siis armeijan vastakumouksellisen sodankäynnin aiheuttamasta tarpeesta sotilaallisen vallan tehokkaampaan koordinaatioon.



FARCin ja sen johtajien (mm. Marulanda) tausta aiemmissa sissiliikkeissä oli jotakin, mitä 1960-luvun alun epäonnistuneilla *foquista*-sissiliikkeiltä ja pitkälti myös ELN:ltä puuttui. Tältä osin sillä oli eittämättä paremmat lähtökohdat sotilaallisen vallan käyttämiseen, ja kyseessä lienee yksi syy siihen, miksi FARC selviytyi 1960- ja 1970-luvuilla epäonnistunutta Quindíon laajentumispyrkimystä lukuun ottamatta huomattavasti pienemmin tappioin kuin esimerkiksi ELN. Toki merkitystä oli myös sillä, että FARCin vahvimmat tukialueet sijaitsivat pääasiassa maan itä- ja kaakkoisosien vasta- ja harvaan asutetuilla alueilla, joiden kohdalla armeijan kontrollipyrkimykset olivat vielä haasteellisempia kuin maan muulla maaseudulla.

Kuten luvussa 5.2. myös todettiin, sissien 1970-luvun aikana laajentunut kontrolli maaseutualueilla johtui paljolti siitä, että valtion näkökulmasta sisseihin kohdistetut aktiiviset tukahduttamispyrkimykset olisivat vieneet liikaa voimavaroja, joten toiminnan rajaaminen oli huomattavasti resurssitehokkaampi vaihtoehto. Tästä näkökulmasta myös FARCin Quindíon-seikkailun jälkeinen, asemien hiljalliseen vahvistamiseen perustuva strategia oli oikea, koska sitä noudattamalla liikkeen oli mahdollista välttyä armeijan aktiivisilta vastatoimilta. Hitaassa positoiden lujittamisessa oli myös se hyvä puoli, että se tarjosi FARCille mahdollisuuden saavuttaa *de facto* järjestysvallan asema kontrolloimillaan alueilla, mikä lisäsi liikkeen ideologista legitimitettä.

Edellä kuvailussa mallissa tapahtui muutos 1970- ja 1980-luvun vaihteessa sekä valtion että FARCin kohdalla, ensiksi mainitun ottaessa Turbayn hallituksen aikana käyttöön myös erilaisia likaisen sodankäynnin muotoja ja jälkimmäisen päättäessä korostaa sotilaallisen ja taloudellisen vallan tavoittelua ideologisen vallan kustannuksella ja ryhtyä ”autenttisesti offensiiviseksi sissiliikkeeksi”. FARCin ratkaisut seurasivat ajallisesti hallituksen toimia, mutta se, oliko syy FARCin päätöksiin millään muotoa hallituksen muuttuneissa keinoissa (joiden ensisijainen kohde ei ollut niinkään FARC kuin M-19), vai esimerkiksi huumekaupan kasvun myötä muuttuneissa taloudellisissa olosuhteissa, on hämärän peitossa. Oli syy mikä hyvänsä, konfliktin eskaloituminen, joka ei toki johtunut vain FARCin ja muiden sissiryhmien vahvistumisesta vaan myös paramilitaarien ja huumekartellien mukaantulosta, ja eskaloitumisen myötä koventuneet hallituksen otteet sopivat hyvin asymmetrisen sodankäynnin perinteiseen näkemykseen, jonka mukaan valtio joutuisi joko luopumaan mahdollisuuksistaan sotilaalliseen kontrolliin tai joutuisi sen turvaamiseksi käyttämään keinoja, jotka tuhoaisivat sen legitimitetin kansan keskuudessa. Kuvaavaa on, että *La Violencian* alussa 1949 maahan julistettu, hallitukselle perustuslain normaalisti suomia laajemmat valtuudet taannut piiritystila oli Kolumbiassa vuoden 1991 perustuslakuudistukseen saakka voimassa yhteensä kaikkiaan 30 vuotta – siis miltei kolme neljäsosaa koko ajasta. Tällaisessa

tilanteessa jatkuva väkivallan proliferaatio vei valtion siviilihallintoa jatkuvasti yhä riippuvammaksi maan turvallisuuskoneistosta militarisoitua valtiota ja lisäen osaltaan poliittista väkivaltaa. Samalla valtion harjoittama politiikka muuttui jatkuvasti autoritaarisempaan ja antidemokraattisempaan suuntaan vähentäen kansalaisten mahdollisuutta ruohonjuuritason poliittiseen osallistumiseen.<sup>470</sup> Kyseessä oli siis itseään ruokkiva kierre, jossa valtion militarisoituminen ja kasvava poliittinen väkivalta ruokkivat toisiaan. Efekti ei kuitenkaan kaikista tuottamistaan ongelmista huolimatta ollut niin voimakas, että se olisi kokonaan vienyt valtiolta sen legitimitietin. Syitä tähän analysoidaan ideologista valtaa käsittelevässä alaluvussa.

1990-luvun vaihde oli merkittävä murroskohta FARCille paitsi siksi, että liikkeen sotilaallinen profiili nousi huomattavasti yhtäältä sen poliittisten yhteyksien katkeamisen ja toisaalta monien muiden sissiryhmien aseistariisunnan vuoksi, myös siksi, että liike omaksui yhä enemmän määrin *foquista*-liikkeiden perusstrategian. Tämä osoittaa, että ELN:n ja muiden *foquismoon* kallistuneiden liikkeiden alkuperäisestä kokemattomuudesta ja niitä usein vaivanneista ideologisista ongelmista (joista enemmän ideologisen vallan ilmenemismuotoja käsittelevässä alaluvussa) huolimatta FARC kykeni myös kehittämään omaa toimintaansa niiden esimerkin pohjalta. Tämä tarjosi FARCille mahdollisuuden myös oman valtansa kasvattamiseen, vaikka paramilitaarien vielä nopeammin kasvava valta alkoikin asettaa liikkeelle yhä tiukempia rajoja. AUC:n myötä paramilitaarit kykenivät myös koordinoimaan toimintaansa tehokkaammin, olkoonkin, että FARC oli edelleen sentralisoidumpi organisaatio kommunistipuolueelta perimänsä leninistisen hallintomallin seurauksena<sup>471</sup>. Paramilitaareja vahvisti myös se, että AUC kykeni kasvattamaan jäsenmääräänsä sissejä tehokkaammin: syynä tähän oli paitsi sen hankkima uskottavuus sissien vastavoimana, myös se, että sillä ei läheisempien suhteiden turvallisuuskoneistoon vuoksi ollut yhtä suurta pelkoa hallituksen soluttautumisesta niiden riveihin kuin FARCilla.

AUC:n FARCille aiheuttamista tappioista huolimatta liike vahvistui entisestään, paljolti siksi, että väkivallan eskalaation myötä syntynyt Pastranan rauhanneuvottelualoite aselepoineen ja FARCin kontrolliin jätettyine tukialueineen tarjosi sille erinomaisen mahdollisuuden tehokkaampaan organisoitumiseen. Ainakin joidenkin arvioiden mukaan liike oli vuosien 2001-2002 aikana päässyt asemaan, jossa sillä oli reaaliset mahdollisuudet hallituksen kaatamiseen<sup>472</sup>. Valtiovaltaa heikentääkseen FARC laajensi toimintaansa myös kaupunkeihin tehtäviin pommi-iskuihin, joiden tavoitteena oli perinteisen terroritoiminnan tapaan heikentää hallituksen legitimitettiin iskujen kaupunkilaisuhrien silmissä, sekä useisiin infrastruktuurallisesti merkittäviin kohteisiin, kuten

<sup>470</sup> Ramírez 2010, 84; Roldán 2010, 64.

<sup>471</sup> Palacios 2002, 367.

<sup>472</sup> Line 2012; Feiling 2013, 18-19.

veden- ja sähkönjakelukeskuksiin tai puhelinmastoihin toteutetuilla hyökkäyksillä<sup>473</sup>.

2000-luvun alku jäi kuitenkin FARCin sotilaalliseksi lakipisteeksi, ja liikkeen asema heikentyi voimakkaasti Uriben kaudella valtion saatua *Plan Colombian* sille takaamat sotilaalliset resurssit käyttöönsä. FARCille liikkeen kärsimät tappiot olivat raskaita paitsi puhtaasti sotilaalliselta kannalta, myös siksi, että ne veivät uskottavuutta sen retoriikalta. Erityisen ongelmallisia olivat liikkeen johtajiin kohdistuneet iskut, jotka osoittivat Kolumbian armeijan sissiliikkeisiin pitkäksi aikaa soluttautuneille ja johtajien luottamuksen hankkineille tietolähteille perustuneen *infiltrados*-taktiikan FARCin varotoimista huolimatta onnistuneen.<sup>474</sup> Tästä huolimatta FARC säilyi sotilaallisesti niin merkittävänä toimijana, että sekä sen että valtion näkökulmasta konfliktin ratkaiseminen neuvotteluilla, käytännössä siis FARCin luopuminen olemassa olevasta sotilaallisesta vallastaan vastineeksi erilaisista poliittisen vallan käyttöön liittyvistä myönnytyksistä oli mielekäs vaihtoehto.

Kaiken kaikkiaan sotilaallisen vallan rooli FARCin toiminnassa on siis ollut huomattava jo liikkeen synnystä lähtien, toimihan se katalysaattorina sissien organisoitumiselle. Sen jälkeen liike noudatti pääosin varsin matalan profiilin operaatioille perustuvaa strategiaa 1980-luvun alkupuolelle asti, jolloin se alkoi toimia ekspansiivisemmin. FARCin sotilaallinen valta jatkoi kasvuaan paramilitaarien sille asettamasta vastapainosta huolimatta 1990-luvun aikana ja aina 2000-luvun alkuun asti. Samalla myös valtio militarisoitui sen joutuessa panostamaan yhä enemmän oman sotilaallisen vallan ylläpitoon. Tämä asymmetrisen sodankäynnin teorian mukainen kehityskulku ei kuitenkaan johtanut FARCin tavoitteiden toteutumiseen, vaan 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana kävi ilmi, että valtio oli sittenkin onnistunut saavuttamaan sotilaallisen yliotteen sisseistä. Syyt näille tapahtumille käyvät paremmin selville muita vallan lajeja tarkasteltaessa.

## **6.2. Taloudellinen valta FARCin toiminnassa**

Taloudellisten valtalähteiden voidaan katsoa ohjanneen FARCin toimintaa kahdella eri tavalla: yhtäältä epäsuorasti toimintaympäristön taloudellisten rakenteiden, toisaalta suoremmin sotatalouden ja siihen kytkeytyneiden markkinoiden kautta. Näistä molemmat ovat vaikuttaneet FARCiin jo ennen sen syntyhetkeä: kuten todettua, itsenäisille paikallistalouksille perustuneet omalakisiet yhteisöt olivat FARCin muodostaneiden sissiryhmien taustalla, kun taas jo Violencian aikaisessa ja sitä seuranneessa sissisodankäynnissä oli havaittavissa hyvin selkeitä taloudellisia

---

<sup>473</sup> Guáqueta 2003, 78.

<sup>474</sup> Valencia 2012.

insentiivejä, erityisesti maanomistukseen liittyen<sup>475</sup>.

FARCin toiminnan ensimmäisten vajaan kahdenkymmenen vuoden ajan talouden suora insentiivivaikutus kuitenkin heikkeni, ja taloudelliset valtasuhteet vaikuttivat FARCiin lähinnä epäsuoremmin. Hyvä esimerkki tästä on se, kuinka monet FARCin vahvimmita tukialueista löytyivät maan kaakkoisosien äskettäin asutetuilta tasangoilta, joilla, kuten luvussa 5.2. todettiin, sissit alkoivat suojella erityisesti siirtolaisia ja maanvaltaajia. Äskettäin asutettujen alueiden lisäksi sissien toiminta keskittyi sellaisille alueille, joilla maanomistus oli poikkeuksellisen keskittynyttä. Molemmissa tapauksissa on havaittavissa, että alueiden taloudelliset rakenteet tarjosivat sissien toiminnalle sellaista kannatuspohjaa, jota talonpoikien pientiloista perinteisesti muodostuneilta alueilta ei löytynyt.<sup>476</sup> Vähitellen toteutetuilla alueellisilla kehittämistoimenpiteillään sissit kykenivät laajentamaan viiteryhmiään myös edellä mainittujen segmenttien ulkopuolelle. Ongelmaksi toisaalta muodostui se, että vaikka taloudelliselta kannalta katsottuna liitto oli mielekäs, sissien ideologia oli pitkällä tähtäimellä ristiriitainen sen tukiryhmien kanssa. Tämä näkyi myös toiminnassa: Kolumbian lehdistön usein lähteenään käyttämä salvadorilainen ex-sissi Joaquín Villalobos on luonnehtinut FARCia ”koko maanosan konservatiivisimmiksi kapinallisiksi”. Villalobosin mukaan tätä ”konservatiivisuutta” selittää paljolti juuri se, että FARC kontrolloi jo syntyhetkellään laajoja maa-alueita, ja siitä tuli siksi enemmän maalaisten itsepuolustusjärjestö kuin poliittisen vallan saamiseen tähtäävää kapinallisryhmä.<sup>477</sup>

Kuten luvussa 5.3. kävi ilmi, merkitsi 1980-luvun alku merkittävää murrosta FARCin toiminnassa. Sen samoin kuin ELN:n ideologinen suosio oli kasvanut, mutta sotilaallisen vallan laajamittaisempi käyttö vaati tuekseen myös selvästi lisää taloudellisia resursseja, ja näin liikkeen varainhankinta laajentui sekä mittakaavaltaan että ennen kaikkea muodoltaan<sup>478</sup>. Suojelurahojen kerääminen ja huumekauppa lisäsivätkin liikkeen tuloja huomattavasti, mutta samalla ne muodostivat esteen sen ideologiselle vallalle. Kuten kartellien alkuvaiheissaan nauttima kansansuosio osoitti, ainakin huumekaupalla saavutettuja tuloja oli toki mahdollista käyttää myös ideologisen valtapolitiikan lujittamiseen, mutta FARCin kohdalla ongelmaksi muodostuivat yhtäältä muiden sotatalouden muotojen maaseutuväestössä nostattama tyytymättömyys ja toisaalta se, että huumekauppa antoi maan hallitukselle oivallisen keinon niputtaa sissit yhdeksi ongelmaksi huumekaupan kanssa. Tästä kehittyikin vähitellen merkittävä ideologinen lyömäase, jossa merkittävään rooliin nousi esimerkiksi Yhdysvaltain Kolumbian-suurlähettiläänä 1980-luvulla toimineen Lewis Tambsin

---

<sup>475</sup> Safford & Palacios 2002, 351-354.

<sup>476</sup> Bushnell 1993, 255-256.

<sup>477</sup> Feiling 2011, 216.

<sup>478</sup> Rodriguez 2011, 144.

lanseeraama käsite ”huumesissit” (*narco-guerilla*). Lisäongelmia FARCille tuotti myös se, että se ja muut sissit joutuivat lisää taloudellista valtaa tavoitellessaan vastakkain kartellien kanssa, mikä taas oli yksi merkittävä tekijä sen taustalla, että paramilitaarit nousivat sissien sotilaalliseksi vastavoimaksi. Jo aiemmin mainitun MAS:n perustamisen lisäksi tätä kuvaa hyvin se, että myöhemmin AUC:n johtoon nousseet Castañon veljekset olivat alkujaan huumeiden salakuljettajia, jotka liittyivät paramilitaareihin FARCin kidnapattua ja murhattua heidän isänsä.<sup>479</sup>

Vaikka valitulla linjalla oli ongelmansa, sen taloudellista tuottoisuutta, joka kasvatti myös liikkeen laajenemisen mahdollistaneita sotilaallisia resursseja, ei voinut kiistää. Huomionarvoista on, että 1990-luvun alun rauhanprosessista sivuun jääneet kaksi merkittävää sissiryhmää, FARC ja ELN, olivat samalla sissiliikkeistä myös selvästi eniten sotatalouteen profiloituneet. Tämä ei toki tarkoita sitä, etteikö FARCin ja ELN:n toiminnan jatkumisen taustalla olisi muitakin syitä, eikä sitä, että taloudelliset syyt olisivat redusoitavissa yksinomaan haluun jatkaa sotatalouden tuomien voittojen keruuta. Yhtä hyvin voi esittää, että ainoastaan FARCilla ja ELN:llä oli käytettävissään sotilaallisen toiminnan jatkamisen mahdollistavat taloudelliset resurssit<sup>480</sup>. Niiden hankkiminen huumekaupan kaltaisilla operaatioilla muuttui jatkuvasti yhä oleellisemmaksi myös siitä syystä, että jatkuvasti lisääntyvä kaupungistuminen vähensi sissien maaseututukialueiden väestöpohjaa ja sitä myötä myös mahdollisuuksia perinteisempiin tukimuotoihin nojautumiseen.

Yhtä kaikki, huumekaupan mukanaan tuomat hyödyt eivät rajoittuneet vain puhtaasti taloudellisiin. Kuten luvussa 5.4. on mainittu, *foquismo*-strategian omaksumisen yhteydessä FARC kykeni saamaan kokankasvattajista itselleen selkeän ja voimakkaan ydinkannattajajoukon. Tämä lisäsi huumekaupan merkitystä FARCille, ja symbioosi syveni entisestään Medellínin ja Calin kartellien tuhouduttua ja niiden tilalle tulleiden *cartelitojen* etsittyä sotilaallista tukea sisseiltä.

Huumekaupan tuottoisuudesta huolimatta FARCin suhde siihen ei ollut mitenkään yksiselitteinen. Yhtäältä se mobilisoi vuonna 1996 kymmeniätuhansia kokankasvattajia hallituksen kokapensaiden tuhoamisoperaatioita vastaan suunnattuihin mielenosoituksiin Amazonin alueella, toisaalta se seuraavana vuonna ilmoitti liikkeen periaatteiden pakottavan torjumaan huumeiden salakuljetuksen, koska se oli ”yhteensopimatonta demokratian ja Kolumbian kansan hyvinvoinnin kanssa” ja ”luo korruptiota, epätasa-arvoa lain edessä, rikollisuutta ja yhteiskunnan murenemistä”. Kannanotto lienee mielekkäintä tulkita vastaukseksi siihen, että 1990-luvun kuluessa Kolumbian hallitus oli yhä aktiivisemmin rinnastanut FARCin kartelleihin ja kiinnittänyt laajemmin huomiota liikkeen huumekauppaan – tosin vain osana laajempaa vastakumouksellista toimintaansa, mutta yhtä kaikki

<sup>479</sup> LaRosa & Mejía 2012, 91.

<sup>480</sup> Guáqueta 2003, 97.

käyttäen sitä perusteena esimerkiksi sille, miksi liikkeen kanssa ei tulisi neuvotella.<sup>481</sup> FARCin voidaan katsoa joutuneen puun ja kuoren väliin, sillä yhtäältä sen kuva kansainvälisessä julkisuudessa ja Kolumbian kaupunkiväestön keskuudessa kärsi ratkaisevasti huumekaupasta, joka toimi tehokkaana propaganda-aseena hallitukselle, toisaalta huumekaupasta luopuminen oli mahdotonta sekä taloudellisesta näkökulmasta että liikettä tukevien *cocalerojen* vieraantumisen vuoksi. Laajemman maaseutuväestön vieraantuminen sisseistä taas ei enää ollut FARCille yhtä tuhoisaa kuin liikkeen toiminnan alkuaikoina: silloin väestön aineellinen tuki oli ollut sille elinehto, mutta taloudellisten voimavarojen kasvaessa nämä resurssit oli mahdollista yksinkertaisesti ostaa rahalla<sup>482</sup>.

Vähitellen huumekaupasta alkoi muodostua FARCille paitsi ulkoisia, myös sisäisiä haasteita. Näistä merkittävin oli se, että taloudellisten resurssien kasvun seurauksena liike kykeni 1990-luvun lopulla aseistamaan huomattavasti suuremman määrän taistelijoita kuin aiemmin. Koska *frenteillä* oli jatkuvasti kysyntää uusille taistelijoille, ei heidän ideologiseen koulutukseensa ollut mahdollista käyttää enää yhtä paljon voimavaroja kuin aikaisemmin. Tämä heikensi FARCin omaleimaisuutta ja johti tilanteeseen, jossa sisseihin liittymisestä tuli maaseudun nuorille yhä enenevässä määrin sosiaalisen nousun muoto, jossa ideologiset tekijät eivät olleet merkittäviä. Samalla myös rajaviivat sissien ja kartellien ja jopa paramilitaarien välillä himmenivät, ja johtivat tilanteisiin, joissa taistelijat saattoivat vaihtaa puolta konfliktissa. Tällä oli samalla vaikutuksensa myös joukkojen sisäiseen dynamiikkaan, kun eri tahojen näkemykset esimerkiksi rauhanneuvotteluihin ryhtymisestä ja niiden ehdoista liukuivat toisistaan kauemmaksi. Sitä, kuinka suuria erot tarkalleen ottaen olivat ja missä määrin taloudelliset tavoitteet, olivat sivuuttaneet ideologiset, on tosin vaikea arvioida, semminkin kun ottaa huomioon että taloudellisten motiivien ja sissien hajanaisuuden korostaminen palvelee hallituksen ja niiden vähätteleminen sissien ideologisia päämääriä. Selvää yhtä kaikki oli, että resurssirikkaiden (ei niinkään huumeiden kuin luonnonvarojen osalta) alueiden kontrolloinnista tuli yhä keskeisempi osa FARCin strategiaa, ja että yhteenotot paramilitaarien kanssa keskittyivät pääasiassa näille alueille myös AUC:n pyrittyä siirtämään toimintaansa niille. Tämä ei kuitenkaan vastaa siihen kysymykseen, näkivätkö sissit taloudellisen vallan joissain tapauksissa – ja jos, niin kuinka monissa – päämääränä itsessään poliittisten tavoitteiden saavuttamisen mahdollistavan välinearvon sijaan. Yhtäältä sotilaallista toimintaa ja vastakkainasettelua ohjasivat selvästi taloudelliset insentiivit ideologisten sijasta, mutta toisaalta nämä taloudelliset insentiivit eivät ainakaan ole estäneet sissejä käymästä neuvotteluja hallituksen kanssa.<sup>483</sup>

<sup>481</sup> Feiling 2011, 215-216; Rodriguez 2011, 69-71; Ramírez 2010, 92; Guáqueta 2003, 81.

<sup>482</sup> Feiling 2013, 153.

<sup>483</sup> Guáqueta 2003, 92-94, 96-97; Labrousse 1999, 339-341; Feiling 2013, 152-154; Feiling 2011, 219, 239; Rodriguez 2011, 16.

Huumekaupan molemmat aspektit näkyivät FARCin asemassa myös 2000-luvulla. Yhtäältä siitä saatavilla tuotoilla FARC säilyi hyvin varustettuna ja omavaraisena – tai enemmänkin kuin omavaraisena, olihan liike jo 1990-luvulla antanut taloudellista tukea muille latinalaisen Amerikan vallankumousliikkeille ja jopa Kuubaan<sup>484</sup>. Se myös tarjosi liikkeelle laajat verkostot kansainväliseen rikollisuuteen, johon kuuluivat luvussa 5.5. mainitun asekauppia Butin lisäksi mm. Balkanin salakuljetus- ja rahanpesuverkostot sekä Brasilian rikollisjengit, jotka kopioivat mobiiliviestintäjärjestelmänsä FARCilta<sup>485</sup>. Toisaalta huumekauppa ja sissien parissa väistämättä lisääntynyt korruptio rapautti yhä enemmän FARCin suosiota jopa *cocalerojen* keskuudessa, jotka näkivät FARCin toimintaa määräävän ensisijaisesti sodankäynnin kustannusten, ei heidän tai muiden talonpoikien edun. Caucan maakunnassa FARCia syytettiin kokankasvatukseen pakottamisesta hallussaan pitämillään alueilla ja toisaalta AUC:n valvomilla alueilla asuvien kokankasvattajien pitämisestä sotilasoperaatioidensa kohteina.<sup>486</sup> Myös muut FARCin varainhankinnan muodot, kuten puhdas korruptio, jossa sissit ja alueen poliittiset johtajat jakoivat julkisiin projekteihin jaettuun varojen keskenään, tai varakkaiden liikemiehien ja poliitikkojen kidnappaukset, tuottivat sisseille ideologisia tappioita. Erityisen vahingollisia olivat kidnappaukset, jotka eivät johtaneet vain sissien ideologisen uskottavuuden katoamiseen, vaan myös siihen, että niiden uhreiksi joutuneet yhteiskunnan silmäätekevät pääsivät todennäköisesti ensimmäistä kertaa mediassa uhrin asemaan. Kidnappaukset eivät myöskään olleet vain ideologinen taakka, sillä siepattujen henkilöiden vartiointi heikensi sissien liikkuvuutta altistaen heidät entistä helpommin armeijan hyökkäysten kohteeksi.<sup>487</sup>

Konfliktitalouden kasvun ehkä laajamittaisiin seurauksiin oli se, että se kasvatti ei-valtiollisten toimijoiden asemia sekä paikallisilla että kansainvälisillä markkinoilla valtion taloudellisen tilanteen vastaavasti heikentyessä verotulojen laskun myötä. Tämän kehityskulun seuraukset olivat kuitenkin osittain yllättävät, sillä valtion resurssien heikentyminen ajoi sen tiivistämään yhteistyötään Yhdysvaltain kanssa, joka antoi sille *Plan Colombian* kautta poikkeuksellisen suuret taloudelliset resurssit konfliktiin käytettäväksi. FARCin kannalta tilanteesta teki haasteellista se, että mitä tiiviimmin se oli mukana huumekaupassa, sitä aktiivisemmin Yhdysvallat sekaantui konfliktiin. Toisaalta se, että Yhdysvaltain ensisijainen prioriteetti olivat huumeet, tulkittiin ainakin toisinaan sissien parissa myös niin, että aktiivinen osallisuus huumekauppaan lisäisi sissien painoarvoa Yhdysvaltoihin nähden: luopumalla huumekaupasta neuvotteluissa muita etuja vastaan sisseillä olisi mahdollisuus päästä yhteisymmärrykseen Yhdysvaltain kanssa Washingtonin

<sup>484</sup> Labrousse 1999, 335.

<sup>485</sup> Glenny 2008, 49, 73-77. Gay 2010, 223.

<sup>486</sup> Feiling 2011, 219-220.

<sup>487</sup> Feiling 2013, 153-154.

tärkeimmästä prioriteetista.<sup>488</sup> Huumekaupan merkitystä korosti – tosin täysin toisesta näkökulmasta – myös Uriben varapresidentti Francisco Santos, jonka mukaan FARCin lyömiseksi sotilaallisesti olisi tarpeen tuhota liikkeen tärkein tulonlähde, huumekauppa<sup>489</sup>. Onkin varsin ironista, että Plan Colombia ei aiheuttanut sisseille tai huumekaupalle erityisen merkittäviä taloudellisia vahinkoja, kun taas sissien sotilaalliselle vallalle sen seuraukset olivat melkoisen vakavat.

Kuten luvun alussa todettiin, taloudelliset valtasuhteet ovat vaikuttaneet FARCiin sekä epäsuorasti että suorasti. Näistä molemmilla on ollut sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia liikkeeseen. Epäsuorat vaikutukset näkyvät yhtäältä siinä, että FARC on kyennyt löytämään itselleen kannatusta tietyistä sosioekonomisista viiteryhmistä, toisaalta taas siinä että näiden ryhmien edut eivät ole aina olleet sovittavissa yhteen liikkeen ideologian tai omien tavoitteiden kanssa. Suuremmat, sotatalouteen ja huumekauppaan liittyvät vaikutukset taas ovat yhtäältä tuoneet FARCille erittäin runsaat taloudelliset resurssit, toisaalta taas heikentäneet erittäin voimakkaasti sen ideologista positiota. Toisin sanottuna sekä epäsuorilla että suuremmilla taloudellisen vallan positiivisilla vaikutuksilla on ollut negatiivisia heijastuksia FARCin ideologisiin valtapositiioihin, joita käsittelee seuraava alaluku.

### **6.3. Ideologinen valta FARCin toiminnassa**

Luvussa 4.3.1. käsitellyistä ideologisen vallan ilmenemismuodoista sissiliikkeelle merkityksellisiä ovat lähinnä kaksi ensimmäistä, immanentti ja transsendentti. Immanenttia valtaa sissiliike tarvitsee kyetäkseen muodostamaan aatteelleen myötämielisistä toimijoista tiiviin ja koherentin yhteisön. Tämä tulee hyvin esille esimerkiksi *foquismo*-ajattelussa, mutta tarvetta ideologisesti omistautuneelle ja hyvin organisoituneelle sissijoukkoille korostetaan sissisodankäynnissä laajemminkin. Toisaalta, oli pieni ydintoimijajoukko sitten kuinka ideologisesti koherentti hyvänsä, se ei kykene saavuttamaan laajempia päämääriä, jollei se kykene saamaan itselleen myötämielisyyttä myös laajempien väestönosien keskuudessa. Tällaisen kaikupohjan saavuttamiseen tarvitaan ideologista valtaa transsendentissa muodossaan.

Siinä missä sisseille tärkeitä olivat sekä immanentti että transsendentti ideologinen valta, voi Kansallisen rintaman aikaisessa Kolumbiassa valtiiovallan kannalta merkityksellisimmäksi ideologisen vallan muodoksi nähdä institutionalisoituneen ideologian. Kansallinen rintama oli lähtökohtaisesti pragmaattinen ja kokoava järjestely, jonka tarkoituksena oli suojella vallitsevaa kaksipuoluejärjestelmää ensisijaisesti sisäisiltä ristiriidoilta mutta käytännössä – kuten esimerkiksi

---

<sup>488</sup> Guáqueta 2003, 89, 96.

<sup>489</sup> Feiling 2011, 215.



ANAPO sai huomata – myös ulkoisilta haasteilta. Se, että järjestelmälle ei ollut juuri muuta tarkoitusta kuin status quon ylläpitäminen, tulee hyvin esille Kansallisen rintaman delegitimiteettiä kuvastavissa aikakauden alhaisissa äänestysprosentteissa. Kyseessä oli toisin sanoen varsin edustava esimerkki institutionalisoituneen ideologian kriisistä, jonka myötä yhteiskunnassa oli tilaa myös uusille ideologioille. Tässä mielessä sissien lähtöasetelmat olivat varsin hyvät.

Sissien ideologisen valtapaikannuksen lujittamisen tiellä oli kuitenkin useita ongelmia. Kuten jo edellisessä luvussa ohimennen mainittiin, olivat FARCin pitkän tähtäimen tavoitteet ristiriidassa sen väestön kanssa, jolta se tukensa pääasiassa hankki. Tämä oli luonnollisesti merkittävä este immanentin ideologisen struktuurin rakentamisen tiellä. FARCin ongelmat eivät tosin olleet erityisen huomattavia verrattuna esimerkiksi ELN:ään, joka ideologisessa dogmatismissaan oli yhtäältä tuhota itsensä sisäisiin kiistoihin ja teki paikallisväestön tuen hankkimisesta itselleen vaikeaa. FARCin kohdalla sen yhteydet kommunistipuolueeseen pitivät liikkeen ideologiset rivit varsin suorina, ja toisaalta liikkeen talonpoikaiset juuret helpottivat tuen saamista maaseutuväestöltä. Siitä huolimatta se ei kyennyt saamaan toimilleen läheskään niin merkittävää näkyvyyttä ja sitä kautta laajempaa myötämieltä kuin rivivahvuudeltaan heikompi M-19, jonka yhdistelmä sopivaa ideologista epämääräisyyttä, näyttäviä tempauksia ja urbaania toimintaa (olkoonkin, että osa siitä, kuten Mercadon murha, oli strategisesti epäviisasta) teki siitä huomattavimman 1970- ja 1980-lukujen sissiliikkeistä.

Aikakauden sissiliikkeitä kokonaisuutena tarkasteltaessa nousee selvästi esille niiden luvussa 5.2. mainittu ideologinen hajanaisuus. Vaikka tämä faktionalisaatio yhtäältä saattoikin mahdollistaa laajemman kannatuspohjan, se ei ollut ongelmallista ainoastaan sotilaallisesta, vaan myös ideologisesta näkökulmasta: estihän se mahdollisuuden laajemman, immanentin ideologian kautta yhteen nivoutuneen sissiorganisaation muodostumiseen. Selkein esimerkki eri sissiliikkeiden ideologioiden yhteensovittamattomuudesta oli Quintín Lamen intiaaninationalismi, mutta myös M-19:n epämääräisen populistinen vasemmistonationalismi oli lopulta varsin kaukana kommunistisista sissiliikkeistä, joita taas erottivat toisistaan aatteen sisäiset jakolinjat leninismiin, castrolaisuuden ja maolaisuuden välillä. Näin ollen sissien suora vaikutus oli, kuten todettua, alueellisesti varsin rajattua. Sitä, kuinka vähän sissien toiminta heijastui pääkaupungin elämään, kuvaa se, että maassa ilmestyi 1970-luvulla useita sissejä tukevia pieniä vasemmistolaisia lehtiä, joita hallitus ei sensuroinut, vaikka piiritystilalainsäädäntö olisikin sen mahdollistanut.<sup>490</sup> Tämä luonnollisesti osoittaa paitsi sissien ja heitä tukevien lehtien vähäistä merkitystä Bogotán silmissä, myös sitä, että lehdistönvapauden ylläpitäminen oli hallitukselle merkittävä ideologinen voitto itsessään.

---

<sup>490</sup> Bushnell 2003, 227.

1970-luvun mittaan sissien toimet saavuttivat kuitenkin merkittävää *epäsuoraa* vaikutusta joka näkyi lähinnä ideologisen vallan saralla hallituksen legitimitetin heikkenemisenä entisestään. Se, että sissit kykenivät hajanaisuudestaan huolimatta pitämään hallussaan edes sellaisia alueita kuin kykenivät, osoitti paitsi hallituksen vallan olleen näillä alueilla jo aiemmin vain nimellistä, myös sen, että valtiovallalla ei ollut resursseja tukahduttaa sissejä sotilaallisesti eikä myöskään puuttua liikkeiden taustalla olevaan sosiaaliseen tyytymättömyyden syihin.<sup>491</sup> Turbayn hallituksen omaksuma vastakumouksellisen sodankäynnin strategia voidaan nähdä pyrkimyksenä ratkaista ongelma sotilaallista kautta, mutta toisaalta sen väärinkäytökset vähensivät hallituksen legitimitettiä entisestään<sup>492</sup> – kuten luvussa 6.1. todettiin, juuri näin asymmetrisen sodankäynnin oppien mukaan kuuluikin käydä.

Samaan aikaan FARCin ideologisen position rakentamiseen keskittynyt strategia sekä sen taloudellisten valtaresurssien käyttö alueellisiin kehitystoimenpiteisiin ja sotilaallisen vallan käyttäminen myös järjestyksen ylläpitoon oli tuonut liikkeelle jonkin verran myös laajempaa myötämielisyyttä, olkoonkin että se rajoittui lähinnä maaseudulle. Asiaa edesauttoivat maaseudun perinteinen klientistinen yhteiskuntajärjestys sekä sissien ja alueen muun väestön pitkään jatkunut symbioosi. Jo edellisissä alaluvuissa käsitelty strategisen painopisteen vaihdos ideologisesta vallasta taloudelliseen ja sotilaalliseen alkoi kuitenkin, kuten todettua, vähitellen heikentää liikkeen ideologista valtaosaa ennen kaikkea transsendentaalisen vallan osalta: *foquismo*-strategiaan siirtyminen ja huumeviljelijöiden muotoutuminen liikkeen ydinkannattajakunnaksi kyllä lujittivat FARCia organisaationa antaen sille lisää immanenttia ideologista valtaa, mutta samanaikaisesti sotatalouden varainhankintakeinot sekä leimautuminen huumekauppaan vähensivät laajempaa, transsendentille ideologiselle vallalle perustuvaa kannattajakuntaa tarjoten samalla hallitukselle mahdollisuuden legitimoida itseään ”huumesissien” vastavoimana.

FARC kärsi 1980-luvulla myös toisen ideologisen takaiskun yhdessä muiden sissiliikkeiden kanssa. Betancurin hallituksen ratkaisu neuvotteluiden aloittamisesta sissien kanssa osoitti valtion havainneen vastakumouksellisen toiminnan ideologisen pulmallisuuden. Esillä olivat myös sissien kannatuksen taustalla olevat sosiaaliset ongelmat, joiden takia sotilaallinen voitto itsessään katsottiin riittämättömäksi ratkaisuksi tilanteeseen<sup>493</sup>. Betancurin hallituksella oli näin runsaasti syytä aloittaa neuvottelut sissien kanssa. Nämä eivät kuitenkaan, mahdollisesti taloudellisen ja sen myötä myös sotilaallisen asemansa jatkuvan vahvistumisen vuoksi, suostuneet hallituksen tarjouksiin. Pitkällä tähtäimellä tämä oli selkeä ideologinen voitto hallitukselle ja tappio sisseille,

<sup>491</sup> Valtonen 2001, 366-367; Bushnell 1993, 234, 248.

<sup>492</sup> Valtonen 2001, 367.

<sup>493</sup> Kline 1983, 86.

joista M-19 sai korkeimman oikeuden kaappauksen jälkeen huomata, että liian voimakas tai näkyvä väkivalta on aivan yhtä tuhoisaa sissien kuin hallituksenkin ideologiselle valta-asemalle. Hieman myöhemmin saman saivat tulla myös huumekartellit<sup>494</sup>.

1990-luvun alun rauhanneuvottelujen jälkeen tapahtunut konfliktin eskalaatio muutti jälleen ideologisen vallan roolia. Väkivallan proliferaation voi sanoa johtaneen tilanteeseen, jossa sen paremmin sissien kuin hallituksenkaan kohdalla ideologisessa vallankäytössä oleellista ei enää ollut niinkään kohdeyleisön vakuuttaminen oman position hyvydestä itsessään. Legitimiteetti hankittiin paremminkin asettumalla vastavoimaksi muille tahoille. Hyvän esimerkin tästä antoi Marulanda keskustellessaan neutraliteettiaan vakuuttaneiden Kolumbian pormestarien liiton edustajien kanssa 1997. Marulandan mukaan neutraalius oli mahdotonta, sillä ”paramilitaarit olivat valtiollinen ongelma”, jota vastaan myös pormestareiden tulisi hänen mukaansa toimia.<sup>495</sup> Vastaavasti hallitus perusteli jo luvussa 6.1. mainittua valtiovallan autoritarisoitumista ja ei-partisipatorista, vaaleissa äänestämiseen rajoittuvaa näkemystä demokratiasta, samoin kuin kielteisyyttä ruohonjuuritason kansalaisliikkeitä kohtaan ja kansalaisvapauksien rajoittamista huumeiden ja terrorismin vastaisella sodankäynnillä. Vastaavasti armeijan siviileihin kohdistuneita ihmisoikeusloukkauksia puolustettiin sillä, että sissien tai paramilitaarien kontrolloimille alueille jääneet siviilit oli joka tapauksessa pakotettu liittoutumaan jompienkumpien kanssa.<sup>496</sup>

Siinä missä sissit legitimoivat toimintaansa vastavoimana paramilitaareille ja valtiolta molemmille, keräsivät paramilitaarit, kuten jo luvussa 5.4. mainittiin, ideologisen kannatuksensa ainoana tahona, joka kykeni tehokkaaseen vastakumoukselliseen sodankäyntiin sissejä vastaan. Maan turvallisuuskoneiston piirissä vallinneet voimakkaan kielteiset asenteet FARCia kohtaan, jotka tulivat ilmi esimerkiksi väitteissä armeijan suorasta, omalakisesta toiminnasta FARCin kanssa käytävien neuvottelujen lopettamiseksi 1990-luvun alussa, mahdollistivat paramilitaareille usein armeijan ja poliisin epävirallisen tuen. Tämä tuki saattoi olla suoraa, jolloin turvallisuuskoneiston jäsenet olivat mukana paramilitaarien toiminnassa tai ainakin tukivat sitä aseistuksella ja/tai tiedustelutiedolla, tai epäsuoraa, jolloin se rajoittui paramilitaarien operaatioiden katsomiseen sormien läpi. Paramilitaareille annettu tuki oli niiden syntyaikana ollut laillista, sillä vuonna 1968 säädetty laki antoi armeijalle valtuudet aseistaa yksityisiä ”itsepuolustusjoukkoja”, silloin kun se ”oli tarpeen yksityisomaisuuden suojelemiseksi”. Paramilitaarien maineen huonontuessa väkivaltaisuuden ja huumekartelliyhteyksien vuoksi Barcon hallitus kumosi lain 1989, mutta aiemmin muodotuneet yhteydet jatkuivat. Syy tähän oli pääasiassa se, että paramilitaareilla oli

<sup>494</sup> Valtonen 2001, 369.

<sup>495</sup> Ramírez 2010, 101.

<sup>496</sup> Roldán 2010, 64, 66-67; Ramírez 2010, 96.

mahdollisuus käyttää sissejä vastaan sellaisia otteita, jotka olisivat tykkänään tuhonneet valtiovallan legitimiteetin. Armeijan ja paramilitaarien suhdetta 1990- ja 2000-luvuilla kuvaakin osuvasti erään eläköityneen everstin vertaus aviomiehen suhteeseen rakastajattareensa: ”kotiin ei voi viedä, mutta erotakaan ei voi”.<sup>497</sup>

Turvallisuuskoneiston lisäksi paramilitaarit saivat ideologista kannatusta myös muilta ryhmiltä: sissien kidnappauksien uhriksi joutumista pelänneeltä urbaanilta keskiluokalta sekä myös monista sissien aiemmin kontrolloimista pikkukaupungeista, joissa paramilitaarit nähtiin legitimiimpänä epävirallisen väkivaltakoneiston tarjoajana kuin toimintatapojaan muuttaneet sissit<sup>498</sup>. Tässä mielessä FARCin strateginen muutos oli ideologisesti kaksin verroin tuhoisa: se ei ainoastaan vienyt liikkeeltä mahdollisuutta hankkia transsendenttia ideologista valtaa, vaan myös tarjosi sitä sen pahimmille vastustajille. Asiaa ongelmoitti entisestään myös se, että FARCia oli helppo syyttää myös sellaisista teoista, joiden tekijä jäi hämärän peittoon, esimerkiksi vuoden 1996 syyskuussa tapahtuneista noin sadan virkamiehen murhasta. Niiden panemista FARCin kontolle perusteltiin sillä, että kyseessä oli vastatoimi viranomaisten kokanviljelyn suitsimiseen pyrkineille toimille, jotka uhkasivat sissien ja heidän kannattajiensa elinkeinoja, vaikka samoista syistä aivan yhtä mahdollista oli, että murhien takana olivat kartellit.<sup>499</sup>

Tappio transsendentista ideologisesta vallasta käytävässä kamppailussa ei kuitenkaan tarkoittanut sitä, että FARC olisi kokonaan hylännyt ideologisen toiminnan. Luvussa 5.4. mainitut ”aseistetut lakot” ja tuki erilaisille mielenosoituksille osoittivat FARCin haluavan edelleen profiloitua myös ruohonjuuritason kansalaisyhteiskunnan tukijana. Ratkaisu oli siinä mielessä strategisesti viisas, että se syvensi valtiovallan jo ennestään kielteistä asennetta kansalaisjärjestöjä kohtaan, jolloin viimeksi mainituilla ei ollut juuri muita vaihtoehtoja tuen saannille kuin sissit. Tämä taas delegitimoi kansalaisjärjestöjä valtiovallan ja erityisesti paramilitaarien silmissä entisestään. Tämän seurauksena kansalaisjärjestöt altistuivat paramilitaarien iskuille yhä enemmän, mikä delegitimoi paramilitaareja ja myös valtiota kansalaisjärjestöjen tavoitteille myötämielisten tahojen silmissä. FARC taas sai samassa leirissä lisää ideologista oikeutusta. Tukea *cocaleroille* FARC puolestaan osoitti mobilisoimalla 1996 valtion jo tuolloin harjoittamaa kokaviljelmien myrkytyspolitiikkaa vastaan protestoineita, kymmeniä tuhansia osallistujia keränneitä mielenosoitusmarsseja ympäri maata. Armeija hajotti mielenosoitukset väkivalloin tv-kameroiden edessä, mikä antoi viljelijöille uhrin aseman ja FARCille legitimiteettiä heidän suojelejoinaan.<sup>500</sup>

<sup>497</sup> Feiling 2013, 124-125, 132.

<sup>498</sup> Guáqueta 2003, 78.

<sup>499</sup> Lunde 2004, 187.

<sup>500</sup> Feiling 2013, 60; Rodriguez 2011, 69-71.

FARCin legitimiteetin rapautumisesta huolimatta se ei siis jäänyt pelkäksi häviäjäksi ideologisessa nollasummapelissä väestön myötämielisyydestä. Vähitellen kuitenkin jo taloudellista valtaa käsitelleessä luvussa mainittu sotatalouden ja kasvaneiden rekrytointitarpeen luoman ideologisen koulutuksen vähentymisen vaikutus sissien sisäiseen dynamiikkaan alkoi näkyä paitsi FARCin ulkoisen legitimiteetin, myös sisäisen koheesion ja ideologisen motivoituneisuuden heikentymisenä. Kun huumekauppaa ja muita sotatalouden muotoja ei enää tarkasteltu vain sotilaallisen toiminnan mahdollistaneena välttämättömyytenä, vaan myös liiketoimena, heikentyi FARCin uskottavuus myös sen ideologisiin tavoitteisiin sitoutuneimpien jäsenten silmissä. Nämä tahot alkoivat esittää näkemyksiä, joiden mukaan FARCin toimintaa oli alkujaan ajanut altruistinen motivaatio, mutta sen kadotessa oli kadonnut myös sissien legitimiteetti väestön silmissä. Kiistan leviäminen FARCin sisälle varmasti heikensi liikettä ja vei sen joukoista ideologisesti sitoutunutta ainesta. Tulos oli eräänlainen noidankehä, jossa ideologisesti motivoituneiden sissien suhteellisen osuuden väheneminen suhteessa puhtaasti taloudellisesti motivoituneisiin taistelijoihin johti taloudellisten insenttiivien korostumiseen sissien toiminnassa ja päinvastoin. Tämä immanentin ideologisen vallan katoaminen ei vain heikentänyt FARCin yhteenkuuluvuutta, vaan tuotti myös sotilaallisia tappioita, sillä se teki valtiovallalle helpommaksi liikkeen sisäisten ilmiantajien värväämisen.<sup>501</sup>

Pastranan ja Uriben kausilla FARCin voi sanoa kärsineen lopullisen ideologisen tappion. Syitä tähän oli monia. Yhtäältä siihen vaikutti sissien taloudellisten operaatioiden jatkuminen vilkkaana Pastranan kauden aselevon ja neuvottelujen aikana. Tämän seuraukset olivat samanlaiset kuin Betancurin kauden neuvottelujen kariutumisen: kuten luvussa 5.4. todettiin, julkisuudessa epäiltiin voimakkaasti FARCin todellisia tarkoitusperiä ja halukkuutta rauhaan. Tämä helpotti sissien tiukkana vastustajana profiloituneen Uriben valtaannousua, ja antoi pontta hänen retoriikalleen, jossa FARCin ja ELN:n poliittinen toimijuus kiistettiin ja niitä kutsuttiin yksinomaan terroristeiksi. Uriben retoriikka oli mielekästä paitsi Kolumbian sisäisen, myös ulkoisen legitimiteetin kannalta, sattuihan se pian 9/11-iskujen jälkeen.<sup>502</sup> Tämä retoriikka, samoin kuin jo Pastranan kaudellaan tekemä PR-työ, jossa Kolumbia kehystettiin huumesotiin romahtamisen partaalla olevaksi demokratiaksi, auttoivat ratkaisevasti legitimoimaan Yhdysvaltain Kolumbian hallitukselle kohdistaman tuenlisäyksen, yhdistyihän niissä kaksi Yhdysvalloille oleellista uhkakuvaa, huumeet ja terrorismi. Näkemystä FARCista ensisijaisesti huumeidentuottajana levittivät mm. lehdistö ja Yhdysvaltain huumeepoliisi DEA<sup>503</sup>, mutta eivät vain ne: hyvän esimerkin siitä, kuinka hyvin Kolumbian hallitus sai viestinsä läpi, on se, että ”kolumbialaisten narkoterroristien” harjoittama

---

<sup>501</sup> Feiling 2013, 152-154.

<sup>502</sup> LaRosa & Mejía 2012, 93.

<sup>503</sup> Feiling 2011, 218-219.

huumeiden salakuljetus Yhdysvaltoihin mainittiin myös yhdessä ajan merkittävimmistä rikosteemaisista tv-sarjoista, *The Wire*<sup>504</sup>.

Konfliktin jatkuva pitkittyminen, raaistuminen, uhri- ja pakolaismäärän lisääntyminen, sekä viimeistään 1990-luvun lopulla alkaneen lapsisotilaiden pakkovärväämisen kaltaiset ilmiöt<sup>505</sup> aiheuttivat myös maaseudun väestön lopullisen vieraantumisen FARCista. Vieraantuminen ei toki kohdistunut vain FARCiin, vaan kaikkiin konfliktin osapuoliin, mistä hyvänä osoituksena oli erilaisten kaikkea väkivaltaa kohtaan suuntautuneiden kansalaisvastarinnan muotojen lisääntyminen<sup>506</sup>. FARCista arvioitiin tulleen yhtä vihatun kuin paramilitaareista, ja vuonna 2008 miljoonia kolumbialaisia osallistui liikettä vastustaneille mielenosoitusmarsseille<sup>507</sup>. Kuvaavaa oli myös se, että siinä missä muutamaa vuosikymmentä aikaisemmin FARCin toimenpiteet maaseudun kehittämiseksi olivat saaneet tunnustusta jopa hallitukselta, nyt juuri FARC nähtiin merkittävänä syynä tukialueidensa alikehittyneisyyteen. Tämän näkökulman kiteytti eräs caquetalainen kansanedustaja:

”Me tarvitsisimme tänne rahoitusta, jolla tuotettaisiin tänne energiaa ja rakennettaisiin bisneskulttuuria. Mutta kuka haluaisi investoida Caquetahan? Siellä ei ole bisneskulttuuria, ja ihmiset pelkäävät joutuvansa FARCin kidnappaamiksi.”<sup>508</sup>

Hallitus sitä vastoin kykeni paramilitaarien aseistariisunnan ja sisseille aiheutuneiden tappioiden jälkeen korjaamaan omaa legitimitettiään. Sovinto- ja korvauskomission, konfliktia käsittelevän museon ja *Ley de Víctimasin* kaltaisten aloitteiden tarkoituksena oli pyrkiä esittämään konflikti koko yhteiskuntaa koskevana koettelemuksena, jossa ei ollut yksittäistä syyllistä ja jonka uhreja käytännössä kaikki kolumbialaiset olivat, ja näin rakentaa uutta transsendenttia ideologista valtaa, joka yhdistäisi koko kansan. Vaikka etenkin armeija kärsi *falsos positivosin* kaltaisista skandaaleista, ei hallituksen strategiaa voi pitää millään muotoa kokonaan epäonnistuneena. Santosin kauden liennytyks lisäsi hallituksen ideologista uskottavuutta kokoavana ja maltillisena voimana, ja hallitus toteutti myös suoraan sisseihin kohdistettua ideologista sodankäyntiä. Hyvä esimerkki tästä on jouluna 2010 FARCin ydinalueelle La Macarenan kansallispuistoon pystytetty joulupuu, jonka yhteydessä liikkeen taistelijoita kehoitettiin demobilisoitumaan.<sup>509</sup>

---

<sup>504</sup> The Wire 2003.

<sup>505</sup> Roldán 2010, 72-73. Kyse ei ollut marginaalisesta ilmiöstä, sillä se alkoi viimeistään 1990-luvulla ja 2010 eri tahojen arvioitiin kaapanneen riveihinsä kaikkiaan 14000 lasta (Ibid; Feiling 2013, 54).

<sup>506</sup> Kts. Rodríguez 2011.

<sup>507</sup> Feiling 2011, 219-220.

<sup>508</sup> Emt, 197.

<sup>509</sup> Feiling 2013, 249.

Yhteenvedon todettakoon, että FARCin suhdetta ideologiseen valtaan voitaneen luonnehtia jatkuvasti jännitteiseksi. Yhtäältä Kansallisen rintaman delegitimiteetti tarjosi liikkeelle runsaasti mahdollisuuksia ideologisen valtansa lujittamiseen, toisaalta taas sen ydinryhmän (ideologian immanentti ilmenemisjärjestys) ja laajemman kannattajajoukon (transsendentti ilmenemisjärjestys) perusnäkemykset olivat monilta osin ristiriitaisia, mikä näkyi siinä, että vahvimmillaankin ideologista vallankäyttöä jouduttiin harjoittamaan tietynlainen sordiino päällä. Ongelma oli myös sissiliikkeiden ideologinen hajanaisuus kokonaisuudessaan. 1980-luvun strateginen päätös priorisoida taloudellisia ja sotilaallisia tavoitteita ideologisten kustannuksella johti vähitellen liikkeen ideologisen valtaposition menettämiseen ensin transsendentin, sitten immanentin vallan osalta. Tämä tapahtui siitä huolimatta, että myös valtiovallan harjoittama vastakumouksellinen sodankäynti johti myös sen legitimiteetin rapautumiseen entisestään. Koska hallituskoneiston ei kuitenkaan tarvinnut turvautua varainhankinnassaan huumekaupan kaltaisiin keinoihin, se kykeni syömään FARCin ideologista valtapositiota tehokkaammin kuin FARC sen, ja turvaamaan samalla asemansa seuraavaksi tarkasteltavan poliittisen vallan käyttäjänä.

#### **6.4. Poliittinen valta FARCin toiminnassa**

Kuten Mannin näkemystä poliittisesta vallasta käsitelleessä luvussa 4.3.4. todettiin, jakaa hän poliittisen vallan yhtäältä territoriaalivaltion sisäiseen ja toisaalta territoriaalivaltioiden väliseen muotoon. Koska FARC on sissiliike, ei valtio, ei se luonnollisestikaan ole itse ollut poliittisen vallan kummankaan muodon merkittävä käyttäjä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö muiden toimijoiden, ensisijaisesti tietysti Kolumbian valtion, käyttämällä poliittisella vallalla, olisi ollut heijastuksensa FARCin toimintaan.

Valtion sisäinen valta jakaantuu siis Mannilla despoottiseen valtaan (kyky tehdä päätöksiä), ja infrastruktuuriseen valtaan (kyky panna nämä päätökset toimeen). Näistä molemmilla oli vaikutuksensa Kansallisen rintaman legitimiteettikriisiin, joka oli sissiliikkeiden nousun taustalla. Yhtäältä Kansallinen rintama käytti huomattavaa despoottista valtaa ilman että sen tarvitsi juurikaan konsultoida kahden valtapuolueen eliittien ulkopuolisia toimijoita, toisaalta laajoissa osissa maata sillä ei ollut juurikaan infrastruktuurista valtaa. Järjestelmä oli siis sen ulkopuolisten toimijoiden näkökulmasta sekä epädemokraattinen että toimimaton, mikä luonnollisesti heikensi sen legitimiteettiä.

Vallanpitäjien näkökulmasta jälkimmäinen asiointila vaikutti luonnollisesti huomattavasti ongelmallisemmalta kuin ensimmäinen, ja siksi myös sen korjaamiseen pyrittiin aktiivisemmin. Hyvä esimerkki tästä olivat Lleras Restrepon presidenttikauden maareformipolitiikka ja muut

sosiaaliset uudistukset<sup>510</sup>, kun taas Kansallisen rintaman poliittista perintöä ryhdyttiin todenteolla purkamaan vasta 1980-luvulla. Yhtä kaikki molemmille uudistuksille on yhteistä se, että niitä toteuttaessaan hallinto käytännössä myönsi sissien kritiikin ainakin osaltaan paikkansapitäväksi, katsoen kuitenkin samalla, että se oli poliittista valtaa käyttävänä tahona kykeneväinen korjaamaan nämä epäkohdat itse. Tämä luonnollisesti tarkoitti, että vaikka sissien kritiikki olisikin ollut valtiiovallan näkökulmasta legitiimiä *aiemmin*, se ei ollut sitä *enää*.<sup>511</sup> Toisaalta sissien näkökulmasta muutokset osoittivat sen, että heidän toiminnallaan ja muilla ulkoparlamentaarisilla keinoilla *oli* mahdollista vaikuttaa poliittista valtaa käyttävään valtiokoneistoon, olkoonkin että saavutetut tulokset olivat heidän mielestään riittämättömiä.

FARCin ja muiden sissien toiminnalla voidaan siis katsoa olleen oma epäsuora vaikutuksensa poliittiseen valtaan, vaikkeivät ne poliittisen vallan käyttäjiä olleetkaan. FARCin kohdalla sen yhteydet kommunistipuolueeseen olisivat periaatteessa tarjonneet myös toisen, hieman suuremman, kanavan. Käytännössä kommunistit olivat kuitenkin Kolumbian poliittisessa järjestelmässä niin marginaalissa (todennäköisesti merkittävin puolueen valtapositiosta oli yhden maan ammattijärjestöistä kontrollointi niiden vuonna 1992 tapahtuneeseen yhdistymiseen asti<sup>512</sup>) ettei tästä ollut apua Kansallisen rintaman päättymisen jälkeenkään.

Kommunistipuolueesta ei ollut FARCille juuri enempää apua myöskään valtioiden välisen poliittisen vallan suhteen. Kylmän sodan aikana molemmat supervallat tukivat itselleen myötämielisiä sissiliikkeitä ympäri maailmaa hyvinkin avokätisesti<sup>513</sup>, mutta Kolumbiaan Neuvostoliiton tuki ei ideologista tukea lukuun ottamatta ulottunut siitä huolimatta, että kommunistipuolue haki sitä Moskovasta FARCille<sup>514</sup>.

FARC ei siis saanut tukea Neuvostoliitolta (toisin kuin ELN Kuubalta), mutta toinen kylmän sodan supervalta Yhdysvallat sitä vastoin antoi tukensa Kolumbian hallitukselle konfliktin alusta lähtien. Tähän vaikutti osaltaan se, että 1900-luvun alun ja Panaman menetyksestä aiheutuneen välirikon jälkeen Washingtonin ja Bogotá'n välit olivat jo pitkään olleet hyvät<sup>515</sup>, ja lisäksi se, että Yhdysvallat halusi viimeiseen asti välttää toisen Kuuban synnyn Latinalaiseen Amerikkaan. Kuten luvussa 5.2. todettiin, Yhdysvaltain Kolumbiaan suunnatun sotilasavun määrä kasvoi huomattavasti 1960-luvun aikana, ja Kolumbian armeija otti mallia Yhdysvaltain Vietnamin käyttämistä

---

<sup>510</sup> Valtonen 2001, 365.

<sup>511</sup> Guáqueta 2003, 95.

<sup>512</sup> Safford & Palacios 2002, 327.

<sup>513</sup> Glenny 2008, 290.

<sup>514</sup> LaRosa & Mejía 2012, 209-210; Guáqueta 2003, 75.

<sup>515</sup> Kline 1983, 121.



vastakumouksellisen sodankäynnin taktiikoista. Maiden väliset hyvät suhteet näkyivät myös siinä, että Kolumbian hallitus katkaisi diplomaattisuhteet Kuubaan 1962-75, ja uudestaan vuonna 1981, jolloin perusteena oli Kuuban sisseille antama tuki. Yhdysvaltain reaktio ratkaisuun oli luonnollisesti hyvin positiivinen.<sup>516</sup> Kolumbian Yhdysvalloilta saama tuki kasvoi myös huumeiden vastaiseen taisteluun osoitettujen varojen kautta, ennen kaikkea Turbayn kaudella tehdyn huumekontrollisopimuksen<sup>517</sup> sekä Bush vanhemman Andien strategian myötä. Suoraa aineellista tukea merkittävämpää huumeiden vastaisessa yhteistyössä oli kuitenkin se, että se antoi ennakkotapauksen Yhdysvaltain laajemmalle osallistumiselle konfliktiin<sup>518</sup>.

Yhdysvaltain aktiivisuuden kasvun lisäksi 1980-luvulla oli poliittisen vallan osalta huomattavaa se, että FARC osallistui sen tavoitteluun myös parlamentaarisin keinoin *Unión Patriótica*n kautta. Sinällään, kuten luvussa 5.3. mainittiin, oli UP FARCille ainoastaan yksi ”taistelun kaikista muodoista”, ja sen edustajien murhat tekivät sen aktiivisen toiminnan lyhytikäiseksi. Tästä huolimatta UP:n toiminta ei ollut mitenkään merkityksetön episodi. Yhtäältä sen osallistuminen vaaleihin antoi keinon mitata FARCin laajempaa poliittista kannatusta, joka tulosten valossa oli jos ei aivan marginaalista niin ei ainakaan kovin huomattavaa: 1986 presidentinvaaleissa UP:n ehdokas Pardo sai reilut 300000 ääntä, eli 4,5% kaikista annetuista äänistä, ja vuonna 1988 pidetyissä ensimmäisissä suorissa pormestarinvaaleissa UP:n ehdokkaat voittivat 16 paikkakunnalla kaikkiaan vähän yli tuhannesta.<sup>519</sup> Tuloksista on toki hankala vetää johtopäätöksiä siitä, johtuiko äänisaaliin alhaisuus konfliktista vai siitä, että FARCin näkemyksille ei löytynyt enempää kannatusta, mutta yhtä kaikki se osoitti ainakin sen, ettei FARCin poliittisen vallan parlamentaarinen tavoittelu ollut erityisen tuloksellista sotilaallisen vallankäytön rinnalla. Samalla UP:n edustajiin ja muihin vasemmistopoliitikoihin kohdistuneet murhat vähensivät osaltaan FARCin kiinnostusta aseistariisuntaan, koska heidän näkökulmastaan se oli osoitus siitä, että mikään ei takaisi heidän turvallisuuttaan demobilisoitumisen jälkeen<sup>520</sup>.

UP:n poliitikkojen murhien voi myös katsoa lisänneen sissien toiminnan nauttimaa kannatusta: näyttihän se osoittavan, että sissien ajamia tavoitteita ei ollut mahdollista edes teoriassa saada läpi Kolumbian poliittisessa järjestelmässä, jolloin vaihtoehdoksi jäisi vain sotilaallinen valta. Näin paramilitaarien UP:hen kohdistamat iskut eivät heikentäneet FARCin aseellista toimintaa, vaan päinvastoin antoivat sille lisää mahdollisuuksia. AUC:n johtaja Carlos Castaño totesikin

---

<sup>516</sup> Bushnell 1993, 257; Kline 1983, 133.

<sup>517</sup> Kline 1983, 132.

<sup>518</sup> Guáqueta 2003, 87.

<sup>519</sup> Valtonen 2001, 368; Feiling 2013, 128.

<sup>520</sup> Guáqueta 2003, 76.

myöhemmin, että paramilitaarien suurin virhe oli se, että he eivät kyenneet erottamaan toisistaan demokraattista ja radikaalia vasemmistoa, vaan suhtautuivat molempiin vallankumouksellisina. Seuraus oli FARCin jyrkimmän vallankumouksellisen siiven vahvistuminen maltillisempien voimien kustannuksella.<sup>521</sup>

Edellä mainittu kehityskulku ei kuitenkaan koskenut kaikkia sissiliikkeitä. Kuten luvun 5.3. lopussa todettiin, mm. M-19 ja Quintín Lame demobilisoituivat saavutettuaan rauhanneuvotteluissa niitä tyydyttävät ehdot, joihin Quintín Lamen kohdalla kuului alkuperäiskansojen edustus senaatissa ja M-19 kohdalla ministerinpaikka. Kyse ei sinällään ollut erityisen merkittävistä poliittisen vallankäytön asemista, etenkin kun M-19 katosi 1990-luvun aikana poliittiselta kartalta pääasiassa siksi, että parlamentaarisisessa politiikassa sen selkeän ideologisen viestin puute tuli esille vielä selvemmin kuin sissitoiminnassa<sup>522</sup>. Silti prosessi oli osoitus siitä, että sissiliikkeiden oli mahdollista vaihtaa sotilaallista valtapääomaansa rauhanneuvottelujen kautta poliittiseen.

Demobilisaatioon johtava aseistariisunta ei toki ollut ainut keino, jolla sotilaallisella vallalla saattoi saada vaikutuksia poliittisessa vallassa. Hyvänä esimerkkinä tästä oli vuoden 1991 perustuslain kansalaisten luovuttamisen ulkomaille kieltevä pykälä – tähän oli ollut *Los Extraditablesin* terrorikampanjan tavoitteena. Vastaavasti FARCin ajamiin tavoitteisiin on kuulunut poliittisen vallan desentralisaatio<sup>523</sup>, jota sekä pormestarien valitseminen kansanäänestyksellä että vuoden 1991 perustuslaki lisäsivät. Todellisuuden muutos ei ollut yhtä suurta kuin lain kirjaimen, sillä keskushallinto suhtautui lisääntyvään desentralisaatioon varsin nuivasti, mutta tästä huolimatta sekä poliittinen että taloudellinen valta desentralisoituivat 1980-lukua seuranneiden vuosikymmenten aikana myös käytännössä<sup>524</sup>.

FARCilla voidaan nähdä olleen myös oma lehmä ojassa desentralisaatiota ajaessaan, sillä sekä sissien että paramilitaarien pyrkimykset saavuttaa paikallistasolla (epäsuoraa) poliittista valtaa olivat luonnollisesti sitä helpompia, mitä vähemmän keskusjohdon alaista paikallishallinto oli. Käytännössä aseistautuneiden joukkojen läsnäolo alueella, joka ainakin toisinaan jakaantui niin, että maakuntien pikkukaupungeissa kontrolli oli paramilitaareilla ja maaseudulla sisseillä, johti pikkuhiljaa siihen, että niistä tuli suhteessa kansalaisyhteiskuntaan *de facto* poliittisen vallan käyttäjiä, vaikka *de jure* poliittinen valta toki säilyikin valtiolla.<sup>525</sup> Enrique Desmond Ariasin käyttämän luonnehdinnan mukaisesti kyse oli ”väkivaltaisesta pluralismista”, jossa ei ollut kyse

---

<sup>521</sup> Feiling 2013, 129-130.

<sup>522</sup> Safford & Palacios 2002, 360.

<sup>523</sup> Ramírez 2010, 100

<sup>524</sup> Roldán 2010, 68-69; Rodríguez 2011, 183.

<sup>525</sup> Ramírez 2010, 99, 102.

poliittista valtaa edustaneiden valtiorakenteiden kokonaisvaltaisesta epäonnistumisesta, vaan siitä, että niiden rinnalle kehittyi muita valtarakenteita<sup>526</sup>. Tätä kehityskulkua voinee pitää käytännön esimerkkinä luvussa 4.3.4. läpikäydystä kriitistä, jonka mukaan Mannin tapa rajata poliittinen valta vain valtiovallan sisäisiin prosesseihin on liian kapea.

Sissit ja paramilitaarit eivät suinkaan olleet ainoat poliittista valtaa nakertaneet tahot, sillä myös valtion sisällä tapahtui siirtymää poliittisesta vallasta sotilaalliseen, kun siviilihallituksen olemassaolo joutui yhä enenevässä määrin riippuvaiseksi valtion militarisoitumisesta. Tämä johti sotilaallisen vallan autonomisoitumiseen sekä sen vaikutusvallan kasvuun valtiokoneiston sisällä ja ruokki samalla nk. ”vastakumouksellista metanarratiivia”, jossa vastakumouksellinen sodankäynti toimi perusteena poliittisten valtarakenteiden sivuuttamiselle.<sup>527</sup> Käytännössä tämä oli kolikon toinen puoli jo edellisissä alaluvuissa käsitellyille valtiokoneiston otteiden väkivaltaistumiselle ja siitä seuranneelle delegitimaatiolle, ja sinällään asymmetrisen sodankäynnin periaatteiden mukaista.

Sille, että edellä mainittu kehityskulku ei kuitenkaan johtanut sissien toivomiin lopputuloksiin, oli jo edellä käsitellyn sissien sotatalouden ja siitä seuranneen delegitimaation lisäksi myös yksi selkeästi poliittiseen valtaan liittyvä syy, nimittäin Kolumbian valtion Yhdysvalloilta saama poliittinen tuki. Tuen sijaan voisi myös puhua Yhdysvaltain Kolumbiaan käyttämästä poliittisesta vallasta, sillä Yhdysvaltain rooli konfliktissa ei missään tapauksessa rajoittunut vain Kolumbian hallituksen toiveiden toteuttamiseen. Ehkä merkittävin esimerkki Yhdysvaltain aktiivisesta roolista oli sen reaktio syytöksiin Samperin huumekartelleilta saamasta rahoituksesta. Yhdysvaltain vastaveto oli Kolumbian ”desertifointi” eli maan asettaminen huumeiden vastaista yhteistyötä tekemättömien maiden listalle vuonna 1996. Tämä tarkoitti mm. sitä, että Yhdysvallat äänesti IMF:n ja Maailmanpankin kaltaisissa elimissä Kolumbiaan liittyvissä asioissa maan etujen vastaisesti ja nosti tullimuureja, mikä heikensi Kolumbian taloutta. Tällaisilla painostuskeinoilla Yhdysvallat pystyikin muokkaamaan jo ennestään ahtaalla olleen Samperin hallinnon linjaa mieleiseensä suuntaan eli tiukemmaksi sekä huumekartelleihin että sisseihin (jossa tätä vaati myös maan turvallisuuskoneisto) liittyvissä kysymyksissä, kuten Samperin kaavailemista rauhanneuvotteluista sekä perustuslain luovutuspykälästä luopumista.<sup>528</sup>

Vuosituhanen vaihteen myötä Yhdysvaltain aktiivisuus konfliktissa ja sen Kolumbian turvallisuuskoneistolle tarjoama tekninen ja sotilaallinen apu jatkoivat kasvuaan, mikä heijastui myös siihen, millaisilla strategioilla Kolumbian hallitus pyrki 2000-luvun ensimmäisellä

---

<sup>526</sup> Arias 2010, 244.

<sup>527</sup> Ramírez 2010, 84-86.

<sup>528</sup> Feiling 2011, 252-253; Feiling 2013, 146.

vuosikymmenellä konfliktia ratkaisemaan. Yhdysvaltain roolin kasvu ei ollut ainoa osoitus konfliktin kansainvälistymisestä, sillä pakolaisvirtojen ja rikollisten rahanhankintakeinojen ulottuminen myös ulkomaille sekä sissitukikohtien muodostuminen rajaseuduille, joiden asukkaat integroituivat entistä enemmän konfliktiin aseiden ja huumeiden salakuljetuksen kautta lisäsivät konfliktin merkitystä myös Kolumbian naapurimaille.<sup>529</sup>

Yhdysvaltain merkittävin vaikutus konfliktiin 2000-luvulla tuli, kuten jo aiemmin todettiin, Plan Colombian kautta. Muodollisesti kyseessä oli kahden suvereenin valtion välinen sopimus, mutta käytännössä Yhdysvaltain rooli sen suunnittelussa oli huomattavasti Kolumbiaa suurempi. Kuvaavaa on, että sopimusteksti käännettiin englannista espanjaksi vasta siinä vaiheessa, kun Kolumbian kongressin piti ratifioida se. Kolumbian nousu Yhdysvaltain kolmanneksi suurimmaksi sotilasavun saajaksi kuvaa hyvin maan merkitystä Yhdysvalloille. Huumeiden vastaisen sodan lisäksi Kolumbian painoarvoa lisäsi asema Yhdysvaltain seitsemänneksi merkittävimpanä öljyntoimittajana sekä se, että maan johto toimi alueella hyvänä vastapainona Venezuelan ja Ecuadorin vasemmistolaisille hallituksille. Näistä syistä Yhdysvallat antoikin täyden tukensa Uribelle välittämättä tämän aiemmasta maineesta paramilitaarien tukijana: viimeksi mainittu seikka saattoi toisaalta myös antaa Washingtonille mahdollisuuden painostaa Uribea tarvittaessa.<sup>530</sup>

Konfliktin kansainvälisten aspektien lisääntyminen ei jäänyt myöskään vaille FARCin huomiota, ja liike pyrki omalta osaltaan luomaan kansainvälisiä yhteyksiä sille myötämielisiin tahoihin. Eräiden julkitulleiden FARCin asiakirjojen mukaan liike sai epäsuoraa tukea Chávezin Venezuelalta sekä mahdollisesti myös Ecuadorilta. Suurta käytännön merkitystä tällä tuella ei kuitenkaan ollut, vaikka se ehkä selittääkin miksi maat reagoivat Reyesin tappamiseen Ecuadorin maaperällä niin voimakkaasti. Lisäksi FARC pyrki saamaan ideologista myötämielisyyttä itselleen myös muualla maailmassa, mutta käytännössä ainut onnistunut operaatio oli pienen liikettä tukevan ryhmän perustaminen Ruotsiin.<sup>531</sup> Ero Yhdysvaltain Kolumbian hallitukselle antamaan tukeen tuskin voisi tulla esille selvemmin.

Huolimatta siitä, kuinka pientä FARCin saama poliittinen tuki oli hallituksen ja sen tukijoiden käyttämään poliittiseen valtaan, ovat FARCin sotilaalliset ja taloudelliset valtaresurssit yhtä kaikki säilyneet niin merkittävänä, että valtiokoneiston näkökulmasta poliittinen neuvotteluratkaisu on vaikuttanut kustannustehokkaammalta vaihtoehdolta sotilaalliseen verrattuna. Käytännössä kyseessä olisi siis 1990-luvun alussa tapahtuneeseen sissiliikkeiden demobilisaatioon verrattavissa

---

<sup>529</sup> Guáqueta 2003, 78-79.

<sup>530</sup> Feiling 2013, 149-152; Feiling 2011, 230, 238.

<sup>531</sup> Phillips 2013; Valencia 2012.

oleva prosessi, jota Mannin valtalähdemallissa voidaan luonnehtia niin, että sissit luopuvat sotilaallisista valtaresursseistaan vastineeksi siitä, että valtio (joka näin saa jälleen sotilaallisen valtamonopolin) suostuu joihinkin heidän muita vallan lajeja, ennen kaikkea poliittista, koskeviin vaatimuksiinsa. Vuoden 2014 presidentinvaalien perusteella voitaneen sanoa myös Kolumbian äänestäjäkunnan enemmistön jakavan Santosin hallituksen näkemyksen poliittisen ratkaisun suotavammudesta sotilaalliseen nähden.

Poliittisen vallan vaikutus FARCin toimintaan on siis toisin sanoen ollut lähinnä epäsuoraa. Liikkeen tavoitteisiin on kuulunut poliittiseen valtaan käsiksi pääseminen valtiollisella tasolla, mutta poliittista valtaa FARC on konfliktin aikana kyennyt käyttämään käytännössä vain paikallistasolla, huolimatta yhteyksistään kommunistipuolueeseen ja *Unión Patrióticaan*. Epäsuorasti FARCin toimet ovat tosin vaikuttaneet valtiovallan tekemiin poliittisiin ratkaisuihin. Kansainvälisellä tasolla taas FARC on jäänyt erittäin selvästi alakynteen konfliktissa, sillä sen ulkovalloilta saama tuki on ollut käytännössä olematonta, etenkin kun sitä vertaa hallituksen Yhdysvalloilta saamaan laajaan tukeen.

## 7. JOHTOPÄÄTÖKSET

Eri valtalajien roolin FARCin toiminnassa tultua näin käsitellyksi edellisessä luvussa on aika vetää yhteen työn tulokset. Kuten George ja Bennett ovat todenneet, ovat tapaustutkimuksista vedetyt johtopäätökset luonteeltaan aina provisionaaleja<sup>532</sup>. Siksi tässä yhteen koottavia tutkimustuloksia ei ole tarkoitettu millään muotoa lopullisiksi (sikäli kuin se tieteessä edes olisi mahdollista), vaan niiden on tarkoitus tarjota ainoastaan yksi näkökulma asiaan ja muiden tutkimusten haastettaviksi. Se, voiko työn tuloksia soveltaa laajemmin, onkin pitkälti kiinni siitä, korroboroivatko muiden tutkimusten tulokset tässä vedettyjä johtopäätöksiä vai tulevatko ne falsifioituiksi. Yhtä kaikki työn annista voidaan tarjota seuraavanlainen tiivistelmä.

FARC syntyi keinona tehostaa taloudellisten valtasuhteiden ideologisesti motivoimien sissiliikkeiden sotilaallista valtaa, jotta nämä liikkeet pystyisivät pitämään kontrolloimansa alueet erossa poliittisen keskusvallan kontrollista. Se, samoin kuin muutkin ideologisesti samansuuntaiset sissiliikkeet, kykeni hankkimaan kannatusta paljolti siksi, että valtiovallan institutionaalinen ideologinen valta oli rapautunut sen poliittisen vallan ollessa toisaalta despoottiselta aspektiltaan voimakasta mutta infrastruktuurallisesti heikkoa. Tästä syystä sissien ideologinen valtapositio kasvoikin 1960- ja 1970-lukujen aikana huolimatta siitä, että laajemman transsendentaalisen vallan saavuttaminen oli vaikeaa sissien ja laajemman väestön pitkän aikavälin tavoitteiden erilaisuuden

---

<sup>532</sup> George & Bennett 2005, 90-91.

sekä eri sissiryhmien ideologisten erojen takia. Sissien sotilaallinen valta oli tähän aikaan vielä varsin vaatimatonta, mutta kuitenkin riittävää siihen, että valtiovallan sotilaalliset resurssit eivät riittäneet sissien voittamiseen sotilaallisesti Yhdysvaltain sotilaallisen tuen kasvusta huolimatta.

FARCin historian ehkä merkittävin murros tapahtui 1980-luvun alussa liikkeen vaihtaessa painopistettään ideologisen vallan kasvattamisesta taloudellisen ja sen kautta sotilaallisen vallan lisäämiseen. Se, että taloudellisia valtaresursseja kasvatettiin lähinnä huumekaupan ja sotatalouden eri muotojen kautta, johti kuitenkin siihen, että liikkeen legitimizeetti alkoi rapautua ja sen ideologinen valtapositiio heikentyä eritoten transsendentin aspektinsa osalta. Tätä vaikutusta kuitenkin heikensi se, että sissien sotilaallisen vallan kasvu ajoi valtiovallan käyttämään enenevässä määrin sellaisiakin vastakumouksellisen sodankäynnin keinoja, jotka yhdessä valtion militarisoitumisen kanssa heikensivät myös sen ideologista legitimizeettiä. Merkittävämpi ongelma oli, että sissien vaikutusvallan kasvu ja sen ajautuminen vastakkain huumekartellien kanssa johtivat paramilitaarijärjestöjen syntyyn. Paramilitaareista nimittäin muodostui sisseille armeijaa merkittävämpi sotilaallinen vastavoima, joka myös tuhosi FARCin pyrkimyksen laajentaa poliittista valtaansa aiemmista kommunistipuolueyhteyksistä Unión Patriótican kautta. UP:n tuhoutuminen johti myös siihen, että FARC painotti entistäkin enemmän sotilaallista toimintaa.

Monien muiden sissiryhmien aseistariisunta sekä suurten huumekartellien tuhon myötä kasvanut FARCin rooli huumekaupassa lisäsivät sen sotilaallisia valtaresursseja 1990-luvun aikana entisestään, vaikka samaan aikaan paramilitaarien sotilaallisen vallan kasvu oli vieläkin nopeampaa. Huumekaupan FARCin transsendentille ideologiselle vallalle antamista iskuista huolimatta liikkeen tihenevä integraatio kokanviljelijöihin lisäsi sen peruskannattajapohjan vahvuutta, ja liike kykeni vähitellen saavuttamaan myös epävirallista poliittista valtaa paikallistasolla. Vähitellen kuitenkin liikkeen kasvun aiheuttama toimijapohjan heterogenisoituminen johti sekä sen immanentin ideologisen vallan heikkenemiseen että sotilaallisen hajaantuneisuuden lisääntymiseen.

2000-luvulla sissien ideologinen valta-asema heikentyi yhä mm. Pastranan kauden rauhanneuvottelujen epäonnistumisen vuoksi. Lisäksi huumekauppa ei enää aiheuttanut FARCille vain ideologisia tappioita, sillä huumeiden vastaisen sodan varjolla Kolumbian hallitus sai Yhdysvalloista runsaasti sotilaallista lisätukea sissejä vastaan Plan Colombian kautta. Sissien lopulliseen sotilaalliseen lyömiseen tämä ei kuitenkaan riittänyt, vaan osapuolet palasivat varsin samankaltaiseen sotilaalliseen pattitilanteeseen kuin konfliktin alkuaikoina. Tämän takia onkin palattu rauhanneuvotteluihin, joissa käytännössä pyritään saamaan sissit luopumaan sotilaallisesta vallastaan vastineena valtion tekemiin poliittisiin ja taloudellisiin myönnytyksiin.

Kaiken kaikkiaan FARCin toiminnan merkittävimmät kompastuskivet eivät ole siis olleet sen sotilaallisessa toiminnassa, vaan aivan muualla. FARCin pyrkimyksenä on ollut käyttää sotilaallista valtaansa asymmetrisen sodankäynnin periaatteiden mukaisesti niin, että se kykenee samalla heikentämään valtion legitimitettä. Se, että liike on kerännyt sotilaallisen toimintansa mahdollistavia taloudellisia resursseja sotatalouden kautta, on kuitenkin samalla tuhonnut sen oman ideologisen valtapolitiikan. Asymmetrisen sodankäynnin perinteisiä maksimeja lainaten sotataloudelliset resurssit ovat mahdollistaneet ”vallan kasvamisen kiväärinpiipusta”, mutta samalla on menetetty mahdollisuus voittaa ”kansan sydämet ja mielet”. Hieman kärjistäen voisikin Teivo Teivaista<sup>533</sup> mukaillen kiteyttää FARCin dilemman sanoihin ”Enter economy, exit ideology”: vaikka ideologia ei kokonaan olekaan kadonnut FARCin toiminnasta, on sen ideologinen valtapolitiikka heikentynyt taloudellisen vallan kasvaessa. Toki syyt FARCin alakynteen jäämiselle eivät redusoidu pelkästään tähän, vaan myös ideologisen vallankäytön sisäiset ristiriidat (immanentin ja transsendentin vallan ilmenemismuodon saavuttamisen välillä) sekä poliittisten valta-yhteyksien olemattomuus (etenkin verrattuna Yhdysvaltain käyttämään valtaan hallituksen tukemiseksi) ovat olleet merkittävässä roolissa.

Edellä on siis vedetty yhteen se, mitä FARCin toiminnasta Mannin mallin kautta on saatu irti. Vastaus toiseen tutkimuskysymykseen, eli siihen, kuinka onnistunut tämä ”koeluotaus” vallan nelilähdemallin soveltamiseksi matalan intensiteetin konflikteihin on, riippuu luonnollisesti siitä, kuinka onnistuneena selitysmallina lukija edellä esitettyjä tuloksia pitää. Yhtä kaikki on syytä nostaa esille, että vallan nelilähdemallin näkökulmasta työ on tuonut esille useita mielenkiintoisia tuloksia, kuten sen, miten voimakkaita negatiivisia seurauksia yhden vallan lajin vahvistumisella voi olla toimijan muille valtapolitiikoille, tai miten haastavaa ideologisen vallan eri ilmenemismuotojen yhteensovittaminen on. Toisaalta tutkimuksessa on havaittu myös malliin liittyviä ongelmia lähinnä poliittisen vallan kapean, valtiokeskeisen määrittelyn osalta, kun sissiliikkeiden kaltaisten ei-valtiollisten toimijoiden on havaittu olleen käyttämässä paikallistasolla myös poliittista valtaa. Mahdollisia jatkotutkimusaiheita työssä sivutuista teemoista voisivat tarjota esimerkiksi vastakumouksellisen sodankäynnin negatiiviset takaisinkytkennät ideologisessa valtapolitiikassa tai rauhanneuvottelujen tarkastelu sotilaallisen vallan trade-offina muihin vallan lajeihin tai sotilaallisen vallan toiseen muotoon – käytännössä kaikki rauhanneuvottelujen tulokset osapuolista riippumatta kun lienevät tulkittavissa ideologisen (esim. sotasyys), taloudellisen (esim. sotakorvaukset tai erilaiset kauppapoliittiset tekijät), sotilaallisen (esim. erilaiset aserajoitukset) tai poliittisen (esim. alueluovutukset) vallan ilmenemisenä.

---

<sup>533</sup> Teivainen 2002.

## LÄHDELUETTELO<sup>534</sup>

### Primääriaineisto

#### *Painetut lähteet*

- Bushnell, David (1993): *The Making of Modern Colombia. A Nation in Spite of Itself.* Berkeley, CA: University of California Press.
- Feiling, Tom (2011)[2009]: *Kuinka kokaiini valloitti maailman.* Suomentanut Henry Tanner. Helsinki: Tammi.
- Feiling, Tom (2013)[2012]: *Short walks from Bogotá. Journeys in the New Colombia.* Lontoo: Penguin Books.
- Fernández Andrade, Elsa Maria (2002): *El narcotráfico y la descomposición política y social: El caso de Colombia.* México, D.F.: Plaza y Váldes.
- Gay, Robert (2010): “Toward Uncivil Society: Causes and Consequences of Violence in Rio de Janeiro”. Teoksessa Arias, Enrique Desmond & Goldstein, Daniel M. (toim.): *Violent Democracies in Latin America.* Durham, NC: Duke University Press, ss. 201-225.
- Glenny, Misha (2008): *McMafia. Matka kansainväliseen alamaailmaan.* Suomentanut Jouko Vanhanen. Helsinki: Tammi.
- Guáqueta, Alexandra (2003): “The Colombian Conflict: Political and Economic Dimensions”. Teoksessa Ballentine, Karen & Sherman, Jacob (toim.): *The Political Economy of Armed Conflict: Beyond Greed and Grievance.* Boulder, CO: Lynne Rienner, ss. 73-106.
- Halperin Donghi, Tulio (1990)[1969]: *Historia contemporanea de America Latina.* Decimotercera edición. Madrid: Alianza Editorial S.A.
- Kline, Harvey F. (1983): *Colombia: Portrait of Unity and Diversity.* Boulder, CO: Westview Press.
- Labrousse, Alain (1999)[1996]: “Kolumbien und Peru: politische Gewalt und Kriminalität”. Teoksessa Jean, Francois & Rufin, Jean-Christophe (toim.): *Ökonomie der Bürgerkriege.* Saksantanut Birgit Sommer. Hampuri: Hamburger Edition. ss. 312-343.
- LaRosa, Michael J. & Mejía, German R. (2012): *Colombia. A Concise Contemporary History.* Lanham, MD: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Lunde, Paul (2004): *Järjestäytynyt rikollisuus.* s.l.: Gummerrus.
- Palacios, Marco (2006)[2002]: *Between Legitimacy and Violence. A History of Colombia, 1875-2002.* Englannintanut Richard Stoller. Durham, NC: Duke University Press.
- Ramírez, María Clemencia (2010): “Maintaining Democracy in Colombia through Political

---

<sup>534</sup> Hakasulkeissa oleva vuosiluku osoittaa teoksen alkuperäisen ilmestymisvuoden, silloin kun se on eri kuin käytetyssä lähteessä.



- Exclusion, States of Exception, Counterinsurgency, and Dirty War”. Teoksessa Arias, Enrique Desmond & Goldstein, Daniel M. (toim.): *Violent Democracies in Latin America*. Durham, NC: Duke University Press, ss. 84-107.
- Rodríguez, Clemencia (2011): *Citizens' media against armed conflict: disrupting violence in Colombia*. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.
- Roldán, Mary (2010): “End of Discussion: Violence, Participatory Democracy, and the Limits of Dissent in Colombia.” Teoksessa Arias, Enrique Desmond & Goldstein, Daniel M. (toim.): *Violent Democracies in Latin America*. Durham, NC: Duke University Press, ss. 63-83.
- Rouquié, Alain (1984)[1982]: *El estado militar en América Latina*. Espanjantanut Daniel Zadunaisky. Buenos Aires: Emecé Editores S.A.
- Safford, Frank & Palacios, Marco (2002): *Colombia. Fragmented Land, Divided Society*. Oxford: Oxford University Press.
- Valtonen, Pekka (2001): *Latinalaisen Amerikan historia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Verkkolähteet**
- BBC (2014a): “Colombia election: Santos to face Zuluaga in run-off”. *BBC News* 26.5. 2014. Saatavissa <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-27567604>, luettu 27.7. 2014.
- BBC (2014b): “Colombian Farc rebels 'dream of effective peace” *BBC News* 27.5. 2014. Saatavissa <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-27585952>, luettu 22.7. 2014.
- The Economist (2014): “Colombia's Election: Santos Wins.” 16.6. 2014. Saatavissa <http://www.economist.com/blogs/americasview/2014/06/colombias-election>, luettu 27.7. 2014.
- Kaplan, Oliver & Albertus, Michael (2013): “Land for Peace in Colombia.” *Foreign Affairs* 15.4. 2013. Saatavissa <http://www.foreignaffairs.com/articles/139166/oliver-kaplan-and-michael-albertus/land-for-peace-in-colombia>, luettu 27.7. 2014.
- Line, Milburn (2012): “Trying to End Colombia's Battle with FARC.” *Foreign Affairs* 27.3. 2012. Saatavissa <http://www.foreignaffairs.com/articles/137354/milburn-line/trying-to-end-colombias-battle-with-farc>, luettu 27.7. 2014.
- Phillips, Anne (2013): “Peace Signs in Colombia”. *Foreign Affairs* 4.8. 2013. Saatavissa <http://www.foreignaffairs.com/articles/139620/anne-phillips/peace-signs-in-colombia>, luettu 27.7.2014.
- Valencia, Robert (2012): “Colombia and FARC: Will the Internal Conflict Reach an End?” *Yale Journal of International Affairs*, Summer 2012. Saatavissa <http://yalejournal.org/2012/07/03/colombia-and-farc-will-the-internal-conflict-reach-an-end/>, luettu 27.7.2014

#### **Audiovisuaaliset lähteet**

- The Wire (2003): "Stray Rounds". The Wire 2nd season, episode 9. HBO.
- Tutkimuskirjallisuus**
- Aalto, Pami; Harle, Vilho & Moisio, Sami (toim.) (2011): *International Studies: Interdisciplinary Approaches*. Houndmills, Basingstoke: Palgrave
- Anderson, Benedict (2007)[1983]: *Kuvitellut yhteisöt. Nationalismin alkuperän ja leviämisen tarkastelua*. Suomentanut Joel Kuortti. Tampere: Vastapaino.
- Aristoteles: *Metafysiikka* [Met.]. Suomentaneet Tuija Jatakari, Kati Näätäsaari ja Petri Pohjanlehto. Helsinki: Gaudeamus 1990.
- Arrenquin-Toft, Ivan (2001): "How the Weak Win Wars: A Theory of Asymmetric Conflict", *International Security*, Vol. 26, No. 1, ss. 93-128.
- Bachrach, Peter & Baratz, Morton S. (1962): "Two Faces of Power". *American Political Science Review*, Vol. 56, No 4, ss. 947-952.
- Ballentine, Karen (2003): "Beyond Greed and Grievance: Reconsidering the Economic Dynamics of Armed Conflict." Teoksessa Ballentine, Karen & Sherman, Jacob (toim.): *The Political Economy of Armed Conflict: Beyond Greed and Grievance*. Boulder, CO: Lynne Rienner, ss. 259-283.
- Ballentine, Karen & Nitzschke, Heiko (toim.) (2005): *Profiting from Peace: Managing the Resource Dimensions of Civil War*. Boulder, CO: Lynne Rienner.
- Ballentine, Karen & Sherman, Jacob (toim.) (2003): *The Political Economy of Armed Conflict: Beyond Greed and Grievance*. Boulder, CO: Lynne Rienner.
- Bannon, Ian & Collier, Paul (toim.) (2003): *Natural Resources and Violent Conflict: Options and Actions*. Washington, DC: The World Bank.
- Berdal, Mats (2003): "How "New" Are "New Wars"? Global Economic Change and the Study of Civil War". *Global Governance* Vol 9, No. 4, ss. 477-502.
- Berdal, Mats & Malone, David M. (toim.) (2000): *Greed and Grievance: Economic Agendas in Civil Wars*. Boulder, CO: Lynne Rienner.
- Bhaskar, Roy (1975): *A Realist Theory of Science*. Leeds: Leeds Books.
- Bhaskar, Roy (1979): *The Possibility of Naturalism. A Philosophical Critique of the Contemporary Human Sciences*. Brighton: The Harvester Press.
- Bhaskar, Roy (1987)[1986]: *Scientific Realism & Human Emancipation*. Lontoo: Verso.
- Bhaskar, Roy (1989a)[1978]: "On the Possibility of Social Scientific Knowledge and the Limits of Naturalism." Teoksessa Bhaskar, Roy: *Reclaiming Reality. A Critical Introduction to Contemporary Philosophy*. Lontoo: Verso, ss. 66-88.

- Bhaskar, Roy (1989b)[1988]: “Critical Realism, Social Relations and Arguing for Socialism.” Teoksessa Bhaskar, Roy: *Reclaiming Reality. A Critical Introduction to Contemporary Philosophy*. Lontoo: Verso, ss. 1-10.
- Bhaskar, Roy (1989c): “What is Critical Realism?”. Teoksessa Bhaskar, Roy: *Reclaiming Reality. A Critical Introduction to Contemporary Philosophy*. Lontoo: Verso, ss. 180-192.
- Bloch, Marc (2004)[1949]: *The Historian's Craft*. Englannintanut Peter Putnam. Manchester: Manchester University Press.
- Bourdieu, Pierre (1983): “Ökonomisches Kapital, kulturelles Kapital, soziales Kapital.” Teoksessa *Soziale Ungleichheiten (Soziale Welt, Sonderheft 2)*, toim. ja saksantanut Reinhard Kreckel. Göttingen: Otto Schwartz & Co, ss. 183-98.
- Carr, E.H. (2001)[1939]: *The Twenty Years' Crisis. An Introduction to the Study of International Relations*. Reissued with a New Introduction and additional material by Michael Cox. Houndmills, Basingstoke: Palgrave.
- Cater, Charles (2003): “The Political Economy of Conflict and UN Intervention: Rethinking the Critical Cases of Africa”. Teoksessa Ballentine, Karen & Sherman, Jacob (toim.): *The Political Economy of Armed Conflict: Beyond Greed and Grievance*. Boulder, Colorado: Lynne Rienner, ss. 19-45.
- van Creveld, Martin (1991): *The Transformation of War*. Lontoo: Free Press.
- Cruickshank, Justin (toim.) (2003a): *Critical Realism. The difference that it makes*. Lontoo: Routledge.
- Cruickshank, Justin (2003b): “Introduction.” Teoksessa *Critical Realism. The difference that it makes*. Lontoo: Routledge, ss.1-14.
- Dahl, Robert (1957): “The Concept of Power”. *Behavioral Science* Vol. 2, No. 3, ss. 201-215.
- Duffield, Mark (2000): “Globalization, Transborder Trade and War Economies”. Teoksessa Berdal, Mats & Malone, David M. (toim.): *Greed and Grievance: Economic Agendas in Civil Wars*. Boulder, CO: Lynne Rienner, ss. 69-89.
- Dürrenmatt, Friedrich (1977)[1958]: *Lupaus. Rikosromaanin sielunmessu*. Suomentanut Yrjö Ahmavaara. Juva: WSOY.
- Eckstein, Harry (1975): “Case Study and Theory in Political Science”. Teoksessa Greenstein, Fred I. & Polsby, Nelson W. (eds.): *Handbook of Political Science, Volume 7: Strategies of Inquiry*. Reading, MA: Addison-Wesley Publishing Company.
- Elster, Jon (1993): *Political Psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Feldman, Noah (2013): “The Unstoppable Force vs. the Immovable Object. Could United States really go to war with China?” *Foreign Policy* 16.5.2013. Saatavissa [http://www.foreignpolicy.com/articles/2013/05/16/china\\_united\\_states\\_cool\\_war\\_power](http://www.foreignpolicy.com/articles/2013/05/16/china_united_states_cool_war_power), luettu

27.7.2014.

- Forsberg, Tuomas (2011): "Power in International Relations: An Interdisciplinary Perspective". Teoksessa Aalto, Pami; Harle, Vilho & Moisio, Sami (toim.): *International Studies: Interdisciplinary Approaches*. Houndmills, Basingstoke: Palgrave, ss. 207-227.
- Friedman, Milton (1966)[1953]: "The Methodology of Positive Economics." Teoksessa Friedman, Milton: *Essays in Positive Economics*. Chicago, IL: University of Chicago Press, ss. 3-43.
- Galbraith, John K. (1984)[1983]: *Vallan anatomia*. Suomentanut Leevi Lehto. Juva: WSOY.
- Galtung, Johan, (1977)[1974]: "Science as Invariance-Seeking and Invariance-Breaking Activity". Teoksessa Galtung, Johan: *Methodology and Ideology*. Kööpenhamina: Christian Ejlers, pp. 72-95.
- Garton Ash, Timothy (2000)[1999]: *History of the Present. Essays, Sketches and Despatches from Europe in the 1990s*. Lontoo: Penguin Books.
- George, Alexander L. & Bennett, Andrew (2005): *Case Studies & Theory Development in the Social Sciences*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Giddens, Anthony (1983)[1981]: *A Contemporary Critique of Historical Materialism. Vol 1: Power, Property and the State*. Lontoo: Macmillan.
- Gorski, Philip S. (2006): "Mann's theory of ideological power: sources, applications and elaborations." Teoksessa Hall, John A. & Schroeder, Ralph (toim.): *An Anatomy of Power: The Social Theory of Michael Mann*. Cambridge: Cambridge University Press, ss. 101-134.
- Guzzini, Stefano (2005): "The Concept of Power. A Constructionist Analysis." *Millennium – Journal of International Studies*, Vol 33, No. 3, ss. 495-521.
- Habermas, Jürgen (1976) [1968]: "Tieto ja intressi". Suom. Paavo Löppönen. Teoksessa Tuomela, Raimo & Patoluoto, Ilkka (toim.): *Yhteiskuntatieteiden filosofiset perusteet. Osa I*. Helsinki: Gaudeamus, ss. 118-141.
- Hall, John A. (2006): "Political Questions". Teoksessa Hall, John A. & Schroeder, Ralph (toim.): *An Anatomy of Power: The Social Theory of Michael Mann*. Cambridge: Cambridge University Press, ss. 33-55.
- Hall, John A. (2011): "Introduction". Teoksessa Mann, Michael: *Power in the 21st Century. Conversations with John A. Hall*. Cambridge: Polity, ss. 1-7.
- Heiskala, Risto (1996a)[1994]: "Sota, politiikka, talous, ideologia. Mannin valtalähdeanalyysin käsitteet." Teoksessa Heiskala, Risto: *Kohti keinokeinoista yhteiskuntaa*. s.l.: Gaudeamus, ss. 121-142.
- Heiskala, Risto (1996b)[1995]: "Valtiolliset sivilisaatiot ja moderni länsi. Mannin valtalähdeanalyysin sisältö". Teoksessa Heiskala, Risto: *Kohti keinokeinoista yhteiskuntaa*. s.l.: Gaudeamus, ss. 87-120.

- Hobson, John M. (2006): "Mann, the state and war". Teoksessa Hall, John A. & Schroeder, Ralph (toim.): *An Anatomy of Power: The Social Theory of Michael Mann*. Cambridge: Cambridge University Press, ss. 150-166.
- Jakobson, Max (2009)[1955]: *Diplomaattien talvisota*. Helsinki: WSOY.
- Jervis, Robert (1976): *Perception and Misperception in International Politics*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Jung, Dietrich (toim.) (2003): *Shadow Globalization, Ethnic Conflicts and New Wars*. Lontoo: Routledge.
- Kaldor, Mary (2001)[1999]: *Uudet ja vanhat sodat: Järjestäytynyt väkivalta globalisaation aikakaudella*. Suomentanut Riikka Taipale. Helsinki: Taifuuni.
- Kaldor, Mary (2013): "In Defence of New Wars". *Stability*, Vol 2, No. 1, Art. 4.
- Kapuściński, Ryszard (2002)[1998]: *Eebenpuu*. Suomentanut Tapani Kärkkäinen. Helsinki: Like.
- Keen, David (2000): "Incentives and Disincentives for Violence". Teoksessa Berdal, Mats & Malone, David M. (eds.): *Greed and Grievance: Economic Agendas in Civil Wars*. Boulder, CO: Lynne Rienner, ss. 19-41.
- King, Gary; Keohane, Robert O. & Verba, Sidney (1994): *Designing Social Inquiry. Scientific Inference in Qualitative Research*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Kissinger, Henry (1969): "The Viet Nam Negotiations". *Foreign Affairs* Vol. 47, No. 2, ss. 211-134.
- Knutsen, Torbjørn L. (1997)[1992]: *A History of International Relations theory*. Second edition. Manchester: Manchester University Press.
- Kurki, Milja (2008): *Causation in International Relations. Reclaiming Causal Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lijphart, Arendt (1971): "Comparative Politics and the Comparative Method". *The American Political Science Review*, Vol. 65, No. 3, ss. 682-693.
- López, José (2003): "Critical realism. The difference it makes, in theory." Teoksessa Cruickshank, Justin (toim.): *Critical Realism. The difference that it makes*. Lontoo: Routledge.
- López, José & Potter, Garry (toim.) (2001a): *After Postmodernism. An Introduction to Critical Realism*. Lontoo: Athlone Press.
- López, José & Potter, Garry (2001b): "After Postmodernism: The Millennium." Teoksessa López, José & Potter, Garry (toim.): *After Postmodernism. An Introduction to Critical Realism*. Lontoo: Athlone Press, ss. 3-16.
- Lukes, Steven (2005)[1974]: *Power: a Radical View*. 2<sup>nd</sup>, expanded edition. Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Maaø, Ole Jørgen (2010): "Mary Kaldor's New Wars – A Critique". Paper prepared for the annual conference of the International Studies Association (ISA), New Orleans, 18.2. 2010. Saatavissa <http://citation>

.allacademic.com/meta/p\_mla\_apa\_research\_citation/4/1/5/5/6/p415561\_index.html, luettu 27.7.2014.

- Mann, Michael (1986): *The Sources of Social Power, Volume I: A History of Power from the Beginning to AD 1760*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mann, Michael (1993): *The Sources of Social Power, Volume II: The rise of classes and nation-states, 1760-1914*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mann, Michael (2002): "The Crisis of Latin American Nation-State". Paper presented at the University of the Andes, Bogotá, Colombia, to the Conference "The Political Crisis and Internal Conflict in Colombia", April 10-13, 2002.
- Mann, Michael (2003): *Incoherent Empire*. Lontoo: Verso.
- Mann, Michael (2004): *Fascists*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mann, Michael (2005): *The Dark Side of Democracy. Explaining Ethnic Cleansing*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mann, Michael (2006): "The sources of social power revisited: a response to criticism". Teoksessa Hall, John A. & Schroeder, Ralph (toim.): *An Anatomy of Power: The Social Theory of Michael Mann*. Cambridge: Cambridge University Press, ss. 343-396.
- Mann, Michael (2011): *Power in the 21st Century. Conversations with John A. Hall*. Cambridge: Polity.
- Mann, Michael (2012): *The Sources of Social Power, Volume 3: Global Empires and Revolution, 1890-1945*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Mann, Michael (2013): *The Sources of Social Power, Volume 4: Globalizations, 1945-2011*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Melander, Erik; Öberg, Magnus & Hall, Jonathan (2006): "The 'New Wars' Debate Revisited: An Empirical Evaluation of the Atrociousness of 'New Wars'". Uppsala Peace Research Papers No. 9 Department of peace and Conflict Research Uppsala University.
- Morriss, Peter (2002)[1987]: *Power: A Philosophical Analysis*. Second Edition. Manchester: Manchester University Press.
- Münkler, Herfried (2005) [2002]: *The New Wars*. Englannintanut Patrick Camillier. Cambridge: Polity Press.
- Nest, Michael; Grignon, Francois & Kisangani, Emizet F. (2006): *The Democratic Republic of Congo – Economic Dimensions of War and Peace*. Boulder, Colorado: Lynne Rienner.
- Neumann, Iver B. (2011): "Series editor's preface". Teoksessa Jackson, Patrick Thaddeus: *The Conduct of Inquiry in International Relations: Philosophy of science and its implications for the study of world politics*. London: Routledge, ss. xii-xiv.

- Nye, Joseph S. Jr. (2004): *Soft Power: the means to success in world politics*. New York, NY: Public Affairs.
- Patomäki, Heikki (2002): *After International Relations. Critical realism and the (re)construction of world politics*. Lontoo: Routledge.
- Patomäki, Heikki (2008): *The Political Economy of Global Security. War, future crises and changes in global governance*. Lontoo: Routledge.
- Poggi, Gianfranco (2006): "Political Power un-manned. A defence of Holy Trinity from Mann's military attack." Teoksessa Hall, John A. & Schroeder, Ralph (toim.): *An Anatomy of Power: The Social Theory of Michael Mann*. Cambridge: Cambridge University Press, ss. 135-149.
- Popper, Karl (1995)[1963]: *Arvauksia ja kumoamisia: Tieteellisen tiedon kasvu*. Suomentanut Eero Eerola. Helsinki: Gaudeamus.
- Popper, Karl (2005)[1935]: *The Logic of Scientific Discovery*. Lontoo: Routledge
- Prunier, Gerard (2012)[2009]: *Afrikan maailmansota. Kongo, Ruandan kansanmurha ja koko mantereen laajuisen katastrofin ainekset*. Suomentanut Leena Teirioja. Helsinki: Into Kustannus.
- Roberts, Clayton (1996): *The Logic of Historical Explanation*. University Park, PA: Pennsylvania State University Press.
- Ross, Michael L. (2003): "Oil, Drugs and Diamonds: The Varying Roles of Natural Resources in Civil War." Teoksessa Ballentine, Karen & Sherman, Jacob (toim.): *The Political Economy of Armed Conflict: Beyond Greed and Grievance*. Boulder, CO: Lynne Rienner, ss. 47-70.
- Russell, Bertrand (1938): *Power. A New Social Analysis*. Lontoo: George Allen and Unwin.
- Schneider, Sebastian (2012): "War – a Chameleon? What We Can Learn From the New Wars Debate". Paper prepared for the conference "War, Civil Conflict, Security and Peace", Salzburg, 9 November 2012.
- Schroeder, Ralph (2006): "Introduction: The IEMP model and its critics." Teoksessa Hall, John A. & Schroeder, Ralph (toim.): *An Anatomy of Power: The Social Theory of Michael Mann*. Cambridge: Cambridge University Press, ss. 1-16.
- Strange, Susan (1988): *States and Markets. An Introduction to International Political Economy*. Lontoo: Pinter.
- Teivainen, Teivo (2002): *Enter Economism, Exit Politics: Experts, Economic Policy and the Political*. Lontoo: Zed Books.
- Vuola, Elina (1991): *Köyhien jumala. Johdatus vapautuksen teologiaan*. Helsinki: Gaudeamus.
- Weiner, Myron (1996): "Bad neighbours, bad neighbourhoods: an inquiry into the causes of refugee flows". *International Security*, Vol 21. No 1. ss. 5-42.

- Weber, Max (2002)[1921/1922]: *Wirtschaft und Gesellschaft: Grundriss der verstehenden Soziologie*. 5., rev. Aufl. Tübingen: Mohr Siebeck.
- Wendt, Alexander (2003)[1999]: *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wilson, Peter H. (2010)[2009]: *Europe's Tragedy. A New History of the Thirty Years War*. Lontoo: Penguin.
- Wittgenstein, Ludwig (1981)[1953]: *Filosofisia tutkimuksia*. Suomentanut Heikki Nyman. Juva: WSOY.
- Worley, D. Robert (2012): *Orchestrating the Instruments of Power: A Critical Examination of the U.S. National Security System*. Raleigh, NC: Lulu Press.
- Wright, N.T. (1992): *The New Testament and the People of God: Christian Origins and the Question of God*. Minneapolis, MN: Fortress Press.
- Zelik, Raul (2005): "Staat und Gewaltzustand - Der kolumbianische Paramilitarismus vor dem Hintergrund der Debatte um Neue Kriege und Failed States". *Blätter für Deutsche und Internationale Politik*, 4/2005. Saatavissa <http://www.raulzelik.net/images/rztextarchiv/feuilleton/staatszerfall.pdf>, luettu 27.7.2014.

### **Luennot**

- Jørgensen, Knud Erik (2012): "Why don't you build an IR theory on your own?". Luento Tampereen yliopistossa 13.9. 2012.

### **Karttalähde**

- University of Texas libraries (s.a.): "Perry-Castañeda Library Map Collection. Colombia Maps." Osoitteessa <http://www.lib.utexas.edu/maps/colombia.html>, luettu 27.7.2014.



LIITE: Kolumbian kartta<sup>535</sup>



Base 803338AI (R00820) 1-08

<sup>535</sup> University of Texas libraries (s.a.); [http://www.lib.utexas.edu/maps/americas/colombia\\_physio-2008.jpg](http://www.lib.utexas.edu/maps/americas/colombia_physio-2008.jpg)